

**MOJE
ZLATÁ
ŘEMESLA**
Ivan Klíma

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Moje zlatá řemesla

Ivan Klíma

Znění tohoto textu vychází z díla [Moje zlatá řemesla](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Atlantis v Brně v roce 1990. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Ivan Klíma: Moje zlatá řemesla), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 19. 3. 2021.

OBSAH

Malířská povídka	6
Pašerácká povídka	28
Archeologická povídka	53
Řidičská povídka	73
Posílkářská povídka	102
1.....	102
2.....	122
3	136
Zeměměřičská povídka	143
1. Dům	143
2. Večer	150
3. Kámen	155
4. Dopis.....	160
5. Doma.....	161
6. Papírnice	165
7. Půda	169
8. Inženýr.....	171
9. Krajina	180
10. Továrna	190
11. Dopis.....	198
12. Hřbitovy	200
13. Měsíc.....	206
14. Vlajky	214

Malířská povídka

Ráno jsem se rozhodl, že pojedu ven. Venku, aspoň se tak tváří, se chystá hezký den, žena bude v práci až do večera, a já cítím, že bych stejně nic nenapsal. Poslední dobou mě skličuje vědomí, že všechno už bylo napsáno, všechny příběhy už někdo odvyprávěl, natočil anebo nahrál, třebaže já to nevím; i kdybych měl sto hlav, většiny z toho, co ostatní pověděli, se nedopátrám.

Letos koncem zimy nám moje sestřenka – malířka nabídla, že po celý rok, kdy ona bude na druhém konci republiky, můžeme používat její venkovský domek v M. Sestřenka je krásná, drobná a maličká, stejně takový byl i její domek, vadilo mi na něm snad jen to, že stojí u silnice, kde se po celý den honí auta, nákladáky a traktory. Zato k němu jezdí stejný vlak, který nám doma houká pod okny. Stačí se rozhodnout, strčit do tašky nějakou knížku, namazaný chleba a ve správnou chvíli seběhnout k nádraží, a za hodinu jsme na místě. Nejvíc jsem si sliboval od toho, že v sousedství, jak mě sestřenka ujistila, žijí samí zajímaví lidé, hned do vedlejšího stavení se například nedávno nastěhoval mladý rómský pár. Snad se mi tady podaří přece jen objevit nějaký zajímavý a neotřelý příběh.

Dům byl plný obrázků, malých a drobných jako jejich tvůrkyně, předváděly se na nich většinou různé potvory, nestvůry, čarodějnice a upíři, jak se projíždějí v aerodynamických bourácích, plíží se podzemím metra anebo aspoň nahlížejí okénkem do místnosti, kde se k sobě tisknou vystrašení milenci, a po všech zásuvkách a poličkách se povalovaly barvy, tužky, uhly a všelijaké jiné malířské náčiní, které jsem mohl zcela jistě použít, kdybych se rozpomněl na svoji dávnou a na léta opuštěnou zálibu.

Od dětství jsem obdivoval a toužil si osvojit tu dovednost, která člověku umožňuje zachytit podobu světa a lidí – dokonce v barvách.

Byl jsem odhodlán, pokud se nestanu lékařem anebo spisovatelem, vyučit se malířem. Můj život se však vyvíjel jinak, než jsem si představoval. Za války jsem nesměl chodit do školy, a nedostalo se mi tedy poučení o žádném oboru lidské činnosti s výjimkou žalářnictví a masového vraždění. A to mě potkalo právě v době, kdy je člověk s to nejméně pochytit, kdy všude, kam pohlédne, nachází nějaké tajemství anebo záhadu. Nicméně právě tehdy za války navzdory internaci se mi dostalo vzácných čtvrtek papíru a ještě vzácnějších vodových barev. Barvy byly ty nejlacinější – jen dvanáct odstínů v plechové krabičce. Ale brzy jsem přišel na to, že se barvy dají navzájem míchat. Maloval jsem, co jsem viděl: kasárenské stěny i dvory, fronty na jídlo, transporty ubožáků s kufry a ranci, v nichž si v marné naději vezli peřiny, dřevěné baráky, kde se vyráběla slída, i cihlové šance. Neměl jsem ponětí o perspektivě, ale všiml jsem si, že do dálky se dlouhé stěny kasáren zdají sbíhat, nakreslil jsem to tak, a kasárna hned vypadala skutečněji. Můj objev ve mně vyvolal takové nadšení, že jsem pak maloval domy a stěny, dokud mi nedošel papír.

Ještě po válce jsem věřil, že se stanu malířem, tentokrát více než domy – kasárna se z mého života vytratila – mě zaujaly tváře mých spolužaček. V nudných hodinách občanské výchovy anebo zpěvu, k němuž jsem neměl ani špetku nadání, jsem pod lavicí usiloval vystihnout podobu těch něžných stvoření, která se mnou sdílela uzavřený prostor třídy. Brzy má dovednost vešla ve známost a dívky byly ochotny dokonce mi posedět – samozřejmě oblečené – pokud jim obrázek věnuju. Portrétování mě přivádělo do blízkosti bytostí, po nichž jsem nejméně toužil, mohl jsem snít o krásnějším údělu než být malířem?

Bylo půl deváté ráno, vlak odjížděl až za půl hodiny, ale od chvíle, co jsem se rozhodl odjet, jsem neměl stání. Zamkl jsem a loudal se naší dlouhou ulicí k nádraží. Asi uprostřed cesty jsem minul novostavbu, kterou tu během pěti let vybudoval pan Vondrák. Je to obdivuhodný člověk, ovládá totiž všechna řemesla potřebná při

takové činnosti. Sám zastoupil zedníka i tesaře, pokrývače, elektrikáře, instalatéra a lakýrníka. Sledoval jsem ho zpovzdálí po celá ta leta a čekal jsem, kdy konečně zahlédnu na stavbě aspoň jednoho odborníka, ale i zdi si omítal sám. Někdy se objevila jeho žena, ale ta tu vystupovala jen zřídkakdy a vždycky jen jako pomocná síla. Samozřejmě si mě všiml – zdravili jsme se, někdy i promluvili několik vět – obvykle si mně postěžoval na to, co zase není k sehnání.

Kousek před závorami jsem uviděl uprostřed asfaltového chodníku sedět příkrčenou hrdličku. Hned mi připadalo něco podivného na tom, kde sedí i jak sedí, a opravdu: byla mrtvá. Přišlo mně jí líto, že tak bezútešně skonala na špinavém chodníku. Víím, že na světě umírá spousta lidí bezútešně a opuštěně, dokonce snad i takhle na chodnících, ale pořád se mě ještě dotýká smrt každého živého tvora. Pro tu hrdličku byl její život jediný stejně jako pro mě. Opuštěnost jejího umírání – v čem se bude lišit od osamělosti mého umírání? A ten chodník – čím se liší od nemocniční cely, kde k umírajícímu kněze nepustí a příbuzné raději nevidí?

O smrti se dnes nesluší mluvit. Jako bychom se báli, že tím ohrozíme majestát života. Anebo je to proto, že se ještě nikdy nekonalo tolik zneuctěných pohřbů a nebylo pohozeno takové množství mrtvých bez jakéhokoliv pohřbu?

Dříve lidé lkali nad zvířetem, které museli zabít, a zesnulé zahalovali a vyprovázeli s modlitbou anebo aspoň s obřadem, neboť si přáli, aby odcházející duše dosáhla míru. V našem století často mrtvé odhalovali a vláčeli před očima davů. Čím významnější mrtvý, tím častěji ho předváděli obnaženého.

Peří měla hrdlička šedohnědé. Hned nato jsem si všiml na stromě strakapúda velkého, o němž se v atlase ptáků praví, že jeho hřbet je celý tmavý, jen v křídlech jsou dvě velké bílé skvrny a pod nimi několik bílých kapek, nápadná že pak je sytá červeň okolo řitě a na spodní straně ocasních krovek. Strakapúd byl živý, všechno souhlasilo, jen ty velké skvrny mi nepřipadaly bílé, ale skoro šedivé a červeň okolo řitě

spíš než sytá byla vyrudlá. To se také změnilo proti dřívějším časům: barvy v přírodě šednou, zatímco na obrazech jsou stále křiklavější.

K slušnému pohřbívání stejně jako ke slušnému životu je třeba aspoň základní lidské solidarity. Antigoné byla solidární se svým padlým bratrem. Svůj život obětovala, ale dosáhla toho, že mrtvého pohřbili se ctí. Její příběh po staletí přijímáme se zatajeným dechem, i když dneska možná také poněkud s úžasem. Nevnímáme už, že obětovala svůj život nikoliv za obřadný pohřeb, nýbrž za důstojnost lidského života. Jak bychom to mohli vnímat, když jsme dopouštěli, aby těla bezpočtu našich bratří a sester, které v našem století umučili, ubili, postříleli, otrávilí či jinak zavraždili, naházeli do společných jam jako odpadky? Když jsme mlčky přihlíželi, jak kosti a popel jiných rozmetávají po polích a vrhají do řek? Když jsme se tvářili, že neslyšíme jejich hlasy volající o pomoc? Naše solidarita je otřesena stejně, jako jsou zpochybněny naše dějiny, naše tradice, naše víra.

Důstojný pohřeb i hrob vyjadřují naši vůli zachovat podobu člověka navzdory jeho nebytí. Vztyčujeme kámen, do něhož vyryjeme jméno a několik čísel, ve skutečnosti však usilujeme zachovat podobu minulého života, jednoho neopakovatelného příběhu. Kde se ztratily solidarita stejně jako příkaz, že život má být prožit důstojně, kde se ztratilo vědomí minulosti, už nevznikají skutečné příběhy, zaznívají leda výkřiky hrůzy.

Kromě sestřenky – malířky mám mezi malíři také několik přátel. Jeden z nich, Karel, způsobil, že jsem, aspoň pro dnešní den, vzdal všechno své pracovní úsilí. Objevil se totiž včera nečekaně u mě, vybalil láhev rakije, neboť se právě vrátil z Jugoslávie, nalil z ní aspoň sobě, když já pít odmítl, a hned mi začal sdělovat skličující dojmy odtamtud.

Karel je zasmušilý astenik, má hustý výtvarnický vous, fanatický pohled vizionáře, jenž již zahlíží budoucí apokalypsu, a bledou tvář denního spáče. Když mluví, jeho hlas tiše kvílí jako zimní vítr v noční zahradě a tím ještě podtrhuje obvyklou žalobnost sdělení.

„Já už viděl různé galérie, člověče, ale nikde to na mě nepadlo tak jako tam. Víš, kde je Černá Hora?“

Přibližně jsem to věděl, a on mě navíc poučil, že to je země poskládaná z černých hor a z pustých údolí, v nichž žijí především sedláci, vinaři a případně pasáci ovcí. V těch údolích občas člověk najde i městečko s mešitami a s trhy. V jednom takovém městečku v bývalém královském paláci zřídili dokonce velkou galérii. „Já tam, člověče, vlezl jen tak, že mi zbýval čas a venku bylo strašné vedro, a jak prolézám sály, žasnu. Vidím už zdálky, visí tu Braque, Rouault, Munch a Ernst a tamhle, nemůžu tomu uvěřit: Pollock, Hartung a Reinhardt – dokonce i Andy Warhol. A koukám – opatřili si i naše. Zdálky rozeznávám Radu s Fillou, pozdního Muziku – vrcholnému Medkovi dokonce vyhradili celou stěnu. Pak jsem si nasadil brejle, abych si přečetl podpisy. Víš, kdo byl pod tím podepsaný? Nějaký Cvetkovič a Stankovič a Toškovič, jakýsi Mrdjan a nechyběla, jak se dalo čekat, ani Danice, už nevím jak dál. Najednou, toho jsem se obával nejvíc, jsem našel i sám sebe. Nemohl jsem si vzpomenout, kdy jsem to namaloval, ale byl jsem to já asi tak před pěti lety a podepsal jsem se jako Kavurič-Kurtovič. Já už si toho všiml víckrát,“ naříkal, „když jsem byl v Mnichově a ve Varšavě a v Budapešti, že tam všichni visíme, že jen popletli popisky, ale ty tragické důsledky mi došly až tam v tom hnízdě. Kamaráde, s malováním je konec! Už se nic nevymyslí! Všichni někoho pajcujeme, na jeden nápad stojí fronta čekatelů a ani nepostřehne, že ten nápad je starej sto let. Jeden Mondrian anebo jeden Newman, to je fantazie, to si klekneš v úžasu, dva to ještě jde, i tři se dají vydržet, ale když vidíš už po stý jednobarevný plátno natřený jako od lakýrníka a přetátý bílou anebo třeba černou horizontálou, je ti na blití, když se ti nechce rovnou skočit z třináctýho patra. Vždyť to je konec kumštu, za tím není nic: ani nápad, ani prožitek, ani invence – o opravdovosti ani nemluví, ta už je každému pro smích. Je to čistej malířskej švindl, z toho můžou udělat kumšt jen stejně podvodní kumsthistorici.“

Večer, když odešel, jsem si otevřel Kazatele, kde, jak jsem mnohokrát poznal, už všechno je, a opravdu jsem to tam našel.

*Všechny věci jsou tak únavné,
že se to ani nedá vypovědět...*

Je něco, o čem lze říci:

Hleď, to je cosi nového?

*I to bylo v dávných dobách,
které byly před námi.*

Ale stejně psal a po něm ještě tolik jiných. Obdivuju je za to: Seneku a Suetonia stejně jako Čechova, Wildera, Bölla, Dürrenmatta, Greena anebo Demla, ačkoliv mi vzali poslední zbytek naděje na to, že bych ještě mohl najít příběh, který někdo nevyprávěl. Obdivuju je za to, že nic nevzdali a po kapkách hledali v šedivé záplavě slov a stále se opakujících příběhů, v tom moři, v němž stáli, stejně jako v něm stojím já, stáli na špičkách od rána do noci, aby jim aspoň oči a nos vyčuhovaly nad hladinu.

Tehdy dávno jsem se o příběhy nestaral, byl jsem přesvědčen, že se stanu malířem. Dostal jsem olejové barvy, stojan a šepsovaný papír, rám a roli plátna. Jakmile jsem si vyšetřil trochu volného času, zkoušel jsem zpodobovat všechno, co se naskytlo mým očím, anebo dokonce, co se vyskytlo v mé mysli. Už se mi podařilo v reprodukcích, někdy dokonce i v originálech, uvidět díla opravdových mistrů, ale jejich výkony mě nezneklidnily, skutečnost, že tvář, kterou namaluji, aspoň vzdáleně připomíná tvář skutečnou, že moje březová alej snad vyvolá představu březové aleje, mě naplňovala takovým uspokojením, že jsem se cítil blížkým druhem mistrů.

Dívka, s níž jsem tehdy chodil, byla velice poeticky založená, milovala verše, peřeje, parková zákoutí a van Gogha, zvláště jeho slunečnice. Den před jejími osmnáctými narozeninami jsem dostal vynikající nápad. Měl jsem doma reprodukcí slunečnic, co kdybych podle nich zhotovil opravdovou olejovou kopii?

Neváhal jsem, napjal plátno a dal se do díla. Protože mi nezbývalo mnoho času, rozhodl jsem se neztrácet čas náčrtky ani kresbou, začal jsem rovnou slunečnicovým květem. Postupoval jsem dolů směrem k váze. Než jsem začal, nic mi nepřipadalo snadnější než napodobit rázné a rozmáchlé tahy Goghova štětce – kupodivu se však moje slunečnice nechtěla podobat té reprodukované, váza se dokonce odmítala vejít do prostoru, který na obraze zbýval. Chvíli před půlnocí nahlédl do kuchyně, kterou jsem proměnil ve svůj ateliér, můj bratr. Byl o sedm let mladší a jako budoucí exaktní vědec pohrdal uměním. Když viděl moje zoufalé úsilí vecpat vázu na plochu, kde pro ni nezbývalo místo, odstrčil mě od plátna, narýsoval na plátno i na reprodukci čtvercovou síť a pak její políčka zcela mechanicky přemaloval příslušnými barvami a tvary.

Příštího dne jsem daroval své dívce kopii slunečnic a sklídl jsem pochvalu, která mi nenáležela. Tato příhoda mě zdrtila. Najednou jsem si uvědomil, že malířství nenabízí dost prostoru, dost pohybu. Nedovedl jsem přesně pojmenovat, co jsem postrádal – snad to byl příběh. Krabici s barvami jsem uložil ve sklepě a až do letošního jara jsem nenamaloval ani obrázek.

Ačkoliv bylo teprve páteční ráno, vlak byl plný trampů ve vysloužilých vojenských kombinézách anebo ve špinavých džínsech. Našel jsem si volné místo. Proti mně seděli tři mladíci, kteří společně chovali na klíně jednu dívku. Čtvrtý choval kytaru. Na polici vezli unošené batohy, z nichž čouhaly pивní lahve. Až dojedou do svého srubu, mají-li vůbec nějaký, dívka uvaří guláš, pak se začnou opíjet pivem, které si vezou s sebou. Přitom budou hrát na kytaru a zpívat. Ti, které pivo nezmuže, se pak budou milovat s dívkou, kterou si také vezou s sebou. Dívka měla rozčuchané, odbarvené vlasy, které jí polozakrývaly bezvýrazný obličej. Ústa si ráno anebo ještě spíše předešlého dne obtáhla sprostou červenou rtěnkou, z rudě kolorovaných nehtů jí oprýskával lak. Ruce měla špinavé, stejně jako džínsové šaty. Nevypadala ani trochu přitažlivě. Chlapci před

ní vedli silácké řeči, ona se chichotala. Když jí jeden z nich sahal na nadra, pleskla ho přes ruku, ale z klína mu neslezla.

Před dvaceti lety bych si určitě přál poznat je blíže. Přestal jsem malovat, ale touha zachycovat svět, který mě obklopoval, ve mně zůstala. Začal jsem psát. Byl jsem přímo posedlý tím, jak jsem toužil poznávat nová prostředí, jak jsem všude tušil vzrušující, neotřelé příběhy. Třásl jsem se, abych přilil do moře, které se nás všechny chystá zaplavit.

Kazatel o takové pošetilosti praví:

Slova z úst moudrého plynou,

kdežto hlupáka vlastní rty pohlcují.

Sotvaže promluví, prozradí pomatenost,

a když domluví, zlou ztřeštěnost.

Pomatenec má plno řečí...

Spisování mnoha knih nebere konce..., stěžuje si na závěr.

Kdyby jen tušil...

Jsou ovšem lidé, kteří snad ani nemají čas zahlédnout moře, co se chystá spláchnout naše lidství. Napadlo mě to, když jsem o kterékoliv sobotě či neděli vídal pana Vondráka, jak se v modré kombinéze pohybuje po své stavbě. Kombinéza pozvolna vyblédala a stavba pozvolna narůstala. Někdy jsem ho zaslechl, jak si kdesi v nitru budovy svobodně píská. Budova mi připadala obrovská, rád bych se ho byl zeptal, jaký to je pocit, když člověk postaví něco tak velikého docela sám, ale ostýchal jsem se. Až minulý měsíc mě z ničeho nic pozval dovnitř a předvedl mi svoje dílo. Podlahu předsíně pokrývalo nezkrabatěle položené linoleum, topná tělesa byla bezchybně zavěšena, okenní rámy v místnostech vzorně doléhaly. Stěny byly rovné a kouty pravoúhlé. Zajímal jsem se, kde získal všechny své dovednosti. Řekl, že pracuje jako reklamní grafik. Ptal jsem se na jeho práci, ale vyhnul se odpovědi. Nezdálo se mi, že by ji chtěl přede mnou tajit, spíš nevěděl, co by o ní řekl. Jeho život se vtělil do stavby. Vykládal mi o trubkách různých rozměrů a o svízelných při shánění

dlaždic. Všiml jsem si, že ani jedno z oken nevede do ulice, všechna vyhlížela do zahrady. Sotva jsme vystoupili pod střechu, požádal mě, abych počkal na nejvyšším schodu. Sám seběhl dolů, slyšel jsem, jak otevírá jakési dveře. Pak se zničehonic prostora domu naplnila chrámovými tóny. Marne jsem hledal, odkud vycházejí. Když se pan Vondrák nevracel, vydal jsem se ho hledat, abych pochválil dokonalou reprodukční soustavu. Jak jsem scházel dolů ze schodů, uvědomil jsem si, že hudba zní až odkudsi ze sklepa. Sešel jsem tedy dolů a tam jsem uviděl na betonové podlaze harmonium. Za ním už ve zcela vybledlé kombinéze seděl reklamní grafik Vondrák, s hlavou zvrácenou nazad hrál Bacha. „Připravuju se na slavnostní vernisáž domu,“ řekl.

Opravdu několik dní nato konečně použil služeb profesionálů se stěhovacím vozem. Nábytek měl obyčejný, spíše ošoupaný. Večer však nad ulicí vesele zaplanuly světlice.

Trampové vystoupili dříve než já. Psali o takových romány, reportáže, úvahy, natáčeli s nimi rozhovory a o nich filmy, samozřejmě nejenom u nás. Zkoumali je sociologové, psychologové i kriminologové. Mluvili o nich s pochopením, s lítostí i s odporem, všichni se však snažili nalézt a zachytit anebo aspoň zkarikovat jejich tvář. Kdo se o ně zajímá, necht' si vyhledá příslušnou literaturu.

Napadá mě, že se blížíme hranicím. Spotřebovali jsme nejen většinu paliva, barevných kovů, pitné vody, čistého vzduchu, ale také příběhů. Nového není co dodat.

Autoři, aby si to nemuseli přiznat, vymýšlejí si a ze zoufalství anebo z vypočítavosti popisují, jak je dětský hrdina zakopaný do země až po krk a kolem něho krouží vrány, které se chystají vyklovat mu oči, anebo mu dají přihlížet, jak otec předhodí kozlovi svoji nezletilou dceru jako sexuální objekt. Dají hrdinovi prožít orgasmus, když se vrhne na šedesátiletou znehybnělou stařenu, co žije už jenom proto, že je napojena na množství přístrojů. Anebo se snaží čtenáře vzrušit příběhem o chlapíkovi, jehož připravil blesk

o mužství. Ti autoři si snad myslí, že přece jen našli nový příběh anebo aspoň nový rozměr hrůzy a ošklivosti, ale myslí si to jen proto, že zapomněli na báji o Oidipovi či o Tantalovi, nečetli si ve Suetoniově a neprožili ani zlomek z toho, co prožili Dostojevskij, Solženicyn, Čosič či Kulka a s nimi desítky anebo spíše sta miliónů lidí. Z hrůzy ani z ošklivosti, z úchylnosti ani ze zvrácenosti se příběhy neupletou. Žijou sice ještě lidé, kteří touží po solidaritě a vědí, že život bez důstojnosti není skutečným životem, ale bojím se, že jich ubývá stejně, jako ubývá řemeslníků a jejich tovaryšů, potulných mnichů, mořeplavců, kupců a světoběžníků, co ještě chodili pěšky anebo cestovali koňmo. Ani se nedivím tomu ubývání, většinu lidí to moře všednosti už dávno zaplavilo, i když si stoupali ze všech sil na špičky.

Jak jsem se blížil k sestřenčinu domku, uviděl jsem smavou rómskou sousedku, jak věší prádlo.

Tehdy v zimě, když jsem tu byl za sestřenkou prvně, také věšela prádlo a sotva mě, cizího chlapa, zahlédla, hned mi zamávala, a já jí v odpověď také zamával. Ona potom pokrčila rameny, jako by chtěla povědět: už je pozdě, měl jsi přijít o něco dřív! A usmála se na mě zeširoka, jako by dodávala: ale uvidíme, co se dá dělat! Bylo jí sotva osmnáct let.

Jejího muže jsem uviděl brzy nato. Pod nosem mu rostl mohutný knír a nad jeho mužstvím pivní pupek. Tlapy měl obrovité, nechtěl bych se dostat do jejich sevření.

Sestřenice si všimla, že ty dva pozoruju se zalíbením, a řekla mi, že on se jmenuje Šandor a pracuje na statku, ona je Marie. Brali se velice mladí, jí bylo patnáct, teď už mají dvě dcery. Škoda, že jsem neviděl cikánskou svatbu, zalitovala. Pak vytáhla z dřevěné truhly obrázek. Bylo na něm několik zteplých čarodějek, jak vystupují z autáku a chystají se k reji se svými družkami. Mezi těmi čarodějnicemi jsem poznal i naši mladičku sousedku. „Proč jsi ji takhle vymalovala?“ zeptal jsem se tehdy.

„Však ona se mezi ně hodí,“ prohlásila sestřenka, a tím ve mně vzbudila ještě větší zvědavost.

Přenocoval jsem tehdy v jejím domku – a příštího rána zahlédl souseda, jak vyšňořen do svátečního se žene na vlak.

Sotva vlak předrněl, u plotu se objevil prošedivělý elegán. Mladá maminka vyběhla z domu – o čem se domlouvali, jsem nezaslechl, jen občas se ke mně donesl vysoký milostný ženský chichot.

„On se Šandor vracívá až pozdě večer, to už bude zase všechno v pořádku,“ poznamenala sestřenka.

Za chvílku nato sousedka zahalená do vlnáku vyrazila i s dětmi za chlapíkem.

Jenže v poledne byl neočekávaně manžel zpátky. Náhodou jsem ho zahlédl, jak spěchá od nádraží. V obrovité tlapě svíral dva balíčky. Chvilí bouchal na vrátka, když dlouho nikdo neotvíral, odemkl si sám. Pak jsem uslyšel, ačkoliv nás oddělovaly dvě zdi, jak volá její jméno. Několikrát je opakoval, naposledy už vydal jen neartikulovaný řev. Aspoň mi to tak připadalo, snad volal jen z nějaké odlehle místnosti.

Začal jsem tušit možný příběh, vášně se v něm vznesou vysoko nad hladinu: svobodné, ničivé, úchvatné – až jsem se lekal, aby nenabylo vrchu hloupé a tupé násilí.

Šandor se objevil za chvíli, už nebyl ve svátečním. Navlékl si červenou větrovku a tepláky, za sebou táhl saně. Těm sánkám jsem nerozuměl, bůhví co anebo koho a v jakém stavu se chystal odvážet.

V úžasu jsem sledoval, jak míří ke stráni, na níž výskala tmavá i bílá drobotina. Za chvíli jsem rozeznal jeho červenou větrovku, jak se řítí dolů po svahu.

V podvečer jsem ho zahlédl v hospodě. Hostinský mu donesl pivo, a já slyšel, jak říká nahlas, aby pobavil i ostatní stoly. „Vypadáš nějak zdrchaně, Šandor!“

Cikán se napil: „Kebyste vedeli, aký som já mal son!“ A hned ho začal vykládat. Desátník ho dal vystřelit až na Mars a on pak musel pěšky na Zem. „Veď ten čurák mi na to dal len tri dni a ja som tak

bežal, až som celý smädný.“ Dopil pivo a dodal trpce. „Ešte si to musím zapísať.“

Sestřenka mi vysvětlila, že sousedi museli vzhledem ke svému mládí před sňatkem do manželské poradny. Tam je poučili, jak budovat obapolné vztahy, také je upozornili na význam snů, v nichž promlouvá potlačené podvědomí, které neodhaleno, pudí člověka k nepředloženostem. Šandor se podvědomí tak polekal, že souhlasil s návrhem, aby si sny zapisoval; s nimi pak občas chodí za psychologem. Jenže Šandorovi se většinou nic nezdá, leda o jídle a o vojně. „Tak mu někdy daruju svůj sen s nějakou potvorou,“ končila sestřenka, „a on mi za to našťípe dříví!“

Tak to chodí. Příběhy se zabíjejí dřív, než se stačí zrodit. Ani Shakespeare, kdyby se toho dožil, by si s tím neporadil. Asi by to vzdal ve chvíli, kdy by Desdemona trvala na tom, že Othello musí do manželské poradny. Nicméně nabídku své sestřenky, abychom užívali její chalupy, jsem přijal, i když už jsem nic neočekával. Aspoň krajina tu byla pěkná, mlha, která s večerem padávala, se zdála ještě vonět.

Vstoupil jsem do domku, kde na mě dýchl obvyklý pach barev, šepsu a terpentýnu.

Dlouho jsem se uvnitř nezdržel. Vzal jsem si náčrtník a pastelky a vydal se do krajiny. V bezmračném zářijovém dni se zalesněné vrchy na obzoru chvěly v mlhách a v krajině začínaly převládat odstíny žluti a hnědi. Prošel jsem chatovou kolonií, kde pilní majitelé pracovali na tom, aby jejich sídélka i zahrádky byly v co nejdokonalejším pořádku. Vzduch tu voněl podzimními květy, zrajícím ovocem a čerstvými nátěry. Kousek za kolonií se hnědalo několik trampských srubů, nesl se odtud kouř z páleného dřeva. Dívka ne nepodobná té, s níž jsem cestoval ve vlaku, pumpovala do džberu vodu. Pozdravil jsem ji. Vzhledla ke mně, oči měla červené – od pláče anebo od kouře. Okamžik na mě hleděla, pak pokývala hlavou a opět se odvrátila ke svému džberu.

Za sruby už začínají louky, které mírně stoupají k lesu. Tam mělkou úžlabinou vede trať. Došel jsem k prvním stromům a hledal výhled, který by mě těšilo kreslit. Kreslím si tady většinou krajinky. Mě to baví, ženě se mé obrázky dokonce líbí, tvrdí, že se v nich projevuje utěšenější, méně rozporná část mé osobnosti.

Krajinu zalévalo slunce, k nebi strmě čněl nedaleký kopec, na jeho úpatí se třpytila hladina rybníka. Několik vrb smáčelo větve ve vodě, od vody ke mně běžela úzká písečná cesta vroubená nízkým křovím, mezi nímž, už docela blízko mě, se tyčil vzrostlý jeřáb, jehož koruna byla plná oranžovočervených plodů. Našel jsem si vyhrátý kámen, posadil se na něj a začal črtat obrys vzdáleného kopce.

„A jediný, co mě tam vzalo,“ vzpomínal včera můj přítel Karel na svoji návštěvu černohorské galérie, „snad kromě Hegedušiče, který je už stejně po smrti, byl starej Generalič. Koukáš, jak jeho kočka sedí v okně, před ní pár jablek a cibulí, a cítíš: ten chlap má invenci jako bejk! On za to nemůže, je opravdu primitiv, nepřemejší, nevyemejší, jen maluje. Třeba nahýho kohouta, jak visí na háku. Dovedeš si představit výmluvnější obraz dnešního světa? Větší pohanu života než je pták, kterého svlíkli z peří? Je to podoba člověka, který už nemá nic: ani Boha, ani naději. Jenže o tom on ani neví, myslí si, že namaloval odranýho kohouta u nich na vsi. Řekni, má to vůbec smysl ještě se namáhat? Nebylo by lepší si poctivě přiznat, že na to nemáme? Ale teď mi pověz!“ napřáhoval ke mně svoji kostnatou ruku, „kdo na to ještě má?“

Na to odpovídá Kazatel:

*Kdo příliš dá na vítr, nebude sít,
kdo hledí na mraky, nebude sklízet...*

Předpokládám, že tuhle krajinu přede mnou už malovalo několik malířů. Kolikrát ji zvětčili majitelé aparátů na fotografiích, těžko kdo spočítá. Mohl bych ji, abych se nějak odlišil, pojmout třeba kubisticky anebo surrealisticky, namalovat do popředí místo jeřabiny mrtvou hrdličku anebo aspoň obrovského strakapáda

s vyrudlým peřím. Mohl bych předstírat, že krajinu vidím ve zcela jiných barvách, než jak ji vidí třeba oko aparátu a nejspíš také oko většiny lidí, ale proč bych to dělal? Kdybych byl malířem, zoufal bych si nejspíš tak, jako si zoufá můj přítel Karel, když shledal, že se mu sotva podaří překročit mez, kterou už před ním dosáhli jiní. Naštěstí jsem se díky zkažené slunečnici navždy zbavil povinnosti vymýšlet cokoliv nového – aspoň na výtvarném poli. Mohl jsem se bez výčitek svědomí těšit tím, že můj jeřáb se aspoň vzdáleně podobá jeřábu, na který právě hledím, a že, až jednou pohlédnu na svůj obrázek, vytane mi snad pohoda právě této chvíle.

Táhle zahoukal vlak, pak se jakoby těsně za mými zády rozdrnčely vagóny.

Někdy mě napadá, že v té zuřivé honbě za něčím novým je cosi chorobného a sebeničivého. Vyhlásili jsme pokrok za modlu. Pokrokem rozumíme něco nového, co tu ještě nebylo, a tudíž to musí být lepší než všechno, co tu až doposud bylo. Nezáleží na tom, pohybuje-li se v oblasti techniky, vědy, uspořádání společnosti anebo umění. Objevovat nové bylo kdysi vyhrazeno génium, dneska k téže činnosti stačí potvrzení o absolvování školy anebo aspoň měsíčního kursu a potřebná dávka smělosti, či spíše drzosti. Možná, že bychom udělali lépe, kdybychom se méně zabývali tím, jestli jsme něco zahlédli a vyjádřili nově, a více se starali o to, jestli to, co jsme zahlédli a vyjádřili, je vůbec ještě někomu třeba.

V lese za mnou cosi zapraskalo. Otočil jsem se. Po pěšince kráčela dívka v sukni a v blůzce z modré džínsoviny – na první pohled bliženkyně těch dvou dívek, které jsem dnes viděl: ve vlaku a před chvílí u pumpy. Všimla si mě. Okamžik na mě civěla, připadlo mi, že i ona má červené oči, nejspíš jsem měl vlastní pohled zastřený nějakou rudou mlhou. Trhla sebou, prudce se otočila a kvapně odcházela přímo k úvozu, kterým vedla trať.

Dívka v džínsové sukni by se na obrázku také vyjímala, mohla by se opírat o kmen jeřabiny a hledět na mě zarudlýma očima. Jenže jaký

měla vlastně výraz? Poslední dobou mi dívčí tváře připadaly méně výrazné, a stále častěji jsem potkával dívky, které výraz vůbec neměly.

Já si zase zoufám nad tím, že příběhy jsou vyčerpány a řeč tone v moři slov, která už ztratila význam. Člověk je odhodlaný se bránit, ale občas zmalomyslní, když si uvědomí svoji osamělost a svoji bezmoc. Naposledy se mi to přihodilo, když jsem v čekárně u lékaře zvedl ze stolku obrázkový časopis a dočetl se v něm, že „rozsáhá kabelizace je neodmyslitelnou součástí každé elektrifikace, že úspěšně rozvíjet vědeckotechnický rozvoj předpokládá neúnavně a kvalifikovaně umět...“ Řeč zbavená smyslu – o kráse už se ani neodvažuju zmínit – zesilovaná bezpočetnými megafony zalévá krajinu, vniká do našich domovů, do našich duší, do našich plic, až se jí zalkneme. Nejsm si jist, že se najde aspoň jedna statečná dívka, která by nás, až dotrpíme, důstojně pohřbila.

Jak můžeme dosáhnout opravdové solidarity, když se nedokážeme ani oslovit? Uprostřed davu, kde trávíme své životy, se propadáme do samoty, z níž se nedovoláme ani ve chvíli úzkosti.

Nedávno mi Karel přinesl verše svého přítele básníka, který se krátce předtím oběsil. Báseň zněla:

1... toho dne

2... toho rána

3... toho dopoledne

4... toho poledne

5... toho odpoledne

6... toho podvečera

7... toho večera

8... té noci

9... ano právě tehdy

10... se to stalo

Byla to jeho poslední báseň. Jistě věřil, že právě touhle očištěnou řečí se staví proti kalným vlnám otrávených vod, že si strojí člun anebo aspoň vor, na němž dopluje do blízkosti těch druhých, ale pak

ho napadlo, že ani z tohoto pravidla se nedovolá, a vzdal to. Hodili ho do hromadného hrobu – a měl to odbyté.

Z dálky znovu houkal vlak, ale já mu nevěnoval pozornost.

Hrstka lidí si zoufá nad hranicí, kterou vidí před sebou. Věří, že ji musejí překonat, jinak zbytečně strávili svůj život na zemi. Ale co ti ostatní? Zůstali kdesi v hlubině, nejenže nedohlédnou k té hranici, ale nedolehne k nim ani slovo útěchy, ani zašeptání, které by přinášelo nějakou naději, láskyplné poselství, které by je dokázalo zasáhnout, jen megafony řvou a obrazovky sinavě září.

Vlak se najednou rozhoukal v těsné blízkosti, nečekaně a urputně, zároveň skřípěly brzdy, pak jsem uslyšel, aspoň mi to připadlo, krátký, ječivý výkřik – a ticho. Neviděl jsem jej, ale slyšel jsem, že vlak stojí.

Vstal jsem, jako bych tím získal lepší možnost zjistit, co se vlastně přihodilo. Ticho trvalo, kdesi v mém sousedství se ozval datel. Výkřik zřejmě vyplodila má obrazotvornost, nezdálo se pravděpodobné, že z úžlabiny, jíž vedla trať, by lidský hlas mohl proniknout až ke mně a navíc přehlušit houkání lokomotivy.

Sedl jsem si opět, poskládal svoje tužky, uložil pokreslený papír do desek a vydal se směrem k trati.

Vlak dosud stál – byl to nákladní vlak.

Zůstal jsem na skalisku, které čnělo těsně nad kolejemi. Z výše jsem uviděl tři železničáře, jak se sklání nad bezhlavým tělem, opatrně se přitom vyhýbali kaluži krve, v níž tonuly modrá blůzka a džínsová sukně i to, co snad zbylo z dívčích paží. Kdybych obešel skalní ostroh, mohl jsem sestoupit až dolů k trati, ale nemělo by to smysl, pomoci už se tu nedalo.

Jeden z železničářů vyšplhal na stroj a za okamžik se vrátil s kusem světlého hadru. Vytřepal ho nejdříve a pak jej položil na zkrvavělé tělo – hadr byl malý a stačil zakrýt jen horní část mrtvolky. Muži se chvíli dohadovali, jejich hlasy ke mně doléhaly, ale jednotlivým slovům jsem nerozuměl. Pak dva muži vyšplhali po schůdkách vzhůru na stroj, třetí stál nehybně u mrtvé, jako by se nedokázal

pohnout, teprve po chvíli udělal několik potácivých kroků pryč od přikrytého těla i od stroje. Ti dva na něj seshora křičeli, pak opět sešplhali dolů, vzali ho pod paží a vystrkali společnými silami do schůdků. Za okamžik se dal vlak do pohybu.

Co jsem mohl udělat? Obrátit pohled k nebesům, doufat, že nejsou prázdná, a zašeptat modlitbu.

Vrátil jsem se do domku, uklidil barvičky, chvíli jsem se díval na svůj náčrtek poklidné krajiny, pak jsem jej zmačkal a hodil do koše. Z dálky se ozvala siréna sanitky anebo snad policejního vozu.

Neprovinil jsem se ničím, ale nedokázal jsem se zbavit nepříjemného pocitu, že jsem si maloval zcela zbytečný obrázek v nepatřičnou chvíli. Kdybych byl jen tušil, že ta dívka se rozhodla to vzdát... Ale co bych byl mohl udělat? Člověk se tak často pokouší promluvit, ale sluchu nedojde. Chtěl by najít anebo jen opakovat slůvko naděje:

*Nebud' příliš svévolný a nebud' jako pomatenec;
proč bys umíral, než vyprší tvůj čas?*

ale jeho hlas zanikne v řevu vln, které se kolem něho valí.

Ze stěn se na mě šklebily potvory, které mi tu zanechala moje sestřenka, nedokázal jsem tu zůstat.

Venku před plotem mé smavé sousedky postávalo několik ženských. „Už jste to slyšel?“ volaly na mě.

Neprožetelně, z dětinské touhy předvést svoji mužskou nadřazenost, jsem prozradil, že jsem dokonce mrtvou viděl ležet na trati – a navíc jsem asi poslední z lidí, který zahlédl tu nebožačku živou.

Hned chtěly všechny vědět, co jsem viděl, jak vypadala, vždyť doted' nikdo netuší, sdělily mi, kdo ta mrtvá byla. Zklamal jsem je. Nic jsem nevěděl, leda, že to děvče připomínalo spoustu jiných děvčat, vypadalo tak obyčejně, že mě ničím nezaujalo.

Myslím si, že to byla nějaká z vesnice anebo z osady? Anebo někdo úplně cizí?

Nic jsem si nemyslel. Ale byl jsem si jist, že jsem ji nikdy předtím ani nezahlédl. Už když jsem to vyslovoval, uvědomil jsem si, že ani

tím si jist nejsem. Nejsem si jist, jak vypadala, jak tedy můžu vědět, jestli jsem ji někdy viděl?

Zklamal jsem je, ale i tak mě přesvědčovaly, že mou povinností je rozběhnout se na stanici Bezpečnosti a přihlásit se jako svědek.

Poděkoval jsem jim za radu, mně ji stejně pohřbít nedovolí.

Doma mě žena přivítala s úlevou, prý měla celé odpoledne jakési neblahé tušení. A když se odpoledne vracela z práce a v ulici potkala sanitku, strašně se vylekala, že se mi něco přihodilo. Ale byl to jen ten chlapík, který si nedávno dostavěl v naší ulici vilu.

„Co se mu stalo?“

Prý infarkt. Chudák, a tak se tu nadřel. „A cos dělal ty!“ chtěla vědět. „Byl jsi na houbách?“

To, co se přihodilo, mi najednou připadalo tak nepravděpodobné a neskutečné, že jsem zapochyboval, zda se to opravdu stalo, ale rozhodně jsem o tom teď nechtěl vyprávět, žena by nemohla spát.

Řekl jsem, že houby nerostou, maloval jsem obrázek, ale nepovedl se mi.

Večer, žena už ležela, kdosi zazvonil.

Přede dveřmi stála starší osoba v šátku – na první pohled venkovanka. V rozpacích, že ruší o téhle pozdní hodině, se mi snažila připomenout, že ji znám, vídali jsme se přece v krámě v M., ona mě také několikrát zahlédla s náčrtníkem, dokonce jsem maloval jejich chalupu...

Přikývl jsem, ačkoliv jsem si na nic nevzpomínal, a pozval jsem ji do pokoje.

Odmítla se posadit. Nechce mě zdržovat, ale řekli jí, že jsem to byl já, kdo poslední viděl tu..., nemohla najít vhodný výraz, tu, co ji přejeli, a proto si mě dovoluje obtěžovat. V pátek se vracívá její dcera z internátu. Dneska se nevrátila, ačkoliv odtamtud odjela.

Pokusil jsem se ji uklidnit. Dcera se jí určitě ještě vrátí. Rozhodně já jí nepomůžu, děvče jsem sotva zahlédl!

To nevadí, ukáže mi fotografii, přece bych ji poznal. Začala hrabat v kabelce, stále zoufaleji převracela věci, které se v ní skrývaly, ale fotografii nenašla, zřejmě ji v rozčilení zapomněla doma.

Řekl jsem, že to je vlastně dobře, jenom by mi tou fotografií vnučila podobu, o níž bych si nemohl být jist.

A jak se teď dozví pravdu? Holka někdy přijede, ale jindy zůstane u kamarádky, anebo se dokonce ztratí třeba na celý týden. Je taková – toulavá.

„Tak vidíte,“ řekl jsem.

„A co mám tedy dělat?“

„Přece..., pokud si myslíte, že se jedná o vaši dceru, požádáte, aby vám ji ukázali...“

Už tam byla, dívala se na mrtvou, nedovedu si představit, jak je zohavená, nikdo by ji nepoznal. Nikdo! „Já si chvíli myslela, že to je ona, její břicho, ale pak se mi zdálo, že tahle měla delší nohy. Kdybyste viděl, jak je měla potlučené.“ A rozplakala se.

Řekl jsem, že si myslím, že to děvče se pod vlak nemohlo dostat omylem. Domnívá se, že její dcera měla k něčemu takovému důvod?

„Kdo to ví?“ vzlykla. „Vždyť je znáte! Oni si neváží života, oni snad ani nevědí, proč žijí!“ Ještě jednou převrátila věci ve své kabelce. „Nemohl byste přece jen se mnou? Jsem tu autem!“

„Nemá to smysl. Když mi ukážete fotografii, stejně si nebudu jist! Ale vy, když vám mrtvou ukázali, musela jste vidět, jak byla oblečená. Nosila vaše dcera třeba džínsovou sukni?“

„Přece všechny chodí stejně oblékané. Kdybyste jen viděl tu sukýnku, byla samá krev! Blůzka vypadala jako cizí, ale vždyť ony si všechno navzájem povyměňují. Jste přece malíř,“ řekla najednou, „vy byste nedokázal nakreslit, jak vypadala?“ Odmítl jsem, že bych byl malíř, určitě bych nedokázal namalovat děvče, které jsem sotva zahlédl. „A nějaký prstýnek nenosila?“

„Ne. Vždyť tam by jí ho ukradli.“

„A nějaké znamení?“

Zavrtěla hlavou. „Ale vy jste ji viděl. Jediný jste ji viděl!“

„Paní,“ řekl jsem, „rád bych vám pomohl, ale opravdu se nepamatuju, jak vypadala!“

„A se mnou byste nejel?“

Jak jí mám vysvětlit, že ta dívka, která se mihla za mými zády, neměla tvář, nic kromě trochu zarudlých očí? „Je to marné,“ řekl jsem, „i když mi ukážete fotografii, nepovím vám, jestli to byla ona. Třeba se najde někdo jiný, kdo ji také viděl. A jestli to nebyla ona, přece se vám dcera ozve.“

Šla ke dveřím. „A to mám jen tak čekat?“ Ve dveřích se ještě jednou zastavila. „Ale jestli to byla ona, přece jí musím vypravit pohřeb.“

Na to jsem nepomyslel.

Všimla si toho, že jsem zaváhal. „Nezkusil byste přece jen...“

Odvedl jsem ji do jídelny, a sám odešel do pokoje, vytáhl jsem čtvrtku papíru a vrátil se na to místo. Jeřabiny mi rudě poskakovaly před očima. Pak jsem zahlédl bezvýraznou podobu té dívky ve vlaku, nebyl jsem ji s to zapudit. Vstal jsem a došel k oknu. Zahradu zalévalo měsíční světlo. Po nebi plulo několik rychlých mračen. Zřejmě se změní počasí. Vítr vrzal někde v okapu, jako by skřípala pumpa. Teď, když jsem přivřel oči, zahlédl jsem neurčitou podobu té druhé s vědrem. Větve stromů se sotva patrně chvěly.

Jaký to mělo smysl? Přece ji musí podle něčeho poznat: lékaři, policie, ona sama ji musí poznat, pokud se nebude poznání bránit.

V hloubce pode mnou zahoukal dobře známý vlak. Pak tiše zapraskaly větve. Otočil jsem se prudce, stála tam, několik kroků ode mě! Rozcuchané vlasy jí spadaly přes nízké čelo a přes levé ucho. V pravém uchu jí však visel velký kroužek. Z umělé hmoty anebo snad keramický? Zarudlé oči měla posazeny široko od sebe, obočí krátké a nevýrazné a ve dvou třetinách jakoby přetáté. Pod tupým nosíkem ústa neúměrně malá vzhledem k příliš velké bradě. Ta brada vysunutá dopředu byla na ní nejvýraznější, pokud bylo v její tváři něco výrazného. A pak, samozřejmě, oči. Ne jejich barva, ale

pohled, v němž tkvěla zoufalá úzkost. Ty oči zahlédly právě moře. Moře, které nás všechny hrozí pohřbít pod svou hladinou, mělo krvavou barvu.

Hleděl jsem na obrázek před sebou s úžasem a s nedůvěrou. Kde se vzala ta tvář? Z jaké hlubiny se vynořila a jak souvisí s jakoukoliv skutečnou podobou? Nevnukla mi ji ve své úzkosti ta cizí návštěvnice? Nezpodobil jsem jenom nějakou vlastní podvědomou úzkostnou vzpomínku? Zastrčil jsem pokreslenou čtvrtku pod haldu popsaných papírů. Odešel jsem do jídelny. „Bohužel,“ řekl jsem, „opravdu si nepamatuju. Vraťte se domů. Třeba už na vás vaše dcera čeká!“

„Myslíte?“

Vyprovodil jsem ji ke dveřím.

„Kdo to byl?“ chtěla vědět moje žena.

„Zákaznice,“ řekl jsem. „Chtěla, abych jí nakreslil obrázek.“

„Takhle večer?“

„Lidé jsou podivíni!“

„Vidíš,“ řekla žena, „já ti vždycky říkám, že tvoje obrázky jsou hezké. Projevuje se v nich...“

„Já vím,“ zarazil jsem ji. „Ale tohle nebyl ten případ. Zítřka ti to vysvětlím.“

„Pořád musím myslet na toho chlapíka z naší ulice,“ řekla žena, „takových let stavěl dům, a teď, když byl konečně hotov...“ A dodala ještě, že se to tak často stává. Lidé, kteří usilovně směřovali k nějakému cíli, se zhroutí, když ho dosáhnou.

Nejspíš je to pravda. Musí to být hrozné dokončit dílo a nemít už sílu k dalšímu. Představil jsem si, jak pan Vondrák si v podvečer vystoupil až na nejvyšší schod ve svém novém domě, jist si, že si těch pět let dobře a účelně počíнал, že tady k němu voda nedosáhne, a vtom je uviděl: moře, jemuž chtěl uniknout, na něž mu až doteď nezbýval čas. Bylo tady, jeho vlny mu šuměly kolem uší, a v tu chvíli to jeho srdce vzdalo.

Člověk si nemá stavět dům, a pokud už jej buduje, nesmí nikdy dokončit poslední schod, neboť odtud je zahlédne.

Kazatel o tom praví:

*Podnikal jsem velkolepá díla,
postavil jsem si domy,
vysázel vinice,
založil si zahrady a sady...*

*I pohlédl jsem na všechno, co bylo mýma rukama
vykonáno, na své klopotné pachtění,
a hle, všechno je pomíjivost a honba za větrem...*

Někdo ani dílo nezačne a už zjistí, že mu síly došly. Zahlédne moře a pochopí, že je nepřeplave. Vlny kolem něho řvou. Zavolá o pomoc, pochopí, že se nedovolá, a vzdá to. Rozběhne se tedy do lesa, uvidí koleje, lehne si na ně a čeká. Takový je to příběh – její jediný a neopakovatelný. Několik vět.

Kdo ji pohřbí? Vylekal jsem se.

Pomaloučku jsem usínal. Pokud ta mrtvá zůstane neznámá, vezmu kámen a zakopu ho tam u trati. A viděl jsem sám sebe, jak přenáším její podobu anebo to, co za její podobu považuju, do kusu žuly. Aspoň to.

Pak jsem si ještě vzpomněl na mrtvou hrdličku, která to vzdala dnešního rána. Já ji vzal, aby tam neležela uprostřed asfaltového chodníku, a jak jsem ji zvedl, šedivé peří z jejího těla opadávalo, jako podzimní listí ze stromu, a já nevěděl, co s ní počít, protože hodit ji nahou do popelnice jsem nechtěl. Donesl jsem ji tedy až do trávy, kterou obrůstá trať, tam jsem ji položil a pozoroval, jak se stébla nad ní chvějivě vztyčují, jako by chtěla zakrýt její nahotu.

Kazatel také praví:

*Shledal jsem, že není nic lepšího,
než když se člověk raduje z toho, co koná,
neboť to je jeho podíl...*

(1983)

Pašerácká povídka

V telefonu se mi ozval povědomý hlas: „Tady Santa Claus. Máte odpoledne čas?“

Odpoledne jsem mohl.

„Skvělé,“ pravil ten na druhé straně nenapodobitelnou češtinou, jakou může mluvit jen ten, jehož otec byl Mexičan a matka Indka, a zavěsil. Zřejmě věřil, že čím stručněji mluví, tím bude náš hovor znít nenápadněji případným odposlouchávatelům. Santa Claus, a pokud se hlásil tímto jménem, znamenalo to, že mi odněkud zvenku, kam téměř ustavičně vyjížděl za svými obchody, přivezl knihy.

Bylo půl dvanácté, venku hustě sněžilo, auto si ráno vzala žena. Než se k ní dostanu, bude nejméně poledne. Autem jezdím spíše nerad, ale neměl jsem tušení, kolik tašek s kontrabandem Mikuláš nakoupil a přivezl, byl v tom nevyzpytatelný. Rozhodně jich mohlo být víc, než bych stačil unést.

Mikuláše jsem poznal náhodou. U mého přestárlého renaulta se rozbilo vodní čerpadélko, a když už vůz stál třetí měsíc nehybný v garáži, kdosi mi dal Mikulášovo jméno a adresu, jezdí často ven a pumpu mi určitě přiveze.

A proč by to dělal, když mě vůbec nezná?

Udělá to, protože jsem spisovatel. Má rád literaturu, anebo ještě spíš: zbožňuje svoji ženu, která má ráda literaturu.

A jak mu zaplatím?

S tím si nemusím dělat starosti – pro bohatého obchodníka je taková součástka jako pro mě kilo jablek. Můžu mu dát svoji knížku s věnováním. Anebo ho pozvat na oběd.

Váhal jsem ještě skoro měsíc, ale když čerpadlo pro můj vůz bylo stále stejně nedosažitelné, zazvonil jsem u cizích dveří.

Za týden jsem měl nejen čerpadlo, ale navíc balík knih.

Usmíval se. Byl to vysoký, prošedivělý a zřejmě po matce i po otci velice snědý chlapík. Bylo mu potěšením, že to mohl pro mě udělat. Váží si umění a ví, v jaké situaci se nacházím.

Věnoval jsem mu knížku a pozval ho i s jeho ženou na večeři.

Vyrostlý v době proslulé svou špiónománií, choval jsem se během jeho návštěvy ostražitě a chránil tajemství svého spisování, což je jediné tajemství, které bych mohl vyzradit. Během celého večera však na mně nic nevyzvídal. Vyprávěl chvíli o světě obchodu, který byl pro mě exoticky vzdálený, a pak už hovořila většinou jeho žena. Jmenovala se Angela, byla nejméně o dvacet let mladší než on a svým zjevem dostávala svému jménu. Mluvili jsme o Borgesovi, Márquezovi a nejvíc ze všeho o Cortázarovi a jeho Rayuele, kterou jsme oba ctili. Poněkud jsme se neshodli o scéně, v níž autor nechá hrdinku lézt po vratkých prknech natažených mezi dvěma protilehlými okny ve výšce třetího poschodí, a to jen proto, aby vyhověla rozmaru dvou podivínských a pohodlných chlapů a přenesla nad propastí v omračujícím vedru balíček maté a hrst hřebíků. Angela viděla v té scéně obraz otrockého postavení ženy v její vlasti, zatímco mně připadalo, že scéna měla spíše zpodobnit hrdinčino váhání mezi dvěma muži, váhání, které ženu vždy dovede nad propast, jež ji hrozí pohltnit. Autor zároveň skládá hold ženě za to, že v sobě vždy najde dost odhodlání i odvahy učinit to. Žena bývá schopna hazardu, jemuž se muži mohou leda obdivovat.

Nejspíš jsme měli pravdu oba. Vynikající literatura v sobě obvykle nese více významů. Angela hovořila i naslouchala se zaujetím, které mě podněcovalo, abych se pouštěl do literárních výkladů, ačkoliv se jim raději vyhýbám. Zdálo se mi, že je při tom hovoru šťastná, také její muž se tvářil spokojeně.

Měsíc nato se nečekaně znovu ozval, přivezl mi balík knih, většinu z nich českých. Některé z titulů dokonce dvakrát i třikrát. Ví, že mám kolegy, kteří na tom jsou stejně jako já, knihy nás přece budou zajímat?

Jistě, ale jak k tomu přijde on, aby nám je vozil?

Angela tvrdí, že jinak se k takovým knížkám nedostaneme! Připustil jsem to, poděkoval jsem mu a část knih rozdál přátelům.

Za čas mi přivezl balíky dva, ke knihám přidal ještě něco časopisů, k nimž se člověk mohl dostat ještě obtížněji než ke knihám. Byl jsem nadšen, zároveň jsem se začínal trochu bát.

Před dvěma sty a čtyřiceti sedmi lety chytli Jiříka Vostrého, když pašoval zakázané knihy ze Saska do Čech. Hned ho šoupli do žaláře, nejvíc je pochopitelně zajímalo, komu knihy vozil, aby příjemce mohli posadit k němu. Žalářník se tvářil jako přítel a mladému nezkušenému pašerákovi nabídl, že mu ven vynesou psaní. To psaní, jak jsem si je nedávno četl v Litomyšlském listáři, ke mně mluví blízce známou řečí, jako by na něm neulpěl prach dvou a půl století.

„Kladivo v Desný, píšu vám ze žaláře mého a prosím vás, abyste se s tím spravili, jak víte; a máte-li jaký knihy, zadejte je pryč. I pověste těm, o kterých víte... Prosím vás pro Boha mého, já vězeň v Pánu. Já připovídám žádného nevyzraditi; tak hled'te se v tom stejně chovati. Přečíst ten list dejte tomu, gdo jest věrný...“

Žena v práci nebyla, odjela právě vyzvednout prádlo z mandlu, to mě ještě víc zdrželo.

Spěchal jsem, protože Mikuláš mě pozval na odpoledne, tedy na dobu, kdy sám nebývá doma. Pravděpodobně se obával, že večer, až pojede z práce, by ho mohli sledovat. Občas se mu to přiházelo jako každému cizinci anebo spíše jako každému, kdo žije v téhle zemi. Sledovači ho provází až před dům a tam zůstanou civět, nejvýše zacouvají ke kurtům na začátku ulice, odkud lze snadno pozorovat nejen tenisové zápasy, ale i vchod do Mikulášova domu. Zůstanou tam až do chvíle, kdy je vystřídají anebo odvolají. Rozhodně bych se před jejich zraky nerad objevoval, natož vynášel tašku s knihami.

Nevím, jestli to mohu říci o Mikulášovi, přece jen je povoláním obchodník, ale o sobě jsem si nikdy nepomyslel, že bych se mohl v životě zabývat pašeráctvím. Ve světě, kde se věci dějí podle pravidel aspoň poněkud ustálených, se přepravou kontrabandu zabý-

vají profesionálové. Předpokládá se, že to jsou lidé prohnání, znalí území i pronásledovatelů, mají pevné nervy, dobrodružné povahy a pohrdají zákonem. Tím, co je vymezen v zákonících, i tím, který sice není zapsán nikde, ale o němž tušíme, že je nadřazen všemu našemu konání. Já nepohrdám žádným z nich, ale když jsem zjistil, že se tyhle dva zákony dostaly do rozporu, musel jsem volit. Dal jsem přednost druhému a to mě dovedlo k tomu, že se i při vší nezpůsobivosti k takové činnosti už po několikáté odhodlávám přijmout pašované zboží. Může mi být útechou, že v našich poměrech jen málokdo dělá to, čemu se vyučil a k čemu se hodí.

Nedávno mi Mikuláš přivezl knih tolik, že jsem jimi naplnil dvě tašky. Když jsem je vlekl k tramvaji, vypadal jsem tak podezřele anebo aspoň zoufale, že se lidé za mnou ohlíželi, a to mi nepřidalo klidu. Navíc jeden chlapík, jehož jsem zaznamenal už několik ulic od stanice, nastoupil do téhož vozu jako já. Jednu tašku jsem si dal na klín a druhou zastrčil pod sedadlo, abych nevypadal tak obloženě, přitom jsem si lámal hlavu, co bych dělal a říkal, kdyby ten chlapík byl opravdu tím, za koho jsem ho ve svých obavách považoval, a dožadoval se, abych mu dovolil nahlédnout do svých zavazadel. Chlapík se ničeho nedožadoval, ale když jsem vystupoval, soustředil jsem se na něj natolik, že jsem na tašku pod sedadlem ani nevzpomněl. Už jsem byl ve dveřích, když mě jakási dobrá žena zavolala nazpátek. Mohl jsem jí vůbec dost poděkovat? V tašce, kterou jsem hodlal ve voze zapomenout, jsem měl všechny své dokumenty. Nevím, jak by se mi podařilo vykroutit se, kdyby tu tašku dostali do rukou ti, co považují knihy, které neprošly rukou cenzora, za kontraband.

To, čeho jsem se málem dopustil, mě vylekalo. Začal jsem uvažovat o tom, že bych měl Mikuláše požádat, aby mi už knihy nevozil, ale styděl jsem se odmítnout jen kvůli své ustrašenosti dary, které mi byly nabízeny s takovou velkorysostí. Kromě toho mi knihy připadaly jako poslední most do té části světa, která se ode mě stále rychleji vzdalovala.

Čím více věcí se ocitne na seznamu kontrabandu, tím více amatérů se zabývá podloudnictvím. Poznal jsem to za války v ghettu, kde se stalo kontrabandem bezmála vše – dokonce i rýže, kakao, zapalovače, dopisní papíry, káva a svíčky, nemluvě o špercích, cigaretách anebo penězích. Tehdy i ti nejspořádanější se rozhodli nedbat zvrhlých předpisů. Kde zákon šlíl, stávají se všichni přešupníky. Můj otec, který byl vědec, a už sama podstata jeho práce ho vedla k úzkostlivé poctivosti, pronesl mezi pevnostní zdi svazek tisícikorunových bankovek a prvně v životě stanul před základním problémem každého podloudníka: kam skrýt svůj paš.

V místnosti, kde jsme tehdy nuceně přebývali, zůstal jediný kus nábytku – stará kredenc s mnoha otlučenými šuplátky. Když se levé krajní vytáhlo, dala se v boční stěně nahmatat malá prohlubeň vzniklá nepřesnou prací truhláře. Byl to ideální úkryt pro náš poklad. Otvor po zásuvečce byl však natolik úzký, že se jím protáhla pouze dětská ruka. Dostal jsem za úkol, abych peníze sbalené do ruličky ve skrýši umístil. O svém činu jsem nesměl nikomu ani ceknout, také zesílit jsem nesměl, neboť tím by se skrýš znepřístupnila. Svého poslání jsem se tehdy zhostil bezchybně, a tak se ve věku deseti let ocitl mezi těmi, kteří překračují hraniční zákazy, vstoupil jsem do té společnosti s pevným přesvědčením, že jsem vykonal dobré dílo.

Bylo už půl třetí, když jsem dorazil na místo. Dosud hustě sněžilo. Tady na kraji města sníh netál, ale těžce ulpíval na větvích stromů i na střeších. Drátěné pletivo, které ohrazovalo tenisové kurty, zhoustlo a podobalo se obrovité krajce napjaté mezi železnými tyčemi. Uprostřed vozovky ojedinělá auta vyhloubila koleje, z níž se dalo vyjet jen s obtížemi. Tuhle končinu města jsem dobře znal. Nedaleko odtud bydlela má první láska, přilehlými uličkami jsme se spolu mnohokrát potulovali, když jsme hledali temné místo, kde bychom se mohli objímat, ale na to jsem si v téhle chvíli ani nevzpomněl. Svět se mi proměňoval v cizí a nepřátelský prostor, každý mi v něm mohl být nebezpečný.

Člověk by si měl v duchu probrat, jak by se zachoval, co by odpovídal, kdyby ho chytli. Na co by se ptali, se dalo dost dobře uhodnout.

„Jaký jste sem knihy sebou přinesl?“ tázal se mimo jiné vyšetřující orgán sedmadvacetiletého pašeráka podvatrných knih Jiříka Vostrého dne 19. dubna roku 1732.

„Přinesl sem tři: 1. *Zákon nový*, 2. *O pravým křesťanstvu*, 3. *Rozmlouvání dvouh krajanův o víře*.

Gde sou ty knihy a gdo je dostal?

O pravým křesťanstvu dostal Litochlev; dal mně za ni půldvačáta groše. Druhou, *Rozmlouvání dvouh krajanův*, dostal Kalibán z Kamenných Sedlišť, mlynář. A třetí sem měl v kapse; vzali mně ji, gdy mě chytili.

Vy jste prvé pravil, že jste u žádnýho nebyl než u Litohleva v Morašicích a u Kladivo v Lubným; tak jste taky byl u mlynáře v Sedlišťech?

Byl jsem; já sem se nepamatoval.

Jak pak jste věděl, že on mlynář Sedlišťský jest taky vaší víry a s vámi drží?

Oni mně povídali, že on má poznání naší víry. Litochlev mně taky povídal, že on má poznání víry naší.

Co jste tam u toho Kalibána mlynáře dělali? O čem ste rozmlouvali?

Rozmlouvali jsme o víře. On pravil, že se tu zle mají a že sou mdlí ve víře. Já pravil, že Pán Bůh jim dá sílu.

O čem jste více rozmlouvali?

Já se nepamatuju.

Povězte, u koho jste eště více byl nebo k komu jste jíti měl, anebo o kom víte eště, že má poznání víry vaší?

Já nevím.“

Tak to probíhalo před půltřetím stoletím. Nic se nezměnilo, dokonce i chyb v protokolu – jak dobře to znám – spousta. Ani

jména osob nedokázal písař zachytit nezkomoleně. Propátral jsem nejprve okolí kurtů. Kromě dvou maminek, které navzdory psotě tlačily podél krajkového plotu kočárky, jsem nezahlédl človíčka. Také v zaparkovaných autech nikdo neseseděl. Na začátku uličky, do níž jsem směřoval, však parkovala krytá dodávka. Slídiči v ní mohli být dobře schováni, také sem mohli umístit skryté kamery. Obhlédl jsem vůz, jak jsem nejlépe svedl, dovnitř se mi však nahlédnout nepodařilo. Nicméně mi připadalo, že vůz je opuštěný a vychladlý.

Ulice, do níž jsem vstoupil, byla slepá – dokonalá past. Musel jsem minout tři vilky, než jsem se dostal k domu, kde bydlel Mikuláš. Ještě jednou jsem se rozhlédl. U protějšího chodníku se bělal zasněžený saab – ten sem patřil, zato o kousek níž jsem objevil dřevěnou maringotku, která tu ještě před dvěma měsíci nestála.

Vylekal jsem se.

S těmi, kdo ještě před tolerančním patentem pašovali k nám knihy, které pro svůj podvratný obsah patřily podle mínění tehdejších orgánů leda na ohnivou hranici, se necítím příliš spřízněn. Anebo aspoň – na rozdíl od dávných pašeráků knih – nechovám potíštěný papír v takové úctě, vím, že až příliš často nenabídne žíznícím duším nápoj. To, co píšeme, už nám dávno nenapovídá Boží hlas, a je to tedy stejné jako jsme my sami: dobré i zlé, někdy moudré a častěji pošetilé. Zákazy cenzorů knize sice přidávají na přitažlivosti, ale nic jí nemohou přidat na moudrosti.

Došel jsem k maringotce. Sníh kolem byl nedotčený, zabedněná okna na návětrné straně polepil navátý sníh. Otvor, jímž by hledělo oko kamery, jsem neobjevil. Zamířil jsem tedy k brance Mikulášova domu. Už jsem natahoval ruku ke zvonku, vtom jsem si uvědomil, že jsem se zapomněl naposledy rozhlédnout. Stáhl jsem ruku nazpět, ještě chvíli jsem zíral na sloupec jmenovek vedle branky, i když jména jsem jako obvykle nevnímal. Pak jsem se zvolna otočil. Okna protějšího domu byla temná, zatažená záclonou. Pokud se za ní někdo skrýval, neměl jsem naději jej spatřit. Od parčíku ke mně

kráčela stará dáma s rezavým boxerem. Pes se zastavil a ponořil čenich do sněhu, dáma se k němu sehnula. Mohl jsem předstírat, že jsem nenašel jméno, které jsem hledal, a poodejít k brance sousedního domu, ale najednou se mi zošklivila komedie, kterou bych hrál před nevinnou starou paní, a stiskl jsem zvonek.

Před deseti lety jsme se plavili se ženou do Izraele. Byla to naše první cesta do této končiny světa. Žena, která si cestu nejen vymyslela, ale také přemohla obvyklou neochotu mnoha úřadů, se pohybovala jako v opojení. S nadšením zjistila, že už na lodi se vyskytuje několik izraelských občanů, a hned se s nimi začala družit. Nejvíce si oblíbila černovlasou a snědou Levanu, která mně sice připomínala světskou krasavici od kolotočů, ale mou ženu si získala tím, že ji učila izraelské písničky. Ukázalo se, že její počínání nebylo nezištné. Když jsme se blížili Haifě, vyrukovala s prosbou. Veze matce z Řecka kobereček. Nic výjimečného, ale celníci bývají vůči vlastním občanům neoblomní, zatímco vůči cizincům projevují shovívavost. Mohla by jí má žena pronést kobereček celníci a předat potom na určeném místě? Levana popsala místo setkání a obdařila mou ženu rolí čehosi, co vážilo víc než všechna naše zavazadla dohromady a co bylo pečlivě zabaleno v temněhnědém papíru.

Zeptal jsem se ženy, zda si je vědoma, že v tom balíku může být kromě případného koberce také rozebraný kulomet, kokain, ukradený Leonardo anebo zlaté pruty, ale trvala na tom, že vevnitř je pouze sbalený kobereček, přece by ji její nová přítelkyně neobelhala. Snažil jsem se vysvětlit jí, že se mohla stát obětí profesionální podloudnice, bylo by rozumné balík vrátit anebo jej aspoň rozvázat a zjistit, co skutečně obsahuje.

Žena řekla, že by nikdy samu sebe neponížila natolik, aby otevřela cizí balík.

Mezitím loď zakotvila, majitelka balíku zmizela v davu cestujících. Mohli jsme balík buď pohodit na lodi, svrhnout jej do moře anebo odnést. Žena nikdy neoplývala silou, ale odmítla, abych balík

nesl já, když nedůvěřuji jeho obsahu. Hodila si jej na rameno a prohnuta pod jeho vahou přešla lodní můstek.

Vstoupili jsme do obrovské haly, kde se převaloval dav lidí v uniformách i bez nich a kde, jak jsme brzy postřehli, probíhala nejmasovější a nejdůkladnější celní prohlídka, jakou jsme kdy spatřili. Blížili jsme se k dlouhatánskému pultu, kam za dozoru celníků lidé museli vysypávat obsah svých kufrů, vaků, tašek i kabelek, a já si s úžasem všiml proměny, která se udála s mou ženou. Napřímila se, takže role na jejím rameni se bezmála vznášela, a pak s výrazem sebevědomé jistoty, již poskytuje naprostá nepřítomnost pocitu viny, dorazila k pultu. Na dotaz, co nese v balíku na rameni, odpověděla, že kobereček pro své známé. Kupodivu si nepřáli jej uvidět a byli jsme propuštěni na druhou stranu hraniční závory. Co jsme opravdu pronesli, nedozvíme se už nikdy, ale pochopil jsem tehdy, jak se má chovat a tvářit dobrý podlouník, i to, že já se jím při své úzkostlivosti nemůžu nikdy stát.

Angela se objevila v brance, pozdravila paní se psem a mně nastavila ústa k polibku.

V předsíni na lavici čekaly tři napěchované tašky. „To je pro vás,“ ukázala na ně. „Vypijete si čaj?“

Neslušelo se, abych sebral tašky a upaloval s nimi, ačkoliv právě tohle bych nejráději udělal. Ale Angela, to jsem věděl, si přeje, abych chvíli poseděl. Určitě se nudila po celé hodiny sama v cizím bytě na kraji cizího města uprostřed cizí země a lidí, jejichž řeči nerozuměla. Pootevřel jsem jednu z tašek. Obálky neznámých knih se mi zaleskly vstříc; překonal jsem touhu přikleknout k tašce a přehrabovat se v ní. Posledně jsem se dokonce odvážil dát Mikulášovi seznam několika knih, které bych obzvláště rád četl. Sehnal je? Zatáhl jsem opět zip a odešel jsem čekat na čaj.

Bezpochyby ubývá lidí, které kniha zajímá, přibývá těch, pro něž je naprostou cizinkou. Pokouší se je oslovit, ale oni její řeči nerozumějí.

Víme, že voda i vzduch jsou stále jedovatější, což ohrožuje naše životy. Málokoho však leká, že také naše řeč nasává jedovaté zplodiny. A kdo si vůbec připustí, že znečištění řeči je nebezpečné jako znečištění vody a vzduchu, neboť se dotýká pramenů, z nichž po věky vznikalo a občerstvovalo se naše lidství?

Kniha – tím slovem ani zdaleka nemyslím každý svazek potišťného a na strojích sešitého papíru – tu zůstala jako poslední území, kde řeč ještě může vytrysknout ve své čistotě, kde se smí prohánět volná mezi antilopami, lvy či s posledním stádem divokých koní.

Angela vklouzla do místnosti, na stříbrném tácku konvičku, z níž mi bude nalévat čaj maté.

Mikulášova žena pochází z Argentiny, kdykoliv jsem se ocitl v její blízkosti, podvědomě jsem vnímal tu dálku, z níž se přede mnou vynořila. Pralesy a řeky širé, pampy, krajiny, které už skoro jistě nespátřím, ležely mezi námi.

Posadila se proti mně, sama si nalila víno, přehodila si pramen černých vlasů tak, že jí po levém rameni spadal až k pasu, sundala si brýle a upřeně se na mě zahleděla; její oči barvou i tvarem prozrazovaly, že mezi jejími předky se vyskytovali Indiáni. Angela si měla vzít za muže básníka, nikoliv obchodníka. Kdyby to byla učinila, byla by buď šťastná, anebo by zjistila, že básníci jsou lidé jako obchodníci, člověk se s nimi může stejně radovat i trápit.

Věděl jsem, že její cesta z vlasti – tedy i k Mikulášovi, nebyla snadná.

Hranice anebo přesněji jejich strážci se často staví do cesty nejen podloudníkům a prchajícím zločincům, ale každému, kdo se touží svobodně pohybovat po zemi. Ovšem, čím jsou bezohlednější strážci, tím vynalézavější a odhodlanější se stávají ti, kteří se cítí být proměněni jejich činnostmi ve vězně. Kopou tunely pod zadrátovanými anebo obezděnými hranicemi, šijou si z prostěradel balóny, které pak plní horkým vzduchem, budují sedačky, které zavěsí na lana určená k tomu, aby vedla vysoké napětí, vrhají se proti ostatným drátům, ačkoliv vědí, že je přitom nejspíš zastřelí, to vše

podstoupí proto, aby se přenesli přes nenáviděnou hraniční čáru, nad věžeňskou zdí. Člověk sám sebe na okamžik zvěční, změní se v kontraband s nadějí, že potom už navždy přestane být věcí, s níž podle libosti nakládají ruce svévolníků.

Angela podotkla, že její útěk z vlasti byl méně dramatický. Přátelé jí opatřili falešný pas. Ale stejně se jí občas zdává o té chvíli, kdy ozbrojenec na hranici bere do ruky její pas, pohlédne na fotografii, pak jí do tváře, hned na to pokyne komusi neviditelnému, a z úkrytu se vyřítí hrdlořezi anebo mohutní hafani s pěnou u huby, vrhnou se na ni a vlečou ji pryč. Občas ji dotáhnou až na samu hranici, která vede po uzoučkém, velehorském hřebenu. Po obou stranách se rozevívá propast a ona ví, že do jedné či druhé hlubiny ji svrhnou.

Dolila mi čaj, sobě víno, a začala vyprávět o svém životě v době, než opustila vlast.

Její otec byl voják, dotáhl to až na plukovníka. Měli dům i služky, ale jinak nelaskavý život. Otec se choval po vojensku: dvorný a obětavý vůči cizím, samolibý a tvrdý vůči vlastním. Matka měla za úkol dbát o to, aby se vše konalo k otcově spokojenosti. Když těžce onemocněla, bral to jako svoji újmu. Nevšímal si jejího utrpení, odmítal se vzdát svých zvyků, anebo se dokonce zřící pitek se svými kumpány. Byl opilý i ve chvíli, kdy umírala. Nicméně, když osaměl, začal ji postrádat, chyběla mu její péče. Víc pil, hrál v kasinu, nakonec prohýřil dům i svoje jméno. Přestěhoval se do malého rozpadávajícího se stavení na předměstí Rosaria. Služku propustili. Angelice bylo teprve dvanáct let, ale rozhodla se, že se začne o otce starat. Věnovala svůj čas tomu, aby nacházel věci v pořádku, aby měl vždycky své večerní jídlo, aby se domů vrátil pocit domova – on si toho však sotva všiml. Jen jednou, když se vrátil z kasina obzvláště rozjařený, vytáhl z kapsy hrst bankovek, které nejspíš vyhrál v baccaratu nebo v pokeru, a cpal jí je, prý si je zaslouží. Nepochopil ji vůbec.

Netušil jsem, co Angelu právě dnes pohnulo ke sdílnosti, ale naslouchal jsem pozorně, naslouchal bych jí účastněji, kdyby mi

zároveň hodiny v hlavě neodměřovaly nebezpečně plynoucí čas. Profesionálního pašeráka by jistě nezdrželo na místě nic, pokud by věděl, že se blíží úhlavní nepřítelé.

Bída, ve které se ocitli, pokračovala Angela, zapůsobila na jejího bratra. Studoval práva, ale odešel ze školy, začal pracovat v odbo-rech. Několikrát ji vzal s sebou na schůzi, kde mluvil. Řečnické umě-ní ovládal dokonale, strhával posluchače, takže jí schůze připadala jako velkolepé divadelní představení, při němž všichni v sále účin-kovali a její bratr hrál v hlavní roli. Ale nebylo to divadlo. Jednoho dne se nevrátil domů, a už o něm neuslyšeli. Dlouho se utěšovala, že se někde skrývá, ale potom začali mizet i jeho druhové, většina beze stopy, jen jednoho našli, zohavenou mrtvolu vyplavila Paraná. Oči měl mrtvý vypíchané a na prsou pruhy spálené kůže. Pochopila, jaký osud potkal jejího bratra. Nedovedla zapudit v bdění ani ve snu představu bratra chyceného, svázaného do kozelce, a cizích chlapů, kteří tlučou a mučí. Viděla kovový hrot, jak se zarývá do jeho očí.

Vnímal jsem její bolest i útrapu. Místo abych využil padajícího šera a odplížil se i s taškami, natahuju ruku, abych pohladil dlouhé vlasy. Zapomněl jsem, že už ve starých mýtech dlouhé vlasy věstily nebezpečí.

Napadá mě, že jakýsi zuřivý démon, kterého jsme sami stvořili, táhne jako bludný, jako obludný mrak nad zemí. Jeho stín padá na různé části světa, někdy i na celé pevniny. Ted' právě visí nad její vlastí, ale přežene se, i když zřejmě svoji pouť neukončí, kdoví, kde se zastaví příště.

„Musela jsem utéct,“ šeptá, jako by se omlouvala, „oni hubí celé rodiny, dokonce i domy zapálí.“ Neměla to první čas snadné, pak potkala Mikuláše. Mikuláš je výjimečný člověk, snad se ani nehodí za obchodníka, protože má potřebu pomáhat lidem. Ví, že jeho matka znala osobně Gándhího a účastnila se většiny jeho nenásilných akcí?

Konečně se stalo, co se muselo stát – zvenku jsem zaslechl hluk přijíždějícího auta. Angela odběhla k oknu. „Mikuláš,“ oznámila. „Vypadá to, že jedou za tím. A já vás tak zdržela!“

Už nemělo smysl spěchat. Poseděl jsem ještě chvíli s Mikulášem, domluvil s jeho ženou, že se pro tašky zastavím za tři dny, abych se tu neukazoval tak často, a Mikulášovi jsem poděkoval za všechno, co pro mě dělá. Usmál se: „Vždyť to jsou jenom knížky!“ a rozloučili jsme se.

Sledovači čekali ve voze před tenisovými kurty. Když jsem prošel brankou, rozsvítili reflektory. Snad aby mi dali najevo, že jsou připraveni, anebo aby si mě prohlédli.

V sousedních vilách už modravě zářily televizní obrazovky.

Proč se lidé na to dívají? Zeptal se mě onehdy s údivem Mikuláš, vědí přece, že jim lžou!

A mě najednou napadá, proč mi obstarává a se vším rizikem pašuje knihy, které u nás páni zakázali, a o nichž on, ač cizinec, správně tuší, že to jsou právě ty skutečně domácí knihy. Věří v nenásilný odpor. Kdo se odhodlá šít z látek, které si utká sám anebo které utkají jeho druhové, nemusí už do svého bytu vpouštět cizí obchodníky s cizí látkou.

Za války obcházely po místnostech, kde jsme byli uvězněni, tři obzvláště vyškolené slídičky. Provázeny ozbrojencem vstoupily obvykle ty tři sudičky, tři berušky, jak jim přezdívali, časně ráno, tedy ještě než věznění odcházeli do práce, a jaly se pátrat po kontrabandu. Obracely zavazadla, ryly se v prádle, páraly slamníky i peřiny, prohmatávaly rukávy kabátů, sypaly na zem cukr, kávovinu či podobné pamlsky z vězeňských balíčků, i prkna v podlaze nadzvedly, když jim připadala podezřelá; málokdy se stávalo, že by jejich úsilí zůstalo bez výsledku. Co našly, odnesly. Koho usvědčily, byl potrestán cestou do míst, kde na něj čekala plynová komora.

Také k nám jednou zrána vtrhly. Ještě jsem spal, a když jsem je zahlédl v prvním probuzení, úzkost mě stiskla za hrdlo. Musel

jsem vstát, obléct se a přihlížet jejich konání. O místě, kam jsem sám ukrýval kontraband, jsem věděl až příliš dobře. Svazek bankovek se propaloval dřevem a sypal se mi jako popel k nohám. Věděl jsem také, že se nesmím dívat tím směrem, dát cokoliv najevo. Díval jsem se tedy na stěnu před sebou, občas jsem pohlédl k těm třem ženám, které už začaly své neženské dílo, ale viděl jsem je pouze jako podivné pohybující se obludy, jejichž obrysy se mi rozplývaly, nedokázal jsem zaostřit zrak.

Až pak, když přistoupily ke kredenci, jsem je najednou zahlédl zřetelně: tři tlusté šeredy, jedna z nich právě vytahovala osudné šuplátko. Dobře jsem si všiml jejich baculatých pracinek. Všechny tři měly údy, které odpovídaly jejich vypaseným tělům. Ani jedna z nich nemohla dosáhnout k naší skrýši. UVědomil jsem si to, a v tu chvíli se ve mně poprvé ozval ten úlevně radostný smích. Dokázal jsem ho potlačit, ale uvnitř zněl celou tu dobu, co slídilky přehrabovaly naše věci. Byl to smích, který vyprovázal smrt, jež byla pro tentokráte zahrána ode dveří.

Bral jsem se zvolna ke svému vozu. Auto jsem tu mohl případně nechat, projít podél tenisového kurtu a seběhnout některou ze strmých uliček, ale pokud mě budou sledovat, stejně jim stěží uniknu. Navíc jsem u sebe neměl ani částečku nějakého kontrabandu. Ne- nesl jsem rýži ani kakao, dopisní papíry čisté ani popsané, peněz jsem sice u sebe něco málo skrýval, ale výnos o tom, co se považuje za kontraband, se mění podle toho, jak se posunuje bludný mrak. Současný výnos se nejvíce ohrazoval proti myšlenkám, tedy proti všemu, co je mohlo přenášet, či dokonce šířit. Namísto tří tlustých ženštin pověřil pátráním po kontrabandu celé zvláštní oddíly. Vybavil je nákladnými, ale zato účinnými přístroji k odhalování anebo aspoň k rušení nepohodlných myšlenek, učinil vše pro to, aby na ovládané území nepronikl jakýkoliv vznět ducha či zvuk čisté řeči. Obvykle činnost oddílů nevnímám anebo se aspoň snažím si ji nepřipouštět, nerad bych, aby mi zalehly svět, takže bych nakonec

v něm neviděl nic než jejich zmarňující konání. Občas se mi však zjeví. Otevřu po ránu oči a spatřím je, jak mi rozřezávají knihy, sy-pou po zemi bílý prášek a čtou si v mých dopisech. Anebo zaslechnu o plamenech, které se šíří v jejich stopách. Někdy se sami vynoří ze tmy a posvítí si na mě svými reflektory, připomenou se jako smrt, s níž jsou zajisté vlastní volbou spřízněni. V tu chvíli se mě zmocní vzdor, musím co nejrychleji něco udělat – jen sám pro sebe, abych si dokázal, že ještě žiju, že svět, v němž se pohybuji, je dosud lidský. Jsem připraven kličkovat ve světlech, která mě pronásledují, hledat tajné skrýše, a když se mi zdá, že jsem oklamal jejich hlídačskou bdělost, zaslechnu ve svém nitru úlevný smích.

Oklepal jsem si sních z bot, rozhodil jsem ještě rukama, abych dal, pokud o mě vůbec jeví zájem, tamtěm najevo, jak je mám prázdné, odemkl jsem vůz a nasedl. Musel jsem je minout, jiná cesta odtud nevedla. Rozjeli se za mnou.

Mohlo mi to být jedno, v autě jsem nevezl nic kromě koše s vy-mandlovaným prádlem, které žena vyzvedla. Číslo mého auta si mohli zaznamenat, ještě než jsem se rozjel.

Ale proč se za mnou vůbec pouštěli? Věděli snad něco o občasných taškách s knihami? Anebo nevěděli, ale zato předpokládali něco zcela jiného? Anebo nevěděli ani nepředpokládali vůbec nic, jen namátkově prověřovali, s kým se Mikuláš stýká? S kým vůbec se Mikuláš stýkal? Neměl jsem ponětí, ale jistě těch, s nimiž ob-chodně jednal, bylo mnoho. Podezírali ho snad z nějakých nekalých záměrů?

Drželi se stále za mnou. Věděl jsem, že mají lepší a mladší stroj než já, navíc je vybavili vysílačkou, tou si mohou přivolat pomoc anebo dát pokyn, aby mě zadrželi na první větší křižovatce, nicméně jsem zatoužil uniknout jim.

Jel jsem zatím pomalu, prodíral se čerstvou závějí, na první kři-žovatce jsem zabrzdil, mí sledovatelé zastavili těsně za mnou. Ulice, na niž jsem hodlal vjet, vedla strmě do vrchu. Seshora se blížilo

několik vozů, vyčkal jsem, až dojely co nejbliž, pak teprve jsem vnikl do křižovatky, sešlápl jsem plyn a hnál se do vrchu. V polovině kopce jsem se ohlédl. Nestačili vjet za mnou! Dosud čekali, až jim auta sunoucí se dolů po kluzké vozovce uvolní vjezd. Podařilo se mi dosáhnout další křižovatku v okamžiku, kdy jsem je zahlédl v dálce.

Chvilí jsem se motal úzkými uličkami, znovu a znovu zahýbal, ano, tenhle dům se širokým vjezdem jsem znal, uvnitř bloku byl, anebo aspoň býval, parčík. Pod stromy dokonce skrýval lavičku, na níž jsme se tenkrát líbávali. Vjel jsem dovnitř, stromy od té doby povyrostly a přibýlo tu aut, našel jsem však ještě volné místo, kde jsem zaparkoval. Vystoupil jsem z vozu, vrátil se k vjezdu a pozoroval ulici před domem. Neobjevovali se.

Sedl jsem opět do auta a poslušen náhlého nápadu, rozjel jsem se nejkratší cestou tam, kde mě jistě nejméně ze všeho budou hledat.

Zastavil jsem přímo před Mikulášovým domem a zazvonil.

Tašky dosud stály tam, kde jsem je odpoledne spatřil.

„To je přece nápad,“ žasla Angela, „vy byste snad na to prkno taky vlezl,“ vzpomněla si na náš rozhovor o Cortázarovi. Mikuláš však už bral jednu z tašek a nesl ji za mnou.

Tašky jsem hodil na zem mezi přední a zadní sedadlo a pustil se cestou, jíž jsem před chvílí prchal. Jen na první křižovatce jsem namísto do vrchu odbočil dolů, k domovu. Jenže k tomu, abych se dostal domů, musím projet celým městem. Budou-li o to usilovat, někde cestou si mě najdou. Asi jsem nejednal moc moudře, když jsem se pro tašky vrátil. Ještě ke všemu mě provázel Angeličin vzrušený hlas, který vyvolával zkrvavené tváře, zmučená těla a hořící domy.

Sníh kvečeru přimrzal, auto se v zatáčce nebezpečně smyklo. Stačilo by, aby v protisměru právě jel vůz. Jakákoliv srážka by samozřejmě přivolala ty, jimž se chci vyhnout – lepší nedomyšlet tu situaci. Zhlédl jsem ve zpětném zrcátku zářící reflektory, vytrvale se držely v patřičné vzdálenosti za mnou. Byli to konečně oni? Co

mám udělat teď, když opravdu vezu kontraband? Pokračoval jsem v jízdě, víc než dopředu jsem hleděl do zrcátka a sledoval vůz za sebou, marně jsem se snažil rozeznat, kolik a jakých lidí v něm sedí. Vletěl jsem do prohlubně uprostřed vozovky, pera vozu zaskřípěla a koš s prádlem narazil do mého sedadla. Zpomalil jsem. Musím se mít na pozoru, abych nepropadl stihomamu. A odbočil jsem na hlavní třídu, která mě vedla k řece. Aut přibývalo za mnou i proti mně, nemělo smysl je sledovat.

Minulého jara u domu, kde bydlím, dva zedníci opravovali plot. Byli to pracovníci vychovaní už naší érou. Popíjeli pivo, postávali u plotu a radovali se z jarního slunce i z toho, že je poslali pracovat na tak pěkné a odlehlé místo. Dvoudenní práci si obratně rozvrhli na celý týden. Občas zazvonili a nabízeli, že by se mnou popili kávu – popřípadě i něco silnějšího. Když tedy před polednem zazněl zvonek, předpokládal jsem, že to jsou oni, a váhal, zda nemám předstírat, že jsem zvonek přeslechl.

Za dveřmi však čekal bledý mužík, na němž jsem, ještě než promluvil, poznal, že je cizinec. Chtěl se ubezpečit, že mě neohrozí, vstoupí-li dovnitř. Ještě v předsíni se dotazoval, zda jsem pořád takhle hlídáný. Už se ke mně pokouší dostat tři dny.

Byl to mladý kněz a propašoval pro mě několik knížek, které byly stejně nevinné jako on. Když shledal, že dva lelující muži, které nikdy nezahlédl při práci a považoval je tedy za rafinovaně maskované příslušníky tajné policie, se nehnou od mé branky, zahrabal knihy pod listí v nedalekém lesíku a přišel mi to oznámit.

Cestou do lesa jsem mu vysvětlil jeho omyl.

Zasmál se a jakoby na svoji omluvu poznamenal, že když člověk vstoupí do království satanova, očekává dábly na všech stranách.

Stihomamu propadají nemocné duše, ale to platí jen, uvažujeme-li o životě ve zdravém světě. Žijeme-li ve světě, který má nemocnou duši, musíme stále více úsilí vynakládat na to, abychom nepropadli temným myšlenkám a neblahým očekáváním.

Zahlédl jsem je zdálky. Žluté auto parkovalo u kraje vozovky a jeden ze dvou uniformovaných příslušníků předpisově kroužil svítilnou.

Samozřejmě, proč by mě honili, když si na mě mohli počíhat cestou? Silnice se podobají průsmykům, pašerák tudy musí projít, tady také bývá nejčastěji lapen.

Zastavil jsem.

„Silniční kontrola, vaše doklady prosím, pane řidiči!“

Vypnul jsem motor a vystoupil z vozu. Vozovka byla plná mokré břečky, zřejmě už tudy projel sypač se solí. Muž v uniformě listoval v mém občanském průkazu.

Proti Jiříkovi Vostrému, kterého lapili před půltřetím stoletím s třemi knížkami, jsem v nevýhodě, knih mám tři tašky. Mou jedinou výhodou snad je, že jsem o něco starší, a tedy i poučenější. Víím, že když člověka chytnou, má co nejméně mluvit, nikoho nejmenovat, nepouštět se s dráby do pří, nepřesvědčovat je, ani když se tváří, že poslouchají se zájmem, anebo dokonce se sympatiemi. Co člověk, řídě se svým svědomím, poví, obrátí proti němu, ještě hůře: proti těm, kteří jsou mu blízcí.

„Gde a u koho jste byl okolo Pardubic a proč jste tam šel?“ ptali se tehdy pašeráka podvratných knih Jiříka Vostrého. „Já jsem šel na handl s plátnem!“ napadla ho šťastná výmluva.

Také já šel z mandlu s plátnem, ale takové okolnosti člověku nepolehčí, dá-li se chytnout s doličnými předměty anebo když předtím zbytečně a důvěřivě promlouval s dráby.

Asi před měsícem odsoudili mladou ženu na rok za to, že opsala několik takových knih. Určitě jich nebylo ani čtvrt mé tašky. Zato měla dvě docela malé děti. Většinou soud k takové okolnosti přihlédně a trest uloží podmíněně. Tentokráte nepřihlédl. Zřejmě vzhledem k tomu, že se jednalo o tak závažný a společensky nebezpečný trestný čin.

„Musel jste přeci u někoho bejti i také nějaké sebou knihy přinísti?“

Nebyl jsem u žádnýho, aniž sem žádný knihy nepřinesl, nebo nás na ungeltě přehledali.

Gdyž jste nyní chycený byl, kdo pak vás sem vedl do arrestu?

Dodali mě sem nějací 4 lidi.

Co pak jste na cestě těm, kteří vás sem dodávali, mluvil?

Prál jsem, že u nás křížům se neklanějí, že jest to modlářství!“

Ve svém zanícení toho drábům napovídal víc, a ti, jak plynulo z jejich povahy, všechno práskli. Těžko se dávný pašerák vykrucoval. Vždyť ještě ke všemu svěřil své tajné, ale zato písemné varování žaláři.

„Taky-liž jste již z vězení šatlavního někomu skázał, aby se na pozoru měl?

Skázał jsem to, jestliže co mají knihy, aby si to uklidili.

Komu jste to skázał?

Tomu Litochlevovi a Kladivovi a taky Kalibánovi mlynáři ze Sedlišť.

Je-li to vaše psaní? (Exhibitae eidem schedulae, quae in allegatis lit. A. et B. videntur.)

Je.

Skrz koho jste pak jim psal a psaní poslal?

On šatlavský mně navedl, že jim dodá.

Vy jste zde musel častějš bejvat a musel jste sem víc knih přiníst; a taky musíte o více lidí vědět, kteří mají poznání té vaší víry.

Já nevím nic a o žádným.“

Nejhorším zločinem bylo zakázané knihy šířiti. Tři mladíci z města blízko toho, kde Jiřika Vostrého před dvěma sty čtyřiceti sedmi lety chytili, nedávno dostali za touž činnost v úhrnu šest a půl roku.

„Vy nejste nikde zaměstnán?“ příslušník listoval udiveně v mém průkazu. Byl to docela urostlý chlapík, knírek pod nosem, který si příslušníci neoblubují, ho vyděloval z obvyklé uniformity jejich zjevu.

„Mám svobodné povolání.“

Pohlédl na mě nedůvěřivě, jako by něco podobného slyšel poprvé. Anebo se mu prostě nelíbilo slovo „svobodné“. Zeptal se, jestli mu můžu ukázat nějaké potvrzení.

Podal jsem mu potvrzení o tom, že jsem pojištěn. Ještě stále se nedalo vyloučit, že se jedná o náhodnou kontrolu.

Předstíral, že papír studuje, pak jej složil a vrátil mi jej, ostatní dokumenty si ponechal. „Pane řidiči, pil jste?“

Samozřejmě, že jsem nepil. Neměl jsem v úmyslu pokoušet osud víc, než bylo nutné.

Zatvářil se, že ví své, a přál si, abych mu předvedl světla. Byla zřejmě v pořádku, žádal si tedy ještě vidět lékárníčku. Musel jsem pootevřít zadní dveře. S úlevou jsem zjistil, že prádelní koš téměř úplně zakrývá tašky s knihami. Zato kde mám schovanou lékárníčku jsem si v rozčílení nedokázal vzpomenout. Šmátral jsem nazdařbůh pod sedadlem a snažil se přitom vlastním tělem krýt to, co by se dalo zahlédnout z mých tašek.

Oba uniformovaní muži se zájmem přihlíželi mému počínání. „Víte, jak se nazývá lékárníčka?“ konečně promluvil ten, co až dosud mlčel. „Příruční! A víte proč?“

Musel jsem vyslechnout etymologický výklad slova příruční.

„Proč nevozíte zavazadla v kufru?“ první konečně převedl řeč na to nejpodstatnější.

Asi před pěti lety za mnou přijela má divadelní agentka ze Spojených států. Byla to starší dáma, narodila se ještě v Evropě a užila jejích dobrodiní a kulturních vymožeností včetně koncentračního tábora. Dovedla tedy dosti dobře pochopit běh událostí, které určovaly můj život. Potřeboval jsem poslat dopis svému příteli ve Švýcarech. Obsah dopisu byl nezávadný i podle našich bdělých zákonů, ale protivila se mi představa, že by jej měl číst někdo třetí. Požádal jsem tu dobrou ženu, zda by psaní nepřevevzla přes hranice. Na letišti však moji poselkyni podrobili důkladné osobní prohlídce. Když musela dopis vytáhnout z kapsy, roztrhla obálku, a dřív než jí

jej stačili vytrhnout z ruky, dopis strčila do úst a před očima celníků sežvýkala a spolkla.

Ale mohl jsem já sežvýkat tři tašky knih? Jediné, co mě utěšovalo, bylo vědomí, že nejhorší mrak se už přehnal, ani za tři tašky knih mi oči nevypíchnou. Konečně jsem lékárníčku nahmatal v chumlu hadrů. „Mám v kufru pneumatiku,“ napadla mě nejapná výmluva a předal jsem bílou krabičku označenou červeným křížem do rukou příslušníka s knírkem.

„Tak vy máte rezervu v kufru?“ zaujalo ho moje sdělení, „můžete nám ji ukázat?“

Vylezl jsem z vozu, zabouchl dvířka a otevíral víko kufru.

Lékárničku pod hadry, tašky na podlaze, koš s prádlem na sedadle, rezervu v zavazadlovém prostoru, pane řidiči, vy se nám nelíbíte. Umístěte rezervu, kam patří, lékárníčku uklidte na odkládací plochu pod zadním okénkem anebo do schránky vedle řidiče a tašky přeneste a uložte v zavazadlovém prostoru. Ukažte, my vám s nimi pomůžeme. Vždyť jsou jako cent, co to v nich vlečete?

Oba příslušníci se naklonili nad zavazadlový prostor a zkoumali tloušťku vzorku na pneumatice. „Mít rezervu v takovém stavu,“ řekl ten s knírkem, „tak ji vezu co nejlíp schovanou. Kdy jste ji naposled dohuštoval?“

„Před několika dny!“ Stále jsem nechápal, proč odkládají ten okamžik, kdy se začnou zajímat o to nejpodstatnější.

„Před několika dny? Mohl byste nám přeměřit tlak?“

Měřič jsem měl ve schránce vedle volantu. Vyznačoval se tím, že za všech okolností ukazoval tlak dvou atmosfér.

„Máte štěstí!“ hleděli poněkud nedůvěřivě na ručičku, která spolehlivě ukázala ke dvojce. „Můžete zavřít kufr,“ dovolil mi první.

„Můžete se vrátit do vozu,“ vyzval mě druhý.

Najednou jsem záhadu téhle nesmyslné a poněkud rozvláčné hry pochopil. Dostali za úkol mě zastavit a zdržet. Ten, kdo se opravdu zajímal o mne a o můj kontraband, se z nějakého důvodu opozdil.

Až dorazí a uvidí moje tašky, potěší se: Doufám, že nebudete tvrdit, že vám tašky do auta vstrčil někdo bez vašeho vědomí.

Opravdu, takové tvrzení by neznělo věrohodně. Kde jsem tedy tašky vzal? Je zvláštní, že člověk, ačkoliv na to má dvě stě padesát let času, si nepřipraví na pravděpodobnou otázku aspoň trochu pravděpodobnou odpověď.

Co teď narychlo vymyslím? Tašky jsem mohl vézt z domova, kam mi je přinesl někdo neznámý. Jenže proč je mám teď v autě? Překotně jsem zvažoval různá nevěrohodná vysvětlení. Schoval jsem je do auta a pak na ně zapomněl. Ne, chtěl jsem je schovat u někoho z příbuzných, ale pak jsem si to rozmyslel. Anebo dokonce jsem je chtěl odevzdat a pak jsem si to rozmyslel?

Otevře jednu z nich. Uvědomil jsem si další nenapravitelnou chybu. Celé odpoledne jsem promrhal s Angelou a do dvou ze tří tašek jsem ani nenahlédl. Nevím na rozdíl od Jiříka Vostrého, jaké knihy vezu. V taškách mohly být také časopisy, ty dráždívají ještě více.

Tedy z domova! Takže třeba tohle, přeslabikuje s nechutí jméno autora a titul, to je vaše tiskovina?

Je to moje kniha.

Od koho jste ji dostal?

Dostal jsem ji. Na tom snad není nic protizákonného.

A četl jste ji?

Mám spoustu knih, které jsem zatím nestačil přečíst.

Aspoň jste si ji mohl rozbalit, pohlédne na mě vyčítavě, nechal jste si ji zavekovanou jako sýr. A ještě ke všemu ji tady máte dvakrát. Zahrabe v tašce a opraví se: Dokonce třikrát! Kam jste vezl ty tašky?

Už léta vedu v duchu spor s těmi, kdo knihy připodobnili výbušninám anebo drogám. Za tu dobu jsem si připravil obsáhlý proslov, v němž tvrdím, že kniha se nikdy nesmí stát kontrabandem, a hájím svobodnou tvorbu, která patří k důstojnému a pravdivému životu. Nemám ovšem, kde bych ten proslov pronesl. Pokušení, abych to udělal právě teď, je silné. Ale nesmím podlehnout. Svěřovat vlastní

přesvědčení drábům by bylo stejně hloupé teď jako před půltřetím stoletím.

Ti dva se o čemsi radili, snad se dotazovali vysílačkou, připadalo mi nedůstojné pozorovat je.

Až přijdou ti další, které zřejmě očekávají, aspoň dotaz bych k nim měl vznést: proč, jakým právem zrovna vy, kteří jste si jisti, že život člověka je omezen jen na ten nepatrný zlomek času, kdy pobývá na zemi, měníte pobyt nám ostatním v dusivou směsici lží, špinavostí a útlaku?

Nepřijížděl nikdo, zato ti dva v uniformě se vrátili k mému vozu.

„Pane řidiči, jste si vědom, jakého jste se dopustil přestupku?“ Chvíli čekali, pak se mi ten s knírkem pokusil pomoci: „Když jste zastavoval, vypínal jste světla?“

„Že bych jel bez světel?“ víc než nad vlastním opomenutím jsem žasl nad tím, že by se celou dobu mohlo jednat o takovou nicotnost.

„Už je to tak, pane řidiči. A v tomhle počasí. Jel jste si jako pirát, jenom černou vlajku jste zapomněl vyvěsit. Víte, že by vás to mohlo stát řidičský průkaz?“ Chvíli mě oba pozorovali, když se nedočkali mých protestů, otázal se ten s knírkem: „Jste ochoten zaplatit sto korun blokové pokuty?“

Vytáhl jsem zelenou bankovku a s nelibostí jsem si uvědomil, že jim ji podávám až s nadměrnou ochotou.

Odpočítali mi pokutové bločky a ještě popřáli šťastnou cestu. Z jejich výrazu jsem pochopil, že stejně jako já mají dobrý pocit lidí, kteří konají užitečné dílo.

Žena už mě netrpělivě čekala, bála se, že se přihodilo něco nedobrého. Odnosili jsme tašky do pokoje, pak jsem vybaloval knihy, které voněly novotou. Tituly slibovaly aspoň něco duchovní potěchy, krapet pramenité řeči.

Otevřel jsem jeden ze svazků, ale nebyl jsem s to soustředit se na obsah. Nevím, jak dlouho budu ještě živ, ale i kdybych divem žil do

sta let a po celou dobu mi sloužily zrak i mysl, nepřečtu ani zlomek z toho, co druzí napsali, co by mě snad poučilo anebo potěšilo.

Některé z titulů Mikuláš opravdu koupil dvakrát, či dokonce třikrát. To znamená, že zítra budu dělat poslíčka: do Morašic, do Lubného a ještě za Kalibánem do Kamenných Sedlišť.

Jaký byl další osud Jiříka Vostrého? Propustili ho ovšem. Osmnácté století přece nebyl středověk. V archívu se o něm zachovala ještě pozdější zpráva. Nenapravitelného pašeráka – teď o třicet let zestárlého – znovu lapili. Z výslechu vyplývá, že po ty roky nezáhálel, že ho mezitím chytli a v Litomyšli do arestu odveden byl, v němž, coby nenapravitelný recidivista „tři leta bez osmi neděl seděl“. (Kolikrát jim během té doby úspěšně proklouzl, se už nikdy nedozvíme.) Pak pro dobré chování ho propustili, a on se domů ke své manželce a dítkám utekl.

Jak před novým soudem dopadl, už se zpráva nedochovala, ale vše nasvědčuje tomu, že tentokrát snadno nevyvázl. Přitom toleranční patent, který na další dvě století učinil pašování knih zbytečným, byl už na spadnutí. Kdyby ten dávný pašerák byl jen o dvacet let mladší...

To však je ona potměšilá hra dějin. Lidé obětují čas, dávají v sázku svobodu, či dokonce svůj život, jen aby překročili či odstranili hranice, o nichž vědí, že jsou nesmyslné. A tu – často vzápětí – jedním okamžikem, v důsledku jediného výnosu, hranice beze stopy zmizí. Tím, jak hranice vyjeví svoji pomíjivost, vyjeví jakoby i nicotnost všech předchozích obětí. Ale není tomu naopak? Kdyby nebylo těch, kdo v zápolení s hranicemi dávají vše v sázku, hranice by nemizely, spíš by se měnily v síť a my všichni jen v lapený hmyz, který by se v ní zmítal.

Žena si najednou vzpomněla: „Koš s prádlem jsi přivezl?“

Koš zůstal v autě.

Venku už nesněžilo, mezi rychle letícími cáry mračen probleskovaly hvězdy. Sníh jiskřil ve světle luceren. Z dálky jsem zaslechl kvílivou sirénu policejního vozu.

Odemkl jsem garáž a vytáhl koš z auta. Připadal mi nepřípadně těžký, a když jsem stoupal do schodů, zdálo se mi, že v něm cosi kovově zacinkalo.

Měl jsem chuť nadzvednout prádlo a zjistit, co se pod ním skrývá, ale ovládl jsem nepatřičnou zvědavost. Koš jsem postavil v jídelně na stůl co nejopatrněji a odešel jsem si číst.

(1985)

Archeologická povídka

Maringotku už prohřívalo slunce. Spěšně jsem otevřel kovovou skříňku, do jaké si dělníci obvykle ukládají šaty, vzal odtud dva štětce, škrabku a balíček papírových pytlíků. Měl jsem žízeň. K pití tu nebylo nic, jen na stole leželo několik jablíček, která nám přinesl mistr Vítek ze své zahrady. Vzal jsem si jedno do kapsy, do druhého jsem se zakousl a se svým nevelkým nákladem jsem maringotku zase opustil; klíč jsem schoval do železné konstrukce vedle zadního kola – tam, kde se před případnými vetřelci schovávají klíče ve všech maringotkách, které jsem kdy viděl, a vydal jsem se na cestu mezi haldami vykopané zeminy a kalužemi, co tu zůstaly po nedávných deštích. Pohřebiště se odtud nedalo vidět, zato borový les na protější stráni a skoro celé staveniště. Kovové konstrukce budoucích hal sálaly horko, a já si najednou uvědomil, že stavba, na níž pracovalo či mělo pracovat nejméně sto lidí, je tichá, tišší, než bývá pohřebiště, kde se nás nesejde nikdy víc než pět.

K archeologii jsem neměl vyhraněný vztah, rozhodně nepatřila mezi moje koníčky. Na gymnáziu jeden z mých spolužáků si vášnivě přál být archeologem. Kamarádili jsme jeden čas spolu, tehdy mě vodil po hradištích v okolí Prahy, dokonce mě přiměl k tomu, že jsem v batohu vlácel motyčku a lopatku. Opravdu jsme ze země občas vyškrábli kus hliněného střepu. Kamarád mě pak nadšeně poučoval o jeho tvůrcích, díky tomu jsem aspoň něco málo věděl o kultuře nálevkovitých pohárů a o kultuře kulovitých amfor, o kultuře volutové, řivnáčské a únětické i o lidu se šňůrovou keramikou. Na studium archeologie mého kamaráda nepřijali, jeho rodiče vlastnili parní mandl, tehdy se na takové věci ještě hledělo; a já za ta léta zapomněl skoro všechno, co jsem slyšel o pravěkých hrncích

anebo o keltských hradištích, v paměti mi utkvěla jen ta jednotlivá poetická spojení v názvech dávných kultur.

Historie mě však vždycky zajímala: tajemství, odkud člověk přišel, jak se vzal na světě. Na světě vůbec a na místě, kde žiju, zvláště.

Cesta teď zabočila podél stavbařské buňky. Odtud už se dalo zahlédnout pohřebiště a na něm všechny, co se tu sešly: archeoložku paní Lídu, která řídila naši krtčí činnost, její pomocníci z muzea paní Petru – a brigádníci Mášenku. Ta právě tlačila kolečko naložené zeminou. Zaznamenal jsem, že na celém staveništi byla jedinou zjevně se pohybující osobou, pak jsem se však musel soustředit na cestu, která vedla po úzkém prkně mezi dvěma obrovskými kalužemi.

V buňce, kde měli stavbaři šatny, tekla také voda. Protáhl jsem se mezi haldami harampádí, prošel jsem kolem stolu, na němž ještě od včerejška zůstaly neumyté várnice, olezlé, špinavé talíře a olopené příbory. Našel jsem si poloprázdnou sklenici, v nedopitém pivu plavala utopená vos. Vylil jsem obsah na podlahu a vstoupil do umývárny. Voda tu měla barvu, jako by do ní přimísili krev. Ze tří umývadel odtékalo jen jediné, které nejspíš během dvou let, co stavba trvala, nikdo neumyl. Pokrývala je vrstva rzi a mastné špíny. Vypláchl jsem sklenici co nejpečlivěji a napustil do ní vodu.

O našich Keltech toho příliš nevíme, o tom mě už před léty poučil můj kamarád. Nezanechali po sobě písemných památek. Druidové – keltští kněží, jak o tom svědčí i Caesar, jenž s Kelty po mnoho let bojoval, považovali za hřích a bezbožnost cokoliv ze svého vědění zaznamenávat písemně. Co o nich víme, zachovalo se díky jiným. Cizincům či nepřátelům, jako byl Caesar. To on zaznamenal, co se o Keltech tak často opakuje, že byli národem nadmíru oddaným náboženství, věřili v posmrtné stěhování duší a své bohy uctívali dokonce i lidskými oběťmi. *Natio est omnis Gallorum admodum dedita religionibus..., aut pro victimis homines immolant aut se immolaturos vovent...* Ale nepřál bych si, aby hlavním psaným svědectvím

o životě našeho národa se jednou staly zápisky nějakého maršála, který tu velel vetřeleckým vojskům.

Historikové také raději naslouchají svědectví, jež jim nabízejí archeologové. Naneštěstí archeologové většinu svých poznatků čerpají z hrobů. Představa, že bychom mohli poznat život právě z hrobu, mě naplňuje pochybností, i když připouštím, že třeba dnešní způsob pohřbívání napovídá mnoho o tom, jak poklesávají, či dokonce umírají vztahy mezi živými.

Dlouho předtím, než se Caesar setkal s náboženstvím období druidského, ctili Keltové hrdiny a také přírodní síly: bohyni – Matku Zem jako nejpřednější. Vše, co je obklopovalo, bylo projevem géníů – jejich hlasům se snažili naslouchat a porozumět, aby vůbec mohli přežít.

Velmi by mě zajímalo, jak ty hlasy zněly, vždyť se také snažím naslouchat hlasům slyšitelným i skrytým. Měly podobu kvílení větru, ptačího zpěvu, včelího bzukotu anebo naopak kovového třesku, jak se slušelo na tu kovovou dobu? Anebo člověka prostupovaly jako neviditelné a neslyšitelné vlnění a naplňovaly ho úzkostí, láskou, vnitřním zřením a věšteckými sny – a tak znějí v podstatě dodnes?

„Našel jste všechno?“ Paní Lída odložila škrabku, kterou odhrnovala tenkou vrstvu hlíny z hrobu. Naše vedoucí byla ještě mladá, jen vlasy jí předčasně šedivěly, ale to se dobře hodilo k jejímu důstojnému držení těla i k jejímu postavení.

Odevzdal jsem jí nástroje, ona se na mě usmála, jak bylo jejím zvykem, a hned část zdvojených pytlíků předala paní Petře, ta do nich nasypala hrudky hlíny, kterou jako světlounké žilky protkávaly nepatrné zlomky kostí. „Krásní dědci, co?“

„Nic jiného?“ zeptal jsem se spíše ze zdvořilosti.

„Kdepak! Trochu uhlíků. Dneska bude špatnej den. Jako celej tenhle týden. Já to cítím, sotva ráno vstanu.“ Paní Petra má postavu jako ženy na freskách z Pylu: úzký pás a velká ňadra, černé obočí téměř srostlé a mandlové oči – také jako Řekyně. „To minulý týden,

jak jsem zahlídla Lídu u autobusu, hned jsem jí oznámila: dneska vykopeme poklad!“

Minulé pondělí vykopaly při okraji odkryté části pohřebiště bronzovou jehlici certosského typu, sponu a ještě část duté trubičky, která nejspíš vypadala jako bronzová injekční stříkačka a jejíž účel nedokázaly určit. Místo aby se zabývaly hypotézou, která by zcela převrátila všechny naše představy o starověkém lékařství, což by se líbilo mně, zabalily všechny ty věci do vaty, uložily do krabičky – a vezli jsme je ukázat až do sousedního okresu, kde uprostřed pšeničného pole kopala s partou vesnických důchodců paní docentka z Akademie.

Lída s Petrou celou cestu hovořily o svých bronzových nálezech, zatímco já pozoroval krajinu, kterou dosud pokrývaly liduprázdné hvozdy. Tady, většinou na výšinách, si kdysi Keltové budovali svá sídla. Žili tu po staletí a s nimi jejich géniové. Pak náhle zmizeli. Zmizeli opravdu? A to jediné, co po nich zbylo, je těch několik střepů, které teď nalézáme v hrobech?

Paní docentka je znalkyní bronzů a hodná paní, přijala nás vlídně. Ukázala nám v poli vykopané pohřebiště vymetené do posledního smítka, i velkou nádobu, jež dosud vězela v zemi. Pak nás pohostila koláči, ale funkcí té trubičky si nebyla jista. „Musíš se smířit s tím, žeš vykopala unikát,“ řekla paní Lídě, a ta se zapýřila radostí.

Odešel jsem teď k sousednímu poloodkrytému hrobu, vzal krumpáč a začal kopat.

Mášenka se už vrátila s prázdným kolečkem. Hlínu, kterou jsem vykopal, opatrně odhazovala lopatou a očima i prsty každou dávku důkladně prověřila.

„Mášo, nemáš chuť?“ vytáhl jsem z kapsy jablko.

„Děkuju. Vy jste strašně hodný. Je tu teda horko jako na Sahaře,“ otřela si z čela pot. „Kdyby se aspoň něco našlo, ale Petra říká, že dneska nevykopeme ani kost.“ Máše je teprve sedmnáct let. Má širokou dobromyslnou tvář, velké, zvědavé oči a poněkud silné nohy,

kteřé směřem k tomu nejženšřtějšímú místu stále hustěji pokrývají tmavé chloupky. Před dvěma dny ráno projela na humpoláckém bicyklu zadní brankou v ohradě, jež obklopovala celé stavenišřtě. Na okraji pohřebišřtě zastavila a chvíli váhala, než se odvážila nabídnout svoje služby.

„Ale u nás si nevyděláš ani na ten benzín, co projezdíš,“ ukázala paní Lída na její bezmotorový stroj.

Máša se zasmála a řekla, že jí jde hlavně o potvrzení.

„Ale před chvílí jsem kost našla,“ oznámila mi pyšně. „Takový úlomeček. Lída si myslí, že je z lebky.“

„Blahopřeju, Mášo!“

„Ale ne, mně z toho bylo spíš smutno.“

„Proč?“

„Že člověk je, žije, třeba se trápí anebo zase raduje, to přeci u nich bylo stejné, ne? A pak z něho zůstane jen kostička – málem jsem jí přehlídla.“

„A co duše?“

„Myslíte?“

„Keltové věřili, že se duše znovu vtělí.“

„A vy tomu věříte?“

„Spíš ne.“

Jako kluka mě trápila otázka, jestli mohou dojít spásy a vzkříšení duše nevěřících a duše těch, kteří zemřeli dřívě, než Bůh přijal za oběť vlastního syna. Zrovna ten večer, než jsem se rozjel sem, četl jsem si ve stařičkém vydání Eusebiovyřch církevních dějin, a autor před šestnácti sty lety právě o tom psal, *jak Ježíš vstoupil do pekla, a tu závoru, kteráž od věků nepohnutelná byla, rozlomil; jak třetího dne vstal z mrtvých, a jiné mrtvé, kteříž od mnoha věků v zemi odpočívali, s sebou vzkřísil*. Dneska se podobnými otázkami netrápím. Došlo mi, že všechno, co se po staletí káže o duši či o Bohu, o původu světa či života, jsou jen tušení, úlomky a střípky něčeho, co nás přesahuje natolik, že náš pyšný rozum, naše představivost

marně hledají slova či obrazy, jež by z těch střípků složily něco celistvého. A žasnu nad tím, jak je poznamenáno lidským časem i rozměrem to, o čem prohlašujeme, že je stopou božské vůle či konání. Dokonce i ti, které považují za moudré, se křečovitě drží svého střípku a předstírají sobě i jiným, že uchopili celou nádobu. Vyrovnávám se s vlastním bytím i příštím nebytím celý život. Ti, kteří tvrdí, že zhruba vědí, jak to bylo a jak to bude, i když skromně prohlašují, že to nemají ze své hlavy, bylo jim to zjeveno, ve mně svým sebevědomím probouzejí spíše nedůvěru.

„Mně někdy připadá, že nic nemá smysl!“ Máša mávla rukou ke kamenům, které vroubily náš hrob. „Já o tom napsala povídku,“ a začervenala se.

„Píšete povídky?“

„Někdy, jen když mě napadají takové myšlenky.“

„O čem byla ta povídka?“

„Někdo mi nedávno otrávil kocourka. Byl takový krásný a roztomilý. Všichni říkali, že tak roztomilého ještě neviděli. Napadlo mi, že to musel udělat nějaký člověk, který se asi potřeboval někomu pomstít...“

U sousedního hrobu se právě zastavil mistr Vítek a naši literární rozpravu přerušil věcným dotazem: „Jakou barvu měl ten kocour?“

„On měl takovou zvláštní žlutohnědou barvu. Vypadal jako malý lev.“

„A víte, kdo vám to udělal?“

„Právě že nevím, kdo by takovou věc dokázal udělat! Anebo jak se lidi chovají k Vietnamcům. Oni jsou chudáci tak hrozně daleko z domova, a přitom je nikdo nemá rád. U nás, když přijdou do obchodu a něco chtějí, naschvál jím řeknou, že to nemají, že to Vietnamci vykoupili.“

„S rákosníkama dej pokoj!“ zlobil se mistr. „Já bych ti přál vidět je, když do nich vjede ten jejich amok. U nás šel jeden s krumpáčem na stavbyvedoucího. Tři ho museli mrňousa držet – a měli co dělat!“

Jako by tušili, že je o nich řeč, klátivým krokem, který dokonale odkoukali od svých českých spoludělníků, se k nám blížili dva Vietnamci v montérkách. Oba byli vychrtlí a maličcí, ale první byl ještě o půl hlavy menší než ten druhý. Zastavili se u kraje našeho pohřebiště a chvíli nás se zdvořilým zájmem pozorovali, konečně se ten větší optal. „Tak co, našlo dneska se něco, paní věducí?“

„Nic!“ vzhlédla paní Lída od hrobu.

„Ani jenom keltská spona?“ zajímal se menší. V jeho řeči pozoruhodně splývala orientální a plzeňská intonace.

„Vůbec nic, jen pár kostiček,“ řekla paní Lída.

„To je líto,“ odvětil Vietnamec. „Opravdově. My se potěšili.“

„Ti se nějak zajímají,“ ozval se mistr, sotva se Vietnamci poněkud vzdálili. „To už jsou po ránu namazaný. Oni hned k snídani udělají dvanáctku a ta s nima zamává – člověk aby se je bál poslat na lešení.“ Vzal krumpáč a jemnými, téměř něžnými údery rozbíjel tvrdý, udusaný jíl. On to byl, kdo pohřebiště náhodou objevil. Když loňského jara bagr hloubil výkopovou rýhu pro základy konstrukcí, Vítek si všiml, že v odhrnuté zemině se cosi třpytí. Sebral tu věc, omyl ji ve vodě – a v dlani držel zlatou náušnici. Ne takovou, jaká se dělá dnes, ale poctivou těžkou náušnici, jakou nosívají divoši. Mistr se svému nálezu ani nedivil, už před časem mu cikánka prorokovala, že najde poklad – dokonce ho najde třikrát v životě. I když tím nemusela myslet vždy drahý kov. Vítek se hned po nálezu vydal i se zlatým kroužkem do muzea. Tam náušnice vzbudila nadšení. Řekli mu, že šperk pochází z doby mladohalštatské, anebo snad dokonce z časně laténské, je to opravu skvostný exemplář. Možná že při práci narazili na celé keltské pohřebiště, ať proboha dává pozor na všechno, co bagr vyrýpe.

Vítek dával pozor, kromě toho se v rohu staveniště objevili archeoložka se svou pomocnicí a také nadšenci, kteří začínali odkrývat pohřebiště. Mezi nadšence patřil také mistr Vítek. Měl sem

blízko, mzda mu běžela i v době, kdy tu kopal. V skrytu duše doufal, že najde i druhou náušnici; navíc se mu líbila paní Petra.

Náušnici nenašel zatím nikdo, v hrobech se už neobjevil ani jediný drobínek zlata. Tu náušnici sem nejspíš nastražila keltská bohyně Nerthus, bohyně Matka, které přišlo líto, že i poslední pozůstatky po lidu, jenž ji vzýval a přinášel jí oběti, má rozházet bagr.

„Stejně vám řeknu,“ pokračoval mistr, „že tihle rákosníci – to je začátek nového stěhování národů.“

„Jak to myslíš,“ podivila se paní Lída.

„Táhnou snad od východu, ne? A je jich všude jako psích hoven. U nás na sídlišti před týdnem našim kolauovali dvě ubytovny, v každé tři sta lůžek. A už jsou plný nájezdníků!“

„To se nedá tak brát,“ namítla paní Lída. „Vždyť tu pracujou, někde musejí bydlet.“

„A naši lidi se zas pakujou na západ,“ rozvíjel Vítek svoji teorii, „a to byste koukaly, co by se teprv dalo, kdyby hranice nebyly zadrátované.“

„Panebože, kam ty chodíš na ty svoje rozumy,“ ozvala se konečně Petra, jíž byly Vítkovy rozklady určeny především.

„Samas mi vykládala, jak se národy hýbaly,“ bránil se Vítek. „Jak naši Keltové kamsi naráz zmizeli.“

„To byly úplně jiné poměry,“ vzdychla Petra po těch poměrech.

Keltové opravdu kamsi zmizeli. Celá staletí budovali svá sídla, mýtili lesy, pásli svá stáda. Některé hroby svědčí o bohatství jejich knížat, ale jak se blížil začátek tisíciletí, od něhož počítáme naši éru, jako by se všichni propadli.

Vyhubil je mor? Anebo jim připadlo, že je půda už neuziví a hnuli se na západ i se svými stády, s náradím a s hliněnými zásobnicemi plnými zrna? Anebo je vyhnali či vyhubili divocí válečníci, kteří žili na sever i na východ od jejich území?

Napadá mi, že připustíme-li vliv toho, co se nazývá *genius loci*, můžeme o událostech, jež se sběhly, ledacos zpětně vysoudit.

Některý ze sousedních panovníků – snad mocnější, snad jen odhodlanější – přitáhl se svými vojsky na hranici naší kotliny. Ani nemusel ozbrojeně vstoupit dovnitř – pokud vstoupil, jeho vojska se tu téměř nesetkala s odporem, neboť místní obyvatelé dbali příkazu svých předáků i druidů, aby nepřítel neudráždili, aby ho naopak ohromili svou kázní a naklonili si ho neočekávanou vlídností. Vítězný dobyvatel si předáky povolal a zpupně je požádal, aby se zavázali poddanstvím, za což on – vetřelec – slíbil chránit jejich území před všemi vetřelci.

Předáci zvážili své možnosti a pak přijali poddanství i ochranu. O vazalství byla sepsána smlouva, v níž bylo zdůrazněno, že podepsaní vstupují do poddanství dobrovolně, a všichni přítomní ji slavnostně podepsali. Zda uměli psát či nikoliv, nebylo podstatné. Smlouva – jako všechny podobné smlouvy – byla závazná stejně jen pro podrobené, a to nezávisle na tom, jestli ji vůbec znali, natož jestli ji přijali a podepsali.

Lid nebyl stavem věcí nadšen. Zčásti se bouřil a byl tedy pobit, zčásti naložil svůj nevelký majetek a vydal se těžko proniknutelnými hvozdy na západ či na jih. V oněch idylických časech, kdy volnému pohybu bránil jen nedostatek cest a překáželi leda medvědi či smečky vlků, mohly tak odtáhnout celé kmeny. Ale protože uvažujeme o tom, co jsme nazvali vlivem géníů místa, měli bychom předpokládat, že všichni neodtáhli ani nebyli pobiti, jen se přizpůsobili tak dokonale svým přemožitelům, že už je nikdo od nich nerozeznal ani zaživa, natož v hrobech.

A tak tedy Keltové z míst, kde dnes žijeme, zmizeli, zůstala po nich jen pohřebiště s popelem předků a snad také bohyně, bohové a géniové, kteří byli příliš připoutáni k řekám, k horám, stromům a skalám, kde sídlili.

Nad námi s ohlušujícím řevem svých tryskových motorů se přehnala letka stíhaček. Komu patřily, zda Keltům anebo jejich přemožitelům, se v té rychlosti nedalo rozeznat, ostatně na tom

nezáleželo. Máša odložila nůž i štětec, vzhlédla udiveně k nebi a zacpala si uši. Také krásná Petra se přestala rýpat v zemi. „Včera jsme měli školení céó“ pravila. „Přišel takovej vypelichanej lampasák a hecoval nás, co bysme dělali, kdyby bouchla atomovka. On to nejdřív viděl dost optimisticky, protože bysme v případě atomový války, jak nás ujistil, nafasovali pláštěnky a masky, které se dají navlíct za dvacet vteřin. On si oboje přines v balíčku, že nám to nasazení předvede. Podíval se oknem a sám si jako zavelel: ohnivej záblesk ze směru Manětín ve vzdálenosti asi dvanáct kilometrů! A sápal se po tom svém balíčku, jenže se mu zadržla šňůrka, a on ji nemoh rozvázat. Tak se ji snažil přetrhnout, ale nepřetrh. Nakonec, aby nám ten kus hadru moh aspoň ukázat, si musel půjčit nůž. On ten lempl jde do atomový války, a ani si s sebou nevezme nůž! Jo, a víte, co přitom řek? Já už jsem, soudruzi, přísně vzato, mrtvej. Vidíte, obyčejný motouzek, a může člověka stát život!“

„On řek: Přísně vzato a motouzek?“ zajímal se Vítek.

„Přísně vzato, motouzek,“ opakovala Petra. „Přece si takovou ptákovinu nevymyslím, ani kdybych chtěla.“

Paní Lída se vztyčila ve svém hrobě, otřela si pot i prach z čela. „Asi bychom to měli teď vyfotografovat!“ ukázala na hrob, který s Petrou pečlivě vymetly. Vytáhla z kbelíku fotografický aparát značky Pentacon a hledala místo, odkud by mohla hrob nejlépe zvěčnit. „Víte, kdo mi volal dneska v pět hodin ráno?“ vzpomněla si. „Paní docentka. Řekla, že nemohla spát kvůli tomu našemu nálezu. A pak, když na chvíli usnula, se jí to najednou ve snu vybavilo...“ Paní Lída převrátila kolečko a stoupla si na ně. Hrob před ní byl čistý jako stůl připravený k prostření, ale byl zároveň holý, pustý a horký jako zem po požáru.

„A co tedy?“ zeptala se Petra.

„Prý držadlo.“

„Držadlo? To mě podrž,“ podivil se Vítek, „na co potřebovali držadlo?“

„Třeba na rydlo,“ vysvětlila paní Lída, „anebo na nějaký zvláštní nůž.“

„Vy myslíte, že třeba na obětní?“ Máša odložila štětec, kterým čistila škvíry mezi kameny.

„Obětní by byl asi větší,“ paní Lída seskočila, převrátila kolečko, odstrkala je na druhou stranu a opět na ně vylezla. „Stejně to už těžko někdo s určitostí rozhodne.“

„To je strašné,“ svěřila se mi tiše Máša, „já si na to včera taky sáhla. A oni tím třeba zabíjeli lidi.“

„Ta krev už dávno oschla,“ utěšoval jsem ji.

„Ale co když na tom zůstala nějaká kletba?“

„Vy věříte na kletby?“

Pokrčila rameny: „Vy ne?“

„Spíš ne!“

„Myslíte, že třeba oni..., že nesledují, co tu děláme?“

„Mluvíte o mrtvých?“

„O těch, co tu leželi.“

„Bojíte se, že by se nám mohli mstít?“

„Když našli Tollundského muže a vykopali ho z rašeliny, jeden z těch kopáčů najednou padl mrtvý k zemi. Já o tom četla. To přece nemohlo být jen tak. Taky autor, co byl při tom, napsal, že staří bohové požadovali život výměnou za muže z pravěku.“

„To mi připadá jako hodně lidská představa o božích žádostech.“

„Vy myslíte, že teda nic?“

Nerozuměl jsem jí.

„Že člověk umře – a nic!“ vysvětlila.

„Na to se nedá odpovědět.“

„Proč?“

„Na to se nedá odpovědět slovy.“

„Já vím, že mám hrozně blbý otázky. Naši mi za to taky nadávají.“

„Slova vycházejí ze zkušenosti, to jsem chtěl říct. Když mluvíme o něčem, o čem nikdo zkušenost nemá, slova jen zavádějí.“

„To je zajímavé, co říkáte. Takže se asi o tom nedá ani napsat?“ Máša naložila kolečko hlínou až po okraj. „Stejně bych ho chtěla vidět – toho muže z Tollundu. Prý měl krásnou hlavu.“

Vzal jsem kolečko a odvážel hlínu na nedalekou haldu.

Všichni čekáme na nějaké poselství: o naději. Pro život tady – a snad ještě víc o naději pro věčnost. O tom, že jsme přece jen vyňati z řádu přírody, kde je vše podrobena zániku, že život se v nás vzeplal k nové hodnotě a smrt tedy nad námi nevládne. Odedávna lidé přinášeli krvavé, dokonce i lidské oběti bohům, aby výměnou za ně dostali naději. Pak se konečně, aspoň někteří, utěšili tím, že Bůh přijal za oběť vlastního syna, a za to poskytl naději jednou provždy, vůbec se přitom neohlížel na to, že mu oběť nepoložili na oltář, ale přibili na popravní kříž. V té době jiní, kteří nikdy neslyšeli o Bohu, jehož ctili Izraelité, ani o Synu, který řekl: *Nebe a země pomínou, ale má slova nikdy nepomínou*, obětovali svého muže a hodili jeho tělo do tollundské slatiny.

Muž z kříže na nás shlíží v bezpočtu zpodobení, muži z Tollundu dva tisíce let po jeho smrti sňali aspoň oprátku a jeho hlavu s nádherně klenutým nosem vystavili v provinčním muzeu. Protože smysl oběti se už dnes vytratil, přestáváme těmto činům rozumět, naděje k nám přestává promlouvat, stále ještě čekáme na nějakou přesvědčivější, logičtější a srozumitelnější zvěst. Čekáme ji od kněží, od hvězdoporců, od politických vůdců, od filozofů i od spisovatelů. A mnozí si touží získat přízeň čekajících a říkají tedy: Budete spaseni! A jiní křičí: Není ráje mimo tuto zemi, mimo tento život. A jiní obratně odvádějí pozornost a hledají náhradní naděje, a jen málokdo má odvahu, aby vystoupil a pravil: mí draží, není odpovědi. Pokud je smrt překonatelná, pokud je člověk opravdu nadán něčím, co je ostatnímu životu odepřeno, může se to dít pouze v rozměru, pro nějž nám chybějí slova. Ostatně takové odpovědi, i kdyby byly sebepravdivější, nikoho nezaujmou ani neuspokojí.

„Čím vlastně chcete být, Mášo?“ zeptal jsem se, když jsem se vrátil.

„Já chtěla studovat archeologii. Jenže oni ji asi neotevřou. Ani letos, ani napřesrok!“

„To teda neotevřou,“ ozvala se ze sousedního hrobu paní Lída. „Nepřinášíme prý užitek. Archeologie je určena na odúmrtí.“

„A co vás na archeologii láká, když ve vás vyvolává takové myšlenky?“ zeptal jsem se Máši.

„To se dá těžko říct. Mně to připadá pěkné, když se v hrobě najdou milodary. Pro ty lidi musela být každá ta věc vzácná a přece ji dali mrtvému do hrobu. Mně se líbí, že se lidi měli někdy tak rádi.“ Nakládala urputně hlínu do kolečka. „Když se naši rozváděli,“ řekla tiše, „oni se soudili o televizor i o příbory... Tohle by přece nemohli, kdyby věděli, jak lidi dřív... Archeologové jsou určitě hodnější, já si aspoň nedovedu představit zlého archeologa.“ Máša kvapně odložila lopatu a ucpala si uši, protože nad námi se opět mihla letka neurčitelných stiháčků.

„Ono se to vykládá jako náramná sranda,“ vrátila se Petra ke svému atomovému tématu, „maska s pláštěnkou! Ale já viděla na Němcích pořad, co by se dalo, kdyby ty rakety opravdu bouchly. To byla taková sranda, že jsem neměla večer odvalu říct dětem, ať jdou spát. Co kdyby to v noci vylítlo? Já si na mou duši myslela tu blbost: ať si ještě užijou. A dala jsem jim sežrat celej polárkovéj dort.“

„A vy myslíte, že by to mohlo spustit tak najednou?“ vylekala se Máša.

„Proč ne?“ vmísil se mistr Vítek, „spustit můžou třeba náhodou.“

„Ale já už se dohodla se svým Pepou,“ pokračovala Petra, „podáme si žádost o vystěhování na Novej Zéland.“

„Tam na vás tak akorát čekají!“ Vítkův hlas zněl dotčeně, jako by mu oznámila, že se rozhodla odstěhovat se od něho.

„Když ne tam, tak někam jinam. Blbější než tady to sotva bude.“

„Stejně ti to bude prd platný, Petruško,“ řekl Vítek mstivě, „když to začne bouchat, není kam utýct. Záření se rozleze a padne zima na celou zeměkouli. Protože slunce se nedostane skrz ten mrak z popela.“

„No a co?“ trvala Petra na svém, „tak někde zmrznu. Mám tu radši čekat jako kráva na jatkách? Koukejte, jak se tu ty blbouni furt producírujou!“ A ukázala na letku, která se k nám zatím ještě bezzvučně přibližovala.

Máša slaměným košťátkem překotně uklízela hrob.

„A co tedy budete dělat, když se na archeologii nedostanete?“ zeptal jsem se.

„To nevím. Já bych mohla ještě studovat literaturu.“

„Vám se zdá, že to nějak souvisí s archeologií?“ užasl jsem. „Anebo vám připadá, že spisovatelé jsou taky hodní lidé?“

„A vy myslíte, že nejsou?“

„Já si o lidech radši nic předem nepředstavuju.“

Nedávno mi můj známý farář vyprávěl, jak ten jediný z předáků, který odmítl podepsat poslední slavnostní smlouvu o poddanství a ochraně, mu těsně před svou smrtí řekl: „Vy křesťané děláte jednu chybu. Díváte se na všechny lidi jako na své bližní a nechápete, že máte občas co činit s ďáblem.“

Předáka si vážím, neboť se dokázal vzepřít tomu neblahému, k čemu nás vábí géniové našeho domova, ale zároveň bych si nepřál, aby se mi lidský svět rozpadl na anděly a na ďáblы, na ty, co poznali pravdu, a na ty, co se mýlí, na ty, co jsou se mnou, a na ty, co se mi sápu po hrdle. Občas se ovšem neubráním závratí, když začnu domýšlet třeba jen to, čeho jsem byl během svého života svědkem. A opravdu nevím, proč si člověk myslí, že je nadán něčím, co ho nadřazuje ostatnímu životu.

„Znám pár výborných lidí,“ řekl jsem opatrně, „a dokonce to nejsou ani archeologové, ani spisovatelé.“

„Náhodou to souviselo,“ vrátila se Máša k mé předešlé otázce. „Šla jsem s kamarádkou na výlet kus za Konstantinky, jestli to tam znáte?“

„Trochu.“

„A na jednom vršku jsme našli střep. Oni tam kopali, jak rozšiřovali cestu. Kamarádka ten střep zvedla, a on byl starobylye zdobený.“

Mě napadlo, že ten střep tu ležel tak strašně dlouho, že si to ani nedovedu představit, ale někdo ho přece jen před tou dlouhou dobou musel udělat. Někdo živý. Předtím mě to vůbec nezajímalo ve škole ani v muzeu – nějaké vykopávky. A najednou mi napadlo, že je pro mě důležitý, abych se o tom člověku něco dozvěděla, když žiju zrovna tam, kde on taky žil. Tak jsem o tom napsala povídku.“ A začervenala se.

„Jak se jmenovala ta povídka?“

„Já si dlouho nemohla vymyslet název, až pak jsem na to přišla: Ticho! Já si zkusila představit tu dobu a zarazilo mě to strašný ticho, co všude bylo. Na mě z toho až padl strach. Poslala jsem ji do soutěže v Chebu. Oni mi odepsali, že to prý je citlivě napsáno, ale že nedovedu pracovat s motivy a že téma je málo současné.“

„Z toho si nic nedělejte, třeba vám to napsali ze msty, protože mají taky strach z ticha.“

„Když já nerozumím, co to znamená pracovat s motivy.“

Byl bych jí rád pověděl, že si dovedu jen těžko představit něco beznadějnějšího než posílat příspěvky do soutěží a než studovat na našich poddanských fakultách, ale nechtělo se mi dát najevo, že nějak souvisím s tím rozsáhlým literárním pohřebištěm. Kromě toho Máša zahodila škrabku a zacpala si uši, nad námi opět burácela stíhací letka. Ať už patřila Keltům anebo naopak těm druhým, musela přehlušit všechny hlasy: tajemné i zjevné.

Před lety jsem cestoval Skotskem. Nikoliv ze zájmu o potomky Keltů, spíš mě sem táhly pusté hory a jezera, k nimž se vážou staré písně a novodobé báje o předvěkých příšerách. V Inverness jsem se ubytoval v hotýlku a pak se pustil do hor, které se vypínaly nad městem. Ale došel jsem jen na kraj města; tam, z okna nízkého domku jsem zaslechl, jak nějaká žena zpívá skotské písně. Znal jsem několik skotských písní a balad zpívaných pochopitelně v angličtině, teď jsem je uslyšel v původní řeči, slyšel jsem prvně ty staré melodie tak, jak snad původně zněly.

Vím, že hudba se nedá vyjádřit slovy, stejně jako se slovy nedá vyjádřit věčnost, Bůh, nekonečno anebo duše. Opřel jsem se tehdy o kamenný sloup v plotě, poslouchal jsem a hleděl k horám, které byly kamenité a pusté. Náhle z mraku vysvitlo slunce a osvětlilo jedno ze vzdálených úbočí. V prudkém světle, jež náhle vydělilo pruh skalnaté země, jsem zahlédl bílé kamenné stavení. Čnělo opuštěně z rozsáhlého vřesoviště. Na tu velkou dálku jsem rozeznal, že spáry mezi kameny obrostly mechem a v oknech nejsou skla, zdi se zdály podivně pokrouceny. Před nízkým vchodem na lavičce seděl stařec v bílém plášti a hleděl ke mně. Tehdy se mě zmocnilo nevyslovitelné vzrušení: ten dům je přece místem, k němuž po celý život směřuji, domov, který hledám. Tam jsem očekáván. Až překročím práh, náruč, do níž klesnu, mě obejmě a už navždy naplní blažeností.

Potom žena dozpívala a vše se rozplynulo.

Mohl jsem se vydat k horám, kam jsem původně směřoval, ale pochopil jsem, že to, proč jsem přišel do těchto míst, se už naplnilo, už mě tu nečeká nic závažnějšího, nic slastnějšího. Vrátil jsem se tedy do města, sbalil kufr a odešel na nádraží.

Teprve po čase mě napadlo, že hlasem, který jsem uslyšel tam v zemi na první pohled vzdálené, ke mně promlouval duch mého domova – jeho hlas ke mně doma nedolehl, přehlušen křikem, hádkami, smíchem, jimiž zní každý domov. Pokusil jsem se o tom, podobně jako Máša, napsat – dokonce několikrát – ale pochopitelně jsem nenalezl vhodná slova.

„Poslední dobou si říkám,“ ozval se Vítek, „že celou dobu ledovou nezavinilo nic jiného než nějaký mrak z popela. Co jestli lidi už jednou byli takovej dobytek a vymysleli to všechno co my?“

„A to jako myslíš, že by po nich nezůstala ani stopa?“ užasla paní Lída.

„Proč ne? Vždyť co zůstane tady z toho všeho?“ ukázal s pohrdáním na vlastní železné dílo, „rez to sežere za pár let!“

„Strašně si vymýšlíš, Vítku,“ řekla paní Petra. „Mě stejně nepřesvědčíš. Co kdybys mi radši odkopal ještě jednu vrstvičku?“

A mistr poslušně uchopil krumpáč a s citem odkopával hlínu.

Ten hlas, jímž promlouvá k naslouchajícím duch místa, génius domova, je přece to společné, čemu jsme naslouchali já i oni, ti lidé, kteří se hnuli z končin mé vlasti už před více než dvěma tisíciletími. Tím hlasem nerozumím nic mystického, nějaký hlas krve a půdy; spíš mě překvapuje, že většina lidí jej ani nezaslechne, necítí jej jako nejpřirozenější důvod spříznění, že vymýšlejí jiné umnější důvody, že se cítí více spříznění rasou, vírou anebo ideou, a když hledají, co ovlivňuje jejich osud, zkoumají raději postavení planet, než aby hledali, jak se do jejich duše vepsal tvar hor, do nichž je sevřeno jejich rodiště, jak se do ní vtiskla výška nebes nad ním či směr větrů, které sem přinášejí mračna.

Mohli bychom nebýt spříznění s lidmi, kteří denně vídali zákrut téže řeky a stoupali na stejné pahorky, s jarem vyhlíželi hejna týchž ptáků, k nimž přicházely dnění i tmění, doba chladů i zrání v týž čas?

Je pravděpodobné, že už brzy změníme toky všech řek, vykácíme lesy, vyhubíme tažné ptáky a rozhraní dne a noci sotva postřehneme, přetrháme tedy nit, jež nás poutá k předkům pokrevním i nepokrevním, nit, jež nás poutá k domovu, a tedy k zemi, a zřítíme se do prázdna vesmíru.

„Ježišmarja, počkej! Podívej se! Pojd'te se podívat!“ vykřikla na jednu Petra. A my všichni naráz vyběhli ze svých hrobů.

„Bronz,“ křičela Petra, „mám tu bronz!“ a v ruce třímala kuchyňský nůž a opatrně jím odlupovala vrstvičku hlíny.

„No jo, už je to tady!“ Paní Lída klečela vedle Petry, pohled upřený na to jediné místo v hrobě. Já tam spatřil jen několik jedovatě zelenkavých skvrnek.

Petra se vztyčila, sedla si na jeden z kamenů, které vroubily hrob, vytáhla z krabičky cigaretu, zapálila si. Prsty se jí chvěly. „A zrovna teďka,“ stěžovala si, „teď, když jsem se chystala, že to zabalím.“

Paní Lída zatím přinesla krabici a pak spolu s Petrou zaklekly do hrobu a po plástvičkách ukrajovaly hlínu. My ostatní jen přihlíželi. „To zas bohyně Matka,“ vzdychla Petra, „cítila, že už nám docházejí síly i chuť.“ Vyřezávala ze země celý kvádr hlíny, v němž vězela ta nazelenalá nitka.

„Co si myslíte, že to bude?“ špitla Máša.

„Nejspíš zas jedna certosská.“ Nůž oddroloval hlínu jen velmi pomalu. Čas vyhrazený naší práci už minul; po pěšině, která vedla k zadní brance, se už trousili dělníci ze stavby, kteří se najednou vynořili ze svých skrýší.

Sbíral jsem nářadí a nakládal je na kolečko.

Vietnamci teď vyhlíželi čistounce, montérky vyměnili za džínsy. Zastavili se opodál a chvíli spolu hovořili svou naprosto tajemnou řečí. Pak ten větší došel až k nám a nahlédl zvědavě do hrobu. „Našlo se nějaké potěšení, paní vědoucí?“

Petra vzhlédla. Okamžik váhala, jako by uvažovala, zda jsou hodni, aby zvěděli tak důležitou novinu. „Bronz,“ suše oznámila.

„Přece jen,“ zaradoval se Vietnamec. „Gratulace!“ Pokynul svému druhovi, ten se neslyšně přiblížil. Pak se oba jakoby na povel naklonili nad hrobem. Petra maličko uhnula a nožem ukázala na zelenou nitku v zemi. Maličký Vietnamec napřáhl ukazováček tím směrem a pronesl svou exotickou plzeňštinou. „To už viděl. Když kopal jsem zákop, taky jsem našel.“

„A cos s tím udělal?“ zajímal se Vítek.

„Neměl čas jsem,“ vzdychl Vietnamec, „byla střílenice.“ A jako by se polekal, že vyradil nějaké tajemství, pokývl hlavou a následován svým větším druhem se spěšně vzdaloval k brance.

Bronzová jehlice už byla z obou stran téměř podhrabaná. Máša vedle mě sotva dýchala. „To je krása!“ Pak se polekala. „Jen aby to zas nebyl nějaký obětní nůž.“

Představa, že lidé ještě nedávno přinášeli bohům lidské oběti, nás děsí, zároveň cítíme povznášející uspokojení nad tím, že dnes

už jsme jako lidstvo vzdáleni této primitivní krutosti. Jenže když uvažuji o nepřehledných zástupech lidí, kteří jen během mého života byli obětováni ne sice bohům, ale šíleným vidinám těch, co si na místa bohů zasedli, nezdá se mi, že bychom měli právo cítit jakékoliv uspokojení.

Konečně paní Petra opatrně i s okolní hlínou vysvobodila ten vzácný předmět z hrobu, uložila jej do krabice a řekla: „Pokračování zítra!“ Máša ještě hrob vymetla, pak se ženy odešly převléct do maringotky, také mistr Vítek zmizel, aby co nejrychleji obhlédl pustnoucí staveniště a ještě stačil paní Petru doprovodit k autobusu. Máša si přivedla své nevzhledné kolo. „Škoda že my nenašli nic!“

„Třeba zítra.“ Díval jsem se za ní, jak na svém bicyklu obratně kličkuje mezi haldami hlíny. Možná že tehdy na výletě, když našla svůj první stěp, také zaslechla hlas místních géniů.

Mluvil jsem o jejich hlasech, jako by zvaly jen k poddanství anebo k útěku. Ale vím, že tomu tak nebylo. Nejspíš jenom radily k opatrnosti či k umírněnosti, a někteří si ty hlasy příliš jednoznačně vyložili. Ti zbabělí jako výzvu k poddanství, ti nepokojní či netrpěliví jako výzvu k útěku. Ale museli tu být ještě jiní, kteří porozuměli, že mají zůstat, vydržet a přetrvat, neboť bez nich by země zůstala pustá a němá. Možná že jejich hroby se ještě najdou, možná že byli tak chudí, že v jejich hrobech se ani nic nalézt nedá. Ale jsem si jist, že tu žili a setrvali, a považuji je za své spřízněnce: osudem, místem i volbou.

V maringotce bylo dusné vedro. Otevřel jsem okno dokořán a šel se umýt do nikdy neumyté umývárny.

Stavba byla tichá. Kovové konstrukce uboze a zbytečně vyčnívaly ze znásilněné země. Haldy hlíny vrhaly dlouhé stíny a rudly v zapadajícím slunci. Kousek za maringotkou se po mně chapadlem natahoval bagr. Všude se povalovaly kusy traverz, polámaných prken a igelitových pytlů.

Vrátil jsem se k maringotce, sedl si na schůdky a pozoroval, jak na les za haldami padá večer. Podivný svět, kde nejčistší, nejpovzbudivější místo je dva a půl tisíce let staré pohřebiště. Odkudsi z dálky zaštěkal pes a zesláble hlomozil motor nákladního auta.

Náhle jsem z prostoru pohřebiště zaslechl zvuk – jako by někdo tloukl kovovými poklicemi. Kovový třesk se s nečekanou silou nepravděpodobně rozlehl tichem staveniště. Zvedl jsem se ze schůdků a opatrně se pustil po opuštěné cestičce k hrobům.

Bušení znělo se stále stejnou silou a umlкло teprve tehdy, když jsem se dostal k místu, odkud se daly hroby zahlédnout. Vylezl jsem na haldu hlíny a obhlížel prostoru před sebou. Nikde se nic nepohnulo. Sotva jsem se vydal na zpáteční cestu, poklice se opět rozezněly.

Kdo ví, jak znějí hlasy géniů domova, kdo se osmělí říci, že jim dokáže naslouchat?

Sedl jsem si znovu na schůdky. Z lesa na protější stráni stoupala pára. Člověk se pokouší naslouchat po celý život, celý ten čas se snaží rozeznat, které hlasy jsou podstatné, které souzní s jeho nitrem a které jsou jenom prázdným lomozem lákajícím do vesmírné propasti.

Kovový hlas ještě chvíli zněl, pak zvolna slábl, jako by se propadal do zemských hlubin. Ale já ho slyšel znít ještě i potom, když docela utichl.

(1984)

Řidičská povídka

Nadcházela sezóna plesů a zločinnost stoupala. Plesy mě zajímaly málo – netančím. V okolí našeho obydlí se pohyboval pedofil. Ve škole nás varovali: nemáme připustit, aby děti chodily samy po ulici. Dcera mi sdělila, že když se vracela se svou mladší kamarádkou ze cvičení, uviděly na rohu u telefonní budky cizího chlapíka, chtěl, aby mu vyměnily korunu za dva padesátníky.

„A co jste udělaly?“

„Já měla jen jeden,“ sdělila mi dcera, „ale on mi za něj dal stejně celou kačku.“

Chlapík se ještě vyptával, kde bydlí ony a kde tu bydlí Novákovi. Řízením osudu se právě v tu chvíli objevil inženýr Novák, jediný toho jména, jenž se v našem okolí vyskytuje, a neznámý chlap, když uslyšel, o koho jde, se rychle vytratil. Dal jsem si ho popsat, ale popis nic neprozradil.

Nedávno manželku její kolegyně pozvala k sobě do psychiatrického ústavu na klubové setkání, jehož se zúčastnili vesměs pedofilové. Žena mě vzala s sebou. Žasl jsem, když jsem zjistil, že většina léčených vypadala nejen nenápadně, ale i docela sympaticky; jejich chování bych označil jako jemné a zdrženlivé. Však je také, pokud se chovají slušně, pouštějí na sobotu a na neděli domů, sdělila nám manželčina kolegyně.

„A neprovedou nic?“ zajímal jsem se.

„My je na cestu zklidníme!“ zklidňovala moje obavy paní doktorka. Stane se ovšem, že deviantům se v hlavě cosi zadrhne, v pondělí se nevrátí. V takovém případě se ústav ihned obrátí na Bezpečnost, aby nedošlo k maléru. Jenže orgány mají jiné starosti než honit pacienty z psychiatrie. A tak pedofilové spolu s ostatními uprchlíky a s neodhalenými zločinci pobíhají po městě. Pokud nikoho nepřepadnou, kromě vylekaných rodičů se nikdo příliš neznepokojuje.

Když jsme se dostali v řeči na bezpečnostní orgány, paní doktorka si vzpomněla na schizofrenního zápasníka, který býval jejím pacientem. O životě anebo spíš o smrti si vytvořil teorii, která mě zaujala, sotva jsem ji uslyšel. Smrt se prý nepřetržitě pokouší o vládu nad světem, k tomu cílí si zjednávává nesčetné pomahače. Ti se spolu s ní mezi námi živými pohybují v převleku, který neustále mění. V zelených dnech, které dokázal určit jen on sám, si pravidelně oblékají policejní uniformu a tehdy bývají nejnebezpečnější.

Nikdy nikomu neublížil, pokračovala o něm paní doktorka, jen nesměl uvidět uniformovaného příslušníka o zeleném dni. Dokázal se k němu nepozorovaně přiblížit, pak se na něj vrhl. Síly měl vždycky dost, záchvat ji ještě znásobil. Sebral přepadenému nejen pistoli a obušek, ale strhl mu i čepici, serval výložky a pak se ho pokusil vysvléknout z jeho svršků. Pokud uspěl, naházel všechno do kanálu anebo nacpal do popelnice a zmizel. Obvykle ho chytili, vyřídili si to s ním po svém, pak ho s varováním vrátili do ústavu.

Chtěl jsem vědět, ne bez škodolibosti, jak často si dopřával tohle povyražení. Paní doktorka se zarmoutila. Pouštěli ho ven sotva jednou za půl roku, pouze když se jim zdálo, že se úplně zklidnil. Minulý podzim se jim však nevrátil, našli ho až za týden s přeraženým vazem v poli pěkný kus za ústavem.

Takže se vlastně nemýlil.

Paní doktorka jen pokrčila rameny.

Hranice mezi bláznem a tím, kdo geniálně zahlédne, co jiným zůstane utajeno, bývá uzoučká.

Dcera se nebojí ani úchylných chlapů, ani těch, kdo by je měli stíhat. Na smrt pomyslí málokdy, ale když ji zahlédne a navzdory jejím převlekům rozezná, pláče. Raději se ovšem, jak odpovídá jejím čtrnácti letům, chichotá, i když nemá čemu. Miluje rychlou jízdu, potají kouří, a jakmile k tomu najde záminku, toulá se po večerech s pochybnými spolužáky. Když ji vezmeme na divadelní představení, prožívá hru, jako by šlo o opravdový život. Na rozdíl ode mě

hraje na klavír, brnká na kytaru a na mandolínu a umí tančit. Mě by prý také naučila, pokud bych projevil dobrou vůli.

Dobrou vůli jsem však vyčerpal v jiných oblastech svého počínání.

„A jak s námi teda půjdeš na ples?“

Opravdu, dostal jsem se do úzkých. Až dosud jsem se plesům vyhýbal, teď však mě přátelé přemlouvali, abych pro jednu svůj záporný vztah k tanci překonal. Mohl jsem jen těžko odmítnout. Přátelé patřili mezi pronásledované stejně jako já, anebo dokonce víc než já. Tím má neúčast na plese, i když mě to zlobilo, přestávala být otázkou mého vztahu k tanci.

Ples pořádali železničáři. Většina z mých přátel sice na železnici nesloužila, zato téměř všichni podepsali Chartu, v níž se zavázali *jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě*, což držitelé moci, pevně přesvědčení, že oni jediní byli povoláni, aby chránili lid a jeho práva, přijali jako výzvu k boji. Ihned dali chartisty předvést, vyslechnout a jejich byty prohledat. Když vykonavatelé nenalezli nic závadného kromě myšlenek a knih, které pobuřovaly pouze je samy, držitelé moci aspoň přikázali chartisty propouštět z práce, sledovat je, veřejně jim spílat, zbavit je cestovních pasů, řidičských průkazů a telefonních přístrojů a tak dokázat celému světu, že boj za lidská práva se u nás stal nenáležitou, ne-li přímo svatokrádežnou činností.

Už rok trval ten zápas, v němž jedni umíněně dokazovali oprávněnost svých tvrzení a druzí předváděli svoji mnohonásobnou převahu. Tehdy někoho z mých pronásledovaných přátel napadlo, že by bylo užitečné si v plesové sezóně dopřát aspoň chvíli zábavy a oddechu. I když vlastní ples pořádat nemohli, věřili, že v účasti na plese pracovníků tak nezávadných, jako jsou železničáři, jim nikdo nebude bránit.

Tušil jsem, že plán připojit se na jeden večer k ajznbůňákům nezůstane utajen. Očekávání mých přátel, že jim ti převlečení do-

přejí potěšení ze společného tance, mi připadalo bláhové. Zato žena s dcerou, jen co nám přátelé nabídli lístky, se hned začaly radit, co si vezmou na sebe.

V den plesu bylo pošmurno, chladný vítr rozvinul nad městem plachtu z kouře, sazí a popele. Ulice pokrývala slizká mázdra. V neblahé předtuše příštího dění jsem jel obzvláště opatrně a zaparkoval pokud možná v bezpečné vzdálenosti od budovy, v níž se měl konat ples. Žena si pro ten výjimečný večer dala upravit své maturitní šaty, v nichž pořád ještě vyhlížela jako děvčátko, zatímco dcera si ušila šaty z lesklého šarlatového taftu. Byly to její první společenské šaty; viděl jsem na ní, jak si v duchu přehrává chvíli, kdy odloží kabát a vstoupí do sálu.

Na vlhkém chodníku se ženy plně věnovaly chůzi, zatímco já více koukal po okolí a znamenal, že na náměstí Míru, kam jsme směřovali, právě v místech, kde je zakázáno zastavit, parkuje žlutobílý vůz s dvojicí obrovských a obecně vysmívaných písmen. Jiný žlutobílý vůz s kvílením své sirény vjížděl na náměstí a hnal se k plesovému domu.

Zřejmě, to jsem postřehl i já, nadešel obávaný zelený den.

Parčík před kostelem svatě Ludmily bývá v tuhle roční a denní dobu spíše prázdný, teď se tu hemžilo chlapy, jejichž vzezření prozrazovalo, že nepatří mezi běžné návštěvníky. Dýchalo to tu zmarem, a jakmile se člověk zaposlouchal, mohl zaslechnout tichounký skřípot, jak brousky přejížděly po ostří kos anebo aspoň skrytých stiletů. Brzy jsme potkali první přátele, a ti nám oznamovali, že do sálu se nedostaneme. U vchodu, pokud poznají, že nejsme železničáři, nám sice vrátí vstupné, ale nás vrátí rovněž.

Pro mne z toho plynulo, že nemá smysl, abychom šli dál, ale žena i dcera protestovaly. Když už se jim jednou podařilo vytáhnout mě na zábavu, přece se aspoň přesvědčíme, jestli opravdu není možné dostat se dovnitř.

Žena se do mě zavěsila z jedné strany, dcera z druhé, a snad by mě přemluvily, abych se vydával za železničáře, jímž jsem se ostatně

jako kluk toužil stát, kdyby se náhle v parku neobjevil podpírán svou ženou můj přítel Pavel.

Můj přítel patří mezi ty lidi, které sužuje myšlenka, že musí přinést ostatním poselství o tom, jak mají žít, aby bylo na světě lépe. Proto se také opakovaně zaplétá do osidel politiky. Také teď se zapletl snad ještě o maličko víc než jiní, a to nejspíš bylo příčinou, proč jako jediný, když nastalo hromadné vypuzování tanečnicků, utržil ránu do hlavy.

Sám zbaven řidičského průkazu teď hledal někoho, kdo by jej odvezl k lékaři.

Chtěl jsem se stát strojevůdcem. V době mého dětství na tom nebylo nic výjimečného, automobily téměř nejezdily a řidičské povolání tehdy ještě nevešlo do obecného povědomí ani do dětských tužeb. Nedovedu už přesně vymezit, co mě na strojevůdcovství přitahovalo: zda přání vládnout pohybem obrovské hmoty anebo spíš touha po dálkách. Ale vydržel jsem dlouhý čas stát u okna v kuchyni, vyhlížet dolů k trati a čekat, dokud se neobjeví vlak. Když jsem pak zdálky zaslechl šupot mohutného stroje a zahlédl blížící se mračno dýmu, v němž se za šera anebo ve tmě rozžíhaly a zase hasly ohýnky podobné svou velikostí hvězdám na nebi, rozechvělo mě blažené očekávání – jako bych tím vlakem měl odjíždět já sám anebo naopak jako bych očekával někoho, kdo mě navštíví snad až z nebes, odkud se vlak zdál vždy znovu vynořovat. Tehdy jsem nic netušil o nákladních vlacích, které po úzkých, normálních i širokých rozchodech převážejí a budou po většinu let mého života převážet nespočítatelně lidí, které si Ona a její naháněči vyhlédli za obět'.

Pavel, sotva nasedl do vozu, se nám pokusil sdělit, co právě zažil a co mu připadalo nepochopitelné. Pak se zarazil. Napadlo ho, že by před naší dcerou měl raději o tom všem mlčet, podobné zážitky jsou pro ni předčasné a jistě skličující.

Dcera ho poněkud drsně ujistila, že právě naopak, takovéhle zážitky ji baví, aspoň trochu jí nahradí zbabraný večer. A rozepnula si kabát, aby poodhalila své plesové šaty.

Byl bych svému příteli rád sdělil něco ze svých válečných zkušeností, ty mi totiž pomáhaly pochopit mnohé z dějů, které později následovaly. Žlutobílý vůz za námi mě však rozptyloval.

Pronásledování vybraného vzorku obětí, poučil jsem se v oné době, přinášelo Její moci několikery užitek: vzbuzovalo nejen strach mezi ostatními nevinnými, ale často také těm, kteří nebyli do vzorku zahrnuti, mohlo poskytnout zadostiučinění, že oni byli shledáni jako důvěryhodní. Nejúzkostlivější z občanů dokonce přimělo, aby aspoň nepatrně přiložili ruku k Jejímu dílu. Postupem času se mlčení o Její díle stávalo samozřejmostí anebo pochopitelnou a omluvitelnou nectností. Pronásledování nevinných také uspokojilo zvrhlé vášně, které kolují v krvi mnoha pomahačů.

V době, jež předcházela těmto mým zkušenostem, už vařila mýdlo slavná firma Helada. Ta přidávala do podlouhlých krabiček se svým towarem obrázky lokomotiv. Firma dokonce vydala album, obrázky všech parostrojů i motorových lokomotiv se v něm měly nalepovat do předepsaných okének.

Album jsem vlastnil a okénka zvolna zaplňoval. Když jsem si v albu před spaním listoval a hleděl na stroje oděné do barev, v nichž jsem je na kolejích nikdy nespatriil, na lokomotivy s nádherně rudými koly anebo s modrými či zelenými boky, zmocňovalo se mě nadšení, a já si představoval, že to jsem já, kdo se smí dotýkat tušených táhel a páček.

Pavla i jeho ženu jsem dovezl k nejbližšímu zdravotnímu středisku. Žlutobíle žíhaný vůz, který nás celou dobu následoval jako věrná hyena, zaparkoval u chodníku za mnou, a já mohl nerozptylován jízdou sledovat jeho osádku. Byla čtyřčlenná. Pomahač vedle řidiče právě cosi hlásil do své vysílačky. Když umlkl, on i ostatní zřejmě naslouchali odpovědi. Dokonce mi připadlo, že slyším z jejich vozu tlampačově dutý hlas. Potom jeden z mužů vystoupil, obešel můj vůz a zaklepal mi na okénko.

Otevřel jsem, a on vyslovil přání, abych mu ukázal svoje doklady. Řidičský průkaz jsem měl téměř nový, papíry od vozu byly v po-

řádku stejně jako vůz. Požádal mě ještě, abych se podrobil dechové zkoušce, a já tedy dýchl do trubičky jist si, že v mé krvi nekoluje ani krůpěj alkoholu. Moji bezúhonnost vzal na vědomí, dokonce mi poděkoval, pozdravil a vrátil se do svého vozu, odkud jistě odeslal radiodepeši o výsledku šetření.

Má sbírka byla už téměř úplná, v albu mi chyběly jenom dvě kartičky, dva portréty rychlíkových lokomotiv. Jedna z nich se jmenovala Mikádo, druhou přezdívali Všudybylka. Údaje o nich jsem měl předtištěny ve svém albu, jakými ušlechtilými tvary se však vyznačovaly? K čemu je člověku neúplná sbírka? Kdykoliv jsem otevřel album, vnímal jsem především ta dvě prázdná okénka, která volala po zaplnění. Doma jsme měli zásobu mýdla nejméně na tři roky, chybějící obrázky jsem nesehnal ani výměnou ve škole. Už jsem se vzdával naděje. Tehdy mě obchodník, u něhož jsme nakupovali, pozval za pult a dovolil mi otvírat krabičky s mýdlem, dokud neobjevím obě chybějící podobizny parostrojů.

Byl to tak nezvyklý pocit ocitnout se za pultem, že snad ještě překonal radost z konečně nalezených obrázků. Vytušil jsem, jakkoliv jsem svůj objev ještě nedokázal zhodnotit, že člověk za pultem, i kdyby se ukláněl sebehlouběji, vládne mocí uspokojovat touhy a potřeby lidí. A kdo vládne takovou mocí, podobá se králům anebo jiným panovníkům.

Se skutečným strojvůdcem jsem se prvně setkal až nedávno. Přinesl mi vzkaz od jednoho z mých mimopražských přátel.

Vzkaz se za doručitele Martina B. přimlouval a žádal mě, abych mu vybral a půjčil nějakou dobrou četbu.

Strojvůdce Martin se nepodobal mým dětským představám muže, jenž vládne mohutnému stroji. Byl až nadměrně útlý, mladý a navíc oblečený do džínsové uniformy.

Chvíli jsme se bavili o folkových zpěvácích. Pochlubil se, že má doma fonotéku protestních a většinou umlčovaných zpěváků a sbírku knih od zakázaných autorů. Ty knihy si on sám anebo jeho přátelé opsali.

Podivil jsem se, že někdo tak mladý věnuje svůj čas opisování cizích knih.

„Něco přece dělat musíte!“ Zaslechl jsem v těch slovech naději, že ho povzbudím a stvrdím mu jeho počínání jako smysluplné. Přikývl jsem tedy a zajímal se, jak je spokojen se svým zaměstnáním.

Mé otázce se podivil. Nikdy po tomhle zaměstnání netoužil.

Řekl jsem, že já jako kluk velice. Čím si přál být on?

Zasmál se. Jediné, co si vzpomíná, že chtěl lovit na Aljašce. Režíroval hru o Jacku Londonovi, hráli ji na internátu. Ten si taky nedovedl představit, že by člověka mohlo něco bavit celý život. Měli by dovolit, aby se každý zaměstnával chvíli jedním a pak zase něčím zcela jiným anebo vůbec ničím. Dělal by třeba půl roku šestnáctky, kdyby se pak mohl stejně dlouho toulat po světě.

Zeptal jsem se, jestli by se rozjel na Aljašku.

Odpověděl, že dřív by jel do Dánska.

Proč zrovna do Dánska?

Protože tam mají slušného vládce, vysvětlil. A celá země se dá projet na kole, člověk musí po pústu začít lehčím soustem. Rovněž Hamlet byl princ dánský.

Proti jeho důvodům se nedalo nic namítat.

Odešel s balíkem těžko dosažitelných knih. Pokud by mě to opravdu bavilo, nabídl mi na oplátku, vezme mě někdy k sobě na stroj a nechá mě řídit. Ovšem jen náklady, na lepší se ani on nedostane, není dost angažovaný.

Jeho nabídku jsem nebral vážně, nicméně tu noc se mi zdál sen: šel jsem v pusté krajině pěšinou mezi kolejemí a vysokou zdí. Najednou se ve zdi přede mnou otevřela vrata a z nich vysupal parní stroj. Přetál moji cestu a zastavil přede mnou.

Uvědomil jsem si, že to je vlak, který čekám, a měl bych tedy rychle nastoupit do vagónu. Místo toho jsem okouzleně zíral na lokomotivu před sebou. Byla ocelově modrá a zdála se velice lehká, jakoby zhotovená z trubek. Vpředu se podobala všem parním

lokomotivám, dokonce z komínu stoupal dým, ale zato celá zadní část se podobala odkrytému hodinovému stroji. Velká i zcela maličká ozubená kola se žlutě leskla, jako by byla vysoustruhována z ryzího zlata. Zahlédl jsem v okénku tvář strojvůdce i jeho ruce kmitající mezi pákami a táhly. Chtěl jsem na něj zavolat, aby mi dovolil přistoupit, ale než jsem se k tomu odhodlal, vlak se rozjel a téměř v mžiku zmizel v dálce, zatímco já osaměl u pustých kolejí.

Když jsem sen vykládal svému neexistujícímu psychoanalytikovi, dovedl mě k tomu, že se mi vůbec nezdálo o tom, jak rád bych řídil lokomotivu. Zahlédl jsem jen obraz své touhy překonat izolaci, v níž se už dlouho nacházím. Vlak, zvláště složitý parovůz, představuje nedosažitelné společenství – lesklé a lákající, i když ve své podobě nepřijatelně zastaralé. Symbolizuje však přátelství, sounáležitost, lásku, po nichž prahnu. Chci přistoupit, ale vlak se rozjede a zmizí, zůstanou koleje jako naděje pro budoucnost anebo jako připomínka nevyužití možnosti.

Kdy jsem promarnil svoji možnost? Na to jsem si nedovedl přesně odpovědět. Člověk míjí své příležitosti dennodenně. Mohu se jediné snažit, abych je postihl včas, abych se jim z pohodlnosti anebo ze strachu nevyhýbal.

Přítel se vrátil s obvázanou hlavou a v jeho výrazu jsem rozeznal nečekané uspokojení. Lékař, pochlubil se, mu dal najevo svoji účast.

Můj druh, stejně jako já, zapomínal na bolest, jakmile se mu zdálo, že ji s ním ostatní sdílejí.

Žena se ke mně naklonila a šeptem mi nabídla, že by řídila, pokud jsem příliš rozčilený.

Proč bych měl být rozčilenější než ona?

Představuje si, stejně jako většina lidí, že kdo strávil nějakou dobu ve vězení anebo v táboře, už se po zbytek dní, aspoň v podvědomí, strachuje o svou svobodu.

Ve skutečnosti tomu bývá spíše naopak – častěji podléhají strachu ti, kdo znají věznění jen z doslechu. Fantazie dokáže více děsit

než skutečnost. Anebo je to ještě prostší: kdo jednou přečkal, doufá, že přečká i po druhé, zatímco ostatní nevědí. Nemají, oč by opřeli své doufání.

Má dosavadní zkušenost mě dovedla ke dvěma jednoduchým, i když protichůdným závěrům. První zněl: všechno zlé, co si člověk dovede představit, se může opravdu přihodit. Druhý dovozoval, že nic z toho, co mě v životě ještě potká, nebude horší než to, co už mě potkalo.

Vůz sledovačů se držel za mnou tak těsně, jak jen to dovoľovala bezpečná jízda. Snad se báli, že se jim pokusíme uniknout, anebo si přáli vylekat mě natolik, abych začal prchat. Oni by mě pak rádi zadrželi pro rychlou jízdu.

Jenže proč bychom měli prchat my, kteří jsme se ničeho nedopustili?

Kolik se asi právě v téhle chvíli odehrává honiček a stíhání? Zhruba každou vteřinu prý někdo ve světě spáchá zločin. Jenže pro zločin neexistuje žádné obecné přijaté vymezení. Někde se zločiny tají a jinde počítají za zločin i to, že se člověk se ženou a s dcerou vydá na železničářský ples. A kolik zločinů zůstane utajeno, neoznámeno a hlavně neoznačeno? Kdo sčítá zločiny, které napáchají zločinci, kteří se dovedně převlékli za pronásledovatele zločinu?

Jistě však i v téhle chvíli někde ve světě právě prchají pronásledovaní i se svým lupem či kontrabandem, utíkají od znásilněných žen, od vražd a loupeží, od zhanobených dětí. Naše stíhání si zasloužilo pozornost leda pro jediné: bylo pravděpodobně tím nejnesmyslnějším, a tedy nejmarnotratnějším mezi všemi.

Evropa se ptá, napsal nedávno Pavel v jednom ze svých fejetonů, které si mladí strojvedoucí a jim podobní opisují, *kde je svoboda, rovnost a bratrství, pro něž se krvácelo pod Bastillou. Ptá se, jak funguje všechna moc sovětům, pro kterou se umíralo pod Zimním palácem. Ptá se, kdy skončí mocenská hra, která nás uměle rozděluje, abychom nemohli mít dnes, co nám proroci šťastných zítřků slibují v budoucnosti.*

Můj přítel se ptá jménem Evropy, ale ránu do hlavy dostane on.

Mně připadá, že když už člověka mají praštit za nějakou otázku, má to být jeho nejosobnější otázka – zvláště pokud je spisovatelem.

Když se spisovatel táže jménem Evropy anebo vlasti anebo třeba lidu, jménem koho se pak mají ptát politici? Jenže co má spisovatel dělat, když politici se už dávno přestali tázat, starají se jen o to, aby nerušeně vládli, byť by jejich vláda byla sebeškodlivější?

Pavla a jeho ženu jsem provedl celým městem až k domu, kde hodlali přespat. Když jsme se rozloučili, napadlo mě, že bych měl vystoupit zároveň s nimi a odvést ženu i dceru na tramvaj, anebo se pokusit, zda bych nesehnal taxíka.

Ale předpokládal jsem, že pozornost těch ve žlutobílém voze se upírala spíše k mému vzdornému příteli. Jakmile vystoupí, oni se ztratí. Ted' jsem tedy s nadějí pohlédl do zpětného zrcátka.

Jeli za mnou. Zabočil jsem do postranní uličky, i oni zabočili.

Kupodivu mě to napadlo až ted' – ten, koho sledovali, jsem byl já. Dopustil jsem se přece jednoho ze zločinů, který neradi nechávali bez trestu, projevil jsem solidaritu.

Mohli jsme ještě stále zastavit a vystoupit. Jenže člověku připadá, že ve voze je aspoň maličko chráněný.

Mnoho lidí považuje auto za svůj druhý domov, a dokonce, aspoň někteří, mu dávají přednost před skutečným domovem, jenž jim nenabízí změnu, tajemství ani požitek z rychlé jízdy. Záleží na lidech – i na autě.

Pokračoval jsem v cestě domů. Když jsem pohlédl do zpětného zrcátka, zjistil jsem, že se mí sledovači rozmnožili o další žlutobílý vůz.

Inženýr Novák sice bydlel jen několik domů od nás, ale až nedávna jsme se spolu nedali do řeči. Byl to hezký člověk stejně jako jeho žena. Měli tři dcery a společně hrávali golf, aspoň jsem je několikrát zahlédl, jak do své škodovky nakládají golfové hole. Myslím, že na svoji ženu hleděl jako na kněžnu, kdyby byl kníže,

jistě by jí dopřál víc než jen ten golf, ale byl jenom inženýr. Loni o posledním dni v roce jsme se spolu vraceli od stanice autobusu. Byl maličko v náladě a nesl košík vrchovatě naložený vajíčky. Sám mě oslovil, pravil, že mu nedávno na den půjčili moji knížku, která koluje v rukopisu, od té doby čeká na příležitost, aby mi vyjádřil své sympatie. Dovede si představit, jak těžké chvíle musím prožívat, když se nesmím živit prací, kterou dovedu.

Potom mluvil o svých těžkých chvílích, kolikrát se musí ponižovat před tupci, jichž si neváží, pokořuje se jen proto, aby nepřišel o svou – ještě ke všemu mizernou – mzdu. Copak je možné, tázal se mě, jako bych byl věštcem, aby život pokračoval tímhle beznadějným směrem? K čemu tu pak člověk je a proč tu má vůbec setrávat? Nebyl jsem si jist, zda má na mysli pobyt v naší zemi anebo pobyt na Zemi vůbec.

Nacpal mi ještě do kapsy několik vajíček, popřáli jsme si vše nejlepší do nového roku a s tím jsme se rozešli.

Za několik dní nato jsem ho zahlédl, jak v mrazivém ránu obskakuje lesknoucí se mercedesku.

Neudržel se a dotázal se, co jí říkám. Sedm let stará, ale v bezvadném stavu. Po takovém voze se ženou toužili, teď se mu naskytl jedinečná koupě, jenže se musel zadlužit tak, že kdyby v dohledné době natáhl brka, neměla by rodina ani na věnec, a hadříkem namočeným do nějakého chemického svinstva přejížděl chromované součástky.

Už jsme minuli střed města, projeli jsme vyšehradským tunelem, za nímž nás čekala rovná silnice podél Vltavy. Od domova nás dělilo sotva pět minut jízdy. A tu druhý ze žlutobílých vozů za námi náhle zrychlil, předjel první žlutý vůz, předjížděl i nás, na okamžik jsem zadoufal, že nás opustí, aby se věnoval jiné, prospěšnější činnosti, ale vtom už se z okénka vystrčila uniformovaná paže, která předpisově vysunula zastavovací terč. Zabrzdil jsem – a totéž učinili i sledovači za mnou.

Z prvního vozu se vysoukali hned dva uniformovaní a mířili ke mně. Otevřel jsem dvířka.

„Vystupte si, pane řidiči. Vaše doklady.“ Ten, co ke mně promluvil tónem, jímž pravděpodobně oslovoval dopadené zločince, byl menší a zavalitý. Druhý, urostlejší zůstal o několik kroků za ním.

Namítl jsem, že doklady už viděli jeho kolegové z vozu, který nás dosud neopustil. Nezajímalo ho to. Natáhl ke mně ruku a čekal, dokud jsem mu nepodal své dokumenty. Chvilí si v nich listoval, pak mě překvapil: „Pane řidiči, vaše jízda prozrazovala, že jste pil! Jste ochoten podrobit se dechové zkoušce?“

Protestoval jsem, vždyť jsem dýchal před hodinou jeho kolegům, kteří mě celou dobu nepřestali sledovat. Není pravděpodobné, že bych během jízdy něco vypil.

„Odmítáte tedy podrobit se?“

Vytušil jsem léčku, kromě toho jako šaškové se chovali oni – nikoliv já. Podrobil jsem se.

Přijal ode mě nazpět trubičku, otočil se ke mně zády, a aniž na mě pohlédl, oznámil, že se trubička zbarvila. Uvědomuji si důsledky, které z toho pro mě plynou?

I když jsem přivyklý ledačemus, žasl jsem. Celá léta se snažím, abych se nezapletl do té hry, která u nás nahrazuje politiku a která se z jedné strany vede nečestně a neřestně a z druhé strany sice čestně, ale zoufale. Nestráním se, pokud může člověk sám sebe posoudit, ze zbabělosti, rozhodně už ne z vypočítavosti, nemám prostě už k té hře dosti sil, času ani schopností.

Vím, že špatné politické poměry ovlivní život každého člověka, tedy i můj život, ale neodvažuji se tvrdit ani sám sobě, že natolik vím, jaké poměry jsou dobré, abych o tom mohl přesvědčovat druhé.

Nejsem si jist, zda člověk má nárok na vlastní automobil, letadlo či naplnění všech svých potřeb v době, kdy většina lidstva hladoví. Nevím, komu mám stranit v různých zápasech a válkách, o nichž denně slyším a čtu, i když tuším, že většina těch zápasů bude rychle

zapomenuta, zatímco příběhy Antigony či Hamleta budou žít stejně dlouho jako lidstvo.

Ale všechny mé pochybnosti ve mně nezdušily vědomí, že nestoudnosti je nutno vzdorovat.

Trubička se zbarvit nemohla, ať mi ji ukáže!

Odpověděl, že to není jeho povinnost. Přece jen se styděl vystavit své tvrzení střetu se skutečností. Začal mi nesouvisle vysvětlovat, že jsou případy mírné opilosti, tekutina se zbarví pouze nepatrně. Nemá smysl, aby mi trubičku ukazoval. Mé necvičené oko by zbarvení stejně nesvedlo postřehnout. Netvrdí, že jsem pil mnoho, ale tekutina změnila odstín, a to znamená, že jsem porušil své řídičské povinnosti a ohrozil bezpečnost provozu. Hlas mu rozčilením přeskakoval.

Napadlo mě, že tento nízko postavený pomahač se za svou nestoudnost dosud stydí. Přikázali mu, aby mě zadržel a usvědčil, a vůbec nedbali na to, jestli v sobě nechová zbytek cti a sebeúcty, které musí potlačit, aby mohl rozkaz vyplnit. Řečí, kterou vedl, nepřesvědčoval ani tolik mne, jako sebe.

Zřejmě si uvědomil, že vůči mně neprojevuje dostatečnou ráznost. Už se nebude se mnou vybavovat. Řídil jsem motorové vozidlo, ačkoliv jsem předtím požil alkohol. Zadržuje mi tedy řídičský průkaz. Osoby ve voze ať si vystoupí, vozidlo mám uzamknout a jemu odevzdat klíčky. Vůz až na další nechám odstavený na tomto místě.

Pohlédl jsem k autu a uviděl v okénku zlatavou hlavu; dcera napjatě sledovala scénu, která jí určitě utkví v paměti víc než většina divadelních scén, co kdy spatří v lepších hrách a v provedení lepších herců. Bohužel v téhle hře jsem účinkoval. To, jak obstojím, jí rovněž utkví v paměti.

Řekl jsem, že nikdo z vozu nebude vystupovat, klíčky mu nevydám, na jeho jednání si budu stěžovat.

„Když klíčky nevydáte, budete muset s námi!“ hlas mu znovu přeskočil.

Nešlo mi o klíčky. Už dávno jsem pochopil, že člověk nesmí lpět na věcech, nechce-li se stát jejich otrokem. Ale jak je tomu s právy? Nelpí-li člověk na svých právech, postupně ho o ně připraví, a rovněž se stane otrokem.

Tu se pohnul druhý z uniformovaných, který až dosud mlčky přihlížel. Sotva patrným gestem poslal prvního stranou a postavil se na jeho místo. Vidí, že jsem rozrušený, řekl. Lidé v rozčilení jednají nepředloženě. Měl bych pochopit, že v téhle chvíli nemá smysl se přít o maličkosti. Spadl jsem do akce, kterou neřídím já – ani on. Oni mi musí odebrat průkaz a klíčky. Pokud se budu vzpírat, budou nuceni mě zadržet, klíčky mi pak stejně odeberou, a jaká panuje nálada, určitě se hned tak od nich nedostanu. K čemu by mi to bylo dobré? Když jim vydám klíčky, můžu se jít domů vyspat, klíčky přece, až se všechno uklidní, dostanu zpátky. Naklonil se ke mně a téměř šeptem mi poradil: „A zatím...? Přece máte doma ještě jedny.“

Vím, že při výsleších bývají role rozděleny, jeden z vyslychajících hraje zlého muže a druhý se pak snaží získat důvěru lapeného laskavostí. Jenže tohle nebyl výslech, také mi nepřípadalo, že by ti přede mnou měli přiděleny nějaké složitější role. Dokonce ani rekvizity, ani tu jednu trubičku, která by se zbarvila normálním dechem, jim nepřidělili, ani je nenaučili, jak nenápadně zaměnit nezabarvenou trubičku za zabarvenou. Zdálo se pravděpodobnější, že muž, který se mnou nyní mluvil, opravdu chtěl ušetřit sobě námahu a mně nepříjemnosti, jejichž rozměr dovedl odhadnout lépe než já.

Ale nedokázal jsem překonat vnitřní odpor. To se člověk má podrobit lživému obvinění jen proto, aby si v dané chvíli ušetřil nepříjemnosti? Podrobím-li se teď, jak se později dovolám spravedlností?

Z mé nehybnosti mě vytrhla dcera, kývla na mě, a když jsem se naklonil do vozu, rozhodla se navzdory své nezletilosti mi zašeptat radu: „Vykašli se na ně! Ať si je sežerou, blbý klíčky!“

Můj známý strojvůdce a ctitel Hamleta by to možná vyjádřil jemněji:

... Rightly to be great

Is not to stir without great argument...

Člověk se vzpírá Tě, která nám v různých převlecích panuje, chce si na ní vyvzdorovat aspoň právo na šlépěj, kterou by po sobě zanechal, na čin, který by považoval za svůj. Vede s Ní zápas o právo na důstojný život. Ona a její pomahači se však snaží znicotnit vše, oč zápasí, změnit předmět sporu, v němž jde o bytí, na malichernou šarvátku, která leda poníží toho, kdo do ní vstoupí. Tak člověka lapí do svých sítí, změní i jeho vzdor na šaškovský výstup v manéži, do níž mu promění svět.

Když jsem tomu slušnějším podával klíčky, požádal jsem ho, aby mi aspoň potvrdil, že je převzal.

„Ano, to je samozřejmé!“ Vypadal, jako by se mu ulevilo, že už bude mít tuhle trapnou záležitost za sebou. Vytáhl z brašny svůj služební notes, pak se zarazil, požádal mě o strpení a odešel do svého vozu. Vrátil se za malou chvíli: „Tak je mi líto,“ oznámil mi, aniž na mě pohlédl, „potvrzení vám dát nemůžu.“ O osudu klíčků se dozvím na jejich oddělení v místě bydliště, odpověděl na můj dotaz.

Podařilo se nám zastavit taxíka. Jeho řidič se podivil, kde se vzaly na opuštěné dálnici dvě ženy v plesových šatech. Pokusili jsme se mu to vysvětlit, ale nezdálo se, že by nám porozuměl, natož uvěřil. Také na záchytné stanici, kam jsme se už převlečení rozjeli, se tvářili nedůvěřivě, když jsem požádal, aby mi odebrali vzorek krve. Sestra dlouho zkoumala můj občanský průkaz, jako by doufala, že tam nalezne poznámku, která jí vysvětlí, co mě dohnalo k tak nezvyklé žádosti.

Seděl jsem na lavici v místnosti se špinavými zdmi ověšenými protialkoholními výzvami a čekal, až mě zavolají do ordinace. Zdátky ke mně doléhal nesrozumitelný řev, pak dva chlapi v bílých pláštích kolem mě přetáhli vzpírajícího se opilce, třetí zřízenec

krácel za nimi připraven jim přispěchat na pomoc. Z opilce tryskaly sprostoty a pach piva.

Před deseti lety jsme byli v texaském Midlandu hosty presbyteriánské církve. Hostitelé se zajímali, co bychom si u nich přáli uvidět. Nevěděli jsme o ničem, co by v městečku mohlo být pamětihodné, až mě napadlo, že bych si rád prohlédl místní věznicí.

Vězení nás překvapilo nemocniční čistotou. Ve velkých celách věznili vesměs černochoy, muže i ženy. Měli na sobě civilní šaty, někteří leželi na pryčnách a spali, jiní na nás zírali se zjevným nepřátelstvím. Průvodce, podobný v tom jistě všem vězeňským průvodcům, chválil žalářní pořádek. O vězních tvrdil, že to jsou prostitutky, noční výtržníci a opilí rváči – většinu z nich během dne zase propustí.

Na cestu sem od kanadských hranic, kde jsme žili, jsme potřebovali tři dny a na zpáteční cestu ještě o den a noc více. Ujeli jsme kolem pěti tisíc mil, nocovali jsme v různých hotelích, také jsme se dali převézt na pramici do Mexika, kde jsme den pobyli. Když jsme se konečně vrátili na svůj poloostrov mezi jezerem Michigan a jezerem Huron, uvědomili jsme si neuvěřitelnou okolnost: za celou tu dobu od nás nikdo nepožadoval jakýkoliv průkaz, dokonce ani v té věznicí nás nepodezírali, že bychom se mohli vydávat za někoho jiného, nežli opravdu jsme.

Krev mi odebrali, složenku mi pošlou poštou stejně jako výsledek zkoušky.

Když jsme se vraceli noční tramvají plnou opilců, ulice už zely prázdnotou, nikde se nemihl žlutobílý vůz, nezahlédli jsme ani jedinou uniformu – zelený den skončil.

Auto stálo tam, kde jsme je zanechali. Žena odemkla svými klíčky, sedla za volant a rozjeli jsme se domů. Nesledoval nás nikdo. V naší ulici panovala tma – zřejmě vypnuli proud. Doma při svitu svíčky jsme se svlékli. Můj první ples mi přinesl zážitků nad očekávání.

Pokusil jsem se na svém tranzistoru vyladit nějakou slušnou stanicí, abych se dozvěděl, co je nového nejen ve světě, ale i u nás

doma, dostalo se mi však pouze jekotu rušiček. Pak jsem aspoň zachytil bohoslužby v jazyku, jemuž jsem nerozuměl. Kněz hovořil zapáleně. Doufal jsem, že káže o lepším stavu věcí, jenž podle Iza-jáše už brzy z vůle Hospodinovy nastane. „Hle, král bude kralovat spravedlivě a velmožové budou vládnout podle práva...“

Příštího dne dopoledne jsem se vydal na místní oddělení. Zarazil mě však hlouček čumilů před domem inženýra Nováka. Hlouček obstupoval naleštěnou mercedesku, která tu stála se zvednutou kapotou.

„Pojďte se podívat!“ volal na mě inženýr, jakmile mě zahlédl, „tohle jste ještě neviděl!“

Když ráno sedl do auta, marně se pokoušel nastartovat. Sotva zvedl kapotu, pochopil proč. Někdo mu za temné noci ukradl motor.

Proč by zloději riskovali, že někdo zaslechne či zahlédne, jak odjíždějí s ukradeným autem? Motor rozprodají po součástkách, nikdo jim už nic nedokáže. „Vždyť sem museli přijet s pojízdnou dílnou,“ vykřikoval inženýr. „A to mi povězte, jak mohli tušit, že zrovna v naší ulici bude celou noc tma?“

Zeptal jsem se, jestli už tu byli od kriminálky anebo aspoň z míst-ního oddělení, aby ohledali stopy. Tak jsem naivní. Když je volal, řekli prý, že se zastaví během dne, jestli jim vybude čas. Jako bych to nevěděl lépe než on. Včera v noci přece byli „na akci“, a já bych jim nedopřál ani ten den náhradního volna.

Stejně, když přijdou, vykládali si v hloučku, krádež jen zaregis-trují pro statistiku, jeden ukradený motor jim nestojí za to, aby zahajovali pátrání.

Klíčky od auta, vysvětlili mi na místním oddělení, se zásadně neodebírají. Jsem si vědom, čeho se dopouštím, pokud falešně ob-viňuji úřední činitele?

Vrátil jsem se domů bez řidičského průkazu.

Zkušenost mě během let mého života dovedla i k dalším proti-chůdným závěrům. První zněl: Co člověku silnější vezme, nikdy mu

už dobrovolně nevrátí. Druhý mě utěšoval: Úřad vždy potřebuje dovést případ do konce, aby jej mohl založit jako vyřízený. Moje klíčky někde musí ležet a brzy začnou překážet.

Rozhodl jsem se, že na ně nebudu myslet, vzal jsem si rýč a šel připravovat záhon pro jarní setbu.

Nedávno jsem se dočetl, že deset procent Američanů považuje automobil za největší vynález všech dob a dalších dvanáct procent uvedlo za největší vynález kolo, měli přitom určitě na mysli zase jen kolo od automobilu.

Nebyl bych asi dobrým Američanem, docela dobře se obejdu bez auta, i po městě raději než vůz řídím vlastní kroky.

Auto, toho jsem si vědom, není však jen dopravním prostředkem. Na autě více než toho, že jede, napadá mě občas, si ceníme, že se dá řídit. Ve světě, kde už člověk nic neřídí, mu auto poskytuje příležitost, aby se projevil osobitěji, než se může projevit v ostatním životě. Jako řidič se každý může vzdálit svým každodenním rolím i závislostem – anebo si to aspoň může namlouvat. Sedne za volant, už není účetní, klamaný manžel anebo neúspěšný a bezvýznamný obyvatel města, je řidič. Tím, jak řídí, uskutečňuje své nenaplněné touhy, svoji představu o sobě. Ze šaška zahnaného do manéže ke každodenně stejnému vystoupení se mění v bojovníka, ve vládce či v přemožitele. Místo běhu v kruhu, který otupuje svou jednotvárností, se řítí po cestách, jež vedou do neznáma, za dávnými touhami a přeludy.

Řítí se po cestách a stává se nebezpečným – svou nespoutanou jízdou stejně jako svým sebevědomým sněním. Proto musí být ustaveni bdělí strážci cest i bezpečnosti v jízdě.

Když mi strojevůdce Martin vracel knížky, zmínil se i o zločinnosti na dráze. Vagóny přijíždějí do cílových stanic s utrhanými plombami a jen s částí toho, co do nich naložili. Je to pochopitelné i omluvitelné. Když se z vagónu ztratí něco pomerančů, jsou to jediné pomeranče, které se tam u nich na venkově dostanou mezi

normální lidi. Pomeranči to ovšem jenom začíná. Tuhle odstavili patnáct vagónů s wartburgy. Když je chtěli po několika dnech vypravit, zjistili, že na straně odvrácené od nádraží chybějí všechna kola i s pneumatikami.

Podal si také žádost o příslib na cestu do Dánska, jak se dalo čekat, zamítli mu ji.

Večer se u mě zastavil Pavel – hlavu dosud obvázanou. Oznámil mi, že několik našich přátel cestou z plesu zatkli, o jejich osudu nikdo nic neví. Naše sdělovací prostředky, jak bývá jejich zvykem, se o tom ani nezmínily.

Pokusili jsme se zachytit nějakou cizí stanicí, ale řeč hlasatelů přerušovaly rušičky.

Rušičky jsou zvukem života, který řídí podle své představy Ona – ta v převleku. Ví, že člověk má jinou představu svého osudu a štěstí, že si chce vyvzdorovat právo na vlastní šlápě, na čin i větu, na pravdivou myšlenku, kterou by nahlas pronesl anebo aspoň uslyšel. Ona však je přesvědčena, že o tom, co je naším štěstím, co je dobré a co zlé, může rozhodnout jen Ona sama. Přeje si, aby její věty převlečené stejně jako ona, nás provázely od rána do noci, od kolébky do hrobu, kam nás jednou sklátí. Všechny hlasy kromě svého označí za lživé a zakáže je. Aby nemohly zaznít ani z dálky, ani zpoza hranic, které přikázala přísně střežit, dala nahrát chrastot svých kloubů a kvílení větru ve vlastní prázdné lebce. Ty zvuky tisícinásobně zesílí a přikáže, aby zněly nade vším životem.

Po třech týdnech se úřad ozval. Dostavil jsem se na místní oddělení, kde mladík, který mi nedávno vyložil, že má žádost o klíčky by se dala chápat jako falešné obvinění úředního činitele, se teď pohoršeně otázal, proč se nezajímám o svoje klíčky. Myslím si snad, že oni jsou nějaká nádražní úschovna? Pak mi oznámil, že se mám ihned dostavit k veliteli pohotovostního pluku.

Kasárna pohotovostního pluku sousedí s ulicí, kde jsem prožil dětství, našel jsem je tedy bez obtíží. Před branou jsem se však

zarazil. Snad to dělal název elitní jednotky, anebo se mi opravdu připomněla léta mého dětství a podoba tehdejších pohotovostních oddílů – Její lebka na čapkách tehdejších pomahačů – nechtělo se mi dovnitř. Ještě když jsem v doprovodu strážce kráčel dlouhými chodbami, vtírala se mi představa urostlého, světlomasého Teutona v šedivé polní uniformě, který ví, že vůči nepříteli má vše dovoleno.

Náčelník se Teutonovi nepodobal: byl malý, silný, téměř holohlavý a obrýlený. Pod jeho rozepjatou blůzou jsem zahlédl pruhované šle, jež mu přidržovaly spodní součást uniformy. Tvářil se otcovsky.

Ano, opravdu, viděl můj řidičský průkaz, dokonce si vzpomíná, že u něho byly nějaké klíčky. Tři, že? Dva? Je to možné. Jeden byl větší a druhý menší. Vždyť to říká, ale když jsem se tak dlouho neozýval... Ted' už mají všechno na Vinohradech. Na náměstí Míru, vím, kde tam je oddělení? Radši mi to přesně popíše.

Za zády měl velkou mapu hlavního města, zacouval k ní.

Řekl jsem, že náměstím jsem patnáct let projížděl téměř každý den, naposled jsem se tam dostal, když se konal ples železničářů.

Ano, správně: ples železničářů, to už budou nejméně tři týdny, že? Vždyť to říká, plesová sezóna nám končí, pokud se chystám někde si zatancovat, obezřetně vypustil slůvko zase, které se mu dralo na jazyk, musím si pospíšet! Podal mi ruku; byl jsem už ve dveřích, ještě se starostlivě přeptal, zda si jsem jist, že oddělení na náměstí najdu.

Oddělení bylo na místě, klíčky ani můj průkaz tam, samozřejmě, neměli.

Zločinnost stoupá, i když se plesová sezóna chýlí ke konci. Pedofil, kterého zjevně nikdo nehoní, se stále potuluje v našem okolí. Neznámý vrah znásilnil a pak uškrtil v mezinárodním rychlíku studentku medicíny. O řediteli automobilky se povídá, že rozdal nebo za cenu šrotu rozprodal vlivným soudruhům nejméně vlak automobilů, které mu pochopitelně nepatřily.

Navštívil jsem přítele dramatika, který jediný z mých kolegů smí publikovat a má tedy přístup i mezi soudruhy. Tvrdil, že ředitele

přeloží na méně odpovědné místo, poměry se začínají zlepšovat. Během mé návštěvy zastavilo před domem auto, z něho vyskočila paní v zahradnickém úboru.

Paní učila, jak jsem pochopil, přítelovu dceru. Oblečení, v němž přijela, bylo nouzové, měla je na sobě, když se včera vrátila z chaty – víc jí pro tuto chvíli nezůstalo. Dosud neodhalení zloději jí totiž během neděle vykradli byt. Co neodnesli, zničili, a to důsledně. Zásuvky vytahali ze skříní i z komod a rozšlapali je, látky potrhali anebo polili fermežovou barvou, její cestovní pas a vkladní knížky spálili na parketách, porcelán rozmlátili, obrazy rozřezali. Alkohol vypili, co nevypili, vylili na perský koberec.

Jako by se jí za něco mstili, jako by je ničení těšilo víc než loupež sama. Přitom Bezpečnost odhaduje, že pachatelů byla celá parta. To ničení muselo být slyšet po celém domě, a sousedé pod ní i vedle ní byli po celou neděli doma – ani z bytu nevyšli, aby se podívali, kdo to u ní tak řádí. Co to je dneska za lidi? A těch věcí, co zloději navynášeli, bylo toho na půl nákladáku. Měla slzy v očích nejen nad zvrhlým vandalstvím, ale i nad netečností sousedů, kteří nechránili její majetek, a nad nezájmem vyšetřovatelů, kteří se ani nevzrušili tou spouští.

A tu mě napadlo zeptat se jí, co vlastně přednáší.

Učila marxismus.

Jistě se zaujetím vykládala o zákonech dialektiky, ale ani tolik jí nedošlo, že dokud budou její pomahači stíhat nevinnost jako zločin, bude se zločin jevit jako nevinnost.

Nepřipadalo mi, že bych postrádal možnost řídit svůj či jakýkoliv jiný povoz, ale kupodivu v noci se mi teď častěji do snů draly dálnice, čítal jsem na tabulích jména exotických míst anebo jen čísla silnic, které se táhly prériemi a šplhaly po úbočích hor. Také se mi zdálo, že v autě, které se nepodobalo ani jednomu z těch, které jsem kdy řídil, vezu dívku, ani ona se nepodobala žádné dívce, kterou jsem kdy svezl, nicméně jsem věděl, že se spolu budeme milovat,

jakmile jen najdu příhodné místo. Ale lze najít takové místo na silnici? Odbočil jsem tedy na lesní cestu, ani ta se mi však nezdála dost opuštěná, stromy tu byly vysoké a řídké a nenabízely skutečný úkryt. Z lesa jsem vyjel na pustou písečnou pláň. Tady se široko daleko nepohybovala živá duše, i cesta zmizela. Ještě stále jsem jel, písek pod koly křaplavě vrzal, ale už jsem sahal vedle sebe a vnímal, jak se ke mně přimyká nahé dívčí tělo, má milenka se stačila za jízdy svléct. Zastavil jsem konečně, chvatně povolil sedadla, která se změnila v dokonalá lůžka.

Už jsme si leželi v objetí, když jsem si uvědomil, že auto, teď nikým neřízeno, se rozjíždí. Nadzvedl jsem se a okénkem zahlédl okraje srázu, k němuž jsme se blížili. Chtěl jsem se vrhnout k řízení, sešlápnout brzdu, ale sklopená sedadla mi překážela, už se nedalo nic udělat, auto se přeneslo nad okrajem srázu, a já uviděl hlubinu pod sebou. Hrůzou jsem vykřikl, ale nikdo mě neslyšel. Natáhl jsem aspoň ruku po své milence, ale hmátl jsem do prázdna, nebyla už ve voze, zůstal jsem ve svém pádu sám.

Když jsem sen vyprávěl svému neexistujícímu psychoanalytiko-
vi, dovedl mě k tomu, že se mi nezdál sen o tom, jak rád bych opět řídil vůz, ani o tom, že bych se toužil vášnivě milovat s cizí ženou. Zdál se mi sen o vydědění, v něm jsem se ocitl. Milenka mi symbolizuje svět mimo rodinu, touženou blízkost druhých lidí. Ve chvíli, kdy se objevuje skutečné nebezpečí a propast se rozevívá, milenka, symbol toho vzdáleného společenství, mizí – zůstává samota, která se hrozivě rozevívá.

Na dopravním inspektorátě, kam mě pozvali za dalších čtrnáct dní, seděl drobný a maličký major. „Tak to jste vy,“ řekl, když prostudoval moji předvolánku. Přistoupil ke stolu, chvíli předstíral, že v něm hledá, než vytáhl složku, kterou měl navrhu. „Jakpak se nám tohle tady vzalo?“ vytáhl moje klíčky, uchopil je mezi palec a ukazováček, pozvedl je užasle do vzduchu a zazvonil jimi. „Tohle jsou přece klíčky od vašeho auta!“

Podal mi je a pak se zahloubal do spisů ve složce. „Ale tedy čtu o vás věci,“ žasl znovu, „večer dvacátého února vás na nábřeží chvíli sledovala naše hlídka, a jen mezi Karlovým a Železničním mostem jste se dopustil pěti vážných dopravních přestupků. U Národního divadla jste dokonce projel křižovatku na červenou!“ Pohlédl na mě vyčítavě, snad opravdu věřil tomu, co říká. „Taky vám naši soudruzi provedli dechovou zkoušku na alkohol,“ vytáhl ze spisů známou trubičku, uchopil ji mezi palec a ukazováček a pozoroval stejně jako já její bezbarvost. „Dopadla, jak víte, negativně!“ vrátil trubičku do složky. „Soudruzi vám přesto oprávněně zadrželi řidičský průkaz. Pět přestupků – to je moc! Byl jste snad něčím rozrušený?“

Odmlčel se, jako by očekával na svoji nesmyslnou otázku smysluplnou odpověď. „Stane se to,“ poučil mě, „řidič je sice strážlivý, ale v rozrušení se nedokáže soustředit, místo aby zastavil a opustil vozidlo, pokračuje v jízdě a ohrožuje bezpečnost ostatních účastníků silničního provozu.“ Opět se odmlčel. Když ani já se neměl k řeči, zeptal se, zda jsem ochoten podrobit se přezkoušení.

Podrobil jsem se, abych mu příliš neusnadňoval úlohu, a on mi podal formulář s předtištěnými otázkami.

„V pořádku,“ řekl, když přehlédl mé odpovědi. Vyňal můj téměř nový řidičský průkaz ze složky, s ošklivostí jej uchopil a pozvedl do výše, pak jej rozevřel, zase zavřel, znovu rozevřel, pohlédl na fotografii, potom na mě, a štítivě jej vrátil do složky.

Průkaz v takovém stavu mi nemůže ani nesmí vrátit. Vždyť fotografie vůbec nesouhlasí s mou podobou. Bude třeba, abych si požádal o nový.

Zeptal jsem se, zda mi, vzhledem k tomu, že se nyní jedná už jen o výměnu fotografií, vystaví prozatímní průkaz. Byl však zřejmě natolik rozrušen, že se nedokázal soustředit, a můj dotaz vůbec nezaznamenal. Povstal na znamení toho, že náš rozhovor skončil.

Doma mě čekal strojvůdce Martin. Doslechl se o mých svízelných a napadlo ho, že teď nastala příhodná chvíle, abych si zkusil řídit

vlak. Ale nesmíme to odkládat, koncem jara odchází od dráhy, nabízejí mu místo na farmě, kde by měl pěstovat norky.

Řekl jsem, že ještě stále mám zadrženy řidičský průkaz. To ho rozveselilo. Proto je přece tady. Kromě toho můj průkaz by mi byl u nich leda..., vím na co!

Dal jsem si do tašky věci na spaní a odjeli jsme spolu. Vysedli jsme až v městečku na úpatí Krušných hor.

Toužíme řídit také proto, abychom unikli Jí.

Stoupneme si za řídicí či dirigentský pult, posadíme se do královského (nyní předsednického či tajemnického) křesla, anebo dokonce jen za volant a zdá se nám, že ovládáme živé i mrtvé. Ohromeni vlastní mocí, podléháme klamu, že vládneme i Jí, která se k nám přece nemůže bez našeho svolení připlížit a pojmut nás do své náruče.

Kdysi v dávné minulosti lidé věřili, že ti, kteří řídí, jsou zároveň bohy, později předpokládali, že i nad těmi, kteří řídí, je ještě síla, jež ovládá osudy všech. Řídí běh světa, či dokonce vesmíru. Věřili také, že ta nepředstavitelná a v podstatě nepojmenovatelná síla, ať už ji nazývali jakkoliv, je nejen svrchovaná, ale také soudná, nadaná vědomím dobra a zla, dokonce právě ona je vnukla lidem.

Ti, kteří se odhodlali řídit, musili vědět, že budou řídit jen nedokonale; co učiní, mohou učinit pouze odvozeně a zástupně. Věděli také, že všechno, čeho se přitom dopustí, podléhá vyššímu soudu. Jistě to mnohým nezabránilo, aby se neodдали sebeklamům a opojení, jež skýtá moc. Ale jakým sebeklamům, jakému opojení z moci teprve podléhají ti, kdo řídí a nevědí, netuší nic o soudci nad sebou?

Mluvili jsme dlouho, teprve o půlnoci jsem se dostal na palandu, která byla ze tří stran obložena knihami. Věděl jsem, že budeme ráno vstávat o čtvrté a mně pak bude svěřeno řízení stroje, o němž zatím nemám tušení, a nemohl jsem usnout. Naslouchal jsem, nezazní-li odněkud houkání vlaku z mého dětství, ale všude panovalo jen ticho venkovského domu. Ráno jsme vyšli za tmy tak hluboké,

že trvala ještě, když jsme nasedali do dělnického vlaku, který nás měl dopravit do stanice, kde na nás čekal náš vlak.

Vagón byl nacpaný rozespálými dělníky i dělnicemi, které hnala povinnost do práce. Zůstali jsme v chodbičce. Rozumím aspoň trochu návěstem? zajímal se můj průvodce.

Řeči návěstí, předzvěstí, upozorňovadel a sklonovníků jsem se učil rozumět ještě v době, kdy jsem si přál stát se strojvůdcem. Doufám, že tak konzervativní instituce jako dráhy svou řeč nezměnila.

Dobře, však si mě přezkouší.

Na nádraží jsme došli ke stroji, který teprve teď, když hrozilo, že jej snad opravdu budu řídit, mě ohromil svou mohutností. Můj známý strojvůdce musel ještě do kanceláře pro jízdní rozkaz. Já bych udělal nejlíp, kdybych se zatím schoval za stroj a zbytečně se neukazoval čumilům, on mi pak otevře z druhé strany.

Osaměl jsem. Nádraží působilo pustě. Vlak, kterým jsme přijeli, už zmizel, lidé se rozprchli, osamělý děda v modré uniformě obcházel s maznicí nákladní soupravu.

Kola se olejově leskla ve světle luceren, dýzl páchl naftou. Poslušně jsem obešel stroj, za poslední kolejí se tyčil strmý násep porostlý křovím. Posadil jsem se na vyvrácený patník a čekal. Nebyl jsem rozčilený ani netrpělivý, už jsem se přece jen vzdálil věku, kdy člověk touží zkusit všechno, co ho vábí, stejně jako by se rád miloval se všemi ženami, které se mu líbí.

Proč jsem tedy vážil tu cestu sem?

Vtom se na stroji rozsvítilo okénko, vzápětí se rozžehly reflektory. Ve výšce se otevřela dvířka.

„Tak pojďte honem,“ volal na mě zevnitř, „za chvíli máme odjezd.“

Vyšplhal jsem se po strmých schůdcích a vstoupil do kabiny.

„Jestli si chcete náhodou odložit?“ otevřel přede mnou skříňku. Na vnitřní stěně dvířek jsem zahlédl pornografické obrázky doprovázené suchým návěstním komentářem: Stůj! Výstraha! Potom volno! Volno!

Řekl jsem, že se snad převlékat nebudu, radši ať mi ukáže, co k čemu slouží.

Zvenku se z dvířek skříňky usmívala světlovláska na břehu jakési vodní nádrže, hned vedle obrázku Kromborgu, zámku Hamletova:

*The time is out of joint: – o cursed spite,
that ever I was born to set it right! –*

Není moc co ukazovat, řekl, řídí se to snadněji než koloběžka. Ale ukázal mi, jak se spouští motor, a upozornil mě, že půlkolo uprostřed řídicího pultu není volant, nýbrž kontrolér. Ten má osm stupňů, jím budu řídit rychlost. Tohle je rychlobrzda! Tlačítku vedle kontroléru se říká živák, mou povinností je stisknout jej každých deset vteřin. Než si zvyknu, bude mě asi rozčilovat. Ještě mi ukázal rychloměr. Musím jej mít pořád na očích, rychlost se totiž zaznamenává tady na proužek, po jízdě se proužek odevzdává, kdybychom někde překročili, bude pokuta.

Ještě mi pověděl, že zatím vezeme jen tři sta dvacet tun, dalších osmdesát přibereme cestou, není to moc, ale do těch kopců tady přiměřeně, zvláště kdybych to musel někde do vrchu rozjíždět. Rozjíždění je jediné, co potřebuje trochu cviku, aby se vlak neroztrhl anebo aby se nezačala protáčet kola. Napoprvé to rozjede sám. Také si musím uvědomit, že nesedím v automobilu, čtyři sta tun je slušná váha, když jedu z kopce, musím dát pozor, abych nenabral rychlost a nevylítl z kolejí. Naopak do kopce musím hlídat, abych rychlost neztratil. Jak ji začnu ztrácet, zastavím se, ani nebudu vědět jak.

Vtom jsem zahlédl, že na návěští namísto červené naskočila zelená, a přece jen jsem pocítil slabé vzrušení.

„Teď se moc neukazujte!“ požádal mě vládce stroje. Vyklonil se z bočního okénka a pokynul rukou výpravčímu, pootočil půlkolem, a zatímco já jsem se poslušně krčil v koutě, vyjeli jsme ze stanice.

Kolem nás začala ubíhat probouzející se krajina, ale příliš jsem ji nevnímal, hlídal jsem návěští; povolená rychlost tu byla nízká a jeden pískáček následoval za druhým.

„Už si to můžete přebrat,“ otočil se ke mně a uvolnil mi místo na židličce. „Nezapomeňte na živák! Jestli chcete, budu vám ho zatím mačkat!“

Řekl jsem, že to zkusím stihnout sám, sedl jsem si za řídicí pult, mašina o tom ani nevěděla, jela sama, jak byla naučená. Světélko nad tlačítkem bdělosti se rozsvěcovalo v pravidelných intervalech, ale stačil jsem je vždy včas zneškodnit, takže si přístroj nedovolil na mě houknout. Trať začala mírně stoupat, pamětliv rady svého učitele, pootočil jsem ihned kolem kontroléru. Tak jsme projeli několika stanicemi, nejméně dvaceti chráněnými i nechráněnými přejezdy, motor stejnoměrně hučel, ručička rychloměru se téměř nehýbala. Povolená rychlost kolísala mezi třiceti a padesáti kilometry v hodině a mně se celkem dařilo tu velkou masu hmoty, kterou jsem za sebou spíše jen tušil, plynule zpomalovat a zase zrychlovat. Teprve po chvíli jsem si uvědomil nezvyklý pohled na úvoz, jímž se přede mnou vinula trať, a také stejnoměrný zvuk kol narážejících na mezery mezi kolejnicemi.

Po hodině jízdy můj instruktor, který až dosud bedlivě sledoval trať, přístroje i moje počínání, si vytáhl svačinu, opřel se o stěnu vedle skříňky a pokojně si naléval čaj. Tím, víc než jakýmikoliv slovy, projevil důvěru v mé strojvůdcovské schopnosti.

Na stanici přistoupil do kabiny vlakvedoucí, mě si vůbec nevšiml, jako by to bylo naprosto běžné, že stroj řídí někdo jako host, a hned začal vykládat o lidech, které jsem nemohl znát, o kolegovi, který se ve službě tak opil, že se už nedokázal ani postavit, a přesně v tom stavu ho zastihla kontrola.

Vyprávění mě začalo zajímat, ale zároveň jsem se na ně nemohl soustředit, tolik jsem však pochytil, že opilému vlakvedoucímu se nic nestalo, předstíral záchvat ischiasu, a kdo by si odvážil projevit takovou krutost, aby kolegovi zkrušenému bolestí vnucoval trubičku s balónkem?

Zdálo se mi, že ti dva se dobře baví, ani nevnímají trať, ale najednou můj přítel zavolal: „Vidíte je? Teď si na ně můžete houknout!“

A já si teprve všiml, že u přejezdu, k němuž se blížíme, stojí žlutobíle žíhaný vůz se známými a obecně vysmívanými písmeny.

„Kdyby vás tak viděli,“ zaradoval se strojvůdce, „ti jejich bráškové, co na vás ušili tamtu boudu!“

Zahoukal jsem. Snad jsem Ji v té chvíli opravdu zahlédl, aspoň se mi zezdalo, že tam sedí: kostnatá ve svém nejoblíbenějším převleku – cenila na mě zuby, já se však kolem ní jen mihl. Teď jsem si uvědomil ta sta tun hmoty, jíž jsem vládl, zahlédl jsem vagóny v oblouku trati a podlehl jsem přeludu, že jsem to já, kdo je za sebou svou obrovskou silou táhnu a křížím tamté v převleku cestu.

„Můžete si trochu přibrzdit, stejně jedeme z kopce,“ vybídl mě.

Pochopil jsem, že proto mě pozval, nabídl mi příležitost, abych aspoň na okamžik Jí překřížil cestu, abych poznal, že s Ní nezápasím sám.

„Zapomněl jste na živák,“ ozval se vzápětí káravě.

Kvapně jsem se vrátil na své místo a zmáčkl tlačítko na znamení, že dosud žiju.

(1987)

Posílkářská povídka

1

Do ústavu jsem přišel až po deváté, dřív stejně pro mě k odnesení nic nemívali. Obvykle nic neměli ani po deváté, bylo léto a většina zaměstnanců odjela na dovolenou. Kromě toho na velkém počítači ve Strašnicích se něco porouchalo, takže nebyly ani archy od počítače, které programátoři, asi ne zcela v duchu českého jazyka, nazývají: sjetiny. Vystoupal jsem do třetího poschodí, výtah nepoužívám, nedůvěřuji mu, nevím, proč právě výtahy by se měly vymykat ze stavu všeobecné zvetšlosti, taky se mi protiví vozit se někam, kam se mohu dobře dostat po svých. V kanceláři sedávaly sekretářka a ekonomka, obě byly mladé a milé, každá jinak hezká, a obě si rády povídaly. Poštu, pokud nějaká byla, jsem míval připravenou na stole vedle dveří. Dneska jsem tu zastihl jenom ekonomku a můj stůl zel prázdnotou nebo přesněji: spočívala na něm jenom váza plná gladiol. Pozdravil jsem, ekonomka ke mně vzhlédla. „Ani jste dneska nemusel chodit,“ přivítala mě.

„Vždyť já chodím rád, těším se, že vás uvidím!“

Zasmála se. „Už jste slyšel, co to je socialismus?“ Pověděla mi jednu z mnoha nelítostných definic toho, v čem žijeme a proti čemu máme zakázáno reptat, neboť je to údajně nejlepší, nejspravedlivější a nejhumánnější uspořádání lidských záležitostí. Pověděl jsem jí na oplátku jinou definici.

Naši protizákonnou zábavu přerušil telefon. Když ekonomka domluvila, zeptala se: „Nevíte, jak se daří Julince?“

Nevěděl jsem.

Julinka Vandasová byla žena jednoho z programátorů, nikdy jsem ji neviděl, znal jsem ji jenom z fotografií, které měl inženýr Vandas

na svém stole pod sklem. Vypadala na nich jako křehká a jemná žena. Včera jí měli operovat nádor. Nádor prý nebyl zhoubný, ale Vandasovi měli dvě malé holčičky, a všechny ženy v ústavu si dělaly starost, jestli to inženýr Vandas doma sám zvládne. „Já ráno volala na Chodov,“ oznámila mi ekonomka, „ale Petr ještě nedorazil. Vy tam pojedete?“

„Musím se podívat, jestli pro mě něco nemají.“

„Nemají,“ řekla, „já se ptala. Vždyť víte, že ve Strašnicích už se končí a na Múzu je prý tlačeni.“

„Stejně,“ řekl jsem, „třeba se něco objeví během dne.“

„Jak myslíte! Já kdybych byla na vašem místě, kdybych já mohla...“ zasnula se o tom, co by všechno mohla, kdyby byla na mém místě a dělala jenom posílkářku. „Když tam stejně jdete, vezte s sebou aspoň tohle. On to sice nikdo nečte, ale zrovna to přišlo!“ Vytáhla ze stolu několik sešitků závodního zpravodaje. „A kdybyste mohl dát Vandasovi...“ vstala a oddělila z vázy tři gladioly, „že je posílám Julince!“ Zabalila květiny do mokré utěrky a já jsem je i se svazkem časopisů vsunul do své tašky na kolečkách.

„A ještě tohle pro inženýrku Kosinovou,“ vzpomněla si. „Ona to pro někoho sháněla.“ A podala mi tři roky starý katalog od Necker-manna.

Před domem mě to horce ovanulo, rychle jsem přeběhl na neosluněnou část ulice a vydal se směrem k Staroměstskému rynku. Oblečení jsem měl lehké, kalhoty plátěné, košili s krátkým rukávem a mokašiny z jelenice, ty jsem si před lety koupil v Chicagu, pak jsem na ně zapomněl, až teď, když musím hodně chodit, jsem je znovuobjevil a ocenil jejich malou váhu i měkkost. Spěchat jsem nemusel, neměl jsem kam. Časopis nikdo neočekává, tři roky starý Necker-mann jistě taky nespěchá, jen květiny by měly přijít do vázy.

Před dvěma dny jsem inženýru Vandasovi přivezl několik krabic pásek z Letné. Seděl sice ve své kóji, ale místo aby hleděl na obrazovku, civěl do pusté, rozkopané louky pod oknem, před sebou

poloprázdnou sklenku vína. Přiměl mě, abych si k němu přisedl a napil se s ním. Řekl, že ráno odvážel ženu do nemocnice. „Víte, byl to takový podivný pocit,“ svěřil se mi, „když jsme se loučili. Přišlo mi, že dělám něco nedobrého, když ji tam nechávám napospas někomu cizímu, který ji položí na stůl a bude řezat. Já vím,“ dodal kvapně, „že to je v jejím zájmu, ale přece – člověk by měl mít právo, aby se směl položit na místo toho druhého a dát se rozříznout místo něho. Taky jsem se v tu chvíli o ni bál,“ přiznal. „Já se vlastně pořád bojím. O ni, o děti – a sám se samozřejmě taky bojím. Znáte to? Slyšíte o někom, kdo zašel na rakovinu, a hned zkoumáte, jestli nemáte tytéž příznaky. Víte, mělo by to být zařízeno nějak rozumněji, třeba, že by každý měl vyměřený minimální čas. Čtyřicet let! Aspoň. Ale zatím... Koncem zimy mé sestřence umřela holka, bylo jí necelých pět. Od tří let už to měla spočteno. Nakonec ji už krmili jen sondou. V poslední chvíli jsme sháněli nějakého léčitele, ale už bylo pozdě. Na první jarní den mělo děcko pohřeb. Rodiče pláčou, a co můžete říct? Dřív se dalo aspoň utěšovat, že se všichni jednou sejdou, ale dneska? Řekl jsem sestřence: Musíš být statečná! A ona se mě zeptala: Ale proč? A já nevěděl, co jí říct, vlastně jsem ani nevěděl, nač se opravdu ptá. Nedávno jsme jeli po silnici k Hradci – ještě s Julinkou – koukám, že z jedné strany natáhli zbrusu nový plot, strašně dlouhý drátěný plot, a za ním, víte, co tam bylo? Nic. Pýr, zarostlá, pustá louka. Žádné staveníště, cvičiště anebo vojenský prostor, prostě nic! A před ním ten parádní nový plot. Dával jsem pozor, byl pět kilometrů dlouhý, najednou skončil, a z druhé strany zůstalo to nic otevřené. Bylo to jako zjevení toho, co žijeme. Chápete mě?“

Nakoukl jsem do výkladu knihkupectví, i když jsem věděl, že zajímavou knížku tam uvidět nemůžu; i kdyby zázrakem nějaká vyšla, do výkladu ji nedají, ale schovají pro známé pod pult. Před hospodou stálo několik chlapů, nejspíš stavbařů, a s püllitry v ruce tu spokojeně trávilo svoji pracovní dobu. Náměstí už bylo skoro celé opravené, zářilo novotou a barvami. Podobalo se velkolepému

Sachrovu dortu, ale mně se líbilo, přímo jsem vychutnával, že tu můžu lelkovat. Pro mne to byla vzácnost: takhle se loudat po městě. Než jsem si našel práci, která mě sem denně přiváděla, dostal jsem se do města sotva dvakrát do měsíce, a to jsem ještě spěchal, abych vyřídil, co jsem vyřídít měl, a nemarnil tu čas, zatímco mi doma stojí práce. Ale teď mi práce nestála, naopak, ubíhal mi čas mé pracovní doby, a já si mohl prohlédnout, jak nepokročila oprava Týnského chrámu, a nakouknout aspoň oknem do výstavní síně radnice. Mohl jsem vstoupit i dovnitř, ale ostýchal jsem se. Pokud jsem se pohyboval po ulici se svou taškou na kolečkách, dokonce ve směru svého cíle, konal jsem svoji pracovní povinnost – nikdo mi nemohl nic vytknout, zatímco na výstavě jsem neměl co pohledávat.

Ještě jsem se zastavil před radniční věží. Na chodníku se začínali kupit první ranní turisté. Zatímco ti západní ještě dospávali anebo snad právě snídali, vedle mě, obtížená už množstvím balíčků, čekala na apoštoly skupina z říše našich východních sousedů. Chvíli jsem naslouchal jejich měkké řeči, která tolik sváděla některé z našich lehkovážných předků k bláhovým snům o bratrství mezi silným a slabým, ale nezdálo se mi, že by řeč šla o čemkoliv smysluplném.

Apoštolové se objevili, ale jako vždy jen mlčeli, nic nám nesdělili a zase zmizeli ve svých temnotách.

Železnou ulicí jsem došel na Můstek. Ve starožitnictví jsem uviděl renesanční skříň, která stála sto osmdesát tisíc korun – byla to přesně suma peněz, kterou bych si prací, co právě vykonávám, vydělal za deset let; a já si začal vymýšlet povídku o posílkáři, který se rozhodl, že nebude jíst, pít, bydlet ani číst, aby si ušetřil na starožitnou skříň. Konců mi napadlo hned několik. Posílkář, který bydlel celou dobu ve sklepech a živil se jenom tím, že vyjídal po automatech zbytky, mohl desátého roku zemřít vysílením. Anebo: nezemřel sice, ale skříň mu, což bylo pravděpodobné, mezitím prodali. Anebo, a to se mi líbilo nejvíc, skříň v obchodě, kam se z posledních sil doplazil, sice našel, jenomže po těch deseti letech stála tisíců tři sta šedesát.

Před vchodem do metra nevelký plakát oznamoval verši opravdu nehledanými, že: *Hej, hej, hej, naše pizza je nej, nej, nej.* Neměl jsem hlad, ale na pochoutku, která byla kupodivu levná, čekalo ve frontě asi jen dvacet lidí, takže jsem se rozhodl dopřát si svačinu.

Po renesanční skříni ve skutečnosti netoužím a posílkářstvím se živím jen během letních měsíců. Na plat si nestěžuju, chápu, že posílkář v době dálkového přenosu dat, propojených informačních systémů a telekomunikačních družic, je cosi tak archaického anebo folklórního jako dudák, stráž před Buckinghamským palácem anebo spisovatel. Ale já měl pro archaická zaměstnání slabost, a to i ve chvílích, kdy jsem si mohl celkem svobodně v životě volit. Odmítl jsem dráhu inženýra i fyzika, ačkoliv mě mí profesori k ní přemlouvali, ačkoliv jsem zřejmě po otci zdědil vlohy pro matematické myšlení. O něco později, když mě po mém prvním politickém prohrěšku (spočíval v tom, že jsem napsal pochvalný článek o Karlu Čapkovi) vyhazovali z redakce obrázkového týdeníku, nabídli mi místo redaktora v továrně na letecké motory. Odmítl jsem je ne proto, že bych považoval za ponižující být redaktorem závodního časopisu, ale leteckým motorům jsem nedůvěřoval. Kdyby mi nabízeli obdobné místo v továrně na klobouky anebo na hořčici, byl bych je přijal. Matematiku jsem zcela zapomněl, a dokonce občas mě děsívá sen, že z ní mám skládat závěrečné zkoušky a uvědomuju si, že nedokážu vypočítat ani nejjednodušší příklad. Když si můj tatínek nedlouho před smrtí pořídil vlastní počítač, v nadšení nad tím nádherným přístrojem se mi pokoušel vysvětlit principy, na nichž pracuje, ale mé matematické myšlení už mezitím natolik zakrnělo, že mi působilo potíže ověřit si, proč se číslo 123 ve dvojkové soustavě značí jako 1111011.

Také, pokud mohu, si volím zaměstnání, při kterých mě nevsadí mezi čtyři stěny. Dokonce i jako redaktor jsem odmítal sedět v redakci, jezdil jsem na reportáže. I jako sanitář jsem většinu času proběhal mezi jednotlivými pavilóny, lékárnou, márnici a laborato-

řemi. Pokud sedím za stolem, vím, že všechno, co očekávám, musí přijít za mnou, pokud se však pohybuju mimo uzavřený prostor, můžu se zasloužit o setkání, která by mě potěšila anebo povznesla.

Byl bych raději dělal na poště – listonoš je člověk očekávaný, neboť většina lidí, i když si to neuvědomuje a ani pro to nemá důvod, očekává spíše dobrou zprávu nežli zlou. Mě těší lidem přinášet dobré zprávy. Kdysi jsem toužil přinášet lidem dokonce nějaká dobrá poselství – teď už jsem skromnější a spokojil bych se dobrou zprávou. Ale na poště mě nechtěli, vzal jsem tedy místo posílkáře v ústavu, který se zabývá tím, že zjišťuje a vyhodnocuje zamoření vzduchu, vod a naší země vůbec. Na ústavu mě nejvíc zajímalo, že tu pracovalo mnoho programátorů. O počítačích stejně jako o lidech, co je obsluhují, jsem slyšel mnoho a věděl málo – ale tolik jsem chápal, abych si dovedl představit, že jim patří budoucnost. Jaká ta budoucnost bude? Nedávno jsem o tom četl článek, kde se dovozovalo, že mezilidské vztahy programátorů trpí neustálým stykem s počítačem. Kdysi člověk mohl rozmlouvat jen s druhým člověkem, pokračoval autor, neměl jinou možnost, s kým by mluvil, koho by miloval, i když se mu ten druhý třeba chvílemi jevil jako hloupý a nudný partner, který ho navíc mohl klamat. Člověk si vždycky hledal náhradní společníky, proto oslovoval věci i zvířata. Našel si psa, aby měl někoho, kdo mu zůstane věrný, kdo ho bude, zůstane-li osamocen, očekávat. Ale opravdu rozmlouvat se psem nemohl, pes nedokázal odpovídat, navíc byl příliš krátkověký, člověk, který s ním navázal citový vztah, musil počítat s jeho bolestným ukončením. S počítačem je možno rozmlouvat, počítač nejen rozumí, ale i odpovídá. Člověk přitom ví, že počítač ho neoklame, neopustí, bude ho očekávat a nakonec ho i přežije. Laik si to ještě dostatečně neuvědomuje, ale odborníci už to vědí, chápou, že před sebou mají nejen věrné a pracovité služebníky, ale že vbrzku zasednou k příteli nějaké budoucí šesté či kolikáté generace a budou s ním moci rozmlouvat moudře jako s žádným člověkem. Budou ho i milovat?

Pokud si tu otázku vůbec kladou, tuší, že ano, budou ho milovat, dokonce víc, budou se spolu milovat, s kým jiným by se totiž milovali, aniž by se dopouštěli nevěry?

Byla to jedna z variací na téma robotů, kteří nás v budoucnu ovládnou. Nepřipadala mi povzbudivá a naštěstí ani příliš věrohodná.

Ústav vzhledem k tomu, že se zabýval činností, která byla snad důležitá, ale v podstatě vyvolávala jenom starosti, se netěšil úřední oblibě. Neměl dokonce ani svoji budovu, jeho zaměstnanci pracovali na dvou místech vzdálených od sebe, jak jen to bylo možné v našem velkoměstě. Navíc ústavu, jehož čtvrtinu zaměstnanců tvořili programátoři, sebrali jediný velký počítač, takže programátoři museli zajíždět na další tři místa, kde je nechali někdy hodinu, někdy i dvě zpracovávat, jak to s naším okolím vypadá. Protože o nějakém dálkovém přenosu dat se dá u nás leda číst, objevila se potřeba posílkáře. Jeho – tedy mým – úkolem bylo převážet mezi všemi pracovišti to, co bylo právě třeba převést. Někdy to byl jenom oběžník, jindy krabice s disketami, balíky děrných štítků anebo archy sjetin od počítačů. Často nebylo také vůbec nic anebo květiny jako právě dnes. V tom případě jsem chvíli poseděl v moderní hale ústavu na Jižním Městě a četl si nějakou knížku anebo manuál WordPerfectu, který mi vnutil inženýr Klíma s tím, že se nesmí stát, abych odešel z ústavu nedotčen ani jedinou užitečnou znalostí o tom, co všechno svedou počítače. Ostatně se mi tahle znalost, tvrdil, bude v mém skutečném povolání určitě hodit.

Dostal jsem konečně svůj díl *nej, nej, nej* a opustil šerou prostoru průjezdu. Kruhová lavička byla obsazená turisty, kteří – stejně jako já – pojídali lacinou pizzu. Tmavovlasá krasavice, snad Italka anebo Španělka seděla na klíně svému Italovi či Španělovi a krmila ho. Měla velice krátkou sukni nad krátkýma nohama a pěkné levé ňadro; druhé jí přikrývala dlaň jejího mládence. V Itálii ani ve Španělsku jsem nebyl, ačkoliv mne ty země vždycky lákaly. Ani ne tak svými

slavnými památkami, jako spíš tušením, že se tu vyskytují vášnivé povahy, celistvé charaktery, a tedy i zajímavé příběhy. Ale možná, že se mýlím, tahle krasavice nejspíš prodává někde v jednotkovém domě a její příběh se nebude v ničem podstatném lišit od příběhu našich děvčat z Kotvy nebo z Máje. Zaznamenala, že ji pozoruju, a vyplázla na mě jazyk. Odvrátil jsem pohled vzhůru. Prvně jsem si všiml, že docela nahoře jsou obrovité hodiny, které, jak se dalo čekat, ukazovaly jakýsi neskutečný čas.

Pustil jsem se nahoru Václavským náměstím ke stanici metra. Chůze po městě mě nerozptyluje, spíše naopak. Jdu po chodníku a za chvíli si už po něm kráčím sám a skládám si nějaký příběh, proslov anebo dopis. Dopisy nerad píšu, ale občas je rád skládám: ženám, které jsem miloval, dokonce i autorům, kteří mě upoutali nějakou větou, obrazem či myšlenkou. Také různým osobnostem – těm ovšem jenom stručně a obvykle spíše tázavě než domlouvavě, aby mě nepodezřívaly, že se chvástám. Milostných dopisů jsem několik napsal, z těch ostatních dosud ani jeden.

V metru jela skupina děvčat, nejspíš ze školy, anebo to byly učnice z nějakého obchodu – neměly na sobě uniformu, ale přesto mi připadly jedna jako druhá – jako by všechny vyšly z rukou jednoho nenápaditého a nenadaného výtvarníka. Dívat se na ně mě nepotěšilo, spíš sklíčilo. Vytáhl jsem si tedy z tašky sešitek a otevřel jej.

INTERNÍ SMĚRNICE A VNITROÚSTAVNÍ ZÁSADY PRO POUŽÍVÁNÍ FKSP K ÚČELŮM STANOVENÝM VYHLÁŠKOU FMF, MF ČSR, SSR A ÚRO č. 21/1986 SB., O FKSP.

Šifrovaný titulěk mě ihned zaujal a pohroužil jsem se do čtení, a zatímco jsem se dozvídal podrobnosti o fondu kulturních a sociálních potřeb, vlak se hnal temným podzemím k místu, kde se nacházelo mé další pracoviště.

Ze stanice metra do ústavu bylo šest a půl minuty chůze. Obzor ze všech stran rozrušovaly šedivé kostry většinou ještě nedostavěných paneláků, nad nimiž se tyčila ramena obrovitých jeřábů,

kteřá kdysi dokonce podněcovala básníky k veršům a k vidinám světa, v němž si přáli žít, dokud v něm žít nemuseli. Ale cesta sama příjemně vedla mezi silnicí a loukou, a to ještě chodník od silnice odděloval hustý plot ze šípkových keřů, takže člověk s trochou fantazie si mohl namluvit, že se právě ubírá k pláži na březích Baltu.

Ve vrátnici dnes seděl tlustý kytarista. Ve službě se střídali brigádně studenti konzervatoře – kromě kytaristy tady ještě vysedávali houslista a klarinetista. Všichni se vyznačovali tím, že se věnovali výhradně svým záležitostem, o život mimo vrátnici se nezajímali. Kytarista tu měl dneska děvče. Sedělo zády k přichozím na stolku a tím téměř symbolicky zdůrazňovalo druh stěny, která se tyčí mezi světem konzervatoristy a světem programátorů. Prošel jsem nezapozorován vrátnicí, potom ještě několika chodbami, než jsem se dostal ke dveřím, jimiž se vstupovalo do haly ústavu.

Budova byla nová, čistá a plná světla, nejvíc se mi líbilo malé atrium, kde díky láskyplné péči programátorek se dařilo dračincům, dieffenbachii, molici, a dokonce i jakési palmičce, kterou jsem nedovedl zařadit.

V hale jsem nespatrił nikoho kromě holčičky, která seděla u stolku a pila z papírového kelímku mléko. Napadlo mě, že to je dcerka inženýra Vandase, a zeptal jsem se jí, jestli neví, kde je tatínek.

Pokrčila rameny a podala mi pomalovanou čtvrtku: „Koukej, co jsem nakreslila.“

Na obrázku byla postel, na posteli ležela postava rozříznutá vejpuł, na prsou měla položeny květiny.

„Kdo to je?“ zeptal jsem se.

„Přece máma!“ řekla.

Na nástěnce visela čerstvá noticka vystřižená z Lidové demokracie:

ROZLUŠTĚNÁ ZÁHADA

Sijva: Fidžijská policie nedávno po téměř 65 letech vyšetřování zadržela již 82letého sňatkového podvodníka R. Tamu, na jehož kontě

bylo podle policejní zprávy již 132 „zneuctěných žen a dívek“. Policie o nestárnoucím svůdci věděla již dlouho. Chyběly však důkazy, přesněji řečeno svedené ženy. Jak se zjistilo, všechny zahynuly v palmovém háji nedaleko Tamova obydlí. Další pozoruhodnou okolností však byl fakt, že všem spadl na hlavu kokos. Záhadu rozluštil až konstábl Ratilau, který pod slameníkem z palmových listů v Tamově klimatizovaném apartmá nalezl osobní počítač a velké množství programů. Tama měl totiž přesně spočítáno, kdy z té či oné palmy spadne ořech a na daná místa posílal své „manželky“. Zdroje blízké vyšetřování navíc důvěrně oznámily, že na Tamových počítačových programech se nikoli nezištně podílela jedna nejmenovaná japonská elektrotechnická firma.

Kolem mě právě krácel inženýr Bauer, který si všiml, jak žasnu, a vysvětlil mi, že tuhle zprávu zaslal do novin inženýr Vandas. Vsadil se, že není možno vymyslet o počítačích blbost tak velikou, aby jí laici neuvěřili. Sepsal tuhle sbírku nesmyslů, odeslal ji – a vyhrál.

Už jsem si všiml, že programátoři mají smysl pro kanadské žerty. Inženýr Klíma tuhle zabudoval inženýrce Rybové do jejího programu program, který z ničeho nic začal vydávat bublavý zvuk a zároveň oznámil: *Do počítače vám vnikla voda, neprodleně uzavřete hlavní přívod!* Inženýrka Rybová začala v šoku křičet, aby chlapi běželi vypnout vodu. Inženýři žertují, hrají tenis, chodí na tramp, občas se sejdou, pijí víno a vykládají si historky, to všechno zřejmě proto, aby se nezbláznili z toho, jak neustále rozmlouvají se svými počítači.

Prošel jsem jednotlivými kanceláři, ale osazenstvo se kamsi ztratilo. Katalog jsem položil inženýrce Kosinové na stůl, ačkoliv se mezi různé výzkumné zprávy a odborné časopisy svou křiklavou obálkou vůbec nehodil. Inženýrka Kosinová byla vedoucí skupiny programátorů na zdejším pracovišti, a vůbec mě nepřekvapovalo, že katalog sháněla pro někoho jiného. Pokud někdy něco sháněla, bylo to vždy pro někoho jiného. Ani jsem si ji nedovedl představit, jak maří čas něčím tak neužitečným, jako je listování v katalogu. Říkalo se o ní, že se dosud nevdala proto, aby jí rodina nepřekážela

v práci. Ale nebylo to přesné – pravým důvodem, jak mi připadalo, byla její laskavost. Byla natolik laskavá a starostlivá, že nemohla sloužit dvěma pánům – neunesla by pocit, že jednoho z nich zanedbává.

Teprve v další hale, kde byl umístěn jen malý stolní počítač, jsem našel všechny včetně inženýrky Kosinové a jediné zdejší členky strany inženýrky Rybové. Uprostřed za počítačem seděl inženýr Vandas, na klíně svoji mladší dceru. V jeho dobrácké vousaté tváři se zračilo napětí anebo ještě spíš bolest. Na barevné obrazovce se odvíjela dvouproutková silnice, po níž se míhala protijedoucí auta, zatímco inženýr Vandas jemnými pohyby ovladače řídil svůj vůz, předjížděl, zařazoval se a obratně se vyhýbal vozidlům, která se řtila proti němu. Kolem silnice se občas míhala světla měst, benzínové pumpy, mosty a vedlejší silnice, na obzoru se rýsovaly vysoké hory, snad přímo Rocky Mountains, kam řidič směřoval. Ostatní napjatě sledovali jeho počínání, takže snad ani nepostřehli, že jsem se tu objevil. Trochu mě jejich počínání udivilo, byl jsem zvyklý, že inženýři i inženýrky byli zalezlí ve svých kójích, anebo, pokud se jim podařilo získat nějaké hodiny u velkého počítače ve Strašnicích, na Letné anebo na Múzu ve Vršovicích, tu vůbec nedleli. Inženýru Vandasovi se právě podařila trojitá myška a přihlížející vzdechli obdivem, a tu jsem pochopil, že se tady všichni sešli, aby ho podpořili svou účastí, když má ženu právě po operaci.

To jsem si uvědomil, jakmile jsem sem prvně vstoupil, že tu panuje nezvyklé ovzduší plné vlídnosti, zdvořilosti a účasti. Dokonce kdykoli mě žádali, abych někam došel a odnesl či přinesl něco, co bylo mou povinností přinést či odnést, nejdříve se dotazovali, zda mě neobtěžují, a hned mě ujišťovali, že vůbec nespěchají a jestli se mi to nehodí, mohu jim pásky přinést třeba až zítra. Jistě se o to výjimečné ovzduší zasloužila laskavá inženýrka Kosinová – několikrát, když jsem ji viděl sklíčenou množstvím překážek, které jí i ostatním bránily v práci, jsem jí chtěl povědět, že vytváří přece ještě něco

jiného než množství programů – ale necítil jsem se k takovému úsudku povoláný. Navíc – to jsem chápal – práce, kterou tu dělali, byla důležitá. Zlehčovat překážky znamenalo zlehčovat i práci.

Konečně si mě všiml inženýr Klíma a hned se zajímal o to, jestli bych si nechtěl sednout u něho k počítači a chvíli si trénovat Word-Perfect, když je teď počítač volný. Přikývl jsem, abych ho neurazil, a on mě tedy odvedl do své kanceláře. Inženýr Klíma toho obvykle moc nenamluvil, cestou mi však sdělil, že inženýrku Vandasovou včera večer operovali, všechno dopadlo dobře, teď je na intenzivní péči, ale už zítra ji mají převést na normální oddělení. Potom mi zapjal počítač, poodstoupil a řekl: „Tak, můžete začít!“ a povzbudivě se na mě usmál.

Když mě k počítači poprvé usazoval, postěžoval si, že to je jeden ze dvou přístrojů, které tu mají. Dva osobní počítače pro dvacet programátorů! „Venku si něco takového může každý koupit v obchodním domě, když na to věnuje svůj měsíční plat. Ale k nám se dovážet nesmějí kvůli embargu. A za svůj měsíční plat bych tam pořídil tak leda krabičku disket. Tenhle počítač,“ informoval mě, „je propašovaný až z Tajvanu!“ Zeptal jsem se, jestli by se tedy nedaly vyrábět počítače u nás. Vysvětlil mi, že snad bychom zvládli elektroniku, ale pevné disky bychom stejně museli dovážet. Ty sice embargoované nejsou, ale podniky by na ně nedostaly devizy. A inženýr Klíma mávl rukou, jako by odháněl tísnivý sen. Měl jsem sice jen přibližné ponětí o tom, co je pevný disk, ale pochopil jsem, že práce programátorů neprobíhá podle jejich představ a aspoň v tom se neliší od práce většiny z nás.

Sedl jsem si ke klávesnici, zasunul do horního drajvu systémovou disketu a do spodního záznamovou. Na obrazovce se začala objevovat poselství, která jsem ani nestačil vnímat, když mi pak naskočilo B>, připsal jsem, jak jsem byl před několika dny poučen, *a:wp* a tento podivný kód jsem odeslal počítači. Pekelný přístroj mi okamžitě oznámil: Bad command or file name! Ale co mám dělat,

mi neporadil. Opakoval jsem svoji žádost, a počítač mi s ohromující rychlostí opakoval, že můj příkaz je nesmyslný. Hleděl jsem bezradně na obrazovku a čekal, obrátit jsem se neodvažoval, byl jsem si jist, že jsem opomenul něco zcela základního a tím jen znevažuji laskavé úsilí, s nímž se mi inženýr Klíma věnuje. „Zase jste zapomněl vyměnit systémovou disketu,“ ozval se konečně za mnou. „Vždyť jak vám má spustit WordPerfect, když ho nemá?“

Vyměnil jsem diskety, odeslal znovu svoji čtyřznakovou žádost počítači, a ten teď zavrčel, připomněl mi, že je z Utahu, kde jsem na rozdíl od Španělska a Itálie byl, a pak mě vyzval, abych psal.

Napsal jsem:

Vážený pane prezident..

Ohlédl jsem se. Na široké, pečlivě oholené tváři inženýra Klímy se objevil spokojený úsměv. „Jen si pište, co chcete,“ řekl, „pak to zase smažeme.“ A posadil se ke svému stolu a začal si číst v nějakých počítačových výstupech.

... jste asi zvyklý, pokračoval jsem v dopise, že dostáváte buď žádosti anebo stížnosti. Úvodní věta se mi nelíbila, dal jsem tedy počítači příkaz, aby ji vymazal, což provedl s rychlostí, která mě ještě stále udivovala. Napsal jsem:

Vím, že jste velice zaměstnán, ale nechci se na vás obracet ani s nějakou žádostí, ani se stížností, rád bych Vám jenom vyjádřil svoji účast anebo spíše lítost, kterou ve mně vzbuzujete. Vzpomínám si na slavnostní akt, kdy jste skládal přísahu a byl jste zjevně pohnut k slzám. Už tehdy mě napadlo, jak krutě musíte být osamělý, když se ve Vaší blízkosti nenašel nikdo, kdo by Vás upozornil, že vaše dojetí není na místě. Vždyť doba, kdy jste přijímal své poslání, byla tak smutná a bezvýchodná, že na Vaše jméno musí jednou padnout daleko spíše hanba než sláva. Pokoušel jsem se také několikrát naslouchat Vaším projevům, neboť jsem byl zvědav, jaké poselství nám všem chcete sdělit. Jsem přece občan této země a navíc se rovněž snažím, i když to mám zakázáno, lidem něco sdělit. Naslouchal jsem Vám tedy a sdílel

s Vámi tu hrůzu, zoufalství člověka, který vystoupí na trůn a hledí na neviditelné poddané, které smí, které má oslovit, a zároveň neví, co by jim řekl, protože nemá, co by jim sdělil.

Vzpomněl jsem si na květiny, které mi vadnou v tašce. Rychle jsem dal počítači pokyn, aby smazal text, za nějž by se mi od adresáta jen stěží dostalo pochvaly, a běžel jsem za inženýrem Vandasem. Našel jsem ho v hale, jak spolu s inženýrkou Kosinovou, která sice sama neměla děti, ale o to mateřštěji se chovala ke všem kolem sebe, krmí obě holčičky.

„Víte, co je nového?“ zeptal se, zatímco napouštěl vodu do láhve od mléka, zaregistrovali osmimiliontou chemickou látku. Počkejte, já vám to ukážu.“ Nepřinesl mi novou látku, jen kus papíru, na němž měl napsáno: *2-(4-chloro-5-etoxy-2fluorofenyl)-4,5,6,7-tetrahydro-3metyl-2 H-indazol*. „Jak dlouho se dá tohle beztréstně páchat?“ otázal se.

V hale se, jako by přivolán tím chmurným dotazem, objevil mladický inženýr Bauer. Byl to, jak jsem ho znal, člověk tichý, který zasmušile zasněným výrazem připomínal spíše básníka, teď však hlasitě oznamoval. „Tak jsem to zrovna spočítal! Do pěti let máme v háji taky Jeseníky a do sedmi let Beskydy a Šumavu!“

Inženýr Vandas si postavil květiny vedle obrázku své ženy. „A Tetry?“ zeptal se.

„Tetry nemám, ty dělají Slováci. Jestli by vás to moc neobtěžovalo,“ obrátil se ke mně, „mám tu nějaké sjetiny, co by měly přijít doktoru Myslivci do Komořan. Ale nemusíte spěchat, oni teď stejně budou na obědě.“

„Samozřejmě,“ řekl jsem.

Starší holčička mi podala pokreslenou čtvrtku. Zelenaly se na ní tři stromy, mezi nimiž poletovali barevní ptáci, také se tu popásalo několik zvířat, z nichž jsem dokázal bezpečně určit jenom žirafu. Člověk se tam nevyskytoval ani jediný.

„Cos to namalovala?“

„Ráj,“ řekla. „Pro mámu, až se vrátí.“

„A ty lesy se nedají zachránit?“ zeptal jsem se inženýra Bauera.

„Zachránit by se daly,“ vysvětlil inženýr Bauer, „ale to by museli vymřít lidi. Takhle taky vymřou, ale nejdřív všechno zničí!“

„Ono by se to dalo zpomalit,“ vysvětlila mi inženýrka Kosinová, „kdyby se do ochrany investovalo, jenže peníze nejsou, a bude jich čím dál méně. Člověk aby si z toho zoufal!“

„Jediná otázka je,“ řekl inženýr Bauer, „jestli to odejde za pět let anebo za deset. Posledně jsem počítal Krkonoše a Jizerky, oni píšou, co tam všechno nasázejí! Tam už nikdy nic nevyroste. A než vyšlechtí nějaký mutant, kterému bude prospívat síra, už tam zůstanou jenom skály.“

„Já bych to neviděla tak beznadějně,“ řekla inženýrka Kosinová. „Lidi přece musejí jednou pochopit, že si ničí svět, ve kterém musejí žít.“

„Copak lidi – ti snad jo,“ připustil inženýr Bauer, „ale těm nahoře, těm je to jedno. Kašlou na to, co tu spočítáme.“

Mladší holčička se rozplakala.

„Tak vidíš,“ řekla inženýrka Kosinová, „jenom strašíš malé děti.“

Šel jsem s inženýrem Bauerem pro jeho papíry. „Lesy jí nepřípadají tak beznadějně,“ stěžoval si na svoji nadřízenou, „protože je nedělá. Ale když mluví o svých vodách, to byste ji měl slyšet, jak naříká, že jsou plné salmonel.“

Kdyby bylo po mém,“ řekl inženýr Bauer, „já bych hned vypracoval program, jak všechen ten neřád, co nás zničí, předem zneškodnit – jenže to ode mě nikdo nevezme ani zadarmo.“

„Vy si opravdu myslíte, že lidstvo nepřezijí?“ převedl jsem řeč od našich poměrů k všelidským.

„Skoro jo,“ řekl, „to máte tak: voda je v háji, moře plné nafty a všech možných jedů, vzduch to víte sám, vždyť ho taky dýcháte, lesy odumírají na celém světě, co neodumře, ještě se vykácí, půdy erodují a degradují, šíří se pouště a genofond se pořád snižuje. Pak

vezměte nabouranou ozónovou sféru, a občas se musí přihodit nějaký ten Černobyl, to dá rozum. A i kdyby ne, stačí, že v každé větší díře se skladuje nějaký přišerný odpad, a navíc se pořád vymýšlejí, slyšel jste Vandase, nová svinstva, o kterých vůbec nevědí, co udělají. Vždyť už ty, co tu máme, nás stačí oddělat.“

„Do kdy?“ zeptal jsem se.

„No,“ zamyslel se, „to je zajímavá otázka. To by se dalo více méně spočítat.“ Podal mi balík sjetin, já je nacpal do své tašky a rozloučil jsem se.

Když jsem vystoupil z metra a došel na stanici autobusu, zjistil jsem, že autobus do Komořan odjel před několika minutami a další se objeví až za čtvrt hodiny. Vytahoval jsem z tašky knížečku, že si budu číst, ale vtom jsem zaslechl za sebou tukaní, jako když kráčí slepec, a opravdu, když jsem se ohlédl, uviděl jsem mohutného starce s bílou holí. Už jsem ho tady několikrát zahlédl v tuhle denní dobu, nejspíš dojížděl někam na oběd, většinou však měl nějaký doprovod, dneska tu však tůkal svou holí sám. Zeptal jsem se ho tedy, nepotřebuje-li v něčem pomoci. Poděkoval a řekl, že pokud bych ho provedl podchodem na protější stranu, byl by mi vděčný. Mluvil s trochu zvláštním přízvukem, jako by byl od Ostravy, anebo dokonce až z Volyně.

Jak jsem ho vedl dolů, počítal si schody, napočítal do desíti, pak řekl lítostivě: „A dál už to neumím!“

„A odkud jste?“ překvapilo mě jeho sdělení.

„Z Arobidžanu. To je v Asii.“

„Někde v Rusku?“

„Je to na jednadevadesátém poledníku a padesáté šesté rovnoběžce. Tam, kde se protínají, tam to je.“

„Tak vidíte, že umíte počítat víc než do desíti!“

„To neumím počítat, to mi řekli, a já si to pamatuju.“ Znovu začal počítat schody, a když u desítky skončil, já jsem pokračoval až do šestnácti – to už jsme však byli dole.

„A vy umíte počítat?“ podivil se. „Do kolika? Do sta?“

„Tak asi!“

„Jste legionář?“

„Ne, proč myslíte?“

„Tam v Arobidžanu byli legionáři. Taky mluvili česky.“ Znovu začal počítat schody nahoru. Když došel k desítce, nezarazil se jako předtím, jen na každém dalším schodu opakoval: „Deset, deset, deset.“

„Já nejsem z Arobidžanu,“ řekl jsem. „Ani jsem o něm nikdy neslyšel. To je na Sibiři?“

„Ještě dál.“

„Já si to najdu na mapě.“

„Vy jste profesor zeměpisu?“

„Proč myslíte?“

„Že máte doma mapu!“ Zastavil se, aby si oddechl.

„Já mám doma spoustu map.“

„A to se nebojíte? Anebo jste z kartografického ústavu?“

„Ne,“ řekl jsem, „já jsem posílkář.“

„Nosíte psaní?“

„Spíš jiné věci.“

„Aha,“ pochopil. „Předvolání, zatykače, rozsudky! Pif, paf, bum!“

„Ne,“ řekl jsem, „vždyt jsem vám říkal, že nejsem z Arobidžanu.“

„Škoda,“ řekl. „V zimě byste viděl tu krásu, když se objeví polární záře. A toho sněhu! Čím těžší byly doby, tím víc sněhu. A vlků. Vás by to jistě zajímalo, protože vy stejně nejste posílkář, jste nějaký ten umělec!“

„Jak jste na to přišel?“ podivil jsem se.

„Ale ne hudební,“ upřesnil. „Vy nemáte sluch pro hudbu. Jenom pro lidi. Ale i to je důležité.“

Blížili jsme se už k východu z podzemí. Polohlasně odpočítal poslední schody. „Deset, deset, deset.“

„Jakým číslem jedete?“

„Jedu tím dlouhým autobusem,“ řekl, „do Vršovic. Ale už se nemusíte zdržovat, já se zeptám lidí.“

V Komořanech jsem vystoupil na konečné stanici, potěšil jsem se pohledem na zalesněné kopce, ale musil jsem opačným směrem dolů k řece. Asphalt se topil v žáru a nikde se nedal zahlédnout ani kousek chládku. Přešel jsem obrovskou rozpálenou plochu a dorazil až k hospodě, chvíli jsem váhal, ale hospody nemám rád, takže jsem pokračoval vilovou uličkou, v jejímž středu obrovitý jeřáb právě vlekl ocelovou troubu. Dva muži v montérkách přihlíželi, třetí seděl ve stínu stroje a popíjel pivo. Volnou rukou, aniž přitom odtrhl láhev od úst, mi dal znamení, abych počkal, než mohutná roura spočine ve výkopu.

Za plotem vily, u níž jsem právě stál, rostla třešeň obsypaná rudými plody. Několik větví přečuhovalo do ulice, na těch už ovšem nezůstala ani třešnička.

Aspoň jsem se nadechoval třešňové vůně a pozoroval, jak jeřábník obratně umísťuje své vratké břemeno. Když je spustil do vykopané jámy, vypnul stroj a vystoupil. Všichni čtyři muži teď se zalíbením hleděli do výkopu, potom se zvolna odkolébali k maringotce, mezi jejímiž koly jsem zahlédl basu s lahvemi.

Ústav, do něhož jsem směřoval, sídlil na nízkém kopečku v přízemním dřevěném baráku, který mi připomínal stavby, jaké budovali za války Němci, aby do nich umístili různé nouzové provozy včetně lazaretů. Barák už byl starý, nevoněl dřevem, spíš jen tabákovým kouřem a starými papíry, kterých se tu všude vršilo obrovské množství. Do kanceláře doktora Myslivce jsem musel až na konec dlouhé chodby, jejíž stěny byly obloženy haldami brožur, knih a balíků. V kanceláři jsem nezastihl nikoho, dost možná, že v celém baráku nikdo nebyl, co by tu také dělal v tomhle vedru? Vyndal jsem z tašky balík sjetin, položil je vedle ostatních balíků papíru – pokud jsem svedl – na místo, kde je snad adresát nepřehlédne. Když jsem se vracel, otevřely se přece jen jedny ze zasklených dveří a z nich vykoukla mladá žena – v lehounké blůzičce a v džínové sukni.

Pozdravil jsem ji.

„Vy se vždycky tak usmíváte,“ řekla, „i když vlečete tu svoji těžkou tašku!“ Byla docela hezká, vlasy několikabarevné podle poslední módy, ale na tváři si nic nevylepšovala, i když kolem úst se jí už objevovaly vrásky a pod očima seděly stíny.

„Vždyť taška je na kolečkách,“ řekl jsem. „A proč bych se na vás neusmíval?“

„Ale vy se usmíváte, i když se na vás nikdo nekouká.“

Nechápal jsem, jak může vědět, co dělám, když se na mě nikdo nekouká.

„Nemáte žízeň v tom horku?“ zeptala se. „Já vám uvařím kafe, chcete?“

„Přece vás nemůžu obtěžovat! V tom horku.“

„Já se napiju s vámi. A vy mi aspoň řeknete, proč se pořád usmíváte.“

Kancelář se podobala všem ostatním kancelářím, stoly tu byly tři a ještě stoleček s vařičem. Ukázala mi na volnou židli: „Tak si přece sedněte!“ Na skříni mezi haldou zaprášených papírů vězela zapomenutá váza, v oknech kvetly pelargónie a brambořík.

„Tak řeknete mi něco?“ Posadila se proti mně. „Nevadí vám, když si zapálím?“

„Vy jste tady doma!“

„To bych si dala – tady být doma,“ řekla. „Já se opravdu divím každému, kdo se dovede takhle usmívat.“

„Ale když se člověk mračí, nijak si nepomůže.“

„A proč se tedy většina lidí mračí?“ Vstala a připravila mi kávu. Poděkoval jsem jí.

„Vy jste mi neodpověděl.“

„Třeba nejsou rádi na světě!“

„A vy jste rád na světě?“

„Když už tu člověk jednou je...“

„Myslíte si, že to přijde na stejné peníze!“

Káva byla horká, ale polykal jsem ji, jak jsem nejrychleji svedl, abych unikl rozhovoru.

„Já si to dřív taky tak říkala, ale co mi umřel můj první muž, jde mi to čím dál tím hůř.“

„Ted' někdy umřel?“

„Ne, už to je šest let. Ale bylo to – strašné.“ Dívala se na mě. Její oči měly barvu, jakou mívá nebe nad městem. Když jsem se do nich pozorněji zadíval, uvědomil jsem si, že nepatrně těkají sem a tam, jako by se nedokázaly uklidnit. „Hrozně dlouho umíral. Roztroušená skleróza. Nedávno o ní vykládali v televizi, jestli jste to náhodou viděl?“

„Já nemám televizi.“

„Vy nemáte televizi?“ Zřejmě se vyděsila nad mou bídou. Jak se může usmívat člověk, který nemá ani na televizi? Anebo se usmívá právě proto?

Řekl jsem: „Já ji nechci! Mám doma spoustu knížek, radši si čtu.“

„To máte pravdu, žere čas. Ale co má člověk dělat celé večery?“ Dokouřila. Vytáhla z krabičky další cigaretu, pak ji tam zase zastrčila. Měla štíhlé hezké ruce, jen prsty se jí trochu chvěly.

„Nevdala jste se znovu?“

„Ale vdala!“ řekla. „A už se neusmívám!“ A pokusila se o úsměv. „Vy přece nemáte tohle jako svoje povolání!“

„Proč myslíte?“

„Kdybyste tohle dělal pořád, neusmíval byste se!“

Mlčel jsem. Rozhodně jsem neměl v úmyslu o sobě cokoli vyprávět.

„Taky byste neměl takovéhle boty,“ řekla. „Chodil byste nejmýš v plátěnkách!“

„No,“ připustil jsem poněkud zaskočen ženskou logikou, „dělal jsem v životě i jiné věci.“

„Ano, já taky. A tohle vás baví?“

„Proč ne, na čas to jde.“ Dopil jsem kávu a vstal jsem.

„Až zase přijдете, zastavte se,“ navrhla mi. „Škoda, že mi nemůžete nic přinést.“

„A co byste chtěla dostat?“

Pokrčila rameny. „Člověk pořád něco čeká. Nějakou dobrou zprávu. I když už ví, že to je marné. To jsem právě poznala, když Karel umíral.“ Vzala hrníček, z něhož jsem právě dopil, a šla ho vymýt. Ruku mi nepodala, ale jak mě mýjela, lehce se o mne bokem otřela.

Ano, to já vím, že lidé čekají na dobrou zprávu, i když často nevědí, co by měla obsahovat. Co si pod ní asi představuje tahle žena?

Zvenku na dveřích visely tři tabulky se jmény. Nějaká Anna, Jiřina a Nataša – ze tří jmen mi připadlo, že to ruské se k ní hodí nejlépe.

Před maringotkou seděli čtyři dělníci, svlékli se teď do půli těla, slunili se a pili pivo. Zdálo se mi, že jsou se svým údělem spokojeni přinejmenším tak jako já. Přešel jsem výkop po dřevěném můstku. Moje pracovní doba končila.

Doma jsem si našel průsečík jedenadevadesátého poledníku a padesáté šesté rovnoběžky. Ocitl jsem se v těsné blízkosti Krasnojaru. Po Arobidžanu tu nebylo ani stopy, také polární záře se mi v těch místech nezdála pravděpodobná. Snad jen předvolání, zatykače a rozsudky byly skutečné. A sníh. Čím těžší doby, tím víc sněhu. Člověk zapadne do závějí, už se nedovolá.

2

Velký počítač ve Strašnicích už je opět v provozu. Přivezl jsem tam tři krabice s prázdnými páskami a mám vyzvednout pásy nahrané. Strašnický počítač je umístěn v podzemí mrakodrapu importní a exportní společnosti. V obrovském sklepení, kde hučí klimatizace a kde je přísně zakázáno kouřit či jakkoli znečišťovat ovzduší, září obrazovky a pobíhají muži a ženy v bílých pláštích. Před klávesnicí jednoho z terminálů poznávám vysokou hubenou postavu inženýra Bauera. Nevnímá mě, jeho zasněný pohled se vytrěštěně upírá k obrazovce, na níž se řadí do sloupců čísla. Inženýr Bauer v bílém plášti

v tomto přísně sterilním ovzduší, které si vyžaduje počítač, k sobě skládá údaje o znečištění ovzduší nad našimi horstvy. Nahlédl jsem mu přes rameno. Aerosoly a oxid siřičitý v mikrogramech, olovo, kadmium, měď, zinek v nanogramech, já ta čísla stejně nedovedu posoudit a nevím, kdo je vlastně dovede posoudit, snad ty obrovské stroje to svedou, a pokud to nesvedou tyhle, vymyslí lidé stroje, které to jistě dokáží, jenže k tomu, abychom je vyrobili, nejspíš budeme muset vzduch znečistit ještě víc anebo ho znečistit něčím, o čem netušíme, co nám způsobí. Tak to jde v koloběhu, o němž všichni tvrdí, že by se měl přetnout a zastavit, ale který se přesto stále zrychluje.

Pásky mám připraveny na stolečku hned vedle vchodu. Na vrchním kotouči je nalepena bílá páska, na ní napsáno propisovací tužkou: *Šumava*. Nacpal jsem zkázu Šumavy do své tašky a vyšel z podzemí. Ve vrátnici jsem se podepsal; okny skleněné haly jsem viděl, že venku spustil liják. Usedl jsem do měkounkého křesla a pozoroval ruch v hale. U stolku vedle mě seděli dva Arabi, kteří prudce gestikulovali a hlasitě vykřikovali jisti si, že jim nemůže nikdo rozumět.

Za války a v padesátých letech jsme považovali za dobrou zprávu, když jsme dostali dopis od tatínka či od strýců, že někde v táboře či ve vězení dosud žijí a že tedy dosud trvá naděje v opětovné setkání. Ovšem strýce potom oba zabili.

Také jsem považoval za dobrou zprávu, když mi žena, kterou jsem miloval, poslala vzkaz, že se na mě těší. Je jistě ještě mnoho jiných zpráv, které lidé považují za dobré, ale stejně si myslím, že skutečně dobré zprávy se nějak týkají setkání, které se událo v lásce, anebo svobody – a nejspíš obojího: láskyplného setkání ve svobodě. Nejlepší ze všech zpráv vypovídala o svobodném setkání s boží láskou, proto se jí dodnes strachuju bez výhrady uvěřit.

Prvně jsem doručoval zprávu ještě na studiích, venku taky takhle lilo, ale muselo to být někdy začátkem jara, protože pár dní předtím přišli zatknout mého tatínka, někdo zazvonil brzy ráno u dveří. Šel

jsem otevřít, matka se tehdy lekala každého zazvonění. Ale za dveřmi nebyli oni, ale jeden z mých bývalých spolužáků ze střední školy. Dodnes vidím jeho omoklou postavu. Oblečený byl nedostatečně v ošoupaném hubertuse, zrzavé vlasy měl zplihlé, na tváři strnislo, oči zapadlé a červené od kouře anebo od nevyspání. Vecpal se dovnitř ještě dřív, než jsem ho stačil pozvat, a zavřel za sebou.

„Co je?“ chtěl jsem vědět.

Ujistil mě, že se nemusím bát, dával si pozor, nikdo ho nesleduje.

„Proč by tě měl někdo sledovat?“

Vysvětlil mi, že jdou po něm, utekl jim v poslední chvíli.

Chtěl jsem vědět, proč po něm jdou.

Řekl, abych se radši neptal, lepší je, když to nebudu vědět.

Dobře, nechci nic vědět, ale co ode mě chce on?

Musím ho schovat. Aspoň do zítra. A doručit jeden vzkaz.

„Já? Proč já?“

„A za kým jsem měl jít?“ zeptal se. „U tebe mě hledat nebudou, ty máš v rodině národní hrdiny. A taky mě neshodíš, protože jsi sám seděl.“

„To bylo za války!“ Vnímal jsem, jak ve mně narůstá strach.

„To nevadí,“ řekl, „mukl přece mukla nezradí!“

„Kromě toho tu byli před týdnem a odvedli tátu!“ Já sám jsem byl přesvědčen, že se to stalo nějakým nedopatřením, ale nahlas jsem to neřekl.

Zneklidněl. „A hlídají vás?“

„Ne, snad ne!“ Nenapadlo mě, že by nás vůbec mohli hlídat. Byt přece dokonale prohledali. A my, my ostatní? Nás přece neměli z čeho podezírat!

Objevila se moje matka a zeptala se, proč kamaráda nepozvu dál.

Pak jsme seděli v pokoji, pili čaj a předstírali, že vzpomínáme na společné zážitky. Sotva matka odešla, požádal mě o kus papíru a o obálku a začal cosi kvapně psát. Popsaný papír vložil do obálky a zalepil ji. „Myslíš, že bys ji mohl doručit?“

„Co v ní je?“

„Přecis to viděl – psaní.“

„O čem?“

„Na tom nezáleží! Ale oni ho nesmí dostat do rukou..., kdyby, kdyby po tobě šli, musíš ho zničit!“

„A nebylo by lepší, kdyby sis ho odnesl sám?“

Přece mi říkal, že po něm jdou, je to zázrak, že jim utekl.

Dobře, tak ať tu zůstane do tmy, pak může jít sám.

„V noci je to horší než ve dne.“

„A jak tedy chceš odtud vůbec odejít?“

Ten dopis všechno změní. Slibuje mi to. Jakmile mu přinesu odpověď, zmizí – protože bude vědět jak a kam.

To mám ještě nosit odpověď?

„Přece mě v tom nenecháš,“ řekl. „Snad to chápeš, když ti teď zavřeli tátu!“ Dal mi adresu i jméno a nařídil mi, abych si všechno pamatoval. Popsal mi ještě cestu. Musel jsem tramvají, trolejbusem a pak ještě kus pěšky. A měl jsem dávat neustále pozor. Kdybych viděl, že po mně jdou...

Ano, to už mi říkal, ale jak mám dopis zničit?

„Třeba sníst.“

Šel jsem matce vysvětlit, že kamarád u nás zůstane do večera, zatímco já musím na přednášky. Oblékal jsem se. Měl jsem strach a také zlost. Kdyby mi aspoň řekl, proč ho honí, proč mám pro něho riskovat a co vlastně posílá v obálce. Co když to je opravdu nějaká špionážní zpráva, a mne s ní chytanou, dřív než ji stačím spolykat? Kromě toho jsem nijak netoužil přenášet špionážní zprávy. Přišel ještě za mnou, byl velice neklidný. „Kdyby tě náhodou napadlo mě prásknout,“ řekl, „oni ti stejně neuvěří, když mě tu najdou!“ Ani jsem se neurazil, protože mě to jako možnost napadlo. Ale zavrhl jsem ji i bez jeho výhrůžky. Udat někoho, kdo se pravděpodobně ničeho nedopustil, bych se neodhodlal, jakkoli se to vydávalo za občanskou povinnost, anebo dokonce za ctnost. Pustil jsem se tehdy do deště,

který byl chladný, řezavý, ale který zároveň vylidnil ulice, takže jsem snadno přehlédl těch několik chodců, kteří se brali tímž směrem jako já. Auta v té době jezdila tak řídce, že by mi nemohlo uniknout, kdyby mě některé sledovalo. Má posílka mě zavedla až do Jinonic, které byly tehdy ještě spíše vesnicí za okrajem města. Šel jsem uličkou mezi nízkými baráčky, občas na mě vyštěkl pes a já se vždycky znovu vylekal. Déšť se tady na kopci změnil v lepkavý sníh, který mi šlehal do očí.

A kdo je ten člověk, za nímž jdu? Nedovedl jsem zapudit představy anebo spíše strašáky, jimiž osadili pole mé fantazie na přečetných školeních. Co když to je agent nějaké služby? Rezident nebo opravdový nepřítel? Co když je to vedoucí celé sítě, kterou právě odhalili, a já vstoupím ve chvíli, kdy tam budou oni?

Měl jsem je ještě v čerstvé paměti. Šedivé tváře, šedivé obleky. Nechtěl jsem si to připustit, ale připomněli mi v něčem ty muže, kteří nám prošmejdlili byt na začátku války. Jenže ti mluvili německy a řvali.

Bylo mi dvaadvacet, přál jsem si malovat obrazy a psát milostné verše a místo toho jsem byl pořád postrkován někam, kde chyběl jen krůček, a zavřela by se za mnou brána, kterou bych už nemusel nikdy projít nazpátek. Jenže teď jsem se možná sám do ní cpal.

Ten člověk bydlel v jednom z těch vesnických domků, zahradu pečlivě upravenou, kmemy stromů dole natřené vápnem, záhony přikryté chvojím a listí z trávníku smeteno. Okna zahalená záclonami. Několikrát jsem se přesvědčil, že číslo domu souhlasí; jméno nebylo u dvířek žádné. Zazvonil jsem.

Dlouho se nic nehýbalo, pak se mi zezdalo, že za záclonou rozeznávám obrysy tváře. Nehýbal jsem se, tvář se také nehýbala. Bylo to příšerné. Přál jsem si tu nebyt! Roztrhat dopis, hodit jej z mostu do řeky anebo zakopat v lese a víckrát se tu neukázat.

Ale doma na mě čekal můj nepozvaný host, a když dopis neodevzdám, zůstane, zůstane tak dlouho, než ho chytnou anebo než ho vyženu, a pak ho chytnou. On jim pochopitelně přizná, kde se předtím skrýval.

Znovu jsem zazvonil. Konečně se dveře otevřely. Stál v nich muž s věnečkem bílých vlasů kolem pleše. Ze žluté, nemocné tváře mu ostře čněl nos, na němž seděly brýle se silnými skly. „Co chcete?“

Zeptal jsem se ho, zda je opravdu ten, koho hledám.

Přisvědčil. „A co chcete?“

„Mám pro vás dopis.“

Kývl, abych šel dál.

Vstoupil jsem do nevelké předsíně. Podlaha tu byla dřevěná, do čista vydrhnutá, několik párů bot stálo vedle malované bedny, také líska s jablky, která voněla. Nade dveřmi visel kříž. Pootevřenými dveřmi jsem zahlédl knihovnu plnou knih. Podal jsem mu dopis.

Vzal jej opatrně, téměř se ho ani nedotkl. Položil jej na bednu, vytáhl z kapsy nožík a rozřízl obálku. Chvíli zíral na list se vzkazem, pak jej vložil nazpět do obálky a podával mi ji. „Nevím, o co jde! Neznám toho člověka. Nechápu, co ode mě chce.“

Zaskočil mě. „Ale on..., on vás..., vás zná,“ začal jsem koktat. „Poslal mě za vámi. A čeká na odpověď.“

„To jsem si přečetl,“ řekl. „A odpovídám, že ho neznám a nechápu, co ode mě chce.“

Hovořil s takovým důrazem, s takovou přehnanou jistotou, až mě napadlo, že lže. Asi se mě bál. Neznal mě a bál se tedy, že jsem nástrojem nějaké léčky.

Nevěděl jsem, co mám dělat. A dopis nazpátek neponesu! Vrátil jsem mu ho a požádal, ať ho zničí. Pak jsem mu navrhl, aby šel se mnou, protože pisatel čeká u mě doma a musí s ním mluvit.

Vzal si ode mě obálku, odešel do sousední místnosti. Slyšel jsem, jak klapla dvířka od kamen. Pak bylo ticho. Nic se nepohnulo, odkudsi z výšky zamňoukala kočka.

Jestli se mnou půjde, co řekne moje matka? Je už tak dost vylekaná a teď jí přivedu dalšího cizího člověka do bytu. Taky si toho můžou všimnout sousedi. Anebo... Past přece mohla být nastražena na nás oba. Co když všechno souviselo s otcovým zatčením – chtěli

vyzkoušet, jak se zachovám já a z jakýchsi důvodů i tenhle člověk tady. Možná, že on se choval rozumně, zatímco já jsem se zachoval jako hlupák.

Konečně se objevil. Měl na sobě odřený černý zimník. „Tak pojďte!“ vyzval mě.

Dojeli jsme domů po poledni, snad nás nikdo nepozoroval, ani u nás v domě jsme nikoho nepotkali, většina lidí byla v práci.

Ti dva se, samozřejmě, znali. Nechal jsem je o samotě, ale i když tišili hlas, rozeznal jsem z druhé místnosti, že se o něčem vášnivě dohadují. Po půl hodině mi oznámili, že oba odcházejí. Starý muž mi na rozloučenou řekl: „Bůh vám žehnej, a odpusťte mi. Člověk si dneska nemůže být jist, kdo je dobrý posel a kdo zlý.“

Teprve po letech jsem si plně uvědomil tíživost a rozkladnou moc stavu, kdy se člověk bojí přijmout zprávu, kterou mu přináší kdokoliv cizí. O těch dvou jsem už víckrát neslyšel a nevím tedy, jaký byl obsah poselství, které jsem tehdy doručil.

Venku už déšť skončil.

Arabové dávno zmizeli v nitru budovy a já jsem se vydal ke hřbitovům na metro.

Ve vrátnici měl službu opět kytarista, a protože tu byl dneska bez děvčete, hrál. Hrál jakousi divokou španělskou melodii, hrál s takovou náruživostí a s takovým soustředěním, že kdyby skupina maskovaných zločinců vynášela svázaného ředitele ústavu, jistě by se tím nedal vyrušit. Chvilí jsem naslouchal, ale můj smysl pro povinnost mi nedovolil setrvat až do konce skladby – už mě dost zdržel déšť ve Strašnicích.

Bylo právě poledne, z malé kuchyňky, která přiléhala k hale, vonělo polévkové koření, jak tu inženýrka Kosinová vařila polévku pro všechny, kteří nechodili do závodní kuchyně. „To jste četla,“ obrátil se inženýr Klíma k jediné člence strany inženýrce Rybové, „že v Americe zřídili pro inženýry zvláštní cenu?“

„A co má být? U nás snad ceny nemáme?“

„Tři sta padesát tisíc dolarů!“ radoval se inženýr Klíma z té novinky. „Za to už se dá něco vymyslet,“ poznamenal inženýr Vandas, jeho dobrácká vousatá tvář zářila spokojeností. Ženu už čekal příští týden domů, dařilo se jí dobře.

„Když to někomu myslí jenom za peníze!“ odsekla inženýrka Rybová. Potom se obrátila ke mně. „Nepojedete odpoledne do Komořan?“

„Jestli potřebujete!“

„Já vám to připravím sem,“ ukázala inženýrka Rybová na stolec.

Inženýr Klíma na mě kýval, abych šel za ním, a já tušil, že už se mě zase chystá týrat WordPerfectem.

Posadil jsem se tedy k počítači, tentokráte jsem nezapomněl vyměnit diskety, a když jsem k tomu byl vyzván, začal jsem psát:

*Vážené shromáždění,
využívám této výjimečné příležitosti oslovit zástupce všech národů, abych tu přednesl aspoň něco ze svých obav.*

První věta by neměla existovat. V dobách, kdy jsem ještě pracoval v redakci literárního týdeníku, můj zkušený kolega mě poučoval: první odstavec článku, ať ho napíše kdokoliv, rovnou škrtej. Je vždycky zbytečný.

Vymazal jsem zbytečnou první větu. Psal jsem:

Vím, že na tomto místě už zaznělo mnoho moudrých proslovů, dokonce se obávám, že není příliš mnoho co dodat k tomu, co už se povědělo, napsalo a vymyslelo. Ale navzdory tomu vím stejně jako vy, že se blížíme pohromě, kterou odmítáme vidět, kterou oddalujeme, a přitom každým dnem, kdy volíme odklad namísto změny, způsobujeme, že tato pohroma se stává neodkladnější. Vím, že toto shromáždění se podobá člunu, který zachraňuje tonoucí, ačkoliv sám tone. Vím, že musíte být zcela ohlušeni výkřiky, které volají o pomoc, hlasy nemocných, hladových, nevinně vězněných, hlasy mučených a bezmocných. Vím, že když pohlédnete na naši planetu, vy, kteří jste povinni na ni shlížet aspoň z výše, vidíte pod sebou záplavu hořlaviny, která čeká na svoji jiskru. A vy tedy vynakládáte všechno úsilí na to, abyste jiskru zdusili dřív, než

vyšlehne, protože hořlaviny je příliš mnoho, než abyste vůbec uvažovali o tom, jak ji odstranit. V tom je naše tragédie, že už jen hlídáme jiskru, zatímco do hořlaviny stále přihazujeme: smetí, suchou trávu, celé tankery nafty, krychlové kilometry plynu, poslední živé lesy. Ale tu jiskru neuhlídáme. Musíme si konečně uvědomit, že v nebezpečí nejsou národy, nejsou ohroženy jenom svobody a práva, ale je ohrožen sám život, pokud se nezastavíme ve své bláznivé a překotné honbě za vidinou blahobytu, líného užívání... Zmocňovalo se mě vzrušení, jako vždy, když jsem cítil touhu sdělit najednou příliš mnoho a zároveň jsem si uvědomoval, jak marné je mé úsilí. Slovem člověk nic nezmění. A čím tedy? Navíc v hale vyzváněl snad už půl minuty telefon, který nikdo nezvedal. Vstal jsem tedy od počítače, i když jsem si byl jist, že telefon nebude pro mě. Naštěstí sluchátko vzala inženýrka Kosinová. „Ano, je,“ řekla. „Ne, to přece není možné, vždyť ještě včera...“ odložila sluchátko vedle přístroje. „Petře,“ zavolala, „Petře, telefon!“

Vedle telefonu, všiml jsem si, byl už na stolku připraven balík sjetin pro mě.

Inženýr Vandas se vynořil ze své kóje.

„Z nemocnice,“ inženýrka Kosinová jako by mu váhala předat sluchátko, „ale není to dobrá zpráva!“ Otočila se ke mně a já viděl, že jí po tváři tečou slzy.

Inženýr Vandas držel sluchátko a poslouchal, co mu oznamovali. „Ano,“ řekl jenom, „jsem tady.“ Potom zavěsil. Otočil se k nám a řekl: „A prý to nebylo zhoubné! Prý nebylo! Všechno je zhoubné, celý život!“ Pak se posadil, dal hlavu do dlaní. Inženýrka Kosinová stála nad ním a hladila ho po vlasech. Mezitím se seběhli ostatní a obklopili vdovce, zatímco já poněkud ustoupil, protože jsem tu přece jen byl cizí, ale stejně mi připadalo, že tu jsem nenáležitý, že se jakoby přiživuju na cizí bolesti. Odešel jsem tedy do kóje inženýra Klímy a tam zničil jeden ze svých zbytečných, nedokončených a nepronesených projevů, pak jsem sebral balík sjetin, nacpal ho do své tašky, a aniž to kdokoliv upozoroval, vyšel jsem z haly.

Na stanici metra jsem zjistil, že autobus do Komořan odjíždí až za deset minut, zbyl mi tedy čas, abych koupil tři kosatce.

V dřevěném baráku jsem kytici odložil na hromadu knih, odevzdal balík sjetin doktoru Myslivci, pak jsem se vrátil pro kosatce. Dveře Natašiny kanceláře se otevřely dřív, než jsem stačil zaklepat.

„Zase jste něco přivezl?“ zeptala se mě.

„Něco i pro vás.“

Vzala květiny. „Děkuju. Ty jsou krásné. Mně připadají jako orchideje! Ale to jste opravdu nemusel, já to posledně tak nemyslela.“ Sundala ze skříně vázu, otřela z ní prach a naplnila ji vodou. „Hned postavím na kávu. Anebo se radši napijete vína?“

Dal jsem si vinný střík, zatímco ona si nalila víno neředěné. „Že jsme včera brali,“ vysvětlila, „jinak bych si to nemohla dovolit. Stejně mi to bude už koncem týdne chybět.“

„Berete málo?“

„Když zaplatím činži, zbyde mi ze zálohy stovka. A když dobírám, zase chci poslat něco klukovi – je na vojně.“

„To máte tak velkého syna?“

„Já se vdávala v osmnácti.“

„A váš druhý muž?“

Mávla rukou.

„Promiňte, nechci se vyptávat.“

„Proč ne. Sedí! Až v Ostravě.“

Neptal jsem se, ale ona sama řekla. „Měl obchodního ducha – nic víc. V normálním světě by si otevřel kšeft – a bylo by to. On rozuměl všem těm videím a magnetákům, i když byl chemik. Stejně jako můj první muž – a jako já.“

„Vy jste studovala chemii?“

„Učila jsem ji. Deset let. Ale když pak přišla ta věc – taky mě vyšetřovali. Nic proti mně neměli. Já v ničem nejela, to byly jeho obchody, ale řekli mi, že nemůžu zůstat ve školství.“

„A to jste se nebránila?“

„Bránila, nebránila. To máte jedno, stejně s vámi zametou, jak chtějí. Byla jsem šťastná, že jsem sehnala tohle. Tady jsou slušní lidi – jenom peněz málo, práce, jak vidíte, taky, zvláště teď. A co vy, budete sem ještě dlouho chodit?“

„To nezáleží jen na mně.“

„A pokud záleží na vás?“

„Ještě čtrnáct dní.“

„Tak vidíte. A co potom?“

Pokrčil jsem rameny. „Něco už se najde.“

„Jak chcete, já se vás nevyptávám. Napijete se ještě?“

Řekl jsem, že už mi to stačí, ona si však nalila. „Kdybyste se dozvěděl o něčem trochu slušném, tak si na mě vzpomeňte!“

„Ale já s chemií nemám nic společného, s tou opravdu nic.“

„Vždyť já teď taky ne – a už bych ani nechtěla!“

„A co byste tedy chtěla?“

Protáhla se, pak se pokusila o úsměv. „Teď bych se chtěla jít koupat. Nešel byste taky?“

„Já koupání moc neholduju!“

„Mám smůlu,“ řekla. „Můj první muž se taky nerad koupal, narodil se v ohnivém znamení. Proto se dal na to, na co se dal, a taky proto asi tak brzy shořel. Vždyť spouště lidí se ta nemoc zastaví anebo s ní aspoň žijou celé roky, ale on nám odcházel před očima. A jak strašně, nakonec už byl docela nehybný.“

„Jak byl starý?“

„Jednatřicet. My spolu studovali. A přitom jaký byl sportovec. Hrál košíkovou a tenis a běhal na lyžích.“ Nalila si znovu. „Nezlobíte se, že vás takhle bavím? Ale když vy se nerad koupete. A tady je dusno. Vám není horko?“

Bylo mi horko, ale vlézt do řeky, ještě k tomu do tak špinavé, se mi nechtělo. Pozval jsem ji do hospody u stanice autobusu, tam se dalo sedět na zahradě ve stínu.

„Myslíte, že už bych odtud mohla vypadnout?“ Ale vytáhla ze skříně bílou kabelu. „Kytku si nechám tady do zítřka,“ rozhodla, „stejně tady jsem víc než doma.“ Zamkla kancelář.

Venku jeřábem kladli další kus potrubí, museli jsme čekat a ona se do mě zavěsila. „Už se trochu motám. To dělá to slunce. A taky, že jsem neobědvala.“

„Proč neobědváte?“

„Nemám za co!“

V zahradě jsme našli volný stůl, dokonce ve stínu kaštanu. Číšník nám nabídl pivo a jídelní lístek.

„Myslíte, že si můžu dát jídlo? Já si vyberu něco laciného.“

„Vyberte si, na co máte chuť!“

„Když vy jste mi o sobě nic neřekl.“

„Ale to přece není důležité.“

„Dobře, když není, dám si řízek.“

„Taky jsem učil,“ řekl jsem. „Ale jenom půl roku.“

„Tak krátce?“

„Nebylo to u nás.“

„A co jste učil?“

„Literaturu.“

„Na univerzitě?“

„Ano.“

„Můžete mi říct něco o literatuře?“

„Co byste chtěla vědět?“

„Jaký má smysl.“

„Je to setkání.“

„S kým?“

„S člověkem. S tím, co napsal knihu.“

„Já dávám přednost živým lidem.“

„Já většinou taky.“

„Takže vás nezdržuju?“

„Ne. Přece jsem vás sám pozval.“

Číšník přinesl jídlo.

„Děkuju vám,“ řekla. „Jste na mě hodný. Mě to napadlo hned, když jsem vás prvně viděla. Takhle by možná vypadal on, kdyby..., za několik let.“

„Pořád na něj myslíte?“

„Promiňte, já vím, že to není – zdvořilé.“ Chvíli jedla mlčky. Pak řekla: „Víte, ono se říká, že při té nemoci hrozně záleží na tom, jak se nemocný cítí, na jeho psychice. Ale já se opravdu o něj starala celou tu dobu. Vždyť pak, on už se nemohl hýbat, ani nic. A Libor tam za ním taky přicházel.“

„Kdo?“

„No ten – pak jsem si ho vzala. Myslela jsem, že jsem vám už o něm říkala.“

„Ale ne jeho jméno.“

„Nemyslete si nic zlého. Oni byli s Karlem přátelé. Dělal v jednom podniku. Když ta nemoc začala, chodila k nám spousta lidí, ale pak čím dál tím méně, znáte to! Až nakonec zůstal jenom Libor.“

„Kvůli vám.“

„On mi pomáhal. Až pak... Ale to už jsme věděli, že je konec.“

„Váš muž to taky věděl?“

„Co myslíte?“

„Že tam ten druhý chodí kvůli vám.“

„Já nevím. My jsme před ním nic... Ale teď mi někdy napadá... V těch posledních týdnech, občas jsem se večer sebrala, šla jsem pryč... Byla jsem hrozně unavená... Ne unavená, spíš umořená, tak jsem šla za tím druhým, zatímco on tam chudáček ležel, nemohl se ani pohnout, ani podívat z okna, kam vlastně jdu.“

„A neptal se vás?“

„Ne, nikdy. On mi říkal: běž někam, běž se bavit, přece tu nebudeš se mnou věčně zavřená. Taky říkal, ať ho dám do nemocnice, ale já viděla, že tam nechce, že se děsí, že by tam měl umírat mezi cizími.“

„A nedala jste ho tam?“

„Ne!“

„Tím jste pro něho jistě hodně udělala.“

„Myslíte? Mně se pořád vracejí ty poslední dny. Ta hrůza a zároveň ta úleva, když všechno skončilo. Mně se ulevilo! Nepřipadá vám to strašné? Umře někdo, koho jsem měla ráda, a mně se uleví.“

„Je to pochopitelné!“

„Mně někdy napadá, že to, co pak přišlo, bylo jako trest. Za to, že jsme, že jsem nepočkala.“

„Ne, takové věci si nemyslete!“

„Neříkáte to jen tak?“

„Proč bych to říkal? Vždyť vás vlastně neznám.“

„Ano, to je pravda. Děkuju vám. A odpusťte mi, vy mě hostíte, a já vás takhle bavím.“ Dopila pivo. „Já jen chtěla, abyste věděl, proč se neusmívám. Ale teď už můžu, když jsem vám to vypověděla. Když už víte, čeho jsem schopná.“ Ucítil jsem, jak pod stolem přisunula své lýtko k mému. Možná, že už se s ní dlouho nikdo nepomiloval, toužila po objetí a nabízela mi je tedy. Stačilo by, abych ji teď doprovodil anebo ji pozval na procházku do lesa, který byl odtud jen několik minut cesty. Ale možná to byla jen moje mužská představa jejích tužeb. Ve skutečnosti nepotřebovala pomilovat, ale toužila uslyšet nějaké rozhřešení. Anebo potřebovala obojí, ale domnívala se, že chce-li dosáhnout druhého, musí nabídnout prvé. Řekl jsem něco jako, že byla schopna spíše dobrého než zlého, pak jsem zaplatil. Rozloučili jsme se s tím, že se určitě ještě uvidíme.

Když jsem se vrátil do práce, zbyla tam už jen osamělá inženýrka Kosinová, oči zarudlé od pláče. Dozvěděl jsem se, že manželka inženýra Vandase zemřela na embolii. Pohřeb bude mít pravděpodobně příští týden v úterý. Zítra se bude vybírat na věnec. „Ale vy nemusíte,“ řekla inženýrka Kosinová, „vždyť jste ji ani neznal!“

3

V kanceláři ve třetím poschodí byla jen hezká ekonomka. Četla si v Dikobrazu a radovala se nad tím, jak jinde panuje v hospodaření ještě větší nepořádek. „Dneska zase nic,“ přivítala mě, „ale máte se prý zastavit kolem deváté na Múzu, že tam přišly štítky. Asi dvacet balíků. Jestli se vám to ještě chce na poslední den tahat.“

„Už se těším,“ řekl jsem, „tenhle týden jsem neměl vůbec nic na práci.“

„Vždyť buďte rád – za ty peníze!“

Mně sice připadalo, že mi dávají až dost peněz za to, že převezu několik tašek s poštou, ale neřekl jsem nic.

„Že prý budete na Chodově dneska vařit něco zajímavého?“ ověřovala si ekonomka.

„Na rozloučenou!“ Podřekl jsem se, že to býval můj koníček.

„A co to bude, jestli se smím zeptat?“

„Kuře à la Rávalpindí,“ plácl jsem, protože pokud mě na vaření něco baví, je to možnost sám si vymýšlet zcela nové a zdánlivě nesmyslné kombinace chutí.

„To je cosi exotického!“

„Vždyť přijed'te ochutnat,“ pozval jsem ji.

„Já nevím,“ řekla, „konec měsíce, samé uzávěrky a přehledy plnění. A náměstek chce plán na příští pololetí.“

Řekl jsem, že mě potěší, pokud přijde, pak jako obvykle zazvonil telefon a já už tu stejně neměl co pohledávat.

Bylo teprve tři čtvrti na osm – do devíti hodin jsem měl spoustu času. Když je člověk poslední den posílkářem, měl by přece jen doručit něco významnějšího než je balík s děrnými štítky. Jenže mé dopisy prezidentovi republiky a jiným mocnostem ještě stále nebyly připraveny k odeslání – a nikdo jiný mi dopis nesvěřil. Došel jsem na stanici metra, a protože právě přijížděla souprava v opačném směru, nastoupil jsem do ní.

Trolejbus do Jinonic už dávno zrušili a nahradili autobusem. Dojel jsem až na konečnou stanici a rozhlédl se bezradně kolem sebe. Nebyl jsem tu od té doby – očekávat, že se tu za ta léta nic nezměnilo, bylo dětinské.

Bloudil jsem chvíli sídlištěm v naději, že na jeho konci najdu uličku s vesnickými domky.

Prostranství mezi domy bylo v tuhle časně dopolední hodinu pusté. Trávníky pokrývalo smetí, dokonce jsem tu zahlédl i duši od pneumatiky a koupelnovou sprchu i s hadicí. Když zavál vítr, ze země se zvedaly celé igelitové plachty a cáry papíru. Vznášely se ve vzduchu jako žalostná napodobenina ptáků.

Jméno ulice jsem si nepamatoval – jenom jméno toho muže, jež mi nebylo nic platné. To bych už našel leda na hřbitově.

Od té doby jsem doručil mnoho dopisů a vzkazů. Tam, kde lidé nedůvěřují poštovní službě ani telefonu, dávají přednost službám osobních posílů. Někdy mě to stálo víc času, než mi bylo milé, ale věděl jsem, že v době, kdy si nikdo nemůže být jist o nikom, zda v něm opravdu přichází ten dobrý posel, je to projev nejvyšší důvěry. Stejně si však myslím, že ten první vzkaz byl ze všech nejdůležitější – aspoň pro mě!

Na Múzu je počítač v patře, zabírá celou obrovskou halu, zatímco programátoři sedí v kumbálku u svých obrazovek. Inženýrka Kosinová zrovna sledovala míhající se barevné číslice. Pak se čísilka zastavila a obraz znehybněl. Inženýrka ještě chvíli hleděla na obrazovku, pak se obrátila ke mně: „Přišel jste zrovna ve správnou chvíli.“

„Porucha?“ zeptal jsem se.

„Ne, jenom je plně vytížený!“ A vysvětlila mi, že k tomuhle americkému počítači mají v jeho vlasti desetkrát větší paměť. Ale počítač s takovou pamětí nám nesmějí dodat. Také naše kupce upozornili, že můžou připojit nejvýš deset terminálů. Jenže jich tady připojili trojnásobek, doufali, že paměť někde seženou. Nesehnali, kde by

taky na to vzali devizy? „To máte jako se vším, tak tu čekáme ve frontě, jestli se nám podaří urvat pár minut. A to jsme ještě rádi, že nám tady přenechají pár hodin. Když je větší tlačenička, můžeme se jít klouzat úplně. Vždyť je to vlastně jedno,“ dodala. „My se honíme, pak to nahoře leží. Pokud to vůbec někdo přečte, stejně nic neudělá. A na ty štítky se už vykašlete,“ uvědomila si, proč jsem se tu objevil, „vždyť my si je už nějak dopravíme!“

Krabice se štítky se vršily v předsíně. Nacpal jsem si je do tašky a ještě do batohu, který jsem si vozil s sebou. Vážily dohromady nejméně třicet kilo.

„To je od vás opravdu obětavé. Vždyť se ani nehodí, abyste tohle tahal zrovna na poslední den! A ještě máte to vaření. Všichni jsou strašně zvědaví na vaši indii.“ Vtom se čísílka na obrazovce dala zase do pohybu. „Sláva!“ zavolala a rozběhla se ke své židličce, aby pokračovala v práci, na jejíž výsledky stejně nikdo nečeká.

Ve vrátnici měl dnes službu houslista. Stál rozkročen za svým pultíkem, housle pod bradou a hrál z hlavy sólový part finále z Dvořákova koncertu a moll.

Byl bych ho rád chvíli poslouchal, ale pokud jsem chtěl, než začnu vařit, ještě zajet do Komořan, neměl jsem mnoho času.

Krabice se štítky jsem složil v hale. Ze své kóje se vynořil inženýr Bauer, a když mě uviděl, oznámil mi suše: „Tak už jsem vám to spočítal.“

„Ale co?“ nechápal jsem.

„Vy už se nepamatujete? Počkejte, já vám to přinesu. Vás stejně bude zajímat jenom výsledek.“

Šel jsem do kuchyňky ještě jednou zkontrolovat, jestli mi nic nechybí. Koření stálo vyrovnáno na policičce – karí jsem si připravoval vlastnoručně. Nádobí tu bylo nemnoho – dvě pánve a jeden velký a jeden malý hrnec. Poklice ani jediná.

„Tak tady to je,“ podával mi inženýr Bauer arch papíru.

Přelétl jsem sloupec číslic a znaků – docela dole počítač ozna-
moval:

život nepravděpodobný v roce 2069

život zcela nemožný od roku 2084

„Ještě devadesát sedm let,“ podivil se inženýr Klíma, který mi nahlížel přes rameno. „To mi bude rovných sto třicet. Ani bych si nikdy nepomyslel, čeho všeho se nedožiju.“

Inženýr Vandas, který se tu také objevil, měl dosud pod očima smuteční kruhy. „Budeš rád, když se dožiješ třicítky,“ řekl temně, „kdybys náhodou prokázal příliš mnoho odolnosti, naše zdravotnictví už se postará, abys tu moc dlouho nestrašil!“

Na pohřbu minulý týden se v obřadní síni krematoria sešla spousta lidí. Obě děvčátka byla oblečena v barevných šatičkách a vyjímala se mezi smutečně oděnými hosty jako květiny na černé louce. Inženýr Vandas si nepřál žádný projev, co jsme si neřekli, vysvětlil, už si neřekneme, a tak celou dobu hrála jenom hudba. Když už se opona zatahovala a rakev začala zajíždět k ohništi, starší z holčiček vyskočila ze svého místa, přeskočila ten nekonečně dlouhý plot a rozběhla se do pustiny za ním, aby zadržela maminku, o níž jí řekli, že si tam odskočila.

Holčičku chytili, šeptem jí domlouvali, nejspíš, aby byla statečná, a přivedli ji nazpátek na silnici, po níž všichni jedeme.

„Dělal jsem, co jsem mohl,“ vysvětlil mi inženýr Bauer, „počítal jsem, že už od roku 2025 víc než polovina výdajů půjde na to, aby se zachránilo prostředí. Ve skutečnosti se k tomu lidi nikdy neodhodlají. Také jsem nepočítal ani s jedinou atomovou katastrofou, natož s válkou, ačkoliv, když vezmeme jen dnešní počet elektráren a jejich pravděpodobný počet v roce 2025, mělo by dojít nejméně k třem dalším Černobylům.“

„Tak vám děkuju!“ řekl jsem.

„Není zač,“ řekl inženýr Bauer. „Samotného mě to zajímalo.“

Čím usilovněji rozvíjíme civilizaci, která zdánlivě směřuje k nepředstavitelným výšinám, ale ve svých důsledcích pracuje ke zkáze života rodu, tím víc nám smrt připadá jako něco nenáležitého, jako chyba, která se nějak vloudila do jinak bezchybného programu. Ti, co tvrdí, že nám plánují život, plánují nám ve skutečnosti zánik. Kdyby aspoň připustili, abychom do toho počínání směli nějak zasáhnout. Ale to nepřipustí. Raději před námi zatají skutečný stav věcí.

„Tak co, nenapíšete si něco na rozloučenou?“ zajímal se inženýr Klíma.

„Když já jsem si chtěl zaskočít ještě do Komořan! A musím vařit ten oběd.“

„Jak chcete,“ řekl inženýr Klíma dotčeně. „Ale nemáte ani půl jedenácté!“

Sedl jsem si k počítači. Měl bych nejspíš napsat několik slov na rozloučenou. Napadlo mě však jenom čtyřverší:

*Po sídlišti prchá
zdivočelá sprcha,
už jsme jí však na stopě,
zabráníme potopě.*

Pod dojmem právě ukončené prognózy inženýra Bauera jsem dal dohromady ještě jedno čtyřverší. Inženýr Klíma, ačkoliv to obvykle nedělal, si přečetl mé výplody. „To jste teď složil?“

„Vždyť vám říkám, že spěchám,“ řekl jsem na omluvu.

„Je to docela povedené,“ radoval se, „nechcete to vytisknout?“

Vytiskl mi obě básničky, já papír strčil do svého batůžku, tašku jsem už na nic nepotřeboval, a vyběhl jsem z haly.

Z vrátnice stále zněly líbezné tóny Dvořákovy hudby, slyšel jsem je ještě před budovou.

V květinářství na stanici metra měli poslední uvadající orchideu. Rozhlížel jsem se, jestli někde neuvidím svého známého slepce, ale bylo na něho ještě příliš brzy. Před několika dny jsme se vraceli společně autobusem. Slyšel jsem, jak komusi hlasitě vykládá, že

v Arobidžanu, který leží na jednadevadesátém poledníku a padesáté šesté rovnoběžce, slepci nechodí do školy. „A co jste tedy dělal?“ otázal se ho tlustoch, který seděl vedle něho. „Hrál jsem na housle,“ řekl slepec. Zvedl svoji bílou hůl, zasunul ji pod bradu a vyloudil z ní několik spíše teskných tónů. „Za zimních večerů,“ vykládal potom, „jsem hrával v krčmě. Hosti, zatímco jsem hrál, povídali, pili vodku a zakusovali chleba. Někdy přišla metelice anebo uhodil takový mráz, že nikdo nemohl ven! To se pak vypilo vodky a snědlo hodně chleba.“ Tlustoch se zeptal: „A slaninka k chlebu byla?“

„Nějak moc myslíš na slaninu!“ křikl slepec. „Nejsi ty kuchař?“

„A co by na tom bylo špatného?“

Lidé kolem se dali do smíchu.

„Nemáš sluch ani pro hudbu, ani pro lidi, jen pro žrádlo. Když byla slanina,“ odpověděl slepec, „jedla se, když chyběla, byla sůl, a když i sůl došla, zbyly slzy.“

Na chodbě dřevěného domku jsem zaklepal na známé dveře a ihned jsem vstoupil. Za jedním ze stolů seděla neznámá žena.

„Hledáte někoho?“

„Paní Natašu,“ řekl jsem poněkud zmateně.

„To jsem já!“

„Promiňte, pak tedy... Myslím tu paní, co sedává u tohohle stolu,“ ukázal jsem na sousední stůl.

„Bohužel, Anička má dneska volno. Musela do Ostravy!“

„Aha.“ Trochu mě to zamrzelo. „Můžu jí tu něco nechat?“ Vytáhl jsem krabičku s květinou. „Asi se bude muset dát do vody!“

„Nedělejte si starost!“

Podal jsem jí květinu. Měl bych k tomu ještě něco připsat. Třeba: Posílám vám úsměv a přeju vám... Anebo: děkuju za důvěru. Anebo jenom: Na shledanou! A podepsat se. Vytáhl jsem papír se svými čtyřveršími. Druhé znělo:

V Tule se tulí tuleni,

v Brně zas brní brnění,

*po Hané honí se pohané,
prý konec světa už nastane.*

Podpisovat se nemělo smysl, stejně jsme spolu mluvili, aniž jsme se představili.

Složil jsem papír do malého čtverečku a podal ho skutečné paní Nataše. „Ještě tohle, kdybyste byla tak laskavá.“ Má zpráva byla spíše zlá, ale mohla se zároveň chápat jako dobrá, i kdyby jen proto, že vůbec byla.

Vzala si ode mě papír a slíbila, že ho předá. Poděkoval jsem jí a pospíchal na autobus, abych dorazil včas a mohl na rozloučenou s hodnými programátory i se svým posílkařením začít s přípravou kuřete à la Rávalpindí.

(1989)

Zeměměřičská povídka

1. Dům

Věděl jsem jenom jméno ulice a číslo domu, víc mi můj přítel geodet, který mi místo opatřil, říci nemohl, neboť v městečku sám nikdy nebyl. Dům určitě najdu, prý je hned u náměstí, přepych však čekat nesmím, zeměměřiči bývají šetrní, značnou část jejich příjmů tvoří nocležné, stravné, odlučné a podobné příplatky, kdyby je měli opravdu vydat za noclehy a stravu a měli být pět dní v týdnu odloučení, práce by pro ně ztratila i tu poslední přitažlivost. Proto se snaží získat ubytování, které je laciné.

Veze jsem si tedy s sebou nejen pokrývku a polštář, ale i nádobí, umývadlo, ponorný vařič a také lampu opatřenou dvěma čelistmi, které umožňovaly na cokoli ji přichytit.

K rozhodnutí, abych nastoupil jako zeměměřičský pomocník, mě nepodnítila četba Zámku, i když Franz Kafka patřil mezi mé oblíbené autory, ale dopis, který jsem obdržel od úřadu, jenž se zabýval mým sociálním zabezpečením. Dopis měl pouhé čtyři řádky: *V příloze Vám vracíme podklady, které jste předložil s žádostí o sociální zabezpečení umělců, s tím, že není možno jednoznačně prokázat, že se jednalo o příjmy z umělecké činnosti.*

Z dopisu plynulo, že úřad nadále nehodlá moje psaní považovat za uměleckou činnost a nepovede mě tedy mezi svými pojištěnci.

Vlídná úřednice, kterou jsem znal už mnoho let, mi vysvětlila, že nejsem sám. Do úřadu nastoupil nový ředitel a rozhodl se zrušit pojištění všem takovým, jako jsem já.

A to je zákonné jednání? A kdo to vlastně jsou takoví ti, jako jsem já? Úřednice přešla moje nevhodné otázky a sdělila mi ještě, že nový ředitel se jmenuje Král, nejlépe udělám, budu-li jednat přímo s ním.

Jednat s ředitelem se mi nechtělo. Zdálo se mi, že se nic tak hrozného nepříhodilo. Do důchodu mi zbývaly už jen dva roky a několik týdnů, pokud je ve zdraví přežiju, snad těch čtyřicet let, kdy jsem byl řádně pojištěn, postačí, abych o důchod nepřišel.

Ale přítel právník mě vyvedl z omylu. Vysvětlil mi, že pokud nebudu v řádném pracovním poměru aspoň jeden jediný den během dvou let, jež předcházejí důchodu, budu mít stejné nároky, jako bych nebyl zaměstnán nikdy – tedy žádné.

Těch čtyřicet let se promlčí?

Jeden jediný den, řekl, a už tvůj nárok obhájím.

Na jeden den, to jsme věděli oba, mě nikdo řádně nezaměstná.

Abych aspoň o chvíli zdržel nástup do svého nového zaměstnání, začal jsem obhlížet náměstí. Jeho prostornost svědčila o velkorysosti pánů z Mrdic, kteří město před sedmi sty lety zakládali. Od místa, kde jsem stál, se prostor trojúhelníkovitě rozšiřoval, asi ve dvou třetinách se tyčil zpola zakryt staletými lipami barokní chrám. I ze vzdálenosti, z níž jsem stavbu pozoroval, mi nemohlo uniknout, že působí stejně omšele jako ostatní domy. Hned před chrámem na prostranství, kde se v minulosti zřejmě konaly trhy – město, jak jsem si přečetl ještě doma, proslulo velkolepými koňskými trhy – umístili, s citlivostí příznačnou pro vkus současných otců města, autobusové nádraží. Za vzdálenější frontou domů vyčnívala barokní střecha s věžičkami a mě napadlo, že by to mohl být zámek. Že je v městě zámek, mě těšilo, přece jen, když jsem toto zaměstnání přijímal, na Kafkův Zámek a zeměměřiče K. jsem si vzpomněl.

Ještě jsem nakoukl zasklenými dveřmi do krámu, před nímž jsem stál. Za pultem obloženým papírnickými cetkami jsem uviděl dlouhovlasé obrýlené stvoření, které zjevně zase zíralo na mě. Rychle jsem zvedl pohled. Nad vysokými dělenými okny, jejichž špinavost se dala zvenku spíše tušit než vidět, jsem rozeznal zbytky vavřínového festonu, který prozrazoval empírový původ stavby.

Dívka z papírnictví mě stále pozorovala, pohnul jsem se tedy ke vchodu do domu. Na kusu balicího papíru, jenž byl na dveřích upevněn třemi připínáčky, kdosi fixkou upozorňoval, že se tu ve 2. p. nachází pracoviště zeměměřičského podniku. Prošel jsem temnou chodbou a vystoupal po ještě temnějším schodišti na zasklenou pavlač plnou různých dveří. Všechno tu bylo velké, špinavé a otlučené. Před jedněmi z dveří rezivěly starý kuchyňský sporák a hned vedle něho kbelík s vodou. Zaklepal jsem a vstoupil. Rozlehlá místnost zela prázdnotou, nebylo tu nic kromě úplně nového kuchyňského sporáku, pytle s cementem, umyvadla s podloženým kbelíkem a – kdybych si vymýšlel, co absurdního umístit do této pustoty, nevymyslel bych to – dvou vlajek, které hned vedle umyvadla stočeny kolem žerdi navzdory přišerí, jež tu panovalo, barevně přímo jásalý. Vzduch tu čpavě páchl – jako na hospodském záchodku. Okna pokrývala vrstva mastného rmutu, takže světlo, které jimi procházelo, mi připadalo našedlé. Podlahu ze širokých, dávných fošen pokrývaly cementový prach a smetí. O boční stěnu po levé ruce se opírala dvě křídla vysazených dveří. Ze stropu přesně nad prostředkem místností visel kus drátu s opálenou izolací. V paměti mi vyvstala místnost, kde jsem během války nuceně strávil část svého dětství – ta podobnost mě až vyděsila. Otvorem v boční stěně jsem vstoupil do další místnosti. Tam za stolkem, jemuž chyběla čtvrtá noha, seděl mladík s nakrátko ostříhanými vlasy. Za jeho zády jsem zahlédl polní lůžko, židli, několik bedýnek i beden, zelenou plechovku ve tvaru bomby, pár holínek, kufr a na stěně elektrický kabel.

Mladík povstal. Velký byl asi jako já, i když vypadal útleji. Vykročil mi vstříc. Představil jsem se. Podal mi ruku a řekl, že je inženýr Kos. Doufá, že spolu budeme dobře vycházet. Pak se mě zeptal, jestli jsem někdy dělal tuhle práci. Odpověděl jsem po pravdě, že nikoliv, ale pocházím z inženýrské rodiny, takže mi měření snad bude

blízké. Uvědomil jsem si, že práce, která se ode mě očekává, má být jiného druhu, a rychle jsem dodal, že jsem zvyklý dělat na zahradě.

Vrátili jsme se spolu do první místnosti. Zatímco já otevíral mnoho let nemyté a nejspíš ani neotevírané okno, on zjišťoval, jestli mi bude místnost vyhovovat. Opatrně jsem se vyhnul hodnocení a řekl, že místnost je hodna tohoto domu, jen nevím, na čem budu spát, protože jsem si s sebou nepřivezl ani postel, ani slamník.

Ujistil mě, že všechno se zařídí. Postel zamluvil v domově důchodců a naproti v prázdném domě určeném k demolici zahlédl několik kousků docela slušného nábytku.

Pokud se týká inženýrů v naší rodině, nepřeháněl jsem. Nejen můj otec, i můj dědeček, strýcové a tety byli inženýry. Teta dokonce, pokud rodinná tradice nepřeháněla, se stala první ženou u nás, která tento titul získala v oboru chemie. Můj bratr je sice jenom fyzik, ale už můj syn se rozhodl pokračovat v usilování předků – navíc ve zcela novém oboru, čímž potěšil mého otce. Zběhl jsem já jediný. Nikoliv proto, že bych se obával teorie; můj profesor matematiky nechtěl ani uvěřit, že jsem se rozhodl pro humanitní studia, ale k technice mi chyběl vztah, většina jejích výtvorů mě spíše lekala, nežli lákala.

Opravdu, když jsme vstoupili na náměstí do jednoho z domů, který zvenku nevypadal o nic hůře než většina domů v jeho sousedství, a prodrali se mezi popelnicemi a prázdnými bedýnkami od citronů, mohli jsme bez obtíží vstoupit do bytu, z něhož se jeho nájemníci vystěhovali zřejmě už před časem. Po zemi se tu válelo množství střepů, starých časopisů a dopisů, lichých ponožek a cárů ze spodního prádla. Dokonce i pár obnošených bačkor ležel vedle skřínky s utrženými dvířky. Na policích té skřínky pokrývala vrstva prachu několik hrníčků a laciných talířů. Mezi všemi poklady jsem si hned všiml dvou kuchyňských židlí. Jedna měla uražené opěradlo, zato druhá se zdála zachovalá. Dali jsme obě stranou, potom jsme z bezdveřové skřínky odstranili nepotřebné nádobí – tím jsem měl své zařízení pohromadě.

„Stejně budeme celý den venku,“ upokojil mě inženýr. Ukořistěné věci jsme naložili do terénního vozu. Vůz vyrobili v Rumunsku, na šedo zelených dvířkách nesl jméno mého nového zaměstnavatele, vyvedené čerstvou barvou, ačkoliv auto jinak vypadalo, že se co chvíli rozsype. Nasedli jsme a odjeli shánět postel.

Domov důchodců umístili v bývalém zámku – a my oba, ještě než jsme stačili cokoliv změřit, jsme prošli zámeckou branou a kráčeli pak po dlouhých chodbách, kde namísto zámeckých úředníků, správců, lokajů, knížat a princezen se hemžili stařenky a stařečkové právě v takových bačkorách, jaké jsem před chvílí zahlédl v opuštěném bytě.

Můj nový šéf mě vybídl, abych chvíli počkal, než on v kanceláři podepíše, že jsme převzali postel. Opřel jsem se tedy o parapet a oknem vyhlížel na nádvoří, kde kolem žlutě vysypaných cest kvetly máslové a rudé růže. Na lavičce při zdi se vyhřívalo několik stařenek.

Franz Kafka jistě nikdy nezkoušel být zeměměřičem, jeho zámek byl jenom symbolem nedostupnosti. Kafka pochopitelně nepsal román ani o zeměměřiči, ani o zámku, psal příběh o sobě a o své marné touze vstoupit do uzavřených bran.

Jakkoli se od sebe liší, máme každý svoje brány, jimiž neprojdeme. Velikost umělce spočívá v tom, že postaví svoji bránu tak, abychom v ní zahlédali i tu, která uzavírá cestu nám.

Po chodbě se ke mně blížil stařec s velkou, jakoby hranatou hlavou, zpod šedivé čupřinky mu vyčuhovaly odstálé ušní boltce. Zastavil se. Přímo jsem cítil, jak mě zvažuje pohledem.

„Hledáte někoho, soudruhu?“

Málo potěšen tím oslovením, odpověděl jsem neochotně, že nehledám. Pak jsem se polekal, že jsem staříka příliš odbyl, a dodal jsem: „Něco si tu zařizuju!“

„Aha,“ pochopil. „Ale jestli hledáte místo pro rodiče, tady nemáte šanci.“

„Ne, to nehledám.“

„Leda kdybyste vysolil deset tisíc – takhle, rozumíte?“ A uhodil se velkou zarudlou pěstí do boku. „Nelžu vám, tady každý chodí s nataženou dlaní. Když nedáte, myslíte, že vám vymetou pod postelí? A ještě vám k obědu hodí kus flaksy. Když si stěžujete, napíšíou vám, že věc přešetřili a neshledali závad. A už nikdy pořádný kus masa neuvidíte. Tam jsme to dopracovali!“

Naštěstí se objevil inženýr a odvedl mě do skladiště, kde nám dobrodušně vyhlížející paní hospodářka vydala kovovou nemocniční postel i s matracemi.

Když jsme se vrátili se svou kořistí do empírového paláce na rohu náměstí, inženýr poznamenal, že i náš dům určili k demolici, proto jsme bydlení mohli dostat úplně zdarma. Splachovací záchod je na pavlači, vodu tam sice odpojili, ale to nevádí, protože v mé místnosti dosud teče. Elektřinu odpojili rovněž, naštěstí pan Wolf, který se minulý týden odstěhoval, si dosud drží na dvoře garáž, a tedy i vlastní hodiny. Za úplatu nám dovolí, abychom se napojili na jeho vedení. V domě už zůstalo jenom papírnictví a v jednom přízemním bytě paní Pokorná, bývalá majitelka. Ta se odmítá vystěhovat.

Ještě jsem stačil zamést podlahu z nejhoršího neřádu, vynosit svoje věci z auta, a inženýr se už významně díval na hodinky. Předtím než jsme odjeli, však ještě vystrachal ze svého třínohého stolku ohmatanou knížečku a zeptal se mě, jestli se chci poučit, co vyžadují předpisy o bezpečnosti práce. Odpověděl jsem, že to snad nebude nutné, a on souhlasil, stejně to jsou jen samé žvásty. Doporučuje mi však, abych vždycky nosil rukavice, které mi teď vydá. Podal mi pár žlutounkých rukavic z hrubé vepřovice, a já podepsal, že jsem byl poučen o pravidlech bezpečnosti práce.

Na dvorku stálo několik polozříčených kůlen. V té, co měla ještě nepromokavou střechu, a dokonce i dvířka, která se dala zamknout, byly ukradnutelné nástroje a předměty jako stativy, sekera, mačeta, rýče, lopaty, píchák, štětce, latě, plechovky s barvou, rozpustidla a pytel s uhlím. V kůlně, do které teklo, byly naskládány tyče a ka-

menné desky, zatímco betonové patky se válely v kůlně, které už chyběla celá přední stěna. Mezi kůlnami a vraty do dvora se vršila obludná halda odpadků tak starých a zvětšelych, že už ani nepáchly.

Nakládali jsme potřebné náradí do auta, já poněkud úzkostlivě, abych něco nepopletl, nevyžil anebo nerozbil. Barvy jsme vezli jenom tři: červenou, bílou a černou; kdybychom se rozhodli malovat po zdech vlajky států, byli bychom ve svých možnostech omezeni. Kromě na naši českou jsem si z hlavy vzpomněl ještě na vlajku polskou, dánskou, švýcarskou a kanadskou. V Kanadě mám bratrance, který je architektem, zůstal tedy na půli cesty mezi inženýrem a umělcem. Štětce, poučil mě inženýr, se vozí zabalené v pytlících od mléka. Pytlík se musí pevně utáhnout, aby štětec nevyschl. Také Japonsko a Laos mají vlajku červenobílou, uvědomil jsem si. V druhém případě bychom ovšem mohli uspět jen, pokud bychom svedli namalovat slony.

Bylo už půl dvanácté; očekávaje spíše zlé než dobré posadil jsem se vedle inženýra a vyjeli jsme. Můj nový šéf se mě zeptal, jestli se vyznám v mapách.

V mapách jsem se vyznal, dokonce jsem je sbíral; ty staré, ovšem. Podal mi zcela novou speciálku, opatřenou důrazným varováním, že je tajná. Oranžovými kolečky a čísla na ní byly vyznačeny všechny body trigonometrické i přidružené.

Map máme pět – dohromady téměř dvě stě bodů, každý z nich musíme prohlédnout, přeměřit, případně překopat kámen anebo zakopat nový, tyče natřít; tam, kde jsou zničené, což bývá ve většině případů, umístit nové a tak připravit terén pro kartografy, kteří přijdou po nás a budou kreslit nové podrobné mapy. Teď pojedeme k bodu dvacet tři za obcí Třibřichy, budeme ho muset hledat, už tamtudy projížděl, tyč chybí a kámen zmizel pod nánosem. Po tak dlouhé řeči se inženýr Kos odmlčel a věnoval se řízení.

Ačkoliv už začínalo září, slunce naplno žhnulo, a já sledoval střídavě na mapě a v krajině, jak se blížíme neviditelnému bodu číslo dvacet tři.

2. Večer

Když jsme se večer vrátili do své rezidence, opláchl jsem se a převlékl, pak jsem připojil svoji lampu ke kabelu, jenž k nám vedl vypůjčený proud. Měl bych ještě umýt aspoň jedno z oken, ale byl jsem tak unavený, že jsem se k tomu neodhodlal.

Za odpoledne jsme vykopali pět jam, do nichž jsme usadili betonové patky, natřeli jsme devět tyčí a mačetou prosekali nejméně dvacetimetrový průhled lesem. Pomáhal jsem také při měření, ale měření ve srovnání s kopáčskou prací mi připadalo jako odpočinek. Nebyl jsem na krumpáč zvyklý, už když jsem kopal třetí jámu, připadalo mi, že ho neuzvednu. Uzvedl jsem ho, navíc můj mladý šéf se v kopání se mnou pravidelně střídal, a jak den pokračoval, bral na sebe jakoby mimoděk stále větší díl kopáčské práce. Teď se uchýlil do své místnosti, zahlédl jsem ho ještě, jak sedá ke svému zmrzačenému stolku, vytahuje si kalkulačku a zřejmě se chystá spočítat, co jsme za odpoledne změřili.

Že hodlá ještě v noci pracovat, mě nepřekvapovalo, v dětství jsem tomu doma přivykl: inženýrství je řehole. Poslání, jemuž člověk musí obětovat vše. Anebo ještě spíše: jedině čas, v němž uskutečňuje toto poslání, je smysluplně prožitý.

Brzy jsem poznal, že zatímco fantastové, proroci či politici se přou o to, jak uspořádat svět, inženýři mlčky a neúnavně uskutečňují svoji představu světa a života. Změří vše, nač dosáhnou. Spočítají nosnost mostů a velemostů, síť vodních, vzdušných i pozemních cest a do té sítě zabalí svět. Postaví domy vyšší, než byly pyramidy, propočítají tunel pod Alpami, jiní jej vyměří a ještě jiní zařídí stavbu. Zbudují továrny i nemocnice a do nich nepřetržitě vymýšlejí nové stroje a přístroje. Propočítají rychlopalné zbraně, tomografy, tryskové stavy, plynové komory, organizaci výroby, vymyslí anilin, nitroglycerin, složení tisíce léků, bojových plynů, herbicidů i fungicidů, zkonstruují rakety, velkovýkrmny, obrovské generátory i atomové reaktory. Svět

se začne dusit pod zplodinami té gigantické činnosti. Kdo pomůže? Inženýři! Vymyslí, jak zplodiny výhodně a lacino odstranit. Proti jedům vymyslí protijedy a proti protijedům protiprotijedy.

Inženýři mají svoji představu spočitatelného, změřitelného a přesně vyjádřitelného světa, a jejich představa je podmanivá. Vnutila se i těm, kteří už podstatou své činnosti by se měli proti ní spíše bránit. Malířům, básníkům, skladatelům, literárním kritikům či filozofům se nejen zalíbilo svítit elektrinou a jezdit autem, ale začali svoji tvorbu i bádání přizpůsobovat inženýrskému světu. Malovat geometrické obrazce, skládat konkrétní poezii i hudbu, převádět verše na diagramy a tajemství bytí do matematických vzorců.

Už v mládí, ačkoliv mě ve škole učili něčemu jinému, jsem pochopil, že epochu, v níž žiju, vystihuje nejlépe označení: inženýrský věk.

Odpojil jsem na chvíli lampu a dal si do hrníčku s vodou ponorný vaříč. Pak jsem si prostřel na židli bez opěradla utěrku, vybalil jsem z tašky kus bábovky, kterou mi upekla žena, a abych úplně neztratil povědomí o světě, zapnul jsem si jeden z přenosných výdobytků inženýrského věku a chvíli lovil zpravodajství z různých končin světa.

Otevřeným oknem proudil noční vzduch, který příjemně chladil. Opatrně, abych se neušpinil, jsem přistoupil k římse a vyhlédl na náměstí. Bylo pusté, začínal právě hlavní večerní pořad v jiném z převratných výdobytků. Před hostincem proti kostelu se potáceli dva opilci. Občas se s hřmotem přehnal auto. Nikde v dohledu nebyla ani jediná ženská bytost. Předě mnou se rozprostíral večer, během něhož mě zřejmě nečekala žádná radost, ale také ani nejmenší povinnost. Nemusel jsem psát ani studovat – mohl jsem se těšit svobodě, jaké se těší dělník po práci, umytý a převlečený do čistého, navíc schovaný ve městě, kde ho nikdo nezná, neočekává a také nepronásleduje, nikdo neomezuje jeho kroky.

Vypil jsem čaj, jehož vůně aspoň trochu překryla pach, který dosud tkvěl v místnosti, snědl bábovku, vypnul rádio a opustil nevládnou ložnici.

Na dvoře jsem zahlédl světlo, a když jsem prošel otevřenými dveřmi, uviděl jsem, že tu na židli vynesené zřejmě z kuchyně, sedí obtlouklá šedesátice, krátké, tučné nohy natažené před sebe, mastné, nepořádně odbarvené vlasy načepýřené do nedbalého chomáče, a čte si Mladý svět, vedle sebe na hromádce cihel klec s kanárem.

Pozdravil jsem a chtěl jít dál, ale paní na mě zavolala: „Vy jste ten nový od geometrů?“

Prisvědčil jsem.

Povstala a napřáhla mi vstříc buclatou ruku: „Tak vás vítám v mém domě, pane inženýr.“

Poděkoval jsem.

„Tady bydlelo i pět partají, pane inženýr,“ řekla. „Třeba pan Wolf, kapitán od armády anebo doktor Tereba, jestli jste o něm slyšel? To byl velký prorok. Vyznal se ve hvězdách, každému vypočetl jeho osud, ale pověděl ho jenom v náznaku, zlé a ještě horší si nechával pro sebe. Ale teď jsem tu zůstala už jenom já a Julek,“ ukázala na klec. „Prý na tomhle místě chtějí stavět nádraží?“ vrhla na mě svoji starost.

„To snad ne,“ podivil jsem se, „vždyť tu není trať.“

„Na tom jim nezáleží!“

Její námitka měla svoji logiku, a tak jsem pokrčil rameny, že nic o nádraží nevím.

„Tehle dům postavil můj pradědeček, pane inženýr! A měl by to být památný objekt, tady se tiskly kalendáře, almanachy a básně.“

„Byl tiskař – váš pradědeček?“

„Krajský a biskupský impresor. On se narodil roku osmnáct set, ale tady začínal, pak dům odkázal dědečkovi. Víte, kolika let se dožil? Rovných sta. Tehdy v Chrudimi žila nějaká Kroupová – Turkyně. Tu ještě za Marie Terezie jako děťátko přinesl až z Bělehradu voják. Dal ji pokřtít a sám ji vychoval. Bydlela pak v ulici co pradědeček, a vidíte, dožila se sto šesti, takové už jsou cesty Páně. A pradědeček na jejím pohřbu slíbil, že dá-li Bůh, taky se sta dožije, aby vkročil do nového století. Kdyby byl jen tušil, radši by si nepřál. Dědeček

se dožil šestadevadesáti, ale tatínka zabili v koncentráku, nebylo mu čtyřicet. Taková už je vůle Páně. Aspoň nemusí koukat na tu zkázu,“ mávla ke zdi za sebou, odkud se na nás šklebily obnažené cihly a vytlučená okna prázdného bytu. „Měl tu mít pamětní desku, ale oni to nedovolili, že byl živnostník a sokol.“

„Taky tiskl?“

„Ne, on knihy prodával – a hlavně papírnické zboží. Měl jste vidět náš štít. Antonín Pokorný, a pod tím zlatými písmeny: Obchod knihami, kamenotisky a papírnickým zbožím. Každý věděl, s kým má tu čest. Kdo vešel, toho tatínek přivítal, a děti dostaly obrázek anebo obtisk. Co si kdo přál, mohl koupit – i kdyby to byl papír s hadím zrnem. A když to zázrakem nebylo na skladě, tatínek to ještě ten den jel shánět, třeba až do Prahy! A dneska? Zkuste v krámě říct, že chcete obyčejný papír na klozet. Ta holka se vám vysměje! Viděl jste ji?“ ztišila hlas, „tu kurvičku, co jí svěřili papírnický zboží? Schwálně si zajděte něco koupit. Co vás čeká hned ve dveřích? Cedulka: Přejímka zboží. Šla jsem na poštu. Inventura. Jsem u doktora. A víte, kde přitom je? Tady ve skladu,“ ukázala tlustým prstem za svá záda do míst, kde jsem uviděl jen zamřížované okno s neprůhledným sklem.

„Sem si tahá vojáky a chlapy z cementárky, to jí vynese víc než stát za pultem. Tak nevíte nic o tom nádraží?“ vrátila se ke své hlavní starosti. „Třeba to bude autobusový! Náš pan kaplan si stěžoval, že nemůže sloužit mši, když mu řvou motory hned před portálem.“

To by sice byl spíš důvod, aby autobusy nechali, kde jsou, ale nepřel jsem se, raději jsem využil přestávky v její sdílnosti a opustil dvorek.

Mého tatínka, to jsem věděl, i když to nikdy nahlas nevyslovil, zklamalo, že jsem nepokračoval v díle předků. Jeho otce jsem nikdy nepoznal, zemřel dvanáct let předtím, než jsem se narodil. Nedávno jsem náhodou našel článek, který napsal, když se dozvěděl, že jeho americký kolega objevil, jak lacině vyrobit acetylén. *Vzkřísily se staré sny chemiků vybudovat z minerálních látek organické sloučeniny. Získat nejen petrolej či alkohol, ale i připravit na cestě rzye chemické*

látky k výživě člověka potřebné. Doposud marné sny, pravda! Není však proč o uskutečnitelnosti jejich pochybovat, připomeneme-li si ohromné úspěchy chemie v dnešní době! Končil článek vidinou, která mu připadala radostně nadějeplná.

Na náměstí mžikalo několik zářivkových světel, hlouček lidí čekal u kostela na pozdní autobus. Krámy byly zavřené a temné, jen v hostinci, který se jmenoval *U Černého kosa*, což mě zaujalo jak nezvyklostí názvu, tak vzhledem ke jménu mého šéfa, se dosud svítilo. Otevřeným oknem zněl ropot mnoha hlasů.

Došel jsem až k zámku, jehož brána teď byla zavřena. Z celé řady oken svítilo jen jedno jediné. Před branou však parkovala sanitka.

Kafka žil ještě na sklonku jiné éry. Zámek se dobře hodil jako symbol tajemství a nedostupnosti. Zámek se v myslích lidí spojoval s představou aspoň jisté vznešenosti. Dnes jsou brány zámků otevřeny dokořán. Několik budov proměnili v atrakce pro turisty, ale většinu spíše ve skladiště věcí anebo lidí. Ušlechtilý nábytek a drahocenný porcelán částečně rozkradli, částečně zničili, vzácné knihy snesli na skládky starého papíru, princezny, pokud včas neuprchly, povolali za pult, k výrobním pásům anebo do kanceláří. Namísto zámků máme v naší éře sekretariáty. I ony by mohly sloužit jako symboly nedostupnosti, představu vznešenosti však nevyvolají, stejně jako je nikdo nespojí s představou urozenosti, udatnosti, moudrosti nebo tradice. Spíše připomenou dusivé mračno, které nad námi všemi visí. Mračno, v němž se smísila jedovatost zplodin, jež po sobě zanechávají výroba nepotřebných věcí i myšlenek.

Hrdina, který by usiloval pootevřít nedostupnou bránu sekretariátu, si jen stěží získá něčí přízeň.

Doma jsem se svlékl, šaty přehodil přes opěradlo židle (zítra si budu muset do zdi zatlouct aspoň skoby). Bylo sice teprve půl desáté, ale usnul jsem ihned.

Vzbudily mě rachot a dunění, okna se třásla jako při náletu. Otevřel jsem oči a hleděl do nepochopitelně cizího prostoru, v níž chyběli lidé i věci.

Kam všichni zmizeli?

Transportem do Polska! Jen já tu zůstal zapomenut a čekal jsem, kdy vstoupí muž s ortelem i pro mne.

Hřmot neustával – a já se úplně probudil. Otevřeným oknem jsem zahlédl jeden z mizejících kamiónů. Z věže se ozvaly dva údery. Mohly to být dvě hodiny ráno, ale když jsem pohlédl na hodinky, zjistil jsem, že je teprve půl dvanácté.

Transporty už dávno odešly, uvědomil jsem si aspoň s jistou úlevou, také nebylo pravděpodobné, že by kdokoli vstoupil do místnosti s úmyslem oznámit mi, že překážím na světě a musím tedy být z něho neodkladně odstraněn. Ti, jimž jsem v současnosti nějak vadil, jistě přivítali, že jsem tam, kde právě jsem.

Zvenku zarachotil další kamión. Vstal jsem a zavřel okno, jedna z přestárých tabulek přitom s chraplavým škytnutím praskla. Od-bila půlnoc.

Hleděl jsem do prázdna před sebou. Místnost teď, když jsem zavřel okno, mohla nerušeně plnit prostoru svým smrdutým dechem. Tělo jsem měl jako rozlámané a uvědomil jsem si slabou bolest u srdce, kterou cítívám, když jsem příliš unaven. Byl bych rád zase usnul, abych si aspoň trochu odpočinul, místo toho jsem vnímal zvuky z ulice a tiché praštění v útrobach starého domu.

Každý máme svůj zámek, jehož branou toužíme projít. Většinou, když ji nalezneme uzavřenou, pustíme se jiným směrem, vstupujeme do dveří, jež někdo za nás otevřel anebo do nichž vlastně ani nepotřebujeme vstoupit.

3. Kámen

Jámu pro kámen jsme kopali na pasece vedle lesní cesty. Od prvního úderu krumpáče zem vzdorovala, ztvrdlá hlína byla plná větších i menších oblázků a úlomků skály. Blížilo se poledne a povětrí se

zachvívalo ve slunečním žáru. Po hodinovém úsilí se nám podařilo vytvořit mělkou prohlubeň. Inženýr utěšoval sebe i mě, že jakmile pronikneme vrchní vrstvou zeminy protkané navíc kořeny stromů, půjde nám to snáze. Místo toho jsme narazili na skálu.

Můj mladý šéf mě pochopitelně předčil silou, obratností i zkušeností. Vzal mi tedy rýč; pohyby, které napodobovaly údery pneumatické sbíječky, se pokusil po kouscích dobývat skálu. Ale obyčejný, zcela otupený rýč sbíječku nahradit nemohl.

Musí být náš kámen právě tady? zajímal jsem se. Kousek stranou třeba bude půda měkčí...

„Tohle je pro něj nejlepší místo!“

Mé znalosti o práci, kterou jsem vykonával, byly tak nepatrné, že jsem nedokázal posoudit, zda místo, které vybral, je opravdu nejvhodnější z možných, anebo jestli jen inženýr vyjevuje něco ze své vytrvalé tvrdohlavosti či tvrdohlavé vytrvalosti, z vlastností, které mi stačil již víckrát v minulých dnech předvést.

Kámen dosud odpočíval na ložné ploše našeho vozu. Zřejmě v předtuše skály, kterou nám bude zmáhat, inženýr vybral ten nejmenší ze všech, co jsme měli v zásobě. I ten však na výšku měřil jen o málo méně než tři čtvrti metru. A pod něj, jak jsem věděl, přijde ještě uložit kamenná deska. Mezi deskou a kamenem musí zůstat aspoň dvacet centimetrová vrstva zeminy. Deska, i když zůstane skryta metr pod povrchem země, je důležitou součástí trigonometrického bodu. Zatímco kámen bývá často poškozen, deska pod zemí obvykle přetrvá nepohnuta. Protože středy křížků kamene a desky jsou ve svislici, lze postavení kamene znovu podle desky upravit. Kdysi se ještě nad kamenem vztyčovala dřevěná stavba. Pamatuju tak vysoké věže, že i při pohledu zezdola na jejich vrchol se mě zmocňovala závrať. Dnes se už podobné věže nestavějí, chybějí tesaři, kteří by je sroubili. Vedle kamene, ve vzdálenosti, kterou mám označenou ryskou na násadě rýče, se zasadí do země betonová patka a do ní tyč. U bodu trigonometrického červeno-

bílá, u přidruženého černobílá. Na místech, kde hrozí, že budou poškozeny, zasadíme tyče dvě. Poškození hrozí téměř všude, i když se trestá. Nejvíce trpí tyče a kameny v polích, tam se pohybují obzvláště těžké a nemotorné výtvary inženýrského věku. V lese často naši předchůdci ani tyče nepostavili, jen na nejbližších stromech namalovali po šipce, jednu zleva, druhou zprava. A protože kámen během let zavalila hlína či zarostly drny anebo křoví, musíme jej hledat, bodat zemi kovovým píchadlem, dokud kámen nenatrefíme. Když obnažíme jeho vrchol, inženýr vytáhne vodováhu, zatímco já už předem v obavách odhaduju, zda kamenem nebylo hnuto.

Jakmile se bublina vychýlí ze svého kruhového středu třeba jen o milimetr, kámen se musí vykopat, srovnat podle desky a opět zakopat.

Jednou, když kámen byl vychýlen opravdu jen pranepatrně, mě napadlo, že by jej stačilo pouze povykopat a pak upravit do vodorovné polohy, ale z inženýrova výrazu jsem pochopil, že můj nápad je zločinný.

Přejal jsem od inženýra rýč a pokoušel jsem se napodobit jeho způsob dobývání skály. Poskakoval jsem v nehluboké jámě, jako by mě postihl amok, ale neudrolil jsem víc než několik kamínků; zato jsem zaznamenával kapky vlastního potu, které dopadaly na zem a rychle se vpíjely do suché drti.

Vylezl jsem z jámy a odešel k autu, kde jsem schovával v láhvi zbyteček zteplané vody. Napil jsem se, pak jsem zpod lavičky našeho vozu vytáhl majzlík a palici.

Kdybychom aspoň měli slušné nářadí.

Majzlíkem jsem se pokoušel před dvěma dny vysekat do kostelní zdi otvor pro svorník. Hodinu jsem bušil do svého nástroje, který byl ostrý asi jako klika ode dveří. Když jsem pochopil, že není v mých silách, abych vysekal otvor, do něhož by se svorník vtěsna, vzpomněl jsem si, že mám s sebou kapesní nůž. Zkusil jsem pracovat pilníčkem na nehty. Podobný pravděpodobně používali

zločinci připravující útěk ze svých cel v době, kdy se ještě dalo, a mělo vůbec smysl, z vězení utíkat. Pilníček jsem sice zničil, ale otvor jsem vyškral.

Teď jsem zaklekl do jámy, skála se zdála být méně celistvá nežli kvádry, z nichž postavili chrám; podařilo se mi z ní odštípnout několik kamenných pláští.

Slunce stále pálilo, doba, kdy poklesne za koruny stromů, byla v nedohlednu.

Když jsme projížděli jednou z vesnic, všiml jsem si bagru, který tu hloubil základy pro nějaké potrubí.

Velké stroje mi vždycky připadaly jako obzvláště povážlivé, ne-li zavrženíhodné, zplodiny inženýrského věku, s nimi jsem se rozhodně nechtěl zaplétat; teď jsem si však přál, aby se nestvůrná zplodina dostavila sem a jediným pohybem své obrovité tlamy vykousla v zemi otvor, do něhož bychom pak my zasadili náš prokletý a podle mého neodborného úsudku i úplně zbytečný kámen.

Inženýr mě vystřídal. Skála zněla jako kamenný zvon.

Sedl jsem si na čerstvě vylámanou hromadu; kousek odtud sice začínal stín, ale nechtěl jsem se vzdalovat, také mi k tomu chyběla energie.

Zvon nepřetržitě zněl a svolával trestance.

Snažil jsem se postavit do některé ze zadních řad, ale ostatní mě vystrčili do řady první. Zprava, odkud stále vyzváněli, se blížila skupina dohlížitelů a poháněčů v nažloutlých uniformách s rudými nárameníky. Ten se mi nelíbí, prohlásil o mně důstojník, který krácel v čele. Čtrnáct dní zvláštního režimu! Hned se mě chopili a odváděli zpět k dřevěným barákům. Nedivil jsem se, dokonce jsem ani necítil strach. Přece jsem věděl, že se všemi, kteří mi jsou nějak blízcí, se nakonec sejdu na baráku se zvláštním režimem. Vedou mě tedy jen vstříc mému osudu, mému příběhu. Najednou jsem si uvědomil, že po letech únavné strnulosti se můj vlastní příběh dal opět do pohybu. Dokonce jsem se těšil na nová setkání.

Inženýr vyskočil z jámy, svlékl si narezlý svetr, který téměř nikdy neodkládal, a skládacím metrem změřil dosavadní výsledek naší práce a oznámil mi s uspokojením, že už jsme ve dvou třetinách. Podal mi palici a majzlík, teď jsem zase já rozhoupával zvon. A když jsem odloupl obzvláště veliký kus skály a vyhodil jej ven z jámy, zjistil jsem, že pod ním je už jen vrstva zeminy a drobných kamínků.

Za půl hodiny jsme ukládali na dno výkopu kamennou desku. Když ji byl vyrovnal do polohy, v níž bublinka vodováhy znehybněla ve středu, postavil inženýr nad jámou stativ a spustil olovnici. Jako akrobat se pak položil nad hlubinu, a já mu pomáhal posunovat olovnici tak, aby směřovala na střed kříže. Ještě jsme změřili hloubku, v níž se deska nacházela, a opatrně, abychom nezavadili o stativ, jsme desku zaházeli, hlínu udusali, znovu změřili výšku a teprve pak mohli uložit kámen.

Ten kus skály, který byl opracován jen na svém horním konci a na dolním konci přecházel v jakousi nedůstojně směšnou nožku, jsme snesli s vozu a opatrně jej spustili do výkopu. Inženýr se pak posadil na okraj jámy, kámen si přidržoval koleny a vyzbrojen pouze vodováhou, olovnicí a trpělivostí začal svůj souboj s kamenem, který já sotva uzvedl.

Seděl jsem teď opodál a sledoval titěrnou hodinářskou práci s půlmetrákovým balvanem žuly. Už už se zdálo, že olovnice směřuje do středu, inženýr tedy přiložil vodováhu, samozřejmě, kámen odmítal na své směšné a znetvořené nožce stát rovně. Inženýr se jej pokusil jemným, sotva postřehnutelným pohybem posunout a vyrovnat, nicméně olovnice už ke středu neukazovala. Kámen, jak bylo vlastní jeho těžkopádné a zlomyslné povaze, poskočil vždy aspoň o milimetr víc, nežli se na něm požadovalo, a celé titěrné úsilí bylo třeba opakovat.

Pozoroval jsem trpělivou, neúnavnou snahu svého mladého šéfa vybalancovat vzdorující hmotu a najednou mi připadla ta činnost blížká. Kolikrát, když píšu, usilovně hledám správné slovo a jeho

nejvhodnější polohu; nacházím a opět zavrhuji, co se zdá na první pohled stát zcela vzpřímeně a rovně, ale ve skutečnosti se odchyluje od středu, který hledám. Na rozdíl od této práce si nemůžu být nikdy jist, že jsem beze zbytku uspěl, nemám ani vodováhu, ani olovnici, jimiž bych svůj nález ověřil.

Konečně inženýr téměř šeptem, jako by se bál, že i dechem může kámen znovu vyvést z rovnováhy, oznámil: Už! To znamenalo, že kámen je teď vyrovnán podle všech os. Nabral jsem tedy hlínu, opatrně ovšem, abych neposunul stativ, anebo dokonce kámen, který inženýr dosud svíral mezi kolena, ji hodil do jámy a pocítil přitom úlevu, anebo dokonce zadostiučinění, jako bych byl právě usadil slovo tak pevně a tak přesně, že jím nikdo nepohne, a věta zazní právě tak, jak jsem zamýšlel.

4. Dopis

Pane řediteli K.,

tím, že jste zpochybnil charakter mé dosavadní činnosti, kterou jsem já a snad i někteří jiní lidé považovali za uměleckou, nepochybně jste se zasloužil o to, že jsem se aspoň na čas stal zeměměřičským pomocníkem. Považuji za správné vás o své nové činnosti zpravit, mimo jiné i proto, aby vás nevědomost nepřipravila o příležitost moji současnou činnost opět zpochybnit.

Na důkaz své činnosti jako zeměměřičského pomocníka uvádím: Během měsíce září jsem očistil a natřel sedmdesát devět tyčů, vykopal přibližně osm krychlových metrů zeminy, zasadil do země třicet betonových patek a pět kamenů. Do různých zdí, mezi nimiž převládaly zdi kostelní a hřbitovní, jsem vysekal otvory pro pět svorníků. Napomáhal jsem i při větším počtu měření a přidružených prací. Jsem si vědom, že teprve schválením úřadu, tedy těch, kteří byli povoláni na jejich čelo (používám úmyslně rusismu ve Vašich kruzích oblíbeného), se

stávají skutečnosti skutečnostmi a činnosti činnostmi a nepropadám přeludným vidinám o tom, co jsem na zeměměřičském poli vykonal. Je naopak možné, že žiju v naprostém omylu o sobě. Opravdu jsem zvědav na Vaše vývody.

*S pozdravem
zeměměřičský pomocník K.*

V Městci 2. října

5. Doma

V pátek jsme se vracívali už o polednách. Z auta jsme vynosili všechny nástroje, já pak vyskočil na korbu, vymetl smetáčkem všechny pozůstatky naší celotýdenní činnosti, takže auto teď vypadalo docela spořádaně, a utíkal jsem se převléknout, abych ještě stihl odpolední vlak.

Na úhledném nádražíčku plném květů jsem obvykle čekával sám; vlak tu jezdil spíše jen jako vzpomínka na staré časy, které i já sotva pamatuju, na časy trhů, poutí a vesnických samot, odkud se ženské občas vydaly do města nakupovat. Když přijel jediný červený motoráček, v němž kromě průvodčího cestovali už nejvýše tři či čtyři neznámí chlapíci, většinou Vietnamci, nastoupil jsem, a jakmile jsem si otřel prach z místa, jež jsem si vyhlédl, mohl jsem se usadit a pozorovat, jak na krajinu, kterou jsem teď už znal, usedá podzim, jak mizí poslední lány řepy, jak rákosiny v mokřinách okrovatí a šednou, jak žloutnou modřiny a rudnou svídy a škumpy.

Mám sice domov, ale jako městský člověk postrádám rodnou krajinu, do níž bych se vracel buď ve vzpomínkách anebo ve skutečnosti. Dokonce díky vnějším okolnostem jsem nenalezl ani budovu, s níž bych se cítil nějak svázán. Přitom jsem se vždycky rád toulával krajinou. Se ženou, jak jsme ušetřili chvíli volna, opouštěli jsme

město. Já, protože jsem spíše uzavřený, jsem do sebe mlčky přijímal to množství tvarů, zvuků i barev, pachy a útržky náhodných hovorů či scén, zatímco žena hledala příklady pro to, co jsme viděli, všechno se jí měnilo ve shluk obrazů, v nichž se mísila skutečnost se snem, a tím opouštěla vymezené cesty, po kterých jsme se jako všichni chodci musili ubírat.

Ale svoji krajinu mimo město jsme neměli a nikdy nenašli.

Lokálka mě dovezla až na stanici, kde jsem mohl přestoupit na vlak do Prahy. Tady už jsem nebyl sám, nástupiště zaplňovali ti, co se rovněž vraceli z práce, chlapi ověšení brašnami, často jen v montérkách či v ušpiněných kombinézách, a mladé dělnice z továrny na gramofony, jedna se podobala druhé jako výrobky, které vycházely z jejich rukou.

Ve vlaku, jehož okna byla tak špinavá, že krajina za nimi se zdála mizet v mlze, jsem si našel volné a pokud možno nerozbité sedadlo a okamžitě mě únava sklátila do spánku.

Doma mě očekává žena, těší se, že už jsme zase spolu, a předem se zlobí, že chci v pondělí zase odjet. Proč už toho nenechám? Jaký má smysl, abych ztrácel čas tím, že natírám nějaké mizerné tyče, překopávám kameny a ničím si srdce, páteř anebo co mě to vlastně bolí?

Říkám, že vydržím, dokud venku neskončíme svoji práci. Neříkám, že mě těší opouštět cesty, které bych jako obyčejný chodec nesměl opustit, těší mě dotýkat se zblízka krajiny. Žena se zlobí, že jsem paličatý. Doma je tolik práce, syn si představuje pokoj, když už toužím pracovat rukama, proč mu trochu nepomůžu? Převléknu se tedy opět do modráků a jdu otloukat cihly.

Jedna z řeckých bájí vypráví o obru Antaiovi, synovi Poseidona a Gáie – bohyně země. Antaios vyzýval kdekoho k souboji, neboť věděl, že je nepřemožitelný. Jakmile totiž klesl k zemi, jeho matka mu obnovila síly. Zvítězil nad ním až Héraklés, který ho zvedl do výše a uškrtil. Řekové ovšem stranili Héraklovi, byl snad jejich nej-

oblíbenějším hrdinou. Nicméně podvědomá moudrost tohoto mýtu nás varuje, abychom se nedali od současných Héraklů nadlouho vzdálit od země.

Když jsou cihly očištěny, vezmu si hromádku dopisů, které mi během týdne přišly, a čtu si v nich. Má překladatelka mi oznamuje ze své švédské domoviny:

Měli jsme překrásné horké léto a po několika mizerných létech se můžeme radovat z obrovské úrody ovoce, zeleniny a hub. Ale jak nás to má těšit, když radioaktivita stále vězí v zasažených částech švédské půdy, a to právě v těch nejúrodnějších. Lidé však nedbají výstrah, hrozím se následků jejich lhostejnosti. Máme dobrou kontrolu vzduchu, vody a země, právě proto víme, že katastrofa je faktem. Tisíce tuleňů pošlo důsledkem virusu, který se dosud nepodařilo identifikovat. I vodní ptactvo je zasaženo, neví se, zda to způsobil stejný virus jako u tuleňů. Také ryb stále ubývá. Ještě nikdy se nestalo, že by rybárny byly zavřené pro nedostatek ryb, ale právě tento důvod jsme mohli letos číst na tabulkách před zavřenými obchody. Lovci divoké zvěře na severu utrpěli šok. Zjistilo se, že srnci obsahují víc než 45 000 becquerelů, a to už přece uplynulo tolik času od Černobylu. Každý den nová výstraha anebo nová fakta o katastrofě. Zjistilo se například, že do krémové zmrzliny, aby vydržela skladování, přidávají 30 druhů chemikálií přímo škodlivých zdraví, zvláště dětskému. Červená paprika importovaná ze Španělska je preparovaná jedy, kůra tvrdá jako u pomerančů. Okamžitě jsem ji přestala kupovat a vidím, že její cena velmi klesá. Další poplach: tampóny pro ženy obsahují tak vysoké procento dioxinu, že jsou karcinogenní. Největší nebezpečí nám však hrozí z freonu, zprávy o narušené ozónové zóně zejména kolem pólů jsou přímo děsivé. Nic se také nedělá pro snížení automobilismu. AIDS se šíří jako lavina, počet přenašečů viru se odhaduje na desetitisíce. Toto jaro jsme zde měli výtečnou výstavu o ničení přírody a památek, které jsou skoro všechny nenapravitelně zasaženy. Až pojedu do Prahy, přivezu ti katalog...

Večer jsme si oblékli sváteční šaty a šli se ženou na recepci, kterou pořádají na počest amerického spisovatele zástupci jeho země. Jsem zván ještě jako spisovatel, nikoliv jako zeměměřičský pomocník. Mé nové povolání je příliš čerstvé a krátkodobé, než aby bylo něčím víc než osvěžujícím tématem ke konverzaci. Jak bych na tom byl, kdyby mě jako tolik jiných do náhradního povolání zahnali už téměř před dvaceti, anebo dokonce před čtyřiceti lety? Kdo si ještě vzpomene, že ti dřinou a jednotvárností umoření topiči, umývači výkladů, barabové či skladníci měli kdysi jiná povolání, studovali Kanta, svatého Augustina, anebo Paretovu teorii elit, přednášeli studentům anebo promlouvali z rozhlasu k lidem?

Sedíme u prostřené tabule, obsluhují nás číšníci v bílých rukavičkách. Můj vážený kolega, dotázán, zmiňuje obsah své poslední novely: Syn ze slušné rodiny se dostane mezi narkomany, zmizí z domova a žije na ulici, v garážích anebo v doupatech. Matka se ho pokouší vypátrat. Chce si získat důvěru prostředí, v němž se syn pohybuje, a připustí, aby jí také píchli heroin, a brzy sdílí osud svého syna.

Ženu mého kolegy pověřili, aby pomáhala při rozdělování pomoci hladovějícím dětem v Etiopii. Vypráví drásající podrobnosti o pochodu ubožáků, kteří padali vyčerpáním, aniž dorazili do míst, kde na ně čekala mléčná spása. Svět je plný tragických lidských příběhů. O čem píšu já?

Jsem na rozpacích, zabývám se právě něčím jiným než psaním. Ale rád bych napsal něco o Zemi Matce. Vidím, že má odpověď není příliš vyčerpávající, dokonce ani srozumitelná, mé téma se nezdá atraktivní. Hodí se spíše psát o teroristech, koprofilech a nekrofilech, o úchylných vrazích anebo ještě spíše o vražedkyních, o psancích anebo aspoň o utrpení vězňů v lágrech. Diváky unavené televizním krveproléváním, ať skutečným anebo jen předstíraným, už těžko něco jiného vzruší. Naštěstí se mě nikdo víc nevyptává. Chtějí vědět, co si myslím o ideji střední Evropy a zda očekávám,

že by odtud mohla vzejít duchovní a mravní obroda. Nevím však o místě, kde by se lidé byli ochotni vzdát výhod inženýrského věku, k jaké obrodě tedy může dojít?

Moji neutěšenou odpověď někdo spěšně opraví, věří v očistnou sílu obrozujícího se křesťanství. Uvádí příklady, které nejspíš všichni považují za přesvědčivé, zatímco já, sám jsem tím překvapen, se vracím do rozlehlého lánů řepného pole, sunu se vpřed i se svou basičkou plnou barev a štětců, najednou ustrnu: v houštině obrovitých listů se vynoří dvě štíhlá srstnatá těla, zmizí, vynoří se a opět zmizí, jako by ta dvě zjevení plovala v řepném moři rovnou ke mně. Už slyším sípavý, chtivý dech. Poslušen reflexu, domněle už dávno zapomenutého, se sehnu k zemi, urvu z ní hroudu a mrštím jí po potvorách.

A co si myslím o postavení svém a o postavení svých přátel?

Nerad si stěžuju: pro umělce je nebezpečná úplná přízeň stejně jako úplná nepřízeň. V prvním případě obvykle hyne duch, v druhém sám umělec.

A co bych řekl o tom, kde, v jakém stavu, se právě nacházíme?

Nacházíme se ve vzduchu. Zdvižení vysoko nad hlavou neviditelného heroa, jehož zahrnujeme přízní. Opájíme se výškou, namlouváme si, že se blížíme hvězdám, že vstupujeme na nebesa, takže se ani nepokoušíme vytrhnout se a dotykem se Zemí Matkou obnovit svoji sílu. Ostatně Matka Země je naším přičiněním radioaktivní.

Psi se plavnými skoky zase vzdalují a já se ještě jednou sehnu k zemi, seberu hromádku hlíny, promnu ji mezi prsty a cítím úlevu.

6. Papírnice

Když jsem se jako každé pondělí dopoledne vrátil do Městce, našel jsem dveře naší rezidence zamčeny a ve škvíře mezi veřejemi lísťů od svého šéfa: zapomněl doma papíry od auta a vrací se tedy

pro ně. Omlouvá se mi, přijede ještě během odpoledne. Klíče mi nechal v papírnickví.

Bylo právě jedenáct hodin, papírnickví už zavřeli. Pamětliv toho, co mi hned prvního večera sdělovala bývalá majitelka domu, vrátil jsem se do temného průjezdu a zaklepal na dveře skladu. Když se nikdo neozýval, vzal jsem za kliku. Dveře se otevřely a vstříc mi vyletěl pach papíru, plísně a zatuchlosti. Rozhlédl jsem se, ale uviděl jen spoustu regálů, klenutým otvorem, kde snad kdysi bývaly dveře do sousední místnosti, sem padalo trochu umělého světla. Čekal jsem chvíli, ale když se nikdo neobjevoval, vstoupil jsem.

Jakmile jsem prošel otvorem po dveřích, uviděl jsem na odpočívadle, sestaveném z prázdných beden a dvou či tří koberečků, známé dlouhovlasé a obrýlené stvoření v bílém svetru a džínsově sukni. Na elektrickém vařiči hned vedle odpočívadla vřela v konvici voda. Pozdravil jsem.

Trhla sebou a vyskočila ze sedátka. „To jste vy?“ zjistila s úlevou. Sáhla do kapsy a chvíli v ní šátrala, než klíče vytáhla. „Ale jestli se chcete se mnou napít kafe?“

Posadil jsem se na jedinou židli, která tu byla.

„On se strašně vztekal, že musí nazpátek,“ sdělila mi o mém šéfovi. Hlas měla hluboký a trochu zastřený. Z regálu, který výjimečně neosazovalo zboží papírnické, ale spíše kuchyňské, vzala hrníček. „Máte tu asi pěkně blbý bydlení,“ a nasypala do hrníčku trochu kávy. „Ale jinak by mě bavilo takhle jezdit. Já tu musím trčet od rána do večera zavřená.“

Vybalil jsem z tašky obvyklou bábovku a postavil ji na stolec.

„To ani nebudu muset na oběd,“ zaradovala se. „Tady to ještě jde,“ připustila, „ale dokud jsem dělala v Tesle... Pájela jsem celej den jak pitomá. Když jsem přišla domů, viděla jsem všecko dvakrát.“ Vytáhla cigarety a zapalovač. Kouřit jsem odmítl, ale zapálil jsem jí.

Nedokázal jsem z nevýrazné tváře uhádnout její věk. Pokud v jejích rysech bylo něco osobitějšího, smazala to líčidly a rtěnkou. Jen

vlasly mohla mít pěkné, kdyby je nedala obarvit a zničit místnímu kadeřníkovi.

„Ale i tady to je někdy pěkná otrava!“ poznamenala.

„Co by vás těšilo?“

„O já,“ ušklíbla se nad prostoduchostí mé otázky. „Třeba cestovat, ne? To těší každého.“

„Kam byste jela?“

„To je fuk, jen kdybych vypadla odsud. Ale nikam na jih, tam prej moc otravujou mužský. To na severu, tam snad jsou ještě krásný lesy a jezera a spousta vzácných ptáků. Ukazovali to tuhle v televizi. Nedíval jste se?“

„A cestujete někdy?“

„To teda jo! A nevíte náhodou, kde bych sehnala příslib?“ Znovu se ušklíbla. „I kdybych ho dostala, copak ženská sama může? A kdo by mi pohlídal malou? Babka je ochotná tak akorát přes den. Večer si chce užít po svém.“

„A vy jste tady z Městce?“

Zavrtěla hlavou. „Můžu si teda vzít?“ Natáhla se po bábovce. Z protějšiho regálu na nás civěli kominíčci pro štěstí, prasátka pro totéž a celuloidové panenky nevím pro co.

„Naši jsou v Pardubicích, teda máma a brácha,“ upřesnila. „Máma je teď v nemocnici. Už druhéj měsíc!“

„Něco vážnějšiho?“

„Vždyť dělala na anilínu!“ řekla, jako by se tím už rozuměla diagnóza. „Já zdrhla z domu hned, jak mi bylo patnáct! Vdala jsem se do Ústí a teď jsem teda u babky na chalupě. Dvě stanice vlakem. Jenže jí hned za plotem postavili cementárku. To je teda rozkoš. Když zapomenete na stole kafe, do večera vám zbledá i bez smetany.“ Schovala hrníčky a šla do nich napustit vodu.

Měla spíš chlapeckou postavu, nohy porostlé tmavými chloupky, nepřipadala mi jako typ ženy, po níž muži touží a ještě méně se mi zdálo, že by ona toužila po mužích.

„Asi už toho tady brzy nechám,“ oznámila mi, když se vrátila.

„A co budete dělat?“

Ušklíbala se. „Když už prodávat, tak abych z toho taky něco měla.“

„Chtěla byste radši do řeznictví?“

„Vy asi opravdu nejste odsud,“ užasla nad mou otázkou. „Copak na to mám? Otec posílá na holku čtyři stovky, všechno zůstalo na mně, víte, jak dlouho jsem šetřila jen na tuhle blbou sukni?“ Vzala si ještě plátek bábovky a pochválila ji. „V cementárce by mě brali do kuchyně, ale já už nechci nikam, kde jsou píchačky. Taky mě už nedostanou, kde bych byla dohromady s chlapama. A nemám moc stát, kvůli kyčlím, někdy mě tak bolejí, že v noci brečím. Třeba se něco najde,“ řekla s náhlou nadějí, „anebo se něco stane.“

„Co by se mělo stát?“ nepochopil jsem.

„To nevím. Třeba přiletějí nějaký Ufouni, anebo tak. Jako byl ten E. T. Viděl jste?“

„Viděl.“ Film o mimozemšťanovi se mi příliš nelíbil, ale doma jsem měl docela věrnou nápodobu té dojemné příšerky. Kdosi ji přivezl zvenku mým dětem a neuvědomil si, že už nejsou v dětském věku.

„Já to viděla devětkrát. Jak to začali dávat v Praze, vzala jsem si volno, i když se mi všichni smáli, že to mám marný, dovnitř se nedostanu. Ale já šoupla tý ženský u vchodu čtyři pětky, a ona mě pustila na takovou přistavenou židli a nechala mě tam, dokud neodehráli všechny představení.“

„Vy byste ho chtěla mít doma?“

Mé otázky byly zřejmě natolik pošetilé, že se na ně rozhodla neodpovídat. „On byl takovej – jako opravdu z jinýho světa?“ řekla jen.

„Tam byste se ráda dostala?“

Vzdychla, ušklíbala se, pak řekla. „I kdyby to bylo možný dostat se tam – mě by přeci nevzali!“

7. Půda

Výjimečně jsme se vrátili ještě za světla; inženýr musel projednat škody, které podnik utrpěl, když v polích vyorali několik našich kamenů. Než jsem vstoupil do své místnosti, všiml jsem si, že dveře na půdu jsou pootevřeny. Neodolal jsem a vylezl po vrzavých, zaprášených schodech. Půda byla rozlehlá a plná krámů. Zastavil jsem se a naslouchal, ale nic se tu nepohnulo, jen několik much s bzučením poletovalo pod vikýřem. Trámy byly mohutné a věkovité, zato tašky se zdály téměř nové. Mezi vlaštovčími hnízdy, přehozeny po trámech, tlely tu pytle a staré ženské šaty. Ve skříních beze dveří se hromadila kupa plesnivých bot, mezi slámou a hromadou starých tašek jsem našel rezaté roury a několik prázdných krabic a bedýnek od ovoce.

Nic cenného tu jistě nezůstalo, ale já nehledal zlato ani cínové svícný, vždycky mě nejvíc přitahoval potištěný papír – a opravdu jsem v jedné z krabic objevil sto let starou „Čítanku pro školy rolnické a zimní hospodářské“. Vtom za mnou cosi zapraštělo, a když jsem se ulekaně ohlédl, uviděl jsem hlavu paní Pokorné, jak se vysouvá nad podlahou půdy.

Pozdravil jsem a zatvářil se provinile, vědom si, že jsem byl přistižen v prostorách, kde nemám co pohledávat. Ale ona byla zřejmě ráda, že mě zastihla. Hned mi sdělila, že na půdě, než je lidé roznesli, byla spousta zajímavých věcí. O hulánskou uniformu po pradědečkovi projevil zájem dokonce muzeum, taky buben po dědečkovi tu zbyl, i když už protržený. Dědeček sloužil u pěšího pluku hraběte Haugwitze. Nebylo tehdy vůbec tak zle, jak se dneska píše. Svítlo se sice lojovkami, zato se míň lidem lhalo a nekradlo se vůbec. Když dědečka přeložili k jízdě, hrál tam na harfu tak velikou, že ji museli na vozíku táhnout poníci. V roce šestašedesátém dědeček zažil bitvu u Hradce, rád na ni vzpomínal, i když jsme tam tak bídně dopadli.

„Tehdy jsme měli taky okupaci,“ a pamětnice uplynulých dob na mě spiklenecky zamrkala, „jenže pruskou! Ale Prušáci,“ dodala

hned, „na zdi vylepili provolání, že nepřicházejí jako dobyvatelé, nýbrž s plnou úctou pro naše národní práva! Pane inženýre, tenhle dům pamatuje. Za války, když zastřelili Heydricha, taky na naší zdi vylepovali vyhlášky, ale se jmény popravených. Tatínek objednal zvláštní zásilku obálek s černým rámečkem, ale pak ho zavřeli, a za půl roku maminka ty obálky se smutnou zprávou rozesílala sama. Pak už z vůle Páně dopadala jedna rána za druhou. Barák nám sebrali naši lidi, a ti byli horší než cizinci, a ještě je neměl kdo vyhnat. Naposled tady,“ ukázala do rohu půdy pod nový vikýř, „měl pan Tereba svoji observatoř. Že neměl rodinu, trávil tu celý noci. On žertoval, že za ženu má Venuši. Měsíc a planety, že přijal jako svoje děti. Vy, pane inženýre, pro to budete mít pochopení, já vím, že vy taky měříte podle hvězd, ten mladej, co vám dělá šoféra, mi to vysvětloval. Ale vy jen počítáte, jak je co na Zemi položený, kdežto pan Tereba dokázal spočítat, co se na ní přihodí. On už předem oznámil, co nás potká za pohromu v čtyřicátým osmým. Tady on měl dalekohled,“ stoupla si pod vikýř a ukázala na hromadu tašek, které se tu válely. „Když Američané letěli na Měsíc, pozval sem všechny z domu, abysme byli nablízku slavnostní chvíli v lidstvu. A opravdu, představte si, na vlastní oči jsem viděla, jak se zvedlo mračno prachu tam nahoře na Měsíci, když ta raketa přistála. Mně vám v té chvíli přišlo, že už ani Měsíc není, co býval, když po něm chodí lidi. Vidíte, pan Tereba je taky pryč, a dům chtějí zbourat! Já vám řeknu, to už by byl můj konec, to bych nepřežila.“ Hleděla na mě úpěnlivým pohledem, jako by bylo v mé moci zachránit dům před naplánovanou zkázou.

Jak jsem se jí díval do očí, náhle jsem rozeznal, navzdory té ukrutné vzdálenosti v čase, řadu husarů ve sněhobílých pláštích, měsíční svit je stříbřil. Až sem na půdu dolehlo zlověstné bubnování. A mezi bubeníky samotný voják se vezl na vozíku s harfou, tu ovšem nemohl nikdo slyšet v tom bubnování, i kdyby vojáček na ni drnkal sebehlasitěji.

8. Inženýr

Dorazili jsme naším terénním vozem rumunské výroby na vrch před Chrudimí a zastavili kousek od nové vodárenské věže. Také silnička sem vedla nová, panelová. Inženýr zneklidněl. Bod, který jsme jeli přeměřit, se měl nacházet hned vedle cesty. Opravdu, nedalo nám práci nalézt za hromadou šterku naši tyč. Kdosi ji sem přenesl i s patkou a s varováním, že poškození státní triangulace se trestá. Nová cesta pochopitelně nemusela být totožná s původní.

Inženýr chvíli studoval plánek, na němž byl bod přesně zakreslen a jeho poloha určena vzdálenostmi k blízkým předmětům či stavbám. Běhali jsme s pásmem po ošklivé, jen málo zatravněné pláni a odměřovali vzdálenosti, dokud jsme nenašli těsně u hrany panelu průsečík, v němž měl bod ležet. Přinesl jsem z auta píchačku, železnou tyč zaostřenou na dolním konci v bodec. Chvíli jsme ji marně vráželi do země. Pochyboval jsem, že by tu kámen mohl přetrvat terénní úpravy. Bagrista přece hloubil výkop širší, než kolik pak panely vyplnily. Kámen přitom nepochybně vzal za své.

„A kde by teď byl?“ Mohli ho vyrýpnout a pak zakrýt navážkou, připustil inženýr. Ale také mohli naopak zvednout terén; kámen zůstal na svém původním místě, jenom ho zasypali. Vzal si krumpáč a sám začal kopat. Zemina anebo spíš spousta kamení, které jsem z výkopu vyhazoval na hromadu, zjevně z navážky pocházely. Nedovedl jsem si představit, že bychom pod sutí mohli náš kámen nalézt, inženýr však neúnavně pokračoval ve svém úsilí, dokonce, jako by si byl vědom pošetilství vlastního konání, odmítal, abych ho vystřídal. Když vykopal jámu, která mohla dobře sloužit za úkryt klečícímu střelci, znovu se chopil železné tyče a zabodával ji do země až po rukojeť. Na kámen ani na desku nenarazil. Je ovšem možné, prohlásil umíněně, že jsme pásmem měřili nepřesně anebo se nepřesnost vloudila do plánek, které jsme zdělili po našich předchůdcích. Zkusíme bod znovu zaměřit, abychom měli jistotu, že byl opravdu zničen.

Příštího dne jsme s sebou vzali teodolit, ten vzácný a drahý přístroj, jehož součástí je i analaktický dalekohled. Byl bych se jím rád aspoň jednou podíval v noci na Měsíc a hvězdy. Inženýr stroj urovnal do horizontální polohy, připevnil na stativ, a začal zaměřovat kostelní věž, zatímco já, šťasten, že nemusím ani kopat, ani natírat tyče, jsem na formuláři do předtištěných sloupců zapisoval úhlové hodnoty.

Večer, zatímco já odpočíval, inženýr seděl za svým zmrzačeným stolkem a počítal. Už po několika dnech naší společné činnosti jsem poznal, že svoji práci koná přesně a s odpovědností, která sice, jak jsem věděl, patří k jeho povolání, ale která mě přece jen udivovala, zvláště když jsem pochopil, že to, co děláme, se dá obtížně prověřit. Co bychom odbyli, se neobjeví vůbec anebo se zjistí leda po letech. Nepochybně ho vědomí, že naše měření je dokonale přesné, uspokojovalo.

Byl od pohledu venkovský člověk. Žil v malé obci na pomezí Moravy a Čech, do Městce měl stejně daleko jako já, jeho vlak přijížděl v pondělí o desáté, můj pražský autobus dorazil na místo o hodinu později. Od této chvíle, až do pátečního poledne jsme si nemohli uniknout, i k obědu jsme zasedali společně. Byli jsme však oba spíše mlčenliví, kromě toho nám při práci mnoho času na hovor nezbývalo. Věděl jsem, že si v domku u rodičů přistavuje byt, v němž budou žít, že krmí býčka, kterého dostali jako svatební dar, že pro zábavu běhá, hrává hokej a šachy, pokud mu k tomu vybude čas.

Byl stejně starý jako můj syn, svá inženýrská studia tedy končili zároveň, také se oba ženili teprve před několika měsíci. Připomínal mi syna i svou uzavřeností a laskavým úsměvem. Podobnost, která byla spíše vnitřní než vnější, mě pudila, abych se pokoušel něco podstatnějšího mu sdělit. Samozřejmě vím, jakkoli mě to při mém skutečném povolání rmoutí, že většina zkušeností, moudrostí i zážitků se nikdy nepodaří sdělit a že navíc mostů a můstků, po nichž k sobě lidé přicházívají, stále ubývá. Už se obvykle neshodneme ani

na té jediné společné knize, v níž bychom si aspoň o nedělích čítali, nemáme práci, písňe ani obřady, které bychom si jako dědictví předávali. Dokonce i muže či ženy, jichž bychom si mohli společně vážit, už kolem sebe najdeme jen stěží. Co nás tedy ještě může spojit?

Oba jsme sháněli jídelní stůl. Nad obchodem s nábytkem, kolem něhož jsme občas jezdili, rudý pruh látky hlásal, že cílem naší vládnoucí strany je blaho všeho lidstva. Inženýr se chodíval přeptat, nemají-li stůl. Neměli. Nabubřelé tvrzení nad vchodem se opakovaně vysmívalo naší soudnosti. Věděli jsme to, jako to vědí všichni, kdo žijí v dosahu transparentů a pod vládou jejich autorů. Společně ponížení jsme jimi mohli pohrdat, ale ponížení ani pohrdání člověka nepovznese, a tedy ani opravdově nesblíží.

Někdy mi připadalo, že nás oba zahlédám zvenčí. Dvě postavy nerovné věkem i postavením. Táhnou krajem po mokřích lukách, řepnými poli, oraništěm, prodírají se mlčky křovinami se svými nedokonalými nástroji a barevnými tyčemi.

Starší by rád věděl, co si mladý myslí o světě a o životě v naší zemi, zda ho neobviňuje z toho, v jakém stavu tu zemi našel. Starší si dokonce pro případ, že by na to přišla řeč, připravuje jakousi obhajobu, v níž by se pokusil vysvětlit, co s ním a s jeho vrstevníky udělala válka, kolik úzkostí i mylných vidin v něm probudila, proto částečně uvěřil zpozdilým mýtům. Připravuje si výklad o zaslepenosti, kterou zrodí každá vidina.

Trochu se bojí chvíle, kdy mladší o tom začne řeč, ještě víc se však leká toho, že mladší takovou řeč vůbec nezačne, neboť mu nic podobného nepřijde na mysl. Staré lži, převrasy, křivdy, spory, vidiny, mučení, úskoky či zločiny ho už nezajímají, stejně jako ho nezajímá ještě dávnější válka. Šedý oblak, který mu po celý život visí nad hlavou, už považuje za přirozenou barvu nebes, pokud k nim vůbec ještě vzhledne.

Jednou se stane, zamotají se v lese a pustí se z kopce nazpět falešným směrem. Mladší sice s sebou nese vodováhu a stopky, starší

drátěný kartáč, mačetu a basičku s barvami a se štětci, ale nic z toho se nehodí pro určení směru.

Mladšího to zneklidní, má zodpovědnost za práci i za auto, které nechali v poli. Navrhne, že by se měli vrátit, ale starší není tím návrhem nadšen, nechce se mu nazpět do kopce, kromě toho nezodpovídá za nic a připadá mu daleko přijatelnější bloudit lesem než kopat jámy pro betonové patky. Doporučí, ať jdou pořád dál, někam se určitě dostanou.

Ale co když se tím budeme vzdalovat od auta? namítne mladší.
Nemyslete na auto!

Mladšího ta odpověď překvapí, potom však řekne: Já vám rozumím. Ale co tam chcete najít?

Má pravdu. Co se dá ještě očekávat? Jaké překvapení? Jaká nezměřená krajina? Jaké naděje?

Mladší čeká odpověď. V životě se nepotkal s mnoha lidmi, od nichž by se nadál smysluplné odpovědi. Vyškolili ho, předali mu mnoho vzorců, praktických poučení a také pověr a polopravd o světě, v němž žije, doma ho měli k poctivosti a k píli. Člověk má pracovat, aby žil. Ale proč má žít, nepověděli anebo sami nevěděli.

Jak a proč by to měl vědět zrovna chlapík, který se tu bůhvíproč objevil a marně se pokouší dobrou vůlí zastříit svoji neobratnost? Così v něm však mladší nedovede zařadit ani určit, možná právě ono „bůhvíproč“ vzbuzuje očekávání. Třeba něco zažil anebo poznal, co by mohl povědět – právě proto je tady.

Když se mladší odpovědi nedočká, pokrčí rameny a řekne: Jak myslíte!

Pokračují tedy v cestě, o níž nevědí, kam je dovede. Les řídne, vzduch začíná podivně páchnout popelem, kouřem, dokonce snad i sírou, jako by nešli lesem, ale spáleništěm.

Je to dobré znamení, pomyslí si starší, že se pustil se mnou nejistým směrem. Řekne: Nepřipadá vám zajímavé, že měření se většinou vedou jen směrem dolů?

Nerozumím, jak to myslíte.

Jsme stále přesnější, pokud popisujeme Zemi anebo uspořádání hmoty. Nacházíme pořád menší částice, ale opačným směrem jako bychom se nedokázali pohnout.

Vždyť se objevují celé nové galaxie, namítne mladší.

Nemyslím na galaxie, spíš na to, co je nad námi, tedy nad člověkem.

Mladší přikývne, že rozumí.

Mě vychovávali, abych v nic nad sebou nevěřil, řekne starší. Když přišla válka, zavřeli nás, skoro celou rodinu povraždili. Tehdy se po celém světě zabíjelo. Otec v tom viděl potvrzení toho, že měl pravdu. Bůh, kdyby byl, by přece nikdy nemohl připustit tak kruté, tak nespravedlivé a nesmyslné krveprolití. Ale jiní právě v tom, co se dalo, viděli trest boží za lidské hříchy. Vždyť zabíjení dětí se uvádí v bibli jako jeden z trestů za vzpouru proti Bohu.

Dojdou na křižovatku cest, teď se nehodí rozvíjet odtažitě úvahy. Mladší mlčky vybere jednu z cest a pokračují v chůzi.

Po válce, vzpomene si ještě starší, jsem znal lidi, zavřeli je stejně nesmyslně a svévolně jako předtím nás. Také dceru našeho domácího, bylo jí tehdy sedmnáct. Nepoví nahlas, že ta dívka se mu líbila a ve svých představách se s ní toužil milovat, řekne jen, že když se po letech vrátila a vyprávěla o svém neblahém pobytu v táboře, zmínila se i o tom, co ji tam napadlo: není přece možné, aby člověk byl vrcholem všeho života ve vesmíru.

Zajímavá myšlenka, ozve se mladší. Lidi jsou někdy opravdu horší než zvířata. Nedávno, jestli jste o tom četl, nějaký chlapík v Anglii odbouch cizí ženskou před očima jejích dětí, pak jel domů, oddělal svoji mámu a hned nato dalších čtrnáct lidí – jen tak pro zábavu. Anebo jak stříleli ty chudáky na Rusi.

Chvíli si vyprávějí o šílených střelcích, ať už maskovaných punčochou na obličejí anebo uniformou na těle. Mladšího, zdá se, problém střelců zajímá. Hrává šachy, a také se o vzdáleném násilí příjemně rozmlouvá, zato staršího mrzí, že jejich řeč ztrácí smysl.

Z lesa konečně vyjdou. Pod nimi se táhne špinavý tok řeky. Břeh je rozrytý kanály, jejichž nehybné vody se duhově lesknou. Země tu je obnažená, jen strmé svahy naváček obrůstá plevel. Nikdo se tu nikoho nechystá oddělat, pouze za řekou čnějí vysoké zapopelené komíny, z nichž vystřelují chuchvalce našedlého dýmu. Ten zabíjí jen pomalu a nepozorovaně. Haldy uhlí také za řekou se vypínají k nebi, jež tu ztrácejí svoji barvu. Nad krajinou se pnou dráty.

Mladší se zeptá: nemyslíte si, že to, o čem jste mluvil, nějaká vyšší moudrost nebo co to je, se pohybuje v úplně jiném prostoru anebo rozměru než my?

Něco takového starší připouštěl.

Pak to stejně nikdy nezjistíme. A ani se nás to netýká. Na tom všem tady se nic nezmění.

Cesta je dovede až k řece. Po vodě se blíží motorový člun, který za sebou táhne loď s uhlím. Člun je černý, uhlí tmavě hnědé, jílovitý břeh okrový stejně jako kalná řeka, nic tu není barevné, jen na zádi motorového člunu vlají ze šňůry pestré kousky prádla.

Oba muži hledí na tu nečekanou vlajkoslávu, a právě ve chvíli, kdy je loď mjíjí, se z podpalubí vynoří dívka v barevných šatech, vlasy jí splývají po obnažených ramenou. Mladší jí zamává. Dívka se opře o stěnu kapitánského můstku a jako laň, která větří, bez hnutí hledí k oběma mužům.

Mladší přiloží dlaň k ústům a zavolá na ni, aby je vzala s sebou.

Proč ne? Tak pojďte! pozve je mladá žena. Na její vzdalující se tváři rozeznají úsměv.

A co voda? namítne mladší, řeka je tady široká a loď pluje až u protějšího břehu.

Tak se trochu namočíš! Dívka zmizí v podpalubí.

Zajedeme za ní do přístavu, když nás zve, navrhuje mladší, zatímco starší přemítá, zda v tom setkání, v několika slovech, která uslyšeli, se skrýval nějaký hlubší význam, nebo dokonce náznak znamení.

Za jízdy jsme se většinou bavili o práci, někdy jsme probírali zajímavé sportovní výsledky. Také jsem se snažil pochopit něco z toho, co děláme, a inženýr mi ochotně přednášel o azimutech, geodetických čarách a souřadnicích koncového bodu, raději jsem se už dál nevyptával.

Aby vystudoval, musel žít od čtrnácti let mimo domov. Z celého studia míval nejraději praxe, během nichž se svými učiteli odjížděli do odlehlých končin a tam se učili, jak měřit a snášet polní podmínky zeměměřičského života. Učitelé byli ve dne přísní a přesní, večer s nimi hrávali karty, pili pivo a vykládali staromládenecké historky, tím je připravovali na budoucí osamělost. Opravdový zeměměřič stráví větší část svého života v krajině, vzdálen od domova, který často ani nestačí založit, neboť promešká, proměří a promlčí čas mužské bláhovosti, pak už se neodhodlá a zůstane v životě sám. Když nastoupil do zaměstnání, nebyl tedy překvapen. Jako nejmladšího jej posílali do samých bezútěšných míst. Pokud měl dost práce, čas aspoň rychle plynul, ale jakmile se rozpršelo, nevěděl, jak by čas utloukl. Trochu si četl, ale knihy, které se daly sehnat, ho většinou nedokázaly zaujmout. Někdy, dokonce i za deště, běhával, nakonec však stejně skončil na jediném místě, kde se mohl setkat s lidmi.

Sedal s cizími vesničany, pil s nimi a vedl řeči, jaké by vedl na stejném místě doma. Když vypil páté anebo šesté pivo, nepotřeboval už ani mluvit, ani příliš poslouchat, svět se sbalil do kornoutu, v němž se dalo docela dobře přetrvat až do chvíle, kdy nadešel čas ke spánku. Budíval se s bolavou hlavou a mořila ho prázdnota, která se nechtěla dát zaplašit.

Před rokem, to už mu bylo sedmadvacet, ho poslali měřit na jih Moravy. Bydlel v obci, která ležela sto padesát šest metrů nad mořem; nejvyšší převýšení terénu v okolí činilo sedm metrů. Nad rovinou téměř nepřetržitě táhly kvílivé větry. Občas, když vylezl na kostelní věž, zahlédl za řekou a za ploty úhledné domky rakouských vesniček, i barevná autíčka, která se míhala po silnicích, rozeznal.

V té chvíli se ho zmocňoval pocit zvláštní nejistoty. Něco ubíhá venku ve světě, zatímco jeho čas stojí.

Lidé tady mu připadali milí. Pili víno, rádi se hlučně bavili a zpívali. On zůstal při pivu, zpěvu se nezúčastňoval. Jednou, když se vracel na ubytovnu, sešel z cesty. Chvíli se motal příkopem, až zapadl pod hustý trnkový keř. Uprostřed noci ho probudil chlad. Nad hlavou, osvětleny měsíčním světlem, mu zářily kapky rosy, které se zachytily na listech i větvích. Věděl, že by měl vstát a odejít na ubytovnu – v hlavě už měl jasno, jasněji než kdykoliv za dne, právě proto si uvědomil, že mu nezáleží na tom, kde leží, jestli nastydne, anebo dokonce k smrti prochladne. Zavřel zase oči a usnul.

Příštího rána ho napadlo, že to s ním začíná být špatné, a překvapilo ho, jak málo se tím zneklidnil. Nicméně, když měl jet v pátek domů, jako obvykle se převlékl do čistého, doma přece čekali inženýra, jímž se pyšnili.

Ve vlaku ho přepadla žízeň, když vystoupil, zastavil se na sklenici a zmeškal poslední autobus. Domů měl nejméně dvě hodiny chůze, navíc se hnal déšť. Naštěstí běhat ještě nezapomněl. V parčíku za školou, ačkoliv utíkal, si všiml dívky, která tu – hlavu v dlaních – seděla na lavičce. Minul ji sice, pak se však vrátil a chtěl vědět, co se jí stalo. Vítr vířil na cestě prach, pak se rozpršelo. Nevěděl, proč dívka pláče, tedy ani, jak by ji utěšil. Ale nechat ji tam mu připadalo neslušné. Pomohl jí vstát, doběhli do jakéhosi průjezdu. Nevěděl o ní nic, ale snažil se ji rozveselit anebo aspoň zaujmout. Když déšť ustal, dovedl ji až k jejímu domovu. Dal jí svou adresu, a ona mu opravdu napsala. Proč tehdy v parku plakala, mu však nesdělila, a už nikdy o tom nemluvili. Odpověď na její první dopis skládal celý večer, nebyl zvyklý psát dopisy, zvláště ne takového druhu, ale zřejmě se mu povedl.

Když měli před několika měsíci svatbu, sjeli se kolegové a spolužáci z různých končin země. Dva dokonce přijeli koňmo oblečení v žlutobílých kamaších a v dlouhém tmavomodrém kabátci, jaké

nosili císařsko-královští vojenští inženýři. Přiměli ho pak, aby i s nevěstou sedl na koně a projel s ní slavobránou z červenobíle pruhovaných tyčí. Dítě čekají před Vánoce.

Až se dítě narodí, bude už on trvale doma. Tohle je vlastně jeho poslední měření, od příštího roku mění zaměstnavatele.

Našel si něco zajímavějšího?

To ne, většinu času prosedí v kanceláři, ale zato se každý večer vrátí domů, žena si to tak přeje, pro dítě to bude také lepší.

Nedovedl jsem si představit, že by můj otec se na matku či na mě ohlížel při své práci. Před ní přece, o tom nikdy nezapochoval, muselo všechno ostatní ustoupit. Jenže můj otec ještě věřil, stejně jako i jeho otec v jednoznačnou blahodárnost toho, co může a má vykonat.

Zeptal jsem se, jestli si přeje syna anebo dceru. Pokrčil rameny. „Vždyť to je jedno, ženské to mají těžké – a my zas jinak! Žena říká, že je jí to taky jedno,“ dodal ještě, „ale určitě by radši holku, věří, že by si s ní líp rozuměla. Navíc holka nemusí na vojnu.“

O své ženě nikdy nemluvil jménem, snad tím přede mnou chránil svoje soukromí a její tajemnost.

Za tři dny jsme se opět dostali na vrchu u vodárenské věže k našemu ztracenému bodu.

Přesnými výpočty inženýr zjistil, že bod by měl ležet sice ve stejné vzdálenosti od kraje panelů, ale o maličko výše, než jsme předtím kopali. Vlastně jsme potřebovali jen naši původní jámu protáhnout do délky.

Vyslovil jsem obdiv k vědě, která dokáže z měření na vzdálené kostelní věže vypočítat na zemském povrchu zcela přesně jakékoliv místo, ale že tu najdeme pohřešovaný kámen, jsem stejně nevěřil.

Inženýr se opět ujal kopáčské práce sám. Pronikal stále blíže k hypotetickému bodu, zatímco já občas vyházel hlínu a po zbytek času hleděl do krajiny zamžené už podzimní mlhou. Na obzoru se tetelily kostelní věžičky, jejichž zpusťlost se nedala zdálky rozpoznat.

„Přece aspoň desku nám tu nechali,“ zadoufal inženýr a začal urputně bodat do země.

Nenechali. Mohli jsme leda zakopat novou. Proč to neuděláme, jsem se radši nedotazoval.

Vraceli jsme se jako obvykle za šera. Nepoznal jsem, jestli ho mrzí, že jsme kámen nenalezli, anebo jestli se spokojil tím, že může bez obav zaznamenat, že bod byl zničen.

Doma se uchýlil ke svému třínohému stolku a cosi počítal, přitom si vyhrával na svůj tranzistor. Najednou se objevil v mé místnosti. „Vysílali teď docela zajímavý pořad,“ oznámil mi. „Slyšel jste někdy o Velkém třesku?“

Přisvědčil jsem.

„Tak si představte,“ hovořil vzrušeně, „že prý spočítali prostoro-
vý rozměr té hmoty, co z ní všechno vzniklo, celý vesmír!“

„Že by něco takového bylo možné?“ podivil jsem se.

Pokrčil rameny na znamení, že za to nebere odpovědnost. „Tvr-
dí, že její velikost se dá vyjádřit číslem metr krát deset na minus
padesátou.“

„To je opravdu hodně málo!“

„Málo? To je míň než nic! Vždyť průměr atomu se měří v řádu
metru krát deset na minus osmou. Dovedete si to vůbec předsta-
vit?“

Přiznal jsem, že nedovedu.

9. Krajina

Papírnici jsem přivezl figurku ohyzdného mimozemšťana, ale zatím jsem jí dárek nepředal. Ráno jsme totiž odjížděli, než se papírnictví otevřelo, a vraceli jsme se, když už milovnice mimozemšťana dávno odjela. Čekal jsem na den s deštěm, kdy bychom zůstali doma. Pro deštivý den jsem měl připraveno nejen předání loutky, ale i balík

knih, které jsem tu doufal přečíst. Panoval však nejsušší podzim, jaký jsem pamatoval.

Papírnici jsem uviděl jen jednou. Vrátili jsme se na oběd k Černému kosovi, protože jsem dopoledne ztratil tužku, zašel jsem do obchodu.

Krám byl prázdný, papírnice seděla za pultem a četla si. „To jste vy?“ podivila se. „Já myslela, že už jste odjeli. Vždyť vás není nikdy vidět!“ Postavila se a zavzdychala: „Dneska mě všechno bolí,“ a pohladila si obě kyčle. „U Hlinska se prej objevil nějaký zázračný léčitel. Slyšel jste o něm?“

Dokolébala se k zásuvce, kde přechovávala tužky a nabídla mi, abych si z nich vybral. „On se prej na člověka podívá a hned ví, co mu je. A léčí jen silou, co mu vychází z prstů a z očí.“

„Tak se to povídá,“ připustil jsem. V obci, kde léčitel žil, jsem se znal s farářem, za nímž jsem občas jezdil. „Myslíte, že by mě přijal?“

„To ano, přijme každého.“

„Teda tam asi musí být lidí!“

„Někdy se čeká skoro až do rána.“

„Prý vyléčil i takový, co vůbec nemohli chodit. Myslíte, že to je možný?“

„To záleží na nemoci, co měli,“ vyhnul jsem se přímé odpovědi, abych v ní nebudil liché naděje. „A co maminka?“ vzpomněl jsem si, „ještě je v nemocnici?“

„Vždyť ta už se domů nevrátí,“ řekla věčně. „Já za ní nebyla nejmíň dva týdny. Byla bych tam šla s malou, když ale měla zrovna bolavé ucho. A já sama, co jí mám povídat, když tam tak leží?“

Připadlo mi, že se jí trochu zatřásl hlas. Zaplatil jsem tužku a sklem dveří jsem ještě zahlédl, jak si ztěžka sedá ke svému časopisu.

V polích postupovala podzimní orba, těžké traktory za sebou vláčely soustavy rádel, pluhů a bran. Spěchali jsme, abychom objeli všechna stanoviště v polích, dokud jsme se k nim ještě mohli dostat po nezoraných strništích.

Zeměměřič, pokud má přehlédnout všechny body své sítě, křižuje krajinu, nevynechá téměř jediné pole, není vesnice, kterou by mnohokrát neprošel anebo aspoň neprojel. Protože jeho body jsou umístěny na vyvýšeninách, zlézá kopce i kostelní věže. Obhlíží krajinu oblitou sluncem i pokrytou stínem, spatří její utěšenost i strážení.

Hned první den jsme přijeli do vesničky, která mi připadala jako po pohromě. Z domků i z bývalých statků opadávala omítka, dvorky plnilo harampádí a rezavějící šrot. Stodoly i kůlny chátraly, nikde se neozval, nepohnul se život, dokonce ani pes nezaštěkal, jen po televizních anténách posedávaly vlaštovky. Na nizoučkém vršku se tyčil kostelík. Už z dálky svítil novou mozaikou nad vstupními dveřmi. Inženýr mě vybídl, abych počkal před vchodem, a já tedy vyšplhal po kamenných schodech, které prorůstal pýr a trsy vlaštovičníku.

Mozaiku nad vchodem tvořily lesklé keramické kachlíky, které se sprostotou svých barev hodily spíše nade dveře hostince anebo kulturního domu. Kus zdi nad mozaikovým obkladem ještě nabílili, ale nad tím už nastupovala zkáza a rozpad: kamenná zeď věže se zdála být rozčíslnuta bleskem a dávno neobnovená omítka z větší části opadala.

Inženýr dorazil po chvíli s kulhajícím zarostlým mužíkem, jenž tu zřejmě dělal kostelníka. Odemkl nám dveře, a my vstoupili do prostoru jediné lodi. Stěnu polokruhového presbytáře pokrývala nástěnná malba zhotovená současným umělcem: ten pod křídla andělů, pod Boží oko a Bohorodičku si vymaloval svoji vidinu světa rozděleného na bohaté a chudé. Bohatí měli v jeho představě bílou pleť, kouřili tlusté doutníky, četli Wall Street Journal a na rukávech se jim pokrčovaly útržky anglických slov, které měly napovědět, že se jedná o obchodníky a burziány. Proti jejich vypaseným břichům vztahovali děti a jejich vychrtlí rodiče černé, žluté, a dokonce i rudohnědé ruce. Nad hlavami všech, mezi sférou lidí a andělů, se vznášely helikoptéry a trysková letadla.

Kostelník nám huhňavě vykládal o úmyslech mistra, jehož jméno zamumlal tak, že jsem je nepostřehl. Nad námi zatím poletovaly dvě vlaštovky, na zemi mezi oltářem a zpustlými lavicemi se vršil jejich trus. Zaznamenal jsem ještě pět barevných věder, která ne-souměrně rozestavena v blízkosti stěn čekala na déšť. Poděkovali jsme za ochotu a vyšli přímo na hřbitov, kde jsme měli na vnější straně sakristie nalézt náš svorník.

Hřbitov se podobal sadu. Cestičky vysypané jemným bílým šterkem, hroby jeden vedle druhého se téměř ztrácely v květech. Několik věčných světélek planulo v mramorových výklencích. Ná-hrobní kameny byly čistounké, jako by je někdo právě dnes omyl.

Kovovou hlavici svorníku ve zdi kostela jsem očistil drátěným kartáčem a natřel ji černou barvou.

„Až ty kostely spadnou,“ přehnal to inženýr, když jsme nasedali do auta, „zhrouť se nám celá trigonometrická síť.“

Na mírném svahu nedaleko Labe jsme o několik dní později hledali kámen v kukuřičném poli. Pole bylo rozlehlé a kukuřice tak vzrostlá, že inženýr musel vyskočit na kapotu vozu. Dalekohledem obzírál pole. Když zahlédl v dálce vrcholek červenobílé tyče, vyslal mě napřed, a já s trasírkou nad hlavou, aby mě neztratil z očí, jsem se prodíral kukuřičnou houštinou směrem, který mi udával.

Když jsem dorazil ke kameni, shledal jsem, že z třetiny ční ze země. Kámen jsme vykopali snadno, půda tu byla měkká, mastná a černá, člověk v ní přímo hmatal plodivou sílu Matky Země. Kámen jsme znovu zakopali. Z okolí jsme přidali několik lopat prsti, abychom jej dostatečně zasypali.

„Stejně ji voda zase vezme,“ poznamenal inženýr o té černé prsti. „Viděl jste, kolik jí ubylo od poslední údržby!“ Údržba, to už jsem věděl, se prováděla před sedmi lety.

„Tady pěstovat kukuřici,“ řekl ještě inženýr, „vždyť to je vražda.“

Co tisíce let vznikalo, pomatený hospodář-nehospodář zničí v jedině sedmiletce. Co zničil, už nikdo nenapraví.

Také nás uprostřed rozlehlého lánu zastihlo auto, které z trysek chrtilo oblak jakéhosi bílého prášku. Nestačili jsme včas složit svoje nářadí a uprchnout, najednou jsme se ocitli uprostřed dusivého mraku: z očí nám tekly slzy a kašlavě jsme lapali po dechu. Jaký obraz by našla moje žena pro ten oblak, který se jen zvolna rozplýval?

Možná by jí z dálky připomněl sněhovou vánici, padající chmýří babího léta anebo vodní tříšť nad vodopádem, ale mně, který jsem se ocitl v jeho středu, připomněl plynový útok a válku.

Měřili jsme také na staveništi nedaleko Labe; odbočili jsme ze silnice a po panelové cestě se dostali do míst, kde se měl nacházet náš kámen. Vystoupili jsme z vozu a bezradně tápali po opuštěném staveništi. Z obou stran pomocné panelové silničky si razily cestu dva mohutné násypy budoucí dálnice – či co to tu budovali. Všude se vršily haldy vykopané a umrtvené hlíny, v úzkém pruhu nedotčené, ale stejně už odsouzené země si osaměle zoufalo několik borovic. Obrovité stroje byly odstaveny na místech, kde kdysi ještě rostla tráva. Všude kolkolem se daly zahlédnout jámy a krátery, v povětří jako dětští draci se vznášely cáry umělohmotných pytlů. Vyšplhali jsme se na jednu z navezených hromad zeminy a podle vzdálených, dosud nezbořených kostelních věží jsme se snažili určit, kde se nacházíme.

„Jako po bitvě na bojišti, nepřipadá vám to tak?“ Přisvědčil jsem. Co žiju, nepřibylo v naší zemi nijak výrazně obyvatel, ale přibylo panelových domů, skladišť, raketových sil, garáží, jímek, smetišť, stadiónů, letišť, televizních věží a továren, chat a rekreačních sídel, dálnic, skládek a hald. Usekáme Matce ruce, nohy, vypícháme jí oči, uřežeme uši, i vlasy jí vyrveme a na torzo jejího těla sypeme popílek a lijeme zředěnou kyselinu. Je pravda, že občas jí obvážeme ránu anebo ve sténajících ústech zaplombujeme bolavý zub, pak ovšem ihned voláme televizní kamery, aby zvěčnily ten důkaz synovské péče, jíž Matku obklopujeme.

My, co jsme se dali na měření, však dobře víme, že naše péče je nejen zištná, ale i podvodná. Pečlivě měříme Matčino hrdlo, její tep,

prosvěcujeme ji i proklepáváme jen proto, abychom zjistili, co ještě snese. Jednou se však zmýlíme, přepočítáme se, anebo se dokonce ani nemusíme zmýlit, zavoláme varovně: dost!, jenže bude pozdě, chtivý dav už nikdo nezadrží v jeho díle. Matka zahyne – a my s ní.

Věřím však, jako tomu je ve starých bájích a mýtech, že se Matka jednoho dne opět probudí, procitne do světa, zbaveného jejích nenasytných dětí. Jistě pak bude urputně odhánět všechny nápadníky, kteří by s ní chtěli počít nový život.

V poledne jsme podle toho, kde jsme právě byli, buď zašli na oběd, anebo si jen usedli někam na mez, snědli housku se salámem a vypili láhev minerálky.

Nejčastěji jsme se zastavovali v motorestu s přísně dodržovanou segregací. My a ostatní pracující jsme měli vyhrazen výčepní sálek, zatímco do jídelny byl vstup v pracovním oděvu zakázán. Ale jednoho dne nás usměvavá výčepní nevpustila ani do vyhrazené místnosti, v celé prostoře podniku se totiž pořádala svatební hostina.

Nechali jsme náš polovojenský vůz vedle ofáborovaných a barevných autíček a šli si nakoupit do obchodu hned za rohem. Z otevřených oken restaurace, do níž jsem díky svému oděvu nikdy nesměl vstoupit, se nesl výskot svatebčanů. Vtom se ve dveřích objevili tři svátečně oblečení mládenci, kteří mezi sebou vlekli nevěstu s věnečkem frézí ve vlasech. Nevěsta se ani příliš nebránila, jen si držela krajkový okraj dlouhých šatů a občas naznačila, že se chce svým únoscům vytrhnout. Když ji usazovali do vyzdobeného auta, které bleskem předjelo, rozesmála se vysokým, radostně svádivým hlasem. Ještě zamávala z okénka nám i dalším svatebčanům, kteří se mezitím objevili ve vchodu, a auto se vrátilo na silnici.

Než jsme se stačili vzpamatovat a nasednout do svého nedůvěryhodného terénního vozu, obklíčili nás chlapi ve svátečním a s opileckou naléhavostí nás začali přesvědčovat, že je povinností nás, jediných střízlivých tady, naložit je a okamžitě se s nimi společně pustit za únosci. Odměnou nám slibovali jídla, co sníme, a pití, co vypijeme.

Z inženýrova výrazu se jako obvykle nedalo nic vyčíst, pak však sesunul z lavičky pod plachtou svazek tyčí, pokynul mladíkovi, který byl zřejmě oloupeným ženichem, i dvěma dalším svatebčanům, aby nasedli na korbu, my dva zaujali svá místa na předních sedadlech a vydali jsme se za uprchlíky.

V každé vesnici, kterou jsme projížděli, jsme u hospody zastavili anebo aspoň zpomalili a pátrali po autě vyzdobeném fábory. Konečně u pátého hostince jsme je zahlédli. Ženich i oba jeho průvodci ještě za jízdy seskákali z korby a řítili se k hospodě. Následoval jsem je a zpovzdálí jsem stačil zaslechnout hlasitý smích v sále, když ženich se svým malým průvodem vstoupil. Pak jsem uviděl nevěstu, jak opatrně vstává od púllitru, kterým ji tu počastovali.

Chlapík ze ženichova doprovodu kvapně platil útratu za únosce, unesenou a za zbytek sálu, pak jsme i s nevěstou opět nasedli do vozu. Nabídl jsem jí své místo vedle řidiče, ale dala přednost zůstat po boku svého právě získaného manžela.

Inženýr navrhl, že si zkrátíme cestu polem a náš terénní vůz se svým nečekaným a neobvyklým nákladem se rozjel po strništi. Neohlížel jsem se, ale za sebou jsem slyšel veselý ženský šepot a vnímal jsem neobvyklou květinovou vůni, která naplnila prostor vozu.

Snad i naše auto, rozhodně však jeho řidič, vycítili, že se jim dostalo mimořádné příležitosti, pravděpodobně poslední v jejich zeměměřičské existenci. Lehounce jsme se přehoupli nad hřebenem, který jsme musili překonat, bezmála jsme se vznášeli nad nazrzlým strništěm.

Ti pod plachtou stále vesele halasili, zatímco my mlčky hleděli na pole před sebou, inženýr se celý vypjal, jen helmice mu chyběla, aby se proměnil v letce, který jemně a dovedně vede svůj stroj tak těsně nad zemí, až přihlížející vzdychají úžasem.

Ohlédl jsem se na okamžik do vozu. Nevěsta položila hlavu ženichovi na rameno, oči měla zavřené a věneček se jí svezl na stranu. Byla to obyčejná venkovská holka s tupým nosíkem a pihovatou tváří, nad horním rtem jí utkvělo několik kapiček potu, ale mě

napadlo, že právě ona anebo jakákoliv ženská bytost chybějí našemu počínání, a to pak zůstává nezjemenno, neztajemno, a tedy nepovznášející jako celý náš inženýrský věk.

Ještě jednou jsme se při své práci dostali do blízkosti žen. Zatímco my měřili v úzkém pruhu přípotoční nivy, hned v sousedství za vodou několik zahradnic sklízelo květy ze sotva obhlédnutelného lánů aster, a nás téměř nepřetržitě provázel výskot jejich hlasů.

Držel jsem pásmo a hleděl do mělkého koryta, v němž plynula voda, která mi připadala průzračná. Vnímám jsem pohodu místa i chvíle. Dokonce i obvykle stísnující stěny vzdálených věžáků se v oparu podzimní mlhy a za clonou dívčího smíchu podobaly spíše konstruktivistickému obrazu anebo divadelní kulise.

„Až doměříme,“ navrhl inženýr, „zajdeme si pro kytičku.“

Nic jsem nenamítal, i když jsem věděl, že květiny, které bychom dostali, stejně do večera zvadnou. Ale vyklouznout od našeho jednotvárného měření na květinové pole s děvčaty znamenalo víc než jen přejít kratičký můstek.

Jistě i proto, abychom si to uvědomili, abychom nezapomněli, do jakého světa patříme a jakému bohu sloužíme, zničehonic za námi zahřmělo. Rachot zběsile narůstal, až se změnil v jek naplno pracujících turbín.

Zahlédli jsme je vzápětí nedaleko od nás, v polovině cesty mezi námi a mlžnými věžáky, s pohrdáním ke všemu živému, se po neviditelné, ale jistě přesně vyměřené betonové dráze hnaly tryskové stíhačky. Hleděl jsem lítostivě na druhou stranu ke květinovému poli, které se v úleku zachvělo a pak se dalo na úprk, vzdalovalo se od nás jako snová vidina.

Pak se v pravidelných mezidobích opakoval tůž obřad, v němž se na obrovských ohništích obětovala mluva ptáků, zvířat, lidí, dokonce mlčení se obětovalo, i každé zadumání.

Doměřili jsme, sedli do auta a přidávající maličko rachotu k tomu obřadu, spěchali jsme na jiné místo, abychom pokračovali

ve své práci, připravovali nové podklady pro nové, ještě dokonalejší rozjezdové dráhy.

Člověk odedávna touží po dokonalosti. Kterýkoliv pantheon bohů prozradí, co ve svých představách za ni považuje. Ze všech znaků božství však se zdá jedině vševědoucnost dosažitelná. V honbě za ní se zavrtáváme do stále titěrnějších částech hmoty, do nitra lidské duše, do hlubin vesmíru. Jakmile někde vytušíme tajemství, vydáme se tam, abychom je odkryli. Jedním z prostředků, jimiž pokořujeme tajemné prostory, je měření. Měříme Zemi, vesmír, rychlost, čas i hloubky. Vzdálenosti nepředstavitelně velké i nepředstavitelně malé. Malujeme schémata, mapy a plány, jež jsou stále přesnější. Přesnost nás uhranula, vstoupili jsme už do rozměru, kde by nás mohly šálit smysly, našťásti jsme objevili počítače, které nejen nemají smysly, ale ani smysl pro to, co je ještě potřebné a lidské.

Kdysi obestíralo tajemství všechno. Nevíme sice, zda praotec Čech žil či nežil, víme však jistě, že naši předkové se brali tajemnými končinami. Podél řek, jejichž tok neznali, hvozdy, o nichž netušili, kdo je obývá. Jací bozi, čím lid, která zvěř.

Když se v třetí čtvrtině osmnáctého století, stojí za povšimnutí, jak nedávno se to dalo, provádělo první soustavné mapování Čech, důstojníci sedli na koně a projížděli zemí. Co viděli, nakreslili. Vzdálenosti měřili odhadem. Občas se zmýlili o míli i o dvě anebo popletli název obce, minuli kousek země, na němž tak zůstalo zachováno tajemství. Snad se tam ukryli divoši, víly, jednorožec anebo mimozemšťan.

Zato dnes, obávám se, kdybych se pustil po stopách Stanleje anebo Livingstona a dorazil k Viktoriiným vodopádům, našel bych tam, teď už v tom vycvičen, značku oznamující, že tady na břehu je uložena v hloubce jednoho metru deska s křížkem. Kam se ještě mohou ukrýt jednorožci, divoženky a mimozemšťané?

Mimozemšťané, spočítali hvězdoměři, i kdyby žili kdesi ve vesmíru, nikdy živí nedosáhnou sluneční soustavy.

Vědci před sebou ještě mají tajemství, aspoň v některých oborech. Ale co zbývá nám ostatním: papírnicím, kopáčům a spisovatelům?

Jsou místa, jimiž projíždíme denně, a já sleduju, jak kukuřičné klasy šednou, zrno žloutne a zatvrdává. Jednoho dne se na poli objeví strniště, zahlédnu holiny, které předtím zůstávaly skryty, úroda na nich nevzešla a kdoví jestli kdy ještě vzejde. A dalšího dne spatřím traktory, jak obřímí pluhu obracejí půdu, kterou zároveň drtí svými koly. A v jednom z větrných dní, když tudy projíždíme, všimneme si, jak se nad polem zvedá mračno prachu. Vítr navždy odvívá zemi, to nehledíme na pole, díváme se na poušť, a najednou si uvědomím, že za celý čas jsem tu nezastihl křepelku ani koroptev, dokonce ani zajíce jsem tu neviděl, jen spoustu myších děr a roje mušek – to je ten život, který nejspíš přetrvá.

Kameny většinou obrůstalo křoví a plevel, mačetou jsme si k nim prosekávali cestu. Jednou bylo křoví obzvláště husté, za ním jsem překvapen zahlédl plot a stěny nizoučkého domku. Plot byl polozřícený, nač také plot, když houština dostatečně chrání? Vstoupili jsme s inženýrem na zahrádku, obešli stavení, jehož stěny pokrývala vybledlá modř, a dveřmi nahlédli do jediné místnosti. Za stolem vedle velké pece seděla stařenka a upíjela z káfé. Místností se linula vůně čerstvého chleba. Stařenka vstala a krátkou lopatou zašťárala v peci a na kovovém listu se objevil pecen tak velký a těžký, že když jej položila na stůl, dřevo se zachvělo.

„Copak chleba,“ oslovila nás, „ale můj muž svedl preclíky, pekl jich devět druhů: s mákem, s kmínem, se skořicí, s anýzem, se semínkem sezamu, s pepřem, s lékořicí, s medem a v rumu máčené. On byl nebeský pekař, co vložil do pece, Bůh mu požehnal. Tady ze všech far brali chleba jen od něho. A že směřoval vzhůru, poslali ho kopat uran do dolů, tam ho to zmáčklo. A nevydali mi ho tehdy, prý ho sami pohřbí.“ Z dlouhé tyče, která čněla nad pecí, sňala svazek vypečených kroužků. „Tyhle rumem polévané, když jsme někdy přijeli na pouť, vzal a zapálil,“ škrtlta sirkou, a opravdu preclíky

zaplály jasným plamenem, „on je vzal a vyhodil do vzduchu. Lidi je potom chytali, než k nim preclíky doletěly, rum vyhořel, jen ta vůně po něm zůstala.“ Stařenka přistoupila k otevřenému oknu, zatočila svazečkem a pak jej vypustila. V tu chvíli se šňůra zřejmě přepálila a hořící kotoučky se rozletěly a okamžik ještě plály jako svatozáře nad hlavou Země Matky – mučednice.

V Čítance pro školy rolnické staré sto let jsem se večer dozvěděl: *Čechy patří k zemím na úrodnou půdu nejbohatším, zaujímajíce v říši naší místo druhé. Půdy neplodné jest toliko třiapůl procenta, ostatek připadá na půdu plodnou. Nejúrodnější jest Zlatý prut, nížina Polabská... Výtěžek polních plodin jest tak veliký, že obilí se vyváží do ciziny.*

10. Továrna

Vyjeli jsme ještě za tmy do lepkavé podzimní mlhy.

V prostoru továrny a v jejím nejbližším okolí jsme měli několik bodů, jejich kontrolu však inženýr odkládal. K vstupu do továrny jsme potřebovali několik doporučení a povolení od oddělení zvláštních úkolů. Shánět je si žádalo času, jehož se nám trvale nedostávalo. Kamenům na území závodu, dalo se předpokládat, hrozilo ze všech našich kamenů nejméně nebezpečí. Pokud nevyletí do povětří, stejně se nás dočkají.

Říjnový den vzcházela ztěžka, opakovaně klesal do mlh, a jak jsme se blížili řece, která jest osou nejúrodnějšího kraje ve Zlatém prutu, už ve středu města, jež vytrvale ujídá z úrodné půdy, jsem zachytil smrdutý pach, kterým mlha nasákla. Ten pach věstil, že se blížíme stále odkládanému cíli.

Konečně, jen jsme odbočili z hlavní cesty, jsem ji zahlédl: čněla k šerému nebi svými komíny, věžemi a cihlovými budovami, z nichž jsem za vysokou zdí zahlédl jen vrchní patra. Zaparkovali jsme a došli ke vchodu, kde se nás tlustá strážná dotázala, zda nemáme

u sebe zápalky, když jsme ji ujistili, že nikoliv, vpustila nás do čekárny. Tady jsme měli setrvat až do příchodu závodního geodeta.

Čekárnu natřeli od země ke stropu šedohnědou olejovou barvou, zatímco podlahu pokrývalo prošlapané špinavě okrové linoleum. Výzdoba se tu omezila na jediný plakát, který varoval před otevřeným ohněm. Potom už na stěně visel pouze humpolácký kovový telefon, který připomínal výtvarný objekt z období pop-artu anebo exponát zapůjčený z muzeálních sbírek. Možná, že to byl nějaký bezpečnostní přístroj, i když jsem nikdy neslyšel o tom, že by mohl telefon během provozu jiskřit, a tím způsobit výbuch. Ocenil jsem, že místnost se nijak nepřetvařovala. Kdo se tu ocitl, jistě nepropadal falešným nadějím o tom, co ho čeká uvnitř.

Zasklenými dveřmi jsem z toho uvnitř viděl jen betonové nádvoří a několik šerých budov. Občas se dveře otevřely a jimi důležitě prospěchal někdo, kdo stejně jako my byl prost prostředků k rozdělávání ohně.

Mladá žena v černých šatech a s chorobně bledou tváří vběhla do čekárny; aniž si nás všimla, zdvihla sluchátko a jala se vytáčet třímístné číslo. Zatímco se zoufale a potom už s pláčem dožadovala spojení, aby mohla oznámit, jak jsem nepochyboval, neblahou zprávou, za mnou ve skleněné kukani vrátnice zazněl vysoký ženský chichot. Když jsem se otočil, uviděl jsem čtyři ženské v neslušivých temně šedých uniformách závodní strážce, skloněné nad časopisem, o jehož závadovém, anebo dokonce ideodiverzním obsahu, jak zní úchvatné policejní termíny, svědčila výška jejich smíchu. Ale možná, že časopis byl nezávadný, že se jen hlasitě radovaly, jak vyzrály na život, nad nímž tu, jak se mylně domnívaly, s pistolí u boku vládly.

Konečně, v kožené bundičce, v džínsech, v polobotkách s co nejvyššími podpatky, aby poněkud zvýšil svoji postavičku, a s papírovou rolí v podpaží, se objevil místní geodet. Chvíli na sebe s inženýrem hleděli, pak v sobě odhalili bývalé spolužáky a ihned si začali sdělovat novinky o svém životě a srovnávat výši svých příjmů.

Vrátili jsme se do našeho vozu, kde inženýrův kolega prohlédl naše dobrozdání a povolení, proklel místní byrokraty a pak v naprosto nejtajnější mapě, kterou vybalil ze své role, pátrali s inženýrem po našich bodech. Zjistili, že dva z nich budou dobře přístupné, zatím co třetí a čtvrtý leží v přísně strážené zóně. Bude nutno předem upozornit vojáky, aby nás stráž omylem nepovažovala za špióny a nezačala po nás pálit, dále si ověřit, jestli se v prostoru nebude pokusně střílet, a konečně opatřit náš výfuk sítkem anebo získat raději místní vůz, který zaručeně nežádoucí výbuch nezpůsobí. Pokud by jej přece jen způsobil, aspoň z toho nebudou moci obviňovat naši světlou památku. Když si takto šibeničně zažertoval, závodní geodet nás opět opustil.

„Už abysme to měli za sebou,“ přál si inženýr. „Tady nikdy nevíte, k čemu se připletete. Když to tu naposledy letělo do povětří, vzalo to s sebou asi stovku lidí. Z některých nenašli vůbec nic anebo třeba jen hodinky a ty ještě dva kilometry odsud.“

Přeptali jsme se na tuhle údajnou katastrofu malého geodeta, sotva se vrátil. „To je pitomost,“ hněval se, „lidi toho strašně nažvaní. Smrtáky tu máme, ale když před dvěma roky vylítla prachárna, stalo se to zrovna o polední pauze. Pět mrtvých a pár raněných. Samý řezný a bodný rány. Sklo vylítalo po celém závodě – a mimo taky,“ zaradoval se při té vzpomínce. „Ale o oči nepřišel nikdo. Tady, jak se zableskne, kamaráde, třeba jen při bouřce, hned si kreješ oči!“

Nesehnal sítko ani vůz; dojedeme naším autem, kam se dá, rozhodl, pak už jedině pěšky. Armáda je informována, hotovi musíme být do dvou odpoledne, pak to tam začne lítat!

Uvnitř závodu jsme minuli několik vysokých budov a pak jsme jeli mezi nízkými baráky, mezi budovami skladů, před nimiž se ve změti válely prázdné i plné plechovky, vršily se haldy špinavých pytlů, barelů a rezivějícího šrotu. Všiml jsem si, že některé budovy mají vytlučená okna.

„To je ono,“ malý geodet zaznamenal, kam koukám, „přeci jsem ti povídal, že to tehdy zvyráželo všecky okna.“

„Často to tu bouchá?“ byl jsem zvědav.

„To záleží, čemu říkáš často, kamaráde. Když máš smůlu a seš zrovna u toho, stačí, aby to bouchlo jednou. Někdy to ani nemusí bouchnout, pro to, abys zdech, uděláš už dost, když omylem vlezeš do nějakýho zasranýho provozu a na něco si tam mákneš.“

A zatímco jsme čekali, až před námi posunovací lokomotiva přestrká cisterny, které mohly být plné dynamitu, trinitrotoluenu, anebo dokonce nitroglycerinu, vyložil nám, že třeba na anilín berou ženský jenom po čtyřicítce a ještě chtějí, aby jim podepsaly, že vědí, co jim hrozí.

„A co jim hrozí?“

„Rakovina močáku na sto osmnáct procent!“

„A podepíšou?“

„Jasně, kamaráde, vždyť dostanou každěj měsíc rizikový – nejmíň čtyři stovky.“

První dva kameny, ačkoliv u nich nebyly tyče, jsme našli snadno. Natřel jsem je, namaloval na okolní stromy rudé šipky, pak jsme ještě chvíli pokračovali v cestě autem. Budovy kolem nás se stále snižovaly, už jen přízemní baráky s lehkými střešními konstrukcemi. Výbuch, pokud k němu dojde, střechu jen odfoukne, stěny zůstanou, je míň škody.

Vystoupili jsme, vyndali náradí a dál už šli pěšky. Blízko za našimi zády praskaly výstřely. „Máš to marný,“ vykládal maličký geodet, „tohle všechno je vývozní artikl. Čím víc to bouchá a míň to smrdí, tím víc by ti za to ručičku líbali. Máš svinstva, ani pes je nevyčuchá – a přitom jich stačí špetička a...“ Geodet si jenom odfoukl, a domy litaly k nebi, zatímco z nebe padala letadla i s lidmi.

Kámen jsme objevili na zalesněném vrcholku. Dole pod sebou jsem uviděl vysoký a dvojitý drátěný plot, jakým se obkličují trestanecké tábory, dokonce i strážní věž jsem zahlédl. Les tu byl smíšený,

listů na břízách i dubech už žloutlo, a zdálo se, že vydechuje chemický pach. Mnoha stromům chyběly vrcholky. Geodeti se opět skláněli nad plány, chvíli se vzrušeně dohadovali, pak se však shodli, že druhý kámen se nachází vně plotu.

Vztyčili jsme nad přístupným kamenem stativ a vrátili se k autu. Odbočili jsme na jinou silnici, minuli vysoké chladicí věže a také soustavy kotlů a potrubí, v nichž se tvořilo a proudilo cosi, o čem jsem raději nechtěl slyšet. Konečně jsme vyjeli postranní branou a za chvíli zastavili na kraji lesa. Vyndali jsme další stativ a inženýr opatrně, jako by to byla monstrance, nesl v pouzdře vodorovnou lať na měření paralaktických úhlů. I lesem, který rostl vně továrny, se táhlo, opřeno o nízké stožáry, mohutné potrubí. Na několika místech z něho syčivě unikaly jakési páry.

Vystoupali jsme do vrchu, obešli polorozpadlé stavení, přelezli několik uštípnutých kmenů a uviděli jsme náš známý dvojité plot z druhé strany.

Když jsme našli poslední z kamenů a nad ním pracně postavili vodorovnou lať, inženýr se snažil na protějším vrchu za dráty zahlédnout stativ, který jsme tam zanechali. Kromě houštiny kmenů a kmínků se však nedalo uvidět nic. Mačetou i sekyrkou jsme tedy pracně proklestili cestu až k drátěnému plotu, kde jsme ještě společnými silami porazili smrček, a opravdu, když jsme se vrátili ke kameni, podařilo se i mně na protějším vršku rozeznat žlutou nohu stativu.

Můj mladý šéf se tvářil nespokojeně, ještě jednou mačetou pročistil čerstvý průsek, pak mi přikázal, abych tu zůstal a ani se nehnul od drahocenného přístroje, sám se vydal k autu, aby se znovu rozjel na opuštěné stanoviště za plotem.

Osaměl jsem. Z dálky ke mně doléhalo křupavé praskání výstřelů a houkání lokomotivy. Jinak tu vládlo ticho. Blížil se konec října, ptáci, pokud tu nějaký přežili, už nezpívali.

Nad korunami stromů, uvědomil jsem si, se prodíralo navlhlé slunce. Z okrajů listů občas s tichým plesknutím dopadla kapka

vysrážené a jistě i jedovaté mlhy. Všechno tu bylo mokré a studené, nebylo kde ani na co si sednout.

Tajemství přímo uráží naše sebevědomí a tím nás dráždí. Až nebude tajemství, zdá se nám, zavládne na světě krásná a bezpečná jistota, i když zatím nevíme, o čem.

Zvykli jsme si ty, co nás nejodhodlaněji zbavují tajemství, oslavovat jako velikány. Vyvedli nás přece z temnot, v nichž nás na každém kroku mohlo přepadnout nevysvětlitelné, kde číhaly mor a čarodějnice. Ani si neuvědomujeme, že nás zároveň vysadili uprostřed nudné dálnice osazené návěstními tabulemi. Trávíme život tím, že spěcháme od tabule k tabuli.

Tajemství odstraňujeme nejen z hmotného světa, víme už také, jak vznikl či vyvinul se Bůh. Vymysleli si ho lidé v době, kdy podobou mýtů a obrazů vyjadřovali své nedokonalé poznání světa a přírodních zákonů, tedy v době, kdy byli natolik primitivní, že neměli ani tušení o něčem tak velkolepém, jako jsou televize, automobil anebo iminodibenzyl. Umíme definovat i sebe: Člověk je nejsložitějším samoorganizujícím a samoregulujícím systémem. Není divu, že už také přesně víme, jak vznikl svět a vesmír. Poněkud v nejistotách – přece jen kousek tajemství, na něž je třeba se vrhnout a zardousit je – uvažujeme o dni, kdy se ten třaskavý začátek přihodil. Jedni spočítali, že před patnácti miliardami let, jiní přejí vesmíru ještě několik miliard roků navíc. Zato už víme, že všechen pozorovatelný i nepozorovatelný vesmír se všemi nespočítatelnými světy vznikl z nekonečně horké, nekonečně těžké a nekonečně malé částičky hmoty. Kdo tomu nevěří, ať si tam běží a všechno si sám změní.

Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi a stvořil je z ničeho. My, co jsme se dali na měření, víme, jak naivní to je představa. Svět vznikl sám, a to z částičky o hraně deset na mínus padesátou metru.

Jednoho dne člověk narazí na hranici: únosného i možného, připadá mi, že ten den už se přiblížil. Z odhalovatelů tajemství se mohou stát údržbáři, blouznivci anebo buiči. Člověk, zdá se, ne-

dokáže postát na místě. Ve chvíli, kdy se ocitne na hranici, kterou už nepřekročí, může se buď zřítit anebo se začít vracet. Ale kam se ještě může vrátit?

Mezi stromy jsem teď v dále zahlédl inženýrův rezavý svetr, chvíli se míhal sem a tam, pak jsem zaslechl známý hlas, který mě volal, abych mu hodil přes plot náradí. Brzy jsem viděl, jak i za plotem odletují větve, a narůstajícím průsekem jsem rozeznával nohy stativu. On však oba terčíky na koncích latě, kterou jsem tu střežil, nezahlédl.

Znovu a znovu jsem podle jeho pokynů osekával větve, které se mu zdály bránit ve výhledu, až se ujistil, že skutečnou překážku tvoří kmen statné břízy. Sešel tedy i se svým druhem dolů, a nad plotem jsme se chvíli dohadovali, co bychom měli podniknout. Pak se ti dva rozhodli, že břízu bude třeba skácet.

Namítl jsem, že přece nemůžeme o své vůli skácet tak nádherný strom. Místní geodet na mě pohlédl s posměšným úžasem. „Tady?“ ukázal vzhůru k zohaveným korunám stromů.

Pozdě mě napadlo, že jsem měl odpovědět: právě tady! Oni mi mezitím nad ostnatými dráty přehodili pilu. A mám si pospíšit, blíží se druhá hodina, kdy budeme muset odtud. Svedu skácet ten strom sám?

Jako student jsem kácel stromy napadené kůrovcem, pociťoval jsem dokonce hrdost nad tím, že svedu takovou chlapeckou práci a dokážu položit patnáctimetrový smrk přesně tam, kam si přeju. Jestli jsem cítil také lítost nad poraženými stromy, se už nepamatuju.

Došel jsem k bříze, která ještě nic netušila o svém osudu, a pohlédl jsem vzhůru do její koruny. Nebe se už vyčistilo, žluté lístky stromu se zdály vydávat svoji vlastní záři. Kmen bych stěží objal, měl po obvodu téměř dva metry. Vzal jsem sekyru a zaťal ji do bílé kůry. Vyruibal jsem zásek na straně, kam měl kmen padnout, pak jsem se chopil pily a začal řezat. Pila se zahryzla, bílé štěpinky odletovaly do všech stran, a já vnímal jejich vůni.

Jak se pila zařezávala hlouběji, kmen ji stále více svíral. Byla to jeho jediná obrana – sevřít pilu a už ji nepustit. Raději jsem pilu

vytáhl a začal řezat z opačné strany. Po čele mi stékal pot. Sundal jsem si svůj vatovaný kabát a pokračoval v práci. Strom tiše sténal, praskal a slyšel jsem zděšený, užaslý šepot listů v korunách.

V bříchách přebývaly zakleté duše nevinných dívek.

Pilu jsem vytáhl a chvíli odpočíval. Z dálky jsem zaslechl tiché kroky, a když jsem pohlédl tam, odkud přicházely, uviděl jsem vojáka s puškou. Pomalu se blížil po cestičce mezi oběma ploty. Když mě míjel, pohlédl na mě, aniž se zastavil, aniž zpomalil krok, aniž dal najevo, že mě zaznamenal.

Kmen teď pln zoufalého odhodlání svíral pilu z obou stran, zápasil se mnou ze všech svých sil.

Ošklivil jsem se sám sobě, protože jsem si dal vnutit tenhle úkol. K čemu je vůbec potřebné naše měření, k čemu ta úporná snaha o přesnost, kvůli které dupeme v kukuřici, jezdíme po polích, kvůli které mám teď připravit o život bílý, čistý strom? Kdo uposlechne ničemného příkazu – sám je ničemný.

Jenže má lítost, jak to v životě bývá, se dostavila pozdě. Strom už umíral.

Zpoza plotu na mě volali, jak jsem daleko, ale já neodpovídal. Vytáhl jsem opět pilu, vzal sekyrku a jako zběsilý jsem začal rozšiřovat zásek na kmeni. Pak jsem se do stromu opřel a zkoušel jeho odhodlání. Ale bříza stála pevná, jako by její žíly dosud nebyly přetáty.

Vím, že člověk odevždy zápasil s přírodou, zabíjel zvířata a mýtil lesy, zbavoval však života, aby sám přežil. My zbavujeme života, abychom budovali díla inženýrského věku. Ta brzy způsobí, že sami nepřežijeme. Zabíjíme ne z pudu, který by nás vedl k životu, ale z pudu, který nás vede do záhuby.

Košili mám úplně promočenou, pila zuřivě skřípe, vnímám, jak křečovitě sevření povoluje, tiše, zoufale a naposledy zasténá duše stromu – a praskot. Ještě se větvemi chytá okolních stromů, ale nezachytne se, žlutavé lístky prší k zemi.

Šťastní geodeti jásají z protějšího vrchu, že už jim nic nebrání ve výhledu. Sedám si na svůj vatovaný kabát, zatímco oni měří.

Vojáček se vrací po pěšince mezi dráty. Musí vidět padlý strom, jehož větve sahají až k plotu, ale nezajímá se. Tak jako se jiní vojáčky nezajímali o padlé muže a ženy, jejichž ruce se natahovaly k jiným plotům.

Do dvou hodin už zbývá jen pětadvacet minut, když se inženýr objeví zase u mě. Naložíme všechny přístroje a odneseme je do auta, pak inženýr ještě musí oznámit na oddělení zvláštních úkolů, že odjíždíme.

Když se vrátil, sdělil mi pobaveně, že se mu velice omlouvali. Zapomněli totiž včas ohlásit naši činnost strážím. Chtěli vědět, jestli nedošlo k nějaké nepřístojnosti.

Vybavil se mi vojáček, který jako omámený kráčel drátěnou klecí, aniž si nás všiml, aniž nás vůbec vzal na vědomí.

„A dívíte se mu?“ zeptal se inženýr. „Já být na jeho místě, měl bych chuť střílet tak akorát do toho plotu!“

11. Dopis

Pane řediteli K.,

při setkáních se svými kolegy jsem zjistil, že jste zpochybnil nejen charakter mé práce, ale i práci jejich, také jejich umělecké usilování jste prohlásil za neprokazatelné. Dozvěděl jsem se, že většina z nich se rozhodla bránit se a snaží se prokázat, že jsou umělci, jako důkaz přinášejí své knihy, zprávy o uvedení svých her na nejruznějších světových scénách, anebo dokonce zmiňují své literární ceny. Udivilo Vás, proč jsem něco takového neučinil rovněž já? Mohl bych jednoduše prohlásit, že podobné jednání mi nepřipadá důstojné, anebo tvrdit, že raději přijímám osud pokorně nežli se vzdorem, jistě by na tom bylo něco pravdy. Ale lhal bych, kdybych předstíral, že není mým přáním,

aby lidé jako Vy zmizeli z křesel zámek, odkud provozují svoje ničemné dílo. Sporným však zůstává, co podnikat, aby zmizeli.

Nikdo není, jak možná víte i Vy, nesmrtelný ani nezranitelný. I ti nejskvělejší heroové a polobozi kromě svých neprůstřelných štítů, zázračných mečů a neznávitelných svalů měli svoji zasažitelnou patu, své křehké vlasy anebo potřebu dotýkat se země. Vaším štítem i mečem je Vaše křeslo, vysoko vyzdvižené nejen nad zemi, ale i nad všechen život, nad všechnu lidskost – o spravedlnosti ani nemluví.

Kdo s Vámi vede spor, míním čestný spor, nejen že nemůže zvítězit, ale tím, že uznává Vaši svévůli za pravomocnou, ještě více pozvedá Vaše křeslo a utvrzuje Vás v pocitu nadřazenosti, jenž poskytuje moc. Co pro vás znamená nějaká kniha nebo hra – jakékoli dílo, i kdyby bylo sebegeniálnější? Co pro Vás znamená nějaký umělec, který s Vámi vede při? Dostal jste ho přesně tam, kde jste si ho Vy a samozřejmě i ti, kteří Vás jmenovali, přáli mít. K podnoží svého křesla: ať tam vydrží co nejdéle, ať se zmítá, ať škemrá, ať píše žádosti, kterými rád naplníte svoje koše, když se předtím potěšíte jeho pokořením. V tom sporu jste nezasažitelný.

Kde tedy, na kterém místě Vašeho těla leží Vaše zranitelné místo? Máte je vůbec? A máte vůbec tělo?

Vaše tělo, stejně jako celá Vaše bytost se jistě dají zaměnit a kdykoliv nahradit, co se však zaměnit a nahradit nedá, je svět, který jste si Vy a ti, kteří Vás jmenovali, pro sebe vytvořili. Umělý svět, který prohlašujete za jediný skutečný, neboť v něm platí jen ty zákony, které jste sami dali, a pravdou je pouze to, co Vy za ni vyhlásíte. Můžete tedy být zasažen jedině tehdy, najde-li se síla, která zruší nedotknutelnost a celistvost Vašeho světa, a tím Vás vrátí zpět na oči lidí.

Tou silou, pane řediteli K., je příběh. Příběh ze skutečného světa. Sto žádostí můžete hodit do koše, a žádné srdce se nezachvěje, ale sto příběhů neumlčíte. Ty příběhy, ať budou vyprávět cokoli, ať je ponesou láska, utrpení či něha, budou vždy ukazovat k Vašemu ničemnému dílu. Nakonec Vás zasáhnou a Vy padnete ze své zdánlivě

nedobytné výše, ze svého nezasažitelného světa zpět do nicoty, z níž jste vzešel. Přál bych Vám, abyste aspoň při tom pádu pochopil, že ty příběhy Vás přežijou.

*S pozdravem
zeměměřičský pomocník K.*

12. Hřbitovy

Papírnice chodí v černém.

Příběh její matky byl jednoduchý. Pracovala dvacet let v továrně, většinou v expedici, práce se tam sice špatně platila, ale zato se zdála málo nebezpečná. Její muž dělal skladníka. Od závodu dostali dvoupokojový byt na sídlišti. Kolik pokojů, tolik měli dětí. Papírnice nevěděla, co by víc o matčině minulosti sdělila. Občas v neděli po obědě, když vybyl čas, odjeli společně za babkou. Ve vlaku matka vybalila buchtu anebo řízky, a oni je pojídali, zatímco lokálka se courala směrem k cementárně. Občas se večer společně dívali na televizi, která byla tak stará, že obraz neustále mizel. Otec býval doma málokdy, sedal v hospodě, domů se vracel opilý, ale choval se vládně, nikdy nekřičel ani nikoho nebil.

Na dovolenou nejezdili, děti část prázdnin trávily na pionýrském táboře a část u babky pod cementárnou.

Matka však slibovala: jednou si všichni vyjedeme k moři! Spočítala si, že když přejde na anilín, ušetří za dva roky na cestu do Bulharska pro celou rodinu. Otec proti tomu nic nenamítal, nikdy proti ničemu nic nenamítal. Ale několik týdnů před tím, než měli odjet, si sbalil své věci a odstěhoval se k nějaké couře. Papírnici bylo tehdy čtrnáct, bratrovi deset – do Bulharska je však matka stejně odvezla. Na Zlatých pískách bylo umrtvující vedro a spousta lidí. Matka neuměla plavat, lehla si na pláž a hned první den se spálila tak, že dvě noci proplakala bolestí. Třetí den všichni dostali

střevní infekci, když se jim udělalo líp, změnilo se počasí, moře se rozbouřilo a nesmělo se do něho ani vstoupit.

Matka si vyšla aspoň na břeh. Všimla si obrovského bílého ptáka, jehož nedokázala pojmenovat. Vznášel se těsně nad vlnami, dokonce usedl na hřebeni jedné z nich, jako by to byla paluba lodi. Matka na něj hleděla u vytržení, pak se rozběhla za dětmi, aby se také podívaly na podivuhodného tvora. Než se však dostaly znovu k moři, pták zmizel.

Matka pracovala v anilínce ještě tři roky, pak se vrátila do ba-lírny. Loni začala močit krev, ale neřekla o tom nikomu, k lékaři se bála jít. Teprve před deseti týdny ji odvezli do nemocnice, a to už bylo na všechno léčení pozdě.

Papírnicе ji byla za tu dobu třikrát navštívit. Když za ní přijela naposledy, matka už ji nepoznala, byla pod morfiem. Měla pevně zavřené oči, dýchala hlasitě a pomalu. Papírnici však připadalo, že se usmívá. Třeba se opravdu usmívala, protože cítila, jak odchází od všeho trápení. Anebo zahlédla už něco, co nikdo z nás tady neuvidí. Možná nějakého mimozemského tvora anebo jen toho obrovského bílého ptáka, který už tehdy nepřilétl z tohohle světa.

Tu noc umřela a z nemocnice poslali telegram. Pohřeb bude mít zítra, doma, na hřbitově kousek za cementárnou. Mrtvým prach nevadí, jen květiny tam rychle zešednou, musejí se častěji vyměňovat.

Obec s cementárnou nepatřila do oblasti našeho měření. Na hřbitovy jsme však vstupovali často, přiléhaly většinou ke kostelům, kde jsme měli svoje značky.

Inženýr musel navštěvovat faráře či kaplany v jejich zašlých sídlech, aby zjistil, jestli od posledního měření nebylo ničím hnuto, nic se nepřestavovalo, především ne na věži anebo na báni. Někdy jsem je zahlédl – stařečky s bílým kolárkem – jak ve dveřích vrtěli hlavou, ujišťovali, že nikoliv, kostel se neopravoval. Někdy inženýra zvali dovnitř, aby si postěžovali právě na to, že jejich chrám chátrá. Já se zatím odebral na hřbitov, který býval vždy otevřen. A jen jsem

prošel brankou, ocitl jsem se v jiném světě. Všechny hřbitovy se podobaly – jako onen hřbitov, kam jsem vstoupil hned první den – pečlivě udržovaným zahradám, jeden hrob se zdál soutěžit s druhým v množství květů, a pokud jej kryl trávniček, zelenou plochu útlých stébel neznešvařoval ani lístek plevele. Na náhrobních kamenech sedali ptáci živí i mramorové holubičky, které sice nemohly vzlétnout ani se očistit, ale vždycky byly bez jediné poskvrnky. Napadalo mě, když jsem čítal jména cizích lidí, z nichž někteří umřeli před mnoha desetiletími, tedy ještě v dobách, kdy nic netušili o rozvitém inženýrském věku ani o světlé budoucnosti, v níž se my ocitneme, že tady přetrvává něco ze starých časů, z dávných hodnot, zvyklostí a návyků, které všude mimo toto ohrazené území upadají v zapomnění. Téměř vždy také i v těch nejvyvildněnějších obcích jsme právě tady někoho potkali, jak s lopatkou či s hrabičkami pečuje o hrob anebo aspoň z konve osvěžuje žíznící květy, a když nijak nepracuje, aspoň stojí v zadumání anebo snad v tiché modlitbě.

Za zdí jednoho hřbitova jsme měli dva kameny, pracovali jsme na nich až do setmění. Zpovzdálí pozoroval naši práci houf dětí. Nad nízkými střechami domků se vynořil měsíc a s ním se objevil i místní farář, který se přišel zeptat, nepotřebujeme-li se občerstvit.

Pili jsme kávu, a on nám přitom vyprávěl, že v márnici na hřbitově se v padesátých letech skrýval starý sedlák. Přátelé ho totiž včas varovali, že ho přijdou „tamti“ zatknout. Márnice byla zamčená, leta se už nepoužívala. Lidé přece umírali v nemocnici anebo je nechali ležet až do pohřbu doma. Klíče od márnice měli jen hrobník a farář – ti také přinášeli sedlákovi jídlo. Třetí klíč dostal dobrovolný vězeň, aby mohl v případě nutnosti opustit tenhle příbytek mrtvých. Zámek byl naštěstí obyčejný, dalo se odemkat i zevnitř, ačkoliv to bylo vzhledem k původnímu určení místnosti zbytečné. Hřbitov se pro úkryt hodil, jistě jsme si všimli, že je obehnán vysokou zdí, dovnitř je vidět jen z kostelní věže. Má i svoji vodu a kompost hned v rohu za márnici.

Tak tu žil ten člověk bezmála rok, v noci, když svítil měsíc, vykoňoval tu trochu práce, kterou hřbitov potřeboval. A za dne? Snad si četl, také prý něco psal o svém životě, ale nic se z toho nezachovalo. Pak ovšem, jak přicházela zima, pobyt tu byl stále svízelnější. Chladno uvnitř a venku sníh, na němž ulpívaly stopy. Farář i hrobník sedláka přemlouvali, ať se skryje u nich doma, ale vězeň váhal, asi je nechtěl ohrozit, v těch dobách se všechno posuzovalo jako velezrada anebo rozvracení a sabotáž. Jednoho rána ho pak našli mrtvého v tom příbytku mrtvých. Pochovali ho nakvap a potají, i když křesťansky. A všechno, co po něm zůstalo, raději zničili. Škoda těch zápisů, člověk v takovém osamocení mohl zahlédnout, co my ostatní ani nezatušíme.

Jak chodím mezi hroby, napadá mě, že k posedlosti, s níž měříme, počítáme, zakreslujeme a vynalézáme, nás vede nejen snaha vypudit ze světa tajemství, ale také potřeba oddálit od sebe život, který by nás jinak lekal svou dočasností a přechodností. Ze světa, který se změní na čísla, mizí nejen život – mizí také smrt. Zmizí i lidé a Matka Země – zůstanou nejvýše obyvatelé a populace, půda a katastrofy.

Na jiném hřbitově jsem jednoho dne uviděl skloněnou nad hrobem povědomě hranatou hlavu s odstálýma ušima, chvíli jsem ji nedokázal nikam zařadit, až když ke mně stařík vzhlédl a optal se: „Hledáte něčí hrob, soudruhu?“ to oslovení mě vrátilo na zámeckou chodbu do prvního dne mého zeměměřičského pomocnictví. Odpověděl jsem jako tehdy: „Ne, to nehledám!“

„Musím sem občas zajít,“ sdělil mi, jako by se omlouval, „dohlédnout na nebožčin hrob, aby úplně nezapustil!“

Hrob vypadal opravdu zanedbaněji než ostatní. Datum na kameni oznamovalo, že nebohá zemřela před pěti lety. Kříž tu chyběl a květů se nedostávalo, jen něco usychajícího vřesu.

„Vždyť sem nikdo ani větvičku nepoloží,“ postěžoval si, „a že sem všichni mají kousek, ne jako já, já musím autobusem. A dokud byla živá, to ji už zdaleka zdravili, a jak něco potřebovali, hned přiběhli, třeba v noci.“

„Copak dělala vaše žena – ve zdravotnictví?“ hádal jsem.

„Žena to dotáhla výš než já – až na okres,“ řekl pyšně. „A tehdy v sedmdesátém, když šlo o to očistit stranu a společnost, předsedala prověřkové komisi – a zase výš než já.“ A já pochopil, že tu stojím tváří v tvář staršímu bratru ředitele K., adresáta mých v podstatě ještě stále nezaslouženě vlídných a zdvořilých dopisů.

„Vždyť tu mohla ještě být,“ stěžoval si stařec, „sám vidíte, nebylo jí ani šedesát.“ Hlas se mu zatřásl. Vytáhl náprsní tašku a něco v ní lovil. Přitom se na zem vysypalo několik fotografií. Sehnul jsem se pro ně, řediteli K. bych je také podal, kdyby byl takhle sklíčený, takhle do nicoty spadlý, nejsem mstivý. Na jedné z fotografií jsem uviděl mladíka s nápadně hranatou hlavou, na jiné děvče s dlouhými hustými vlasy, ty tvar lebky zakrývaly. Podal jsem mu obrázky, a on je rychle zastrčil do kapsy. „No, vidíte ji,“ našel fotografii, kterou hledal. „Kdo by si to byl pomyslel?“

Tvář starší sestry z bratrstva, jehož členem byl i ředitel K., nic neprozrazovala; úzké, bezúsměvně semknuté rty snad svědčily o přísnosti anebo nesnášenlivosti.

„A já teď v domově,“ vzlykl najednou, „myslíte, že tam na mě někdo promluví? Oni se baví, slyším, jak si vykládají, a když k nim dojdu, vstanou, jako že se chtěli zrovna rozejít.“

„To nebyly vaše děti na těch fotografiích?“

„O těch mi nemluvte, cizí jsou mi milejší. Holka si zůstala v Rakousku, sám jsem jí tehdy ten zájezd opatřil. Ani na mámin pohřeb nepřijela. Co jí tady chybělo? S klukem, s tím jsem taky skoncoval. Víte, k čemu se dal?“ mávl rukou, jako by odháněl děsivou vidinu. „K adventistům. Zkoušel mě taky přemlouvat. Prý, táto, konec světa se blíží, kaj se, dokud je čas. Já mu řek: Ty se kaj, já nic nezradil, já se kát nepotřebuju! A řek jsem mu, ať mi radši ani nepíše. Mě, soudruhu, naučil život tvrdosti!“ A ubohému, na zem svrženému plály tváře hněvem.

V bráně jsem zahlédl svého inženýra, jak kráčí po boku kněze. Také ten druhý si jich všiml a náhle zobražitě: „A kdo vy vlastně jste? Co tu děláte?“

„Měříme.“

„Měříte? A co?“

„Zemi.“

„A máte k tomu povolení?“

Copak k měření, ale abychom si chodili po zemi, k tomu nám chybí razítko! A opustil jsem ho.

Je také možné, že ta úzkostlivá péče o hřbitovy, která je vyděluje z okolního chátrání, se dá vysvětlit něčím jiným než pouhou úctou k minulým hodnotám. Lidé podvědomě cítí, že jsme překročili zenit života, že z vrcholu, na nějž jsme se vydrápali, nevede cesta zpět k životu. Vyhýbáme se sice pomýšlení na smrt, ale je kolem nás a dostihne nás všude kromě na tomto jediném místě. Tady ví, že nemá, co by našla, tady lež ztrácí smysl, a bez ní se všechen umělý svět rozpadá. Sem se tedy my živí uchylujeme, zdobíme hroby, zkrášlujeme svůj azyl, stavíme neviditelnou, ale neprostopnou stěnu, za níž zůstávají prapory, hesla, tlampače, průvody, obrazovky, mechanizace lehká i těžká, také umírající tuleni a pokrmy nasáklé jedy. U kteréhokoliv z hrobů můžeme pokleknout a dotknout se země, která se tady zdá být ještě plná síly.

Inženýr na mě kýval. Farář nás zve do kostela a na věž, odkud je vidět do kraje.

Ohlédl jsem se ještě. Starší bratr ředitele K. tam osaměle stál, jako by vyrůstal z hrobu. Co má za sebou a co má před sebou? Na co se ještě může těšit, co očekávat člověk, který takto vyrůstá z hrobu? Na co může právě teď myslet ve své zarputilé a zatvrzelé osamělosti?

Náhle mě to bleskem napadlo: Přemítá o tom, komu a kde nás udat!

13. Měsíc

Hned první týden se inženýr zmínil o tom, že mu při posledním měření na Moravě, náhodou nedaleko od jeho domova, nepřálo štěstí, celý měsíc popršel. Potřeboval dva body zaměřit v noci na Polárku, ale jasné noci se v té době nedočkal.

Pokud tady stihneme všechno včas dokončit, chtěl by, abych s ním na Moravu zajel. Řekl jsem, že zajedu rád, ostatně to byla moje povinnost provázet ho kamkoliv.

Celé týdny, co jsme spolu měřili, byly noci jasné, dokonce i obvyklé podzimní mlhy se objevovaly zřídka, když padly – tedy až k ránu.

Někdy, když jsme se vraceli za tmy, inženýr ukázal prstem k severu, kde se mezi hvězdami Malého vozu, na noční obloze jsem se málo vyznal, míhalo světlo Polárky, a postěžoval si, že tak jasné noci se během celého léta nedočkal – teď by se nám to měřilo.

Pokud chce, navrhl jsem, můžeme jet třeba hned zítra. Počasí se zdá stálé.

„Myslíte?“ připadlo mi, že opravdu zvažuje tu možnost, ráno jsme však odjeli někam do polí v sousedství a zbrocení potem ve slunečním žáru vykopávali posunutý kámen.

Ale jak se podzim sunul kupředu, na inženýrových mapách přibývalo zatrhaných kroužků, naše práce se chýlila ke konci.

„Zítra tedy,“ rozhodl se, „jestli s tím souhlasíte, bychom mohli vyjet.“

Vlastně to byl od něho dobrý nápad, že nechal noční měření až na konec. Noc každému konání přidává na výjimečnosti – ne nadarmo se tak mnoho obřadů odehrává v noci. A naše konání, připadalo mi, by mělo být zakončeno něčím aspoň trochu výjimečným. Kromě toho bych byl rád na závěr společné práce pro svého mladého nadřízeného něco udělal; nevím sám, proč mi připadalo, že během té cesty či noční práce se mi k tomu spíš naskytne příležitost.

O nocleh se nemusím starat, dodal ještě inženýr, už říkal ženě, že přespíme u nich doma.

Na jeho ženu jsem byl zvědav, ale nic jsem neřekl, jen jsem si šel do kufru připravit ze svého oblečení to nejlepší.

Příštího rána jsme se vzbudili do kalného dne. Nebe bylo neprůhledně zatažené. Pod příklopem těžkých mračen se válel kouř, pach z nedaleké chemičky neměl kam uniknout, a ve vzduchu vířily kapénky otrávené mlhy. Naložili jsme naše obvyklé nářadí a odjeli do nedaleké vsi, kde inženýrovi zbývalo provést ještě několik měření. Postavili jsme naše stativy a inženýr se zlobil na počasí i na smog, který nás dusil. „Vždyť jste viděl tu chemičku!“ Všichni kašlou na to, co pouštějí do vzduchu, protože na pokuty jim přidělují zvláštní fondy! Tak co by si lámali hlavu s ovzduším? Pokusil se mi dokonce objasnit, jakým způsobem pracují nejvýkonnější odlučovače a filtry, a zatímco mluvil, naše žlutoučké terčíky se pokrývaly špinavě mastnou usazeninou.

To mi je známo, že u nás se málo dbá na to, abychom odstranili jedovaté zplodiny inženýrského věku, ale i kdybychom měli dokonalé filtry a výborné čističky vod, ty zplodiny by nás stejně – snad jen o něco málo později – zavalily. Nedovedu si představit vynález tak dokonalý, že by nás ochránil před důsledky naší vlastní chtivosti.

Sedl jsem si na ovhlý kámen vedle stativu a zapisoval čísla, která na mě inženýr volal. Mrzelo mě, že z naší chystané cesty sešlo. Občas jsem vzhlédl k zachmuřenému nebi a hledal tam nějaký pohyb. Snad jsem opravdu zahlédl nepatrnou škvíru mezi mraky anebo jsem se najednou lehceji nadechl, ale napadlo mě: „Odpoledne se vyčásí!“

Inženýr na mě pohlédl s úžasem: „Jak to víte?“

Pokrčil jsem rameny.

„Myslíte, že bychom toho tady měli nechat a vyjet?“ Bylo to jako tehdy v lese, kde jsme zabloudili. On měl zodpovědnost, zatímco mě lákala cesta. Opatrně jsem však navrhl, abychom vyslechli předpověď počasí.

Předpověď byla pythická jako vždy, když si meteorologové nevědí rady. Polojasno až oblačno, místy přeháňky. Nazítří kvečeru měla nad naše území postoupit studená fronta od severozápadu a projevit se trvalejším deštěm.

Mraky však začalo nepatrně prosvítat slunce.

„Opravdu si myslíte, že se vyjasní?“

Chtěl na mě přenést aspoň dílek zodpovědnosti, a já jej tedy přijal.

Sbalili jsme všechno náradí, doma jsme ještě přidali další, převlékli jsme se a vyjeli.

Silnice se klikatila pahorkatinou, projížděli jsme vesničkami, které jsem viděl prvně v životě. Nebe zvolna modralo, mně připadalo, že i mou zásluhou.

„Že jsme nejeli hned dopoledne,“ litoval inženýr, „mohli jsme zrovna začínat, Polárka se dá vidět nejmíň od čtyř odpoledne.“

Zastavili jsme před statkem, který stál na břehu rybníčku. Inženýr zatroubil, pak vyskočil z auta a odemkl těžká dřevěná vrata. Sotva je škvírou pootevřel, vyřítil se ven černobílý novofoundlandák a hlasitě ho vítal, hned nato vyběhlo útlé děvčátko s bříškem a pihovatou tváří pod světlými vlasy a vrhlo se mu do náručí. To byla tedy ta bytost, kterou našel v parku plačící a sklíčenou tajemným žalem.

Inženýr, to jsem na něm viděl, by byl nejraději naložil přístroje, které jsme ještě potřebovali k nočnímu měření, a hned zase vyjel, ale jeho žena naléhala, abychom si trochu odpočinuli a něco snědli. Objevila se také inženýrova matka a ještě babička a všechny nás začaly přemlouvát. Inženýr tedy řekl, že se půjde zatím podívat na býčka, a mě nechal ženám napospas.

„On nevydrží posedět,“ vysvětlila mi jeho matka, „už když byl malý, pořád něco vyráběl a opravoval. Jen těch modelů aut a lodí, přijel na neděli z internátu a už byl u nich, jestli vám o tom povídal. Vyhrál i nějaké soutěže, má toho ještě plnou kůlnu.“

Nahoře, kde mladí bydleli, to vonělo vápnem, čerstvým dřevem a barvami. Inženýrova žena prostírala na malý stolek. Jídelní stůl jsme dosud nesehnali, také ostatního nábytku tu bylo poskrovnu, zato parkety byly nově položeny a okenní rámy čerstvě natřeny, v rohu vedle dveří se z květináče zvedaly velké laločnaté listy jakési cizokrajné rostliny.

„To je monstera,“ řekla, „tu jsem přinesla z domova, měli jsme i fíkovník, každý rok urodil aspoň pár hrušiček.“

Připadlo mi, že by mi chtěla povědět něco úplně jiného anebo se dotázat na něco podstatnějšího, nejspíš, co říkám její volbě, už však nepromluvila, a já tedy sám pochválil, jak se tu pěkně zařizují, a o jejím muži jsem řekl, že se s ním příjemně pobývá; přikývla, začervenala se a vyběhla z místnosti.

Posadil jsem se do křesla vedle knihovničky a prohlížel si knihy. Zvenku se hlubokým basem ozýval novofoundlandák, potom se rozkejhaly husy. Domem zněly hlasy, někdo přicházel a odcházel. Knih nebylo mnoho, mezi autory převládali američtí, kupodivu právě ti, které jsem ve svém mládí obdivoval i já. Ale dalo se to vysvětlit také tím, že pokud se týká vydávání knih, doba se před sedmnácti lety zastavila.

Pak jsme večeřeli u stolku, kam se vešli jen dva lidé. Jídali tu jistě oni dva, ale teď mi inženýrova žena uvolnila svoje místo, sama se posadila do křesla, a zatímco my jedli, háčkovala jakousi titěrnou součástku kojeneckého oblečení.

My, co měříme, jsme většinou muži. Jsou také ženy inženýrky, dokonce prý i zeměměřičky, které kočují stejně, jako jsme to dělali my, ale budou to nejspíš ženy, které touží připodobnit se mužům. Ženy přece nepotřebují přesně změřit Zemi, stejně jako nepotřebují vymýšlet Velký třesk, z něhož všechno vzešlo, vědí, že mají své lůno, z něhož může vzejít život tajemnější, než jsou dávné i současné třesky.

Byl bych ještě poseděl, najednou jsem ztratil zájem o noční měření, radši bych se aspoň něco málo dozvěděl o své tiché a něžně vyhlížející hostitelce, ale inženýr spěchal. Co kdyby zase přitáhly mraky?

Odešel jsem tedy uložit připravené bedýnky s dalšími přístroji, pak jsem otevřel vrata. Inženýrova žena držela za obojek psa, který předstíral, že se na mě chce vrhnout. A mě napadlo, proč se tehdy v parku můj mladý šéf vrátil k cizí plačící dívce, které ani neviděl do tváře. V její podobě ho k sobě přilákalo tajemství, které jinak nemělo místa v jeho přísně a přesně změřitelném světě.

„Tak vidíte,“ řekl inženýr, „a za chvíli máme tmu.“

Odpověděl jsem, že má hezký domov. To bylo vše, co jsme si řekli o jeho ženě.

Stíny v krajině se protahovaly, z údolí začínal táhnout chlad. Pak se v dálce objevily dva vysoké komíny, a objal nás pach celulózy či něčeho podobně umělého – byli jsme na místě. U lesa jsme nechali stativ s terčem, vyjeli jsme po strmé louce na vrch, kde dokonce zůstala z minulých časů zachována dřevěná pyramida, tam jsme nad kamenem postavili teodolit, já si sedl do auta, rozložil před sebe archy s předtištěnými kolonkami, inženýr mezitím našel na dosud světlém nebi Polárku, a mohli jsme začít.

Zatím jsem v našem počínání neodkryl nic nového, anebo dokonce vzrušujícího, nezáleželo mi přece na tom, jestli inženýrův dalekohled míří na hvězdu anebo na kostelní věž.

„Teď se přesuneme na jiný vrch,“ řekl inženýr, když jsme tu s posledním vydechnutím dne měření dokončili, „a tam už si budeme muset svítit.“ V tu chvíli se polekal, vrhl se k autu, chvíli v něm cosi zběsile hledal, než se zcela ujistil, že doma zapomněl baterie na osvětlení svého přístroje. Znovu jsme všechno naložili, a zatímco jsme se vraceli, jak nejrychleji to umožňoval náš terénní vůz, inženýr si opakovaně klnul, tohle se mu muselo přihodit zrovna teď, určitě se zatáhne, zatímco my maříme drahocenný čas kvůli jeho zapomnětlivosti. Napadlo mě, že si opravdu schoval tohle měření na konec úmyslně, i jemu záleželo na tom, abychom naše konání zakončili něčím aspoň trochu výjimečným.

Pokud se mračen týkalo, jeho zlé tušení se vyplnilo.

Když jsme o půl desáté večer už se soustavou baterek šplhali po zoraném poli do temné výše, po nebi se proháněly neprůhledné pruhy par.

Ještě jsme museli dole v údolí umístit trasírky se světly. Když jsme měli vše připraveno k měření, blížila se už desátá a na nebi se nedala zahlédnout ani hvězdička. V tuhle roční dobu, kdy mlhu často nerozptýlí ani slunce, to s naším nočním měřením nevypadalo nadějně.

Inženýr si stoupl za svůj stroj a umíněně i marně hledal v mračích svoji Severku. Pak jsme se oba usadili ve voze, který zvolna promrzal.

V jedenáct hodin inženýr vyběhl ven s dalekohledem a chvíli obzíral nebesa. Když se mu ani teď nepodařilo zahlédnout nic kromě mračen, navrhl, abychom odjeli.

Vystoupil jsem z vozu také, na čele jsem ucítil lehounký a chladný závan.

„Já myslím, že se vyjasní,“ řekl jsem.

„Vy opravdu myslíte? Vždyť se podívejte sám!“ podal mi dalekohled.

V údolí jsem zahlédl několik světél vzálené vesnice. Pak jsem našel i opuštěné světélko, naši bludičku, kterou jsme umístili na pusté polní cestě. Zato ve výšce panovalo temno, jen mlžný chlad odtud padal.

„Když tedy myslíte,“ řekl inženýr. Vrátili jsme se do vozu a pustili si jakousi bezduchou hudbu, která nás nemohla potěšit, natož zahřát.

Na nebe jsme naštěstí neviděli, zastiňovaly nám je koruny stromů.

Odkudsi z údolí houkal vlak. Celulózka páchla. Oblékl jsem si své tlusté rukavice a zavřel oči.

Všechny nás rozhořčuje, že voda, vzduch i jídlo začínají být otrávené. Hledáme, kdo je za to zodpovědný, kdo nedal včas postavit čističky vod, kdo zapomněl naplánovat peníze na odlučovače popílku a na lapače síry, kdo přikázal zasypat pole jedovatými prášky.

Obvykle jej nalezneme, a to posílí naše přesvědčení, že jsme jenom oběti – nikoliv viníci.

Ale inženýrský věk i se svými zplodinami přece nevznikl pouze z vůle inženýrů či odpovědných činitelů. Vznikl a neustále se obnovuje, bobtná a narůstá nikoliv proto, že by mařil naše naděje, sny a přání, ale proto, že je až příliš důsledně naplňuje.

My, co jsme se dali na měření, víme, spočítáme si to dříve a lépe než ostatní, že cesta, kterou trasujeme na všeobecnou žádost, stoupá ke stále strmějšímu vrcholu, z něhož už nevede cesta – jen pád. Ale měříme a trasujeme, budeme si tak počínat až do posledního dechu, neboť už si ani jinak počínat nemůžeme, ukřičeli by nás. Budeme také vymýšlet nové účinnější filtry, nové méně škodlivé zdroje energie, nové léky proti novým nemocem, nové živočichy namísto vyhynulých, nové protijedy proti stávajícím jedům a ještě účinnější protiprotijedy a ještě a ještě, dokud nedosáhneme toho vrcholu, kdy už nám žádný filtr, žádný protijed nepomůže, kdy se nadechneme a náš mozek se zastře, naše plíce se zalknou a srdce se zastaví. Pak se teprve skončí naše služba, kterou konáme na všeobecné přání lidstva k jeho blahu i zkáze.

V půl dvanácté inženýr vystoupil z auta, pak vykřikl: „To se mi snad zdá!“

Také jsem vystoupil. Nebe bylo vymetené, podzimní hvězdy zářily tak jasně, že se zdály bezmála na dosah.

Museli jsme ještě čekat až do půlnoci, kdy si inženýr na stopkách nařídil přesný čas. Já si mezitím na palubní desku přilípl svíčku a připravil si lejstra tak, abych na ně aspoň trochu viděl.

Všiml jsem si, že tráva v okolí se leskne, mohl to být odraz měsíčního světla v kapičkách rosy anebo snad tenounká vrstva jinovatky. Padl už mráz. Nastával těžký čas pro ptactvo, zvěř i psance, kteří se musí skrývat. Zachumlal jsem se do svého vaťáku, a v tu chvíli jako bych zaslechl nezřetelný šepot, jenž přicházel zvenčí, z mrazivé dálky. Jak jsem hleděl do krajiny oblité měsíčním světlem, dole v údolí

jsem rozeznal věžičku za šerou hřbitovní zdí. Teď jsem dokonce zaslechl jednotlivá slova, zněla: Nevím sám, je-li márnice celý můj svět, anebo jestli celý svět se změnil v márnici.

Napadlo mě, téměř jsem si tím byl jist, že to byla jedna z vět, nejspíš ta poslední, co si zapsal starý sedlák, který se ještě živ musel skrývat v márnici. Farář, který ho našel již mrtvého, si větu přečetl. Pochmurný dotaz, který spíš vycházel ze současného světa než z poselství Kristova, mu nepřipadal hoden toho, aby pro něj podstupoval riziko, a vrhl tedy rukopis do ohně.

Byl bych rád zaslechl ještě něco z dávného poselství, ale inženýr už na mě zvenku volal první čísla, musel jsem se soustředit, abych se nedopustil chyby, která by zmařila všechno naše úsilí. Musel jsem také sledovat inženýrovy údaje, zda se, zmožen únavou, nedopustil chyby on, a hlásit mu úhel, pod nímž má hledat Severku.

Poslední sloupec čísel jsme dopsali několik minut před třetí ráno. Inženýr, který celou tu dobu stál pokroucen před svým strojem, byl zkřehlý, ale připadal mi spokojený, nebo dokonce dojatý.

„Vy jste jednou říkal,“ vzpomněl si, „že byste se rád podíval na hvězdy anebo na Měsíc,“ ukázal na téměř úplný kotouč luny.

Vylezl jsem tedy z auta, postavil se ke stroji, nastavil si okulár a namířil objektiv směrem, kde jsem tušil Měsíc.

Bezpochyby jsem mohl během padesáti let svého života kdykoliv zajít na hvězdárnu a mnohem větším dalekohledem pozorovat noční oblohu, ale dobře, že jsem to neudělal. Jsou věci, které má člověk spatřit v tu nejsprávnější chvíli – snad jsem tušil, že jednou budu stát ve tři hodiny ráno, o posledním dni svého měření, promrzlý na větrném, chladném vrchu, a tady se mi dostane pohledu na Měsíc ne jako jedné z vymožeností, jichž si člověk může dopřát, ale jako odměny.

Tak jsem ji tedy zahlédl: Lunu, jak jsem ji znal z knih, z filmů i z televizních záběrů, krátery Tycho, Koperník a Teophilos, Mare Nubium, Moře temnot a Moře klidu, a jak se všechna jmenují, a to, co jsem znal ze šedivých snímků, bylo skutečné, zářící, hmotné, a tedy vrhající stíny.

Až mě překvapilo, jak mě ta podívaná nadchla, připadlo mi, že měsíční krajina se stále více podobá tváři, vědoucí, usmířené tváři. Najednou jsem rozeznal tatínkovu podobu, a tatínek se mě z té dálky jiného světa dotazoval, co tomu říkám. A já musel přiznat, že se mi to líbí, je to div hledět takhle zblízka na družici Země. Uvědomuješ si vůbec, že už tu stanuli lidé? dotazoval se. Připustil jsem, že i to je div, stejně jako to, že se člověk může vznášet nad zemí, nahlížet do nitra hmoty anebo říci: budiž světlo, a ono se opravdu rozžne. Je div ten svět, který jste vytvořili vy, z nichž jsem vzešel, stejně jako jsou hrozivé následky toho, co jste stvořili. A já, i když se toho světa lekám a bouřím se proti němu, dělám to, poněvadž stále ještě doufám, že něco z toho divu přetrvá, ačkoliv pro své doufání nemám důvod kromě přání, aby tolik vašeho usilování, tolik nadějí a bláhových a velkodušných snů nepřišlo nenávratně nazmar.

Teodolit jsme potom uložili do schránky, všechny naše věci pak odnesli do vozu a jeli dolů pro stojan, na němž ještě stále nažloutlé světélko vábilo už dávno zimující hmyz.

Když jsme ke čtvrté hodině ranní dorazili na statek, kde všichni už dávno spali, inženýr mě dovedl k pokoji, který pro mě jeho paní připravila, a než mi popřál dobrou noc, pravil téměř obřadně: „Děkuji vám za vzornou spolupráci.“

Neobjasnil, zda měl na mysli mé obětavé zapisovačství, anebo to, že jsem navzdory časté únavě s ním setrval až do konce, anebo spíš moji tajemnou schopnost vyčistit zatažené nebe.

14. Vlajky

Poslední ráno mě vzbudilo podivné ťapkání nad hlavou; cosi opakovaně dopadalo seshora na strop, jako by někdo na půdě přesypával písek.

„Asi nám už rozebírají střechu,“ navrhl jsem vysvětlení. Inženýr namítl, že papírnictví je přece dosud otevřeno, také paní Pokornou ještě včera zahlédl, jak si i se svým kanárem hová na dvorku.

Zatímco jsem snídal, inženýr ve svátečních šatech se odebral na národní výbor, aby ohlásil, že odjíždíme, poděkoval za skvělé a přitom bezplatné ubytování a vyprosil si skoro nový sporák, který stále zkrášloval místnost, kde jsem přebýval, a který, jak si byl inženýr jist, by stejně odepsali a odvezli do starého železa.

Vytáhl jsem z kufru figurku ohyzdného mimozemšťana, zabalil ji do starých novin a vyšel před dům.

V papírnictví, jak jsem zahlédl dveřním sklem, bylo několik kupujících; rozhodl jsem se, že počkám. Když jsem trochu poodstoupil do náměstí, mohl jsem dobře vidět střechu našeho domu, i velký otvor, který se v ní objevil. V otvoru se právě vynořila horní část mužské postavy. Čiperné ruce odebíraly jednu tašku po druhé a otvor rychle zvětšovaly.

Z krámu konečně vyšla poslední babka, mohl jsem tedy vstoupit. „To jste vy?“ podivila se papírnice, „vždyť váš kamarád říkal, že končíte!“

„Už končíme!“

„Dneska jsem si ještě nesesla,“ postěžovala si, „od rána se tu netrhnou dveře.“

„Že ještě prodáváte,“ podivil jsem se, „když už vám rozebírají střechu.“

„Mně nic neřekli,“ pokrčila rameny.

„My už máme sbaleno,“ přešel jsem k tomu, proč jsem se tu zastavil, „a něco bych vám tu rád nechal.“

„Mně?“ vzala ode mě balíček. „Smím se podívat dovnitř?“

Vyprostit figurku z novin jí nedalo práci. „Ne,“ vykřikla, „ne!“

„To máte na památku!“

„Ne, to nejde! Vždyť přeci, proč byste mi ho dával? To nemůžete myslet vážně, že byste mi ho jen tak dal. Ježíši, ten je pěkněj, vždyť je jako opravdovej! Vždyť to je úplně on!“

Do krámu vešla dvě děvčata a Vietnamec s kufříkem, ale ona je vůbec nevnímala. „To přeci musí být strašně drahý – taková věc. A já..., co bych vám za to dala?“

Začala překotně hrabat v jedné ze zásuvek, využil jsem toho, popřál jí zdraví a vyšel zase z krámu.

Otvor ve střeše i za tu kratičkou chvíli narostl.

Od budovy národního výboru se vracel inženýr. Byl nadmíru spokojený, neboť mu dovolili, aby si kamna odvezl. Jen stará kamna, co stojí přede dveřmi, máme postavit na jejich místo. „A taky máme vyvěsit vlajky k osmadvacátému,“ oznámil mi. „Ale na to se můžeme vykašlat, když už stejně odjíždíme. Myslíte, že kamna spolu utáhneme?“

Pochyboval jsem o tom. Naštěstí jsou v domě pokrývači, určitě nám pomůžou. Zatímco inženýr se s nimi odešel domlouvat, já, nadšen tou myšlenkou, jsem prvně za ty dva měsíce, co jsem s nimi sdílel ložnici, rozvinul obě vlajky. Byly téměř nedotčené, jen jejich okraje pokrýval cementový prach. Vlajky jsem opět zavinul a snesl dolů ke vchodu. Pak jsem přitáhl z kůlny žebřík a vlajky upevnil do rezavých úchytek, které tu k tomu byly připraveny. Vlajky jsem upevňoval prvně v životě a měl jsem dobrý pocit, že i k tomuto úkonu jsem si vybral vhodné místo i chvíli.

Ještě jsme musili vrátit všechny vypůjčené věci. Inženýr trval na tom, že i židle bez opěradla patří tam, kde jsme se jí zmocnili. Nakonec jsme odváželi svoje vypůjčené postele zpět na zámek.

V téže chodbě co první den jsem čekal, než inženýr vyřídí v kanceláři formality. Jako tehdy jsem se opřel o parapet. Růže na záhonech už dokvetly, několik hnědých uschlých květů dosud zůstalo na keřích, trávník se ztrácel pod spadáním listů. Nádvoří bylo plné stínů, ale na lavičce při zdi se několik stařenek ještě pokoušelo zachytit něco slunečního tepla, před nimi v mírném podřepu vysoký stařec s hustými úplně bílými vlasy cosi črtal do písku. Připadlo mi, že i na dálku rozeznávám kruhy a elipsy; blesklo mi, že to jsou ob-

razce a diagramy. Ten stařec stařenkám hádal. Chtěl jim zpřítomnit budoucnost, která se až do poslední chvíle zdá být tajemná, anebo jim dokonce odhaloval tajemství, jež se rozprostírá po té poslední chvíli?

Mezi jeho dychtivými posluchačkami mi jedna připadla povědomá, a opravdu, když jsem zapátral v jejím okolí, uviděl jsem na kamenné podezdívce stát klec s kanárkem.

Napadlo mě, že bych se za starou pamětnicí měl rozběhnout a rozloučit se, ale třeba by jí to nebylo milé, cítila by se zahanbena za to, jak opustila sídlo, jemuž slibovala věrnost. Kromě toho se najednou všechny babičky zvedly a začaly se rozcházet, také bělovlasý prorok se vztyčil, nohou obutou do kárované bačkory smazal své kruhy a nevyčkal, až k němu dojde stařec, jehož hranatou hlavu jsem už dobře znal.

Můj známý zarputilec dorazil až k uprázdněné lavičce, s pohledem upřeným do země zapátral mezi zbytky čar, ale zřejmě z nich nevyčetl nic, co by stačilo jako podklad k věrohodnému udání, takže pokračoval ve své pouti. Když se přiblížil až na doslech ke mně, zavolal: „Však já už si zjistil, kdo jste! To je v pořádku!“ Pak se zašklebil a trpce poznamenal: „Viděl jste, soudruhu? Takhle tady s člověkem. Až tam jsme to dopracovali!“

Ano, až tam jsme to dopracovali! A my, kteří jsme ze všech sil pracovali k tomu, co jest, bychom se aspoň neměli pohoršovat. Vážení pane, vidíte, že se nad vás nevyvyšuju, souhlasím však s vaším pobloudilým synem. Měli bychom si méně stěžovat a více se kát.

Postele jsme zanesli do skladu a vrátili se opět do našeho domu. S pomocí dvou pokrývačů jsme snesli nový sporák a uložili jej na korbu auta. Pak jsme terénní vůz zvolna zaplňovali všemi zeměměřičskými cennostmi i krámy: teodolitem stejně jako koštětem, trasírkami a kbelíky, pytlem, v němž zůstalo nespálené uhlí, a štětci, lopatami a peřinami, kufríkem plným lejster, sekyrkami, mačetou a poloprázdnými plechovkami s barvou.

Také já si snesl svůj kufřík a ranec s peřinami.

Rozloučili jsme se s inženýrem, já vzkázal pozdrav jeho ženě a přál jim oběma pěknou zdravou dceru. Pak jsem tak jako obvykle otevřel železná vrata, nejprve vyjel inženýr, potom já. Zastavil jsem a vystoupil z auta, abych za námi naposledy zavřel vrata. Ještě jsem vzhlédl vzhůru, kde nad vchodem v podzimním větru pleskaly dvě vlajky, a ještě o kousek výše, tam jsem v místech, kde bývala střecha, zahlédl postavy pokrývačů.

Už jsem opět nasedal, když tu náhle z obchodu vyběhla má známá papírnice s loutkou v náručí. Když viděla, že nasedám, zastavila se a zvedla ruku na pozdrav.

Rozjel jsem se, ale ještě jednou jsem se ohlédl. Dosud tam stála, jednou rukou svírala ohyzdnou modlu mimozemšťana, v druhé držela barevný kapesníček a mávala mi, jako bych i já byl nějaký mimozemšťan, který se navždy vzdaluje z její bezútesné planety.

(1988)

Ivan Klíma
Moje zlatá řemesla

Ilustrace na obálce Lilli Jemska Studio/Shutterstock.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 19. 3. 2021

ISBN 978-80-274-1425-3 (epub)
ISBN 978-80-274-1426-0 (pdf)
ISBN 978-80-274-1427-7 (prc)